

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ 4Δ' (94) - ΤΕΥΧΟΣ 2 - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2017
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. **ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ**

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδος Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἑπιχειρήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ κ. Κύριλλος,
Διευθυντής Κλάδου Ἐκδόσεων Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Κωνσταντῖνος Χολέβας

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΔΟΚΙΜΙΩΝ: Κωνσταντῖνος Χολέβας, Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ: Χρ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα. Τηλ.: 210-8160127 – Fax 210-8160128

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ. Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
<http://www.ecclesia.gr> e-mail: periodika@ecclesia.gr

Γιά τήν ἀποστολή ἀνακουνώσεων καί εἰδήσεων ἀπευθύνεσθε:

- γιά τό περιοδικό ΕΚΚΛΗΣΙΑ: periodika@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ: efimerios@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό ΘΕΟΛΟΓΙΑ: theologia@ecclesia.gr

Περιεχόμενα

ΤΕΥΧΟΣ – 2*,
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2017

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ	68
ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ	
Ἐκδηλώσεις εἰς μνήμην Ἱεροῦ Φωτίου	69
<i>Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου,</i> Προσφώνησις εἰς τήν ἐτησίαν κοινήν Σύσκεψιν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου καί τῶν Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν πρὸς τιμὴν τῆς ἱεραῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Φωτίου.....	72
<i>Τοῦ Θεοδώρου Ξ. Γιάγκου</i> Μέγας Φώπιος καί Νικόδημος Ἀγιορείτης. Ἡ συμβολή τους στὴν ἀποτύπωση τοῦ κανονικοῦ συνειδέτος	73
ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ	
<i>Τοῦ Γεωργίου Ν. Φίλια,</i> Ἡ Τιμὴ τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων.....	79
<i>Τοῦ Παναγιώτη Σκαλτσῆ,</i> Ὁ Λειτουργικὸς χαρακτήρας τῆς τιμῆς τῶν Ἁγίων	87
<i>Τοῦ Παναγιώτη Ἀρ. Ὑφαντῆ,</i> Ἀναγνώριση Ἁγίων καί Ἀγιοκατάταξις στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία	95
<i>Τῆς Ἀριάδνης Σαραντουλάκου,</i> Ἀγιολογικὴ Ἀφηγηματολογία: Βιογράφοι καί Συναξαριστές τῶν Ἁγίων.....	101
ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ	114
ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ.....	133
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ	134
ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ	144

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΤΕΥΧΟΣ θα βρείτε ένα αφιέρωμα στον Παναγυρικό Συνοδικό Έορτασμό της μνήμης του Μεγάλου Φωτίου, Προστάτου της Ίερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Δημοσιεύουμε τό Χρονικό, τήν Προσφώνηση τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου καί ἐκτενές ἀπόσπασμα ἀπό τήν εἰσήγηση τοῦ Καθηγητοῦ κ. Θεοδώρου Γιάγκου (Πεντέλη, 6.2.2017).

Στή στήλη τῶν Συνοδικῶν Ἀναλέκτων μπορεῖτε νά διαβάσετε τίς ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Γεωργίου Φίλια, τοῦ κ. Παναγιώτη Σκαλτσῆ, τοῦ κ. Παναγιώτη Ὑφαντῆ καί τῆς κ. Ἀριάδνης Σαρανατουλάκου στό ΙΣΤ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο, τό ὁποῖο διοργανώθηκε ἀπό τήν Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως (Λαμία, 19-21 Σεπτεμβρίου 2016).

Ἡ ὕλη τοῦ τεύχους συμπληρώνεται μέ τά ὑπηρεσιακά κείμενα τῶν Κανονισμῶν καί τῶν Προκηρύξεων καθώς καί μέ τίς εἰδησεογραφικές στήλες τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Χρονικῶν καί τῶν Διορθοδόξων καί Διαχριστιανικῶν.

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἐκδηλώσεις εἰς μνήμην Ἱεροῦ Φωτίου

(Διορθόδοξον Κέντρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
Πεντέλη, 6.2.2017)

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μετά πάσης ἐκκλησιαστικῆς λαμπρότητος ἐορτάστηκε καὶ ἐφέτος ἡ μνήμη τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Μεγάλου, τὸν ὅποιον τιμᾶ κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἱερά Σύνοδος καὶ οἱ Θεολογικὲς Σχολές Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

Τῆ Δευτέρα τὸ πρωί, 6 Φεβρουαρίου 2017, τελέστηκε στό Καθολικό τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Πεντέλης ὁ Ὅρθρος καὶ ἡ Θεία Λειτουργία, ἱερουργοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου μετὰ τῶν Συνοδικῶν Μητροπολιτῶν, Φθιώτιδος κ. Νικολάου καὶ Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Παύλου.

Παρέστησαν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας στήν Ἀθήνα, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γουινέας κ. Γεώργιος, οἱ Σεβασμιώτατοι Συνοδικοί Μητροπολίτες, Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνάτιος, Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ, Πειραιῶς κ. Σεραφεῖμ, Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθιμος καὶ Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Βαρνάβας, οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες, Δωδώνης κ. Χρυσόστομος, Μαντινείας καὶ Κυνουρίας κ. Ἀλέξανδρος καὶ Νέας Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας κ. Γαβριήλ, οἱ Πανιερώτατοι Μητροπολίτες, Θερμοπυλῶν κ. Ἰωάννης, Βελεστίνου κ. Δαμασκηνός καὶ Κορωνείας κ. Παντελεήμων, οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Νεοχωρίου κ. Παῦλος καὶ Ἀβύδου κ. Κύριλλος καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Ἐπίσκοπος Μεθώνης κ. Κλήμης.

Ἐπίσης παρέστησαν: οἱ Κοσμήτορες τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης

κ. Ἀπόστολος Νικολαΐδης καὶ κ. Μιλτιάδης Κωνσταντίνου, καθὼς καὶ οἱ Ἑλλογιμώτατοι Πρόεδροι τῶν τεσσάρων Τμημάτων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν.

Μετά τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας, στό Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πού εὑρίσκεται στόν χώρο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης, πραγματοποιήθηκε ἡ καθιερωμένη, κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτή, σύσκεψη τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μέ τούς Καθηγητές καὶ τούς λοιπούς διδάσκοντες στίς Θεολογικὲς Σχολές τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης. Τῆς συσκέψεως προέστη ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, ὁ ὁποῖος κηρῦσσαντας τὴν ἔναρξη ἀνέφερε:

«Σήμερα τιμοῦμε τὴ μνήμη ἑνὸς ἱεροῦ ποιμένος, στόν ὁποῖο ἡ ἀδέκαστος καὶ φειδωλή ἱστορία τοῦ ἀπέδωσε τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Μεγάλου. Ὡς ὀρθῶς παρατηρήθηκε ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο καθηγητὴ μας Νικόλαο Τωμαδάκη, ὁ Φώτιος θά ἦταν μέγας καὶ μόνον ὡς ἐκκλησιαστικός, ἂν δέν ἦταν συγγραφεύς, καὶ μόνον ὡς συγγραφεύς, ἂν δέν ἦταν ἐκκλησιαστικός.

Ἡ ἐνώπιον ἡμῶν προβαλλομένη ἀγία μορφή συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν ὀλίγων. Πολλὰ ὀφείλονται στίς ἀρετές, τὴ σύνεση καὶ τὴν ὀξυδερκεία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πατρὸς καὶ διδασκάλου. Ἡ δρᾶσις του ὑπῆρξε καθοριστικὴ γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς σκέψεως καὶ τῆς πορείας του ἀποτελοῦν προϋπόθεση τῆς Θεολογίας ἐν πάσῃ τῇ ἱστορίᾳ. Ἀποτελοῦν γιὰ ὅλους μας διαρκῆ ἐμπειρία σπουδῆς καὶ μαθητείας στήν ἐν Χριστῷ ζωὴ. Στόν παρόντα καιρὸ τοῦ πολυτάραχου διεθνοῦς καὶ ἐθνικοῦ μας βίου ἔχουμε ἀνάγκη

από σοφούς δασκάλους, από τήν σοφία τῶν μεγάλων Πατέρων.

Σέ ἐποχή κατά τήν ὁποία ἀκούγονται πολλές αἰτιάσεις καί ἐπιχειροῦνται πολλές ἐπιπόλαιες μεταβολές ἐπί τοῦ θέματος τῆς θρησκευτικῆς διδασχῆς, οἱ ἐκπαιδευτικές ρυθμίσεις πρέπει νά συνδέονται μέ τήν πηγῆ· δηλαδή τό ὅλον τῆς πνευματικῆς μας παραδόσεως, πρέπει νά συνδέεται πάντοτε μέ τό «ὔδωρ τό ζῶν». Τό δεσπόζον πνευματικό ἀνάστημα τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου μᾶς διδάσκει πῶς ἐπιτελεῖται ἡ ὑπέρβαση καί σέ προσωπικό ἐπίπεδο καί σέ ἐπίπεδο Ἐκκλησίας καί κοινωνίας. Ὑπενθυμίζει πρὸς ὅλους ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ζωή. Ὁ κόσμος τῆς πνευματικῆς ζωῆς κινεῖται σέ χώρους δημιουργικῆς πνοῆς, ἐκτός τοῦ ζόφου τοῦ φανατισμοῦ καί ἐκτός ὅσων καταπύχουν τόν στοχασμό. Εἶναι καρπός μίας βαθύτερης ἐνεργοῦ ἀγάπης πρὸς τόν Θεό, πρὸς τόν ἄνθρωπο, πρὸς τήν καλλιέργεια τοῦ πνεύματος, τήν ἀναζήτηση τῆς σοφίας».

Κλείνοντας τόν χαιρετισμό του ὁ Μακαριώτατος ἐπισήμανε ὅτι «ὁ σημερινός ἑορτασμός λειτουργεῖ καί ὡς σύνδεσμος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Ἡ σύνθεση τῆς Ἀρχιερατικῆς ὁμηγύρευς καί τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἐκπροσώπων κάθε χρόνο ἀνανεώνεται, ὁμως, πάντοτε μᾶς παρέχεται ἡ δυνατότητα συζητήσεως περὶ ἑνός νέου ἐκάστοτε θέματος, ζωτικοῦ γιά τήν Ἐκκλησία».

Θέμα τῆς ἐφετινῆς συσκέψεως ἦταν: «Μέγας Φώτιος καί Νικόδημος Ἀγιορείτης: Ἡ συμβολή τους στήν ἀποτύπωση τοῦ κανονικοῦ συνειδότος» καί Εἰσηγητής ὁ Ἐλλογιμώτατος κ. Θεόδωρος Γιάγκου, Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ὁ κ. Γιάγκου ἐπισημαίνοντας στήν Εἰσήγησή του τή συμβολή τοῦ Μεγάλου Φωτίου καί τοῦ Ἁγίου Νικόδημου τοῦ Ἀγιορείτου στήν ἀποτύπωση τοῦ κανονικοῦ συνειδότος, μεταξύ ἄλλων ἀνέφερε: «Ἡ ἐπιλογή τῶν συγκεκριμένων κανονολόγων πατέρων ὑπαγορεύθηκε στό ἕνα σκέλος ἀσφαλῶς ἀπό τήν παροῦσα ἐπετειακή σύναξη καί στό ἄλλο ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ Νικόδημος ἐπισφραγίζει μία περίοδο ἐννέα αἰῶνων καίριων διεργασιῶν ὡς πρὸς τή διαμόρφωση τοῦ κανονικοῦ συνειδότος. Ἐξ ἄλλου ὁ Νικόδημος ἦταν σπουδαῖος ἐρευνητής τῆς βυζαντινῆς νομοκανονικῆς παραδόσεως καί πρωτιστο μέλημά του μέ τή σύνταξη τοῦ Πηδαλίου ἦταν νά ἐπαναφέρει τή συγκεκριμένη παράδοση, κατά τό μέτρο τοῦ δυνατοῦ, στήν ἐποχή του, παρακάμπτοντας τούς πολλούς «χυδαιονομοκάνονες», ὅπως ὁ ἴδιος τους χαρακτηρίζει, οἱ ὅποιοι ἀναπαράγονταν ἀθρόον καί ἀκρίτως ἀπό ἀμαθεῖς ἢ ἐλλιπῶς κατηρτισμένους.

Ἡ συγκεκριμένη дуάδα τῶν πατέρων εἶχε βαθύτατη γνώση τῆς κανονικῆς παραδόσεως, ὄχι μόνο γιατί μαθήτευσε ἄνευ ὄρων στίς πηγές, ἀλλά καί

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος προήδρευσε τῆς Κοινῆς Συσκέψεως τῶν Καθηγητῶν τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν στό Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Πεντέλη, 6.2.2017).

γιατί διέθετε ευρυμάθεια και κυρίως ευρύτητα πνεύματος που προσλαμβάνεται από την εκκλησιαστική εμπειρία. Γι' αυτό και δεν αντιμετώπιζαν τους κανόνες ως ανεξάρτητα κείμενα από τη Θεολογία, τη λατρεία και την εν γένει εκκλησιαστική πραγματικότητα».

Κάνοντας συγκεκριμένες αναφορές στις πτυχές της συμβολής των δύο διδασκάλων, ο Εισηγητής τόνισε τα εξής: «Ο Φώτιος και άλλα πρόσωπα στην εποχή του ήθελαν να περιορίσουν τις φυγόκεντρες τάσεις που απέρρεαν από την ποικιλία πράξεων και πεποιθήσεων, αλλά πάνω από όλα να αναδείξει την παράδοση της Κωνσταντινουπόλεως ως το “σημείον αναφορᾶς”, και ὅσον ἀφορᾶ στό κανονικό δίκαιο νά ἐπιβάλει τό κανονικό συνειδός τοῦ κέντρου τῆς αὐτοκρατορίας». «Ὁ Νικόδημος, ὑπαγόμενος στό πνεῦμα τοῦ Ὁρθόδοξου Διαφωτισμοῦ, ἄρχισε νά συντάσσει τό Πηδάλιον ἀνατρέχοντας ἐπί τās πρώτας πηγᾶς. Ἔτσι, πρωτίστως ἐπανεφέρε τα αὐθεντικά κανονικά κείμενα, ἐνῶ διέγραψε ὅλα ἐκεῖνα τά ἐπείσαικα καί νόθα στοιχεῖα, τά ὁποῖα ἡ ἄγνοια καί ἡ ἀμέλεια τῶν πολλῶν ἀντιγραφῶν καί ἄλλων ἐμπλεκόμενων ἐπεσώρευσαν στήν ὕλη τῶν χυδαίονομοκανόνων».

Κλείνοντας τήν Εἰσήγησή του ὁ κ. Γιάγκου ἀνέφερε: «Ὁ Φώτιος σέ κάποια ἀποστροφή τοῦ λόγου του στήν Ἀμφιλόχεια προτρέπει τόν ἀναγνώστη νά λαμβάνει σοβαρά ὑπ' ὄψη τά ἐξῆς: ...μή δεῖν ἐκ μέρους τά συγγράμματα κρίνειν (προφανῶς καί τίς συνοδικές - κανονικές ἀποφάσεις), μηδ' ἀποσπαράγματα τινά λαμβάνοντας διά τούτων τήν ὅλην τοῦ γράφοντος ἐνδιαβάλλειν διάνοιαν· τοῖς γάρ τοιούτοις καί ὁ προφήτης ἐπαφίησιν τήν ἄραν. Οὐαί τοῖς προφητεύουσι, λέγων, ἀπό καρδίας αὐτῶν καί τό καθόλου μή βλέπουσιν (Ἰεζ. 13,3) ... Τό καθόλου ἐκφράζεται ἀπό τό φρόνημα τῶν πατέρων. Τά ἀποσπαράγματα ἐκφράζονται

ἀπό ἐκείνους πού ἀκολουθοῦν τήν νοοτροπία τῆς ἀποτείχισεως, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ φαίνονται ὅτι ὑποστηρίζουν τήν ἐκκλησιαστική πράξη, στήν πραγματικότητα πορεύονται κατά τό θέλημα τῶν καρδιῶν αὐτῶν, ὅπως παλαιότερα ὁ Μελήτιος καί οἱ ὀπαδοί του στήν Ἀλεξάνδρεια. Αὐτοῖ ὑποστηρίζοντας τήν ἀκρίβεια ὅσον ἀφορᾶ στήν ἀποδοχή τῶν πεπτωκότων, τελικά ἀπεσχίσθησαν ἀπό τό ἐκκλησιαστικό σῶμα, διακόπτοντας τήν κοινωνία μέ τόν ἅγιο Πέτρο Ἀλεξανδρείας, καί στή συνέχεια κατέληξαν στόν Ἀρειανισμό. Ἔτσι, κατά τόν Ἐπιφάνιο Κύπρου, αὐτοῖ φεύγοντες τόν καπνόν εἰς πῦρ ἐνέπεσον, πού εἶναι δυστυχῶς ἡ μοιραία κατάληξη ὅσων ἐπιλέγουν τήν ἰδιογνωμοσύνη καί ὄχι τό ἐκκλησιαστικό φρόνημα».

Μετά τήν εἰσήγηση παρεμβάσεις ἔκαναν: οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες, Φθιώτιδος κ. Νικόλαος καί Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνάτιος, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀβύδου κ. Κύριλλος, καθώς καί οἱ Ἐλλογιμώτατοι Καθηγητές κ. Ἀθανάσιος Ἀγγελόπουλος, Ἀπόστολος Νικολαΐδης καί Χρῆστος Βούλγαρης.

Ἀκολουθῶς ὁ ὁμιλητής, Ἐλλογιμώτατος κ. Θεόδωρος Γιάγκου, ἀπάντησε στίς ἐρωτήσεις καί τοποθετήσεις.

Ὁ Μακαριώτατος κλείνοντας τήν ὅλη ἐκδήλωση καί ἀφοῦ εὐχαρίστησε τόσο τόν Εἰσηγητή ὅσο καί τοῦς συνέδρους, πρότεινε νά δημιουργηθοῦν ἐπιτροπές μέ τήν εὐθύνη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί μέ τή συνεργασία τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης, προκειμένου νά ἐπεξεργασθοῦν ἐπίκαιρα θέματα πού ἀφοροῦν στήν Ἐκκλησία.

Στίς 13.00 ὁ Μακαριώτατος παρέθεσε γεῦμα πρὸς τιμὴν τῶν Ἐλλογιμωτάτων Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν.

Ἐκ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου

Προσφωνήσις
εἰς τὴν ἑτησίαν κοινήν Σύσκεψιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
καὶ τῶν Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν
πρὸς τιμὴν τῆς ἱερᾶς μνήμης τοῦ Ἁγίου Φωτίου

Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου

(Διορθόδοξον Κέντρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
Πεντέλη, 6.2.2017)

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Ἑλλογιμώτατοι κύριοι Καθηγητές,
Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,

Ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ σήμερον τὴ μνήμη ἑνὸς ἱεροῦ Ποιμένου, στόν ὁποῖο ἡ ἀδέκαστος καὶ φειδωλὴ Ἱστορία ἀπένειμε τόν χαρακτηρισμό τοῦ Μεγάλου. Ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη ἀπὸ τόν ἀείμνηστο καθηγητὴ Νικόλαο Τωμαδάκη, «ὁ Φώτιος θὰ ἦτο μέγας καὶ μόνον ὡς ἐκκλησιαστικός ἐάν δέν ἦτο συγγραφεύς καὶ μόνον ὡς συγγραφεύς ἐάν δέν ἦτο ἐκκλησιαστικός». Ἡ ἐνώπιον ἡμῶν προβαλλομένη ἀγία μορφή συγκαταριθμεῖται μεταξὺ τῶν ὀλίγων. Πολλὰ ὀφείλονται στίς ἀρετές, τὴ σύνεση καὶ τὴν ὀξυδέρκεια τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Πατρὸς καὶ Διδασκάλου. Ἡ δρᾶσις του ὑπῆρξε καθοριστικὴ γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς σκέψεως καὶ τῆς πορείας του ἀποτελοῦν προϋπόθεση τῆς Θεολογίας ἐν πάσῃ τῇ ἱστορίᾳ. Ἀποτελοῦν γιὰ ὅλους μας διαρκῆ ἐμπειρία σπουδῆς καὶ μαθητείας στὴν ἐν Χριστῷ ζωή.

Στόν παρόντα καιρό τοῦ πολυτάραχου διεθνοῦς καὶ ἐθνικοῦ μας βίου, ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ σοφοῦς δασκάλους, ἀπὸ τὴ σοφία τῶν μεγάλων Πατέρων. Σέ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἀκούονται πολλές αἰτιάσεις καὶ ἐπιχειροῦνται ἐπιπόλαιες μεταβολές ἐπὶ τοῦ μαθήματος τῆς θρησκευτικῆς διδασχῆς, οἱ

ἐκπαιδευτικὲς ρυθμίσεις πρέπει νὰ συνδέονται μὲ τὴν πηγὴν, δηλαδή τὸ ὄλον τῆς πνευματικῆς μας παραδόσεως· πρέπει νὰ συνδέονται πάντοτε μὲ τὸ «ὔδωρ τὸ ζῶν».

Τὸ δεσπόζον πνευματικὸ ἀνάστημα τοῦ ἱεροῦ Φωτίου μᾶς διδάσκει πῶς ἐπιτελεῖται ἡ ὑπέρβαση καὶ σέ προσωπικὸ ἐπίπεδο καὶ σέ ἐπίπεδο Ἐκκλησίας καὶ κοινωνίας. Ὑπενθυμίζει πρὸς ὅλους ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ζωή. Ὁ κόσμος τῆς πνευματικῆς ζωῆς κινεῖται σέ χώρους δημιουργικῆς πνοῆς, ἐκτὸς του ζόφου τοῦ φανατισμοῦ, ἐκτὸς ὧσων καταψύχουν τόν στοχασμό. Εἶναι καρπὸς μᾶς βαθύτερης ἐνεργοῦ ἀγάπης πρὸς τόν Θεό, πρὸς τόν ἄνθρωπο, πρὸς τὴν καλλιέργεια τοῦ πνεύματος, τὴν ἀναζήτηση τῆς σοφίας.

Ὁ σημερινὸς ἑορτασμός λειτουργεῖ καὶ ὡς σύνδεσμος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Ἡ σύνθεσις τῆς ἀρχιερατικῆς ὁμηγύρεως καὶ τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἐκπροσώπων κάθε χρόνο ἀνανεώνεται. Ὅμως πάντοτε μᾶς παρέχεται ἡ δυνατὴ συζητήσεως περὶ ἑνὸς νέου ἐκάστοτε θέματος, ζωτικοῦ γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Εἰσηγητὴς στὴν παροῦσα σύσκεψη ὠρίσθη ὁ Ἑλλογιμώτατος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Θεόδωρος Γιάγκου, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ πραγματευθεῖ τὸ θέμα: «Τὸ κανονικὸν συνειδὸς ἀπὸ τόν Μέγαν Φώτιον εἰς τόν Ἅγιον Νικόδημον τόν Ἀγιορείτην».

Μέγας Φώτιος και Νικόδημος Ἀγιορείτης Ἡ συμβολή τους στήν ἀποτύπωση τοῦ κανονικοῦ συνειδότης*

Τοῦ Θεοδώρου Ξ. Γιάγκου
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

(Διορθόδοξον Κέντρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
Πεντέλη, 6.2.2017)

Τό συνειδός πού χαρακτηρίζει καί καθορίζει τή διαχρονική νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τήν ἐφαρμογή τῶν κανόνων της, εἶναι θέμα πολύπτυχο. Στήν εἰσήγηση, πού ἔχω τήν τιμή νά ἀναπτύξω ἐνώπιον ἐκλεκτῆς ὁμηγύρευος σεβασμιῶν κληρικῶν καί ἐγκρίτων διδασκάλων, θά παρουσιασθοῦν ἕξι πτυχές, τρόπον τινά ὡς βαθμίδες, μέ τήν τελευταία νά ἐπέχει τή θέση μηνύματος τῶν πηγῶν πού χρησιμοποιοῦνται.

1. Ἀφετηρία τοῦ προβληματισμοῦ

Στήν τρίτη συνεδρία τῆς συνόδου πού συνήλθε στή Μεγάλη Ἐκκλησία, δηλαδή στήν Ἁγία Σοφία (879/80), τῆς φερομένης καί ὡς οἰκουμενικῆς¹, προκαθεζομένου τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ἀναγνώσθηκε ἡ τρίτη ἐπιστολή τοῦ πάπα Ἰωάννη Η', αὐτή τή φορά ἀπευθυνόμενη πρὸς τὰ μέλη τῆς συνόδου². Εἶχε προηγηθεῖ ἡ ἀνάγνωση ἄλλων δύο κατὰ τήν προηγούμενη συνεδρία, ἡ μία πρὸς τόν αὐτοκράτορα Βασίλειο Α'³ καί ἡ ἄλλη πρὸς τόν πατριάρχη Φώτιο⁴. Καί στίς τρεῖς ἐπιστολές θίγονταν θέματα πού δοκίμαζαν τίς ὁμαλές σχέσεις τῶν ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς τή δυτική, πρωτίστως τίς σχέσεις μεταξύ τῆς Ρώμης καί τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μέ ἐπίμαχο θέμα τήν ἀθρόον χειροτονία πού δέχθηκε ὁ πατριάρχης Φώτιος, ὅπως ἐπίσης ὁ προκάτοχος καί πατροθεῖος του Ταράσιος⁵, ἐκλαμβάνομενες ὅτι αὐτές ὑπαγορεύθηκαν ἀπό κάποια ἀνέρεστη πράξη πού υἰοθέτησε ἡ Κωνσταντινούπολη.

Ὁ πάπας Ἰωάννης ὑποστήριξε μέ διακηρυκτικό τρόπο, ὅτι οἱ συγκεκριμένες χειροτονίες ἀντιβαίνουν πρὸς τοὺς κανόνες τῶν πατέρων, κατανο-

μάζοντας συγκεκριμένα στήν ἐπιστολή πρὸς τόν Φώτιο «τόν κανόνα τόν ἐκτεθέντα τῆ συνόδῳ ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ Ἀδριανοῦ τοῦ ἀγιωτάτου πάπα καί Ταρασίου»⁶. Σύμφωνα μέ τόν προκαθήμενο τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἄνοδος στόν πῶ ὑψηλό βαθμό τοῦ διδασκάλου, καί μάλιστα “ἐκ κοσμικῆς πραγματείας καί ἀγγελίας συναναστροφῆς”⁷, περικλείει τόν κίνδυνο νά ἀναλάβει τὰ ἥνια τοῦ ἀρχιποιμένα ἀμαθῆς περὶ τὰ θεῖα καί ἀνεπιστήμονας. Μία τέτοια περίπτωση εἶναι δείγμα αὐθάδειας καί ἐπὶ πλέον φοβερόν τόλμημα. Ὁ πάπας περιφρουρεῖ τήν ἀποψή του ἐπικαλούμενος τό παράδειγμα τοῦ στρατηγοῦ. Ὅπως θεωρεῖται παράλογη ἡ ἀνάθεση τῆς ἡγεσίας τοῦ στρατεύματος σέ πρόσωπο πού δέν ἔχει δοκιμασθεῖ καί ἀναγνωρισθεῖ γιά τήν ἰκανότητά του νά προστατεύει, μέ μόχθο καί ἀποτελεσματική φροντίδα, τόν ἐμπιστευθέντα σέ αὐτόν λαό ἀπό τίς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν, παρομοίως δέν μπορεῖ κάποιος νά ἀναχθεῖ στό ὕψος τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος, ἀμύητος καί ἀμέτοχος ὢν τῶν ἀρχῶν τῆς θεολογίας καί μεθόδων τῆς ποιμαντορίας καί συνελπῶς ἀδόκιμος ὡς πρὸς τίς δόλιες ἐπιβουλές τοῦ Ἄλλοτρίου⁸.

Πάρα τήν κατηγορηματική ἀντίθεσή του στό θέμα τῆς ἀθρόον χειροτονίας, ὁ «ἀκρότατος ἀρχιερεὺς καί οἰκουμενικός πάπας»⁹, ὅπως χαρακτηρίζεται ἀπό τοὺς δυτικούς, ἐν τέλει ὑποχωρεῖ στήν περίπτωση τοῦ Φωτίου, ὄχι μόνο γιά τήν εἰρήνευση τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἐπανειλημμένα ἐκφράζεται ἡ πρόθεση τῶν δυτικῶν στή σύνοδο¹⁰, ἀλλά καί γιά τόν λόγο ὅτι ἡ ἀποψή του περὶ ἀπειρίας διαψευδῶταν πανηγυρικά στό πρόσωπο τοῦ Φωτί-

* Ἀπόσπασμα τῆς ὁμιλίας πού ἐκφωνήθηκε στήν Πεντέλη στίς 6.2.2017. Τό πλήρες κείμενο θά δημοσιευθεῖ στό περιοδικό ΘΕΟΛΟΓΙΑ.

ου. Ουδείς ἀμερόληπτος καί νοήμων κριτής ἀμφέβαλλε ὅτι ὁ Φώτιος διέθετε τήν κατάλληλη θύρα-θεν καί ἐκκλησιαστική παιδεία γιά νά ἀναλάβει τόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐξ ἄλλου αὐτό δηλώθηκε μέ παρρησία ἐνώπιον τῆς συνόδου καί μέ συγκεκριμένα ἀδιάσειστα ἐπιχειρήματα ἀπό τούς ὑποστηρικτές τοῦ Φωτίου¹¹. Τήν ὑποχώρησή του, ὁ πάπας τήν συνέδεσε μέ μία ἀρχή πού εἶναι διατυπωμένη σέ κανόνα τῆς προηγούμενης συνόδου πού προήδρευσε ὁ Φώτιος, δηλαδή στόν 17ο τῆς Πρωτοδευτέρας, στόν ὁποῖο διαλαλεῖται ὅτι τό σπάνιο δέν πρέπει νά γίνεται νόμος¹². Ἐπομένως ἡ ἀθρόον χειροτονία, ὡς ὑπαγόμενη στίς ἐξαιρετικές περιπτώσεις, ἔπρεπε νά ἀποτραπῆ στό μέλλον¹³ καί γι' αὐτό ὁ πάπας ἐπεδίωκε νά ἐπιτύχει μία ἀκόμα συνοδική ἀπαγόρευση καί στήν Ἀνατολή.

Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἐξέφραξε ὅ,τι ἴσχυε στή Δύση, κυρίως ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Κωνσταντίνου Νέπι (767-768)¹⁴. Ὅμως στήν Ἀνατολή ὑπῆρχε διαφορετική παράδοση καί αὐτήν ὑποστήριζαν ἐν συνόδῳ, μετά τήν ἀνάγνωση τῆς ἐπιστολῆς, δύο ἐξέχοντες ἱεράρχες, ὁ Προκόπιος Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας καί ὁ Ζαχαρίας Χαλκηδόνος, ἐπικαλούμενοι ἀμφότεροι τά δεδομένα τῆς μακροαίωσης κανονικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ προσέγγισή τους ἔλαβε ὑπ' ὄψη τόν σχετικό ἀρχαῖο κανόνα, τόν 10ο τῆς Σαρδικῆς, ἀλλά καί οἱ δύο μέ μεγάλη εὐκολία προχώρησαν καί πιό πέρα ἀπό

αὐτόν. Κατά τόν Προκόπιο, ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς ἀπαγόρευσε πράγματι τήν ἀθρόον χειροτονία, ὄχι ὅμως παντός λαϊκοῦ, ἀλλά μόνο “τῶν ἀπό τῆς ἀγορᾶς” σχολαστικῶν ἢ πλουσίων¹⁵, ἤτοι προσώπων «τῆς δημόδους συγχύσεως»¹⁶ καί συνεπῶς, κατά τεκμήριον, ἀπαιδευτῶν ἐκκλησιαστικά. Ὁ ἴδιος ὁμολόγησε ὅτι τέτοιους ἡ Ἐκκλησία, χάριτι Θεοῦ, οὐδέποτε ἀποδέχθηκε¹⁷. Ταυτόχρονα ὑποστήριξε ὅτι ἡ Ἐκκλησία θά ἦταν ὑποχρεωμένη νά συμμορφωθεῖ σέ ἕνα κανόνα οἰκουμενικῆς συνόδου καί ὄχι τοπικῆς (καί ἐδῶ ὁ Προκόπιος πρέπει νά παραδεχθοῦμε ὅτι φαίνεται ἐσκεμμένα νά παραθεωρεῖ ὅτι οἱ κανόνες τῶν τοπικῶν συνόδων, ἐπομένως καί τῆς Σαρδικῆς, εἶχαν προσλάβει οἰκουμενικό κῆρος διά τῆς Πενθέκτης)¹⁸ μόνο στήν περίπτωση πού δέν θά εἶχε ἀντιμαχόμενο τό ἔθος. Ἔτσι στήν προβληματική του ἐπισυνάπτει τό ἀποφθεγματικό ἐπιχείρημα ὅτι: “ἐπειδή πολλά τῶ ἐπιχωρίῳ ἔθει ὀρῶμεν κατακρατήσαντα πολλάκις κανονικῶν διατάξεων, οὐδεμίαν ἔχομεν αἰσχύνην προστριβομένην ἡμῖν”¹⁹. Ἐντός αὐτοῦ τοῦ πλαισίου, ὑποτάσσει στήν πραγματικότητα τίς συνοδικές κανονικές ἀποφάσεις στό ἐπιχώριο ἔθος καί μέ αὐτόν τόν τρόπο ἀντικρούει τή μομφή ἀπό τήν πλευρά τοῦ πάπα γιά πράξη αἰσχύνης. Ὁ Προκόπιος πίστευε ὅτι τό ἔθος διαπλατύνει τόν ὀρίζοντα τῶν κανονικῶν διατάξεων καί ἀπαλλάσσει ἀπό τά τυχόν ἀδιέξοδα, ἰδιαίτερα στήν πάντοτε ἐξελισσόμενη λειτουργική πράξη.

Ἐποψη ἀπό τό ἀκροατήριον στήν αἴθουσα τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Πεντέλη, 6.2.2017).

Τή θέση τοῦ Προκοπίου ἐνίσχυσε ὁ Ζαχαρίας Χαλκηδόνος, ἐπικαλούμενος τήν περίπτωση τοῦ Νεκταρίου, τόν ὁποῖο οἱ πατέρες τῆς Β΄ οἰκουμενικῆς συνόδου, δηλαδή ἕνα συνοδικό ὄργανο αὐξημένης αὐθεντίας, νεοφώτιστον ὄντα, ἐξέλεξαν ἀθρόον πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἴδιος προσθέτει καί τήν περίπτωση τοῦ Ἀμβροσίου, ὁ ὁποῖος ἀπό κατηχούμενος ἐξελέγη ἐπίσκοπος Μεδιολάνων, καθώς καί τά παραδείγματα τῶν Ἐφραίμ ἢ Ἐφραιμίου Ἀντιοχείας καί Εὐσεβίου Καισαρείας²⁰.

Ἐκτός τῶν παραπάνω ἐνδεικτικῶν ἀναφορῶν, προσφόρων στόν μητροπολίτη Χαλκηδόνος, εἶναι ἀπολύτως βέβαιον ὅτι οἱ πηγές εἶχαν νά καταθέσουν περισσότερα παραδείγματα. Ἐξ ἄλλου στή λειτουργική πράξη ἦταν μαρτυρημένη καί ἡ περίπτωση *per saltum* χειροτονιῶν, δηλαδή χειροτονιῶν διά παραλείψεως καί ὑπερβάσεως ἑνός ἢ δύο βαθμῶν ἱερωσύνης²¹, καθ' ὅσον οἱ βαθμοί δέν νοοῦνται ὡς οἱ βαθμίδες πού ἀναβιβάζουν σταδιακά στήν πληρότητα τῆς ἱερωσύνης, ἦτοι «πρός τήν ἀψίδα τῆς ἐπισκοπῆς»²², οὔτε οἱ ἀπαραίτητες ψηφίδες γιά νά ἐξεικονισθεῖ ἡ ἄρτια εἰκόνα τοῦ ἀρχιερέα. Βασικός λόγος πού ὑπαγορεύει τή διέλευση δι' ὄλων τῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης εἶναι ἡ ἀπόκτηση ποιμαντικῆς καί λειτουργικῆς ἐμπειρίας²³.

Ἀνάλογες περιπτώσεις χειροτονιῶν μαρτυροῦνται καί στά ἀγιολογικά κείμενα, ἰδίως σέ ἐκεῖνα πού ἱστοροῦν τόν βίο καί τήν πολιτεία ἀγίων κληρικῶν²⁴. Γιά παράδειγμα στόν Βίο τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, ὁ βιογράφος Πολύβιος Ρινοκουρούρων, ἕνα πρόσωπο τεκμηριωμένα ἐνήμερο γιά τή λειτουργική τάξη, περιγράφοντας τή σύλληψη τοῦ Ἐπιφανίου πού περιεπλανᾶτο στήν ἀγορά τῆς Σαλαμίνας ἀμέριμος, καθώς καί τή βίαη προσαγωγή του ἐνώπιόν τοῦ θυσιαστηρίου, ἀφήνει νά νοηθεῖ ὅτι ὁ Ἅγιος ἔλαβε καί τούς τρεῖς βαθμούς τῆς ἱερωσύνης ἐντός τῆς ἴδιας ἡμέρας καί μάλιστα ὅτι ἡ τέλεση τῶν χειροτονιῶν εἶχε χαλαρή σύνδεση μέ τή θ. λειτουργία²⁵. «Εἷς δέ τῶν διακόνων ἐπιλαβόμενος τῆς κεφαλῆς Ἐπιφανίου ἦγεν αὐτόν πρὸς Πάππον (Κυθραίας) ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου

μετά βίας, ὥστε συνελθεῖν καί ἄλλους πλείστους, ὅπως διασώσωσιν αὐτόν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Χειροτονεῖ οὖν αὐτόν διάκονον καί πάλιν δίδωσιν εἰρήνην καί χειροτονεῖ αὐτόν πρεσβύτερον καί γίνεται ἡ ἀκολουθία καί χειροτονεῖ αὐτόν ἐπίσκοπον. Μετά δέ τήν ἀπόλυσιν τῆς Ἐκκλησίας ἀνήλθομεν ἐπὶ τῷ ἐπισκοπείῳ ..., ὅπως μεταλάβωμεν καί εὐφρανθῶμεν ἐπὶ τῇ πατρῴῃ» τοῦ Ἐπιφανίου²⁶.

Τέτοια παραδείγματα τῶν πηγῶν στηρίζουν τή σημασία τοῦ ἔθους καί προβάλλουν ἐνισχυμένη τή θέση πού διατύπωσε ὁ Προκόπιος Καισαρείας, ὅτι δηλαδή τό ἐπιχώριο ἔθος πολλές φορές κατακρατύνει τῶν κανονικῶν διατάξεων, ἐν προκειμένῳ τοῦ παλαιότερου κανόνα τῆς Σαρδικῆς καί τοῦ νεωτέρου τῆς Πρωτοδευτέρας. Καί ἐδῶ ἀκριβῶς ἀναδύεται ἡ πάντοτε ἐπίμαχη καί ἐπικαιρῆ διεκυστίνδα ὅσον ἀφορᾶ στά κανονικά ζητήματα: ποιός εἶναι αὐτός πού ἐκφράζει τό κανονικό συνειδός τῆς Ἐκκλησίας; οἱ οἰκουμενικές συνοδοί; οἱ πατέρες; τό ἔθος; τά τυπικά, προκειμένου περί τοῦ μοναχισμοῦ καί περί τῆς λειτουργικῆς εὐταξίας; Ἐπίσης, πῶς διαμορφώνεται ἡ πῶς ἐν τοῖς πράγμασι ἐκδηλώνεται αὐτό τό κανονικό συνειδός καί ποιό θεσμικό ὄργανο ὑπερισχύει, ὅταν συντρέχει ἀμφιγνωμία ἢ ἀμφιβολία;

Βεβαίως ὅσον ἀφορᾶ στίς συνοδικές συζητήσεις γιά τό ζήτημα τῆς ἀθρόον χειροτονίας, πρέπει νά παραδεχθοῦμε ὅτι ἀφετηρία γιά τόν πάπα καί τούς ἐκπροσώπους του ἦταν ὁ νόμος, πρωτίστως ὁ νόμος τῆς Ρώμης, ἐνῶ γιά τόν Προκόπιο καί γιά ἄλλους ἀνατολικούς ἦταν τό ἔθος, τό ὁποῖο «νικᾷ τόν νόμον»²⁷, πιθανόν γιατί στή σκέψη τους οἱ ἰ. κανόνες θεωροῦνται ἕνα ξεχωριστό καί ἐξαιρετικό κεφάλαιο τοῦ εὐρύτερου διαχρονικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔθους, δηλαδή τῆς συνόλης κανονικῆς παραδόσεως. Μάλιστα ὁ Ζαχαρίας Χαλκηδόνος, μέ διαφαινόμενη εἰρωνεία, ἐπισημαίνει στούς δυτικούς ὅτι οἱ ἐν Ρώμῃ φωστῆρες, «οἱ τὰς οἰκείας αὐγὰς ἀνά πᾶσαν τήν οἰκουμένην πέμποντες ..., πολλά ποιοῦν παρά τόν κανόνα τοῖς ἔθεσι ἐπόμενοι, ἀλλά καί τό ἔθος αὐτό πολλάκις νικᾷ τό ἔθος»²⁸.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιά τόν οἰκουμενικό χαρακτήρα τῆς συνόδου (879/880) βλ. Παύλου Μενεβίσογλου, Μητροπολίτου Σουηδίας καί πάσης Σκανδιναβίας, *Ιστορική εἰσαγωγή εἰς τούς κανόνες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Στοκχόλμη 1990,

- σ. 510-511. Στά Πρακτικά τῆς συνόδου οἱ Πατέρες τὴν χαρακτηρίζουν «οἰκουμενικήν», «ἐνδημοῦσαν», «μεγάλην», βλ. Δοσιθέου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, *Τόμος χαρᾶς, ἐν ᾧ περιέχονται αἱ ἐπιστολαὶ Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἡ ἀγία καὶ οἰκουμενική ὀγδόη σύνοδος, Τά ἀντιρρητικά κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα τῆς Ρώμης Νικολάου ἰατροφιλοσόφου, Λόγος Μελετίου Ἀλεξανδρείας κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, Διάλογος ἱερομνήμονος μοναχοῦ μετὰ τινος ἐτέρου μοναχοῦ κατὰ Λατίνων*, τυπωθεῖς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ρημνίκου ..., ἐν ἔτει 1705, β' ἔκδ. Θεσσαλονίκη 1985, εἰσαγωγή - σχόλια - ἐπιμέλεια κειμένων Κ. Σιαμάκη (στό ἐξῆς *Τόμος χαρᾶς*), σ. 358, 365, 366, 367, 370, 375, 377, 380 κ.ἄλ. (οἰκουμενική), 286, 365 (ἐνδημοῦσα), 377 (μεγάλη). Εἶναι σημαντικό νά μελετηθεῖ καί νά ἀξιολογηθεῖ σέ βάθος ἡ ὀρολογία τῶν πηγῶν σχετικὰ μέ τόν χαρακτηρισμό τῶν συνόδων τῆς β' χιλιετίας, π.χ. βλ. ὁ Θεόδωρος Βαλασαμῶν ὀνομάζει καί τὴν Πρωτοδευτέρα «ἀγίαν καὶ οἰκουμενικήν σύνοδον», βλ. Ἀποκρίσεις 23 καί 30 πρὸς Μᾶρκο Ἀλεξανδρείας, ΡΠΣ, Δ, σ. 465 καί 475 ἀντίστοιχα.
2. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 324-328 (=Mansi, 17, στ. 449-456).
 3. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 275-286 (=Mansi, 17, στ. 396-408).
 4. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 289-292 (=Mansi, 17, στ. 412-417).
 5. *Τόμος χαρᾶς*, (=Mansi, 17, στ. 453) 326. Βλ. π. Φιλίππου Ζυμάρη, Τό φαινόμενον τῆς ἀθρόον χειροτονίας, *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* 87 (2004) 344-345.
 6. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 292 (=Mansi, 17, στ. 416). Ἡ συνάφεια τοῦ κειμένου, στίς σχετικές ἀναφορές τῶν Πρακτικῶν τῆς συνόδου, ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ «κανόνας» πού θεσπίστηκε ἀπὸ τοὺς Ἀδριανὸ καὶ Ταράσιο σχετίζεται μέ τὴν ἀρχὴ ὅτι: τὸ σπάνιο δέν πρέπει νά γίνει νόμος.
 7. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 326 (=Mansi, 17, στ. 453-453).
 8. *Τόμος χαρᾶς*, (=Mansi, 17, στ. 452).
 9. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 373, (=Mansi, 17, στ. 508)
 10. Βλ. *Τόμος χαρᾶς*, 347, 357-358 τὴν τοποθέτηση στῆ σύνοδο τοῦ Πέτρου πρεσβυτέρου καὶ καρδινάλιου. Παρομοίως ἡ εἰρήνευση τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπογραμμίζεται καί ἀπὸ ἄλλα μέλη τῆς Συνόδου.
 11. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 334-335 (=Mansi, 17, στ. 460): «Τὸ αὐτὸ μὲν ποιεῖν οὐκ ἠμέλησεν (ὁ Φώτιος), οὐκ ἐν ἑαυτῷ δὲ μόνῳ οὐδέ ἐν τῷ ὑπὸ χεῖρα λαῷ τὴν εὐσέβειαν περιέγραψεν, ἀλλὰ μικροῦ πᾶσαν ἐπήλθε τοῖς λόγοις τὴν γῆν, τῆς πλάνης τοὺς ἀνθρώπους ἐπιστρεφόμενος. Καὶ μάρτυς ἡ Ἀρμενίων χώρα, ἡ τε Μεσοποταμία, καὶ ἔθνη ὀλόκληρα, βαρβαρικὸν καὶ ὠμόν τὸ πρὶν διαζῶντα βίον, ταῖς αὐτοῦ διδασκαλίαις τῆς πρὶν ἀπαλλαγέντα πλάνης, καὶ πρὸς τὸ φῶς χειραγωγηθέντα δι' αὐτοῦ τοῦ τῆς σωτηρίας κηρύγματος, καὶ ὄσους ἂν τις τῷ λόγῳ παραστήσῃσαι βουληθεῖη, πολὺ τῶν ἔργων καταδεεστέρους ἀποδείξει». Γιά τὴ συμβολὴ τοῦ Φωτίου στό διάλογο μέ τοὺς Ἀρμένιους βλ. Ἰωάν. Καρμίρη, Σχέσεις τῶν Ὁρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων, ἰδίως ὁ κατὰ τὸν ἰβ' αἰῶνα θεολογικὸς διάλογος μετὰ τῶν Ἀθῆναι 1957, σ. 23-25. Ἐπίσης ἡ προσωπικότητα τοῦ Φωτίου προβάλλεται καί ἀπὸ ἄλλους πατέρες τῆς συνόδου, βλ. *Τόμος Χαρᾶς*, (=Mansi, 17, στ. 484) σ. 356-357: «τοσοῦτον ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀγιωτάτου (πατριάρχου Φωτίου) περιήστραψεν εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ Σαρακηνοὶ οἱ τῇ ἀπιστίᾳ κατεχόμενοι ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἀγιωτάτον ἡμῶν δεσπότην γράμματα, οἱ μὲν διδασκαλίαν αἰτούμενοι καὶ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος ἀξιωθῆναι καὶ εἰς τὴν δουλείαν καὶ ὑποταγὴν τῶν ἀγιωτάτων βασιλέων ἡμῶν ἑαυτοὺς παραδοῦναι, οἱ δὲ καὶ τέως οὐπω μὲν τὴν πίστιν μεταβαλεῖν ὁμολογοῦντες, δοῦλοι δὲ καὶ ὑποτελεσταὶ παρακαλοῦντες γενέσθαι τοῦ θεοπροβλήτου ἡμῶν βασιλέως διὰ μεσιτείας τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου καὶ ὡς ὄρατε, ἰδοὺ αὐταὶ αἱ ἐπιστολαὶ τῶν ἀμηράδων εἰσὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ οὐκ ἐστὶν αὕτη ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσις καὶ ἡ τοιαύτη μεταβολὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ; Ἡ ἀγία Σύνοδος εἶπε: Πᾶσι τοῦτο φανερόν γέγονε, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς οἰκεῖ ἐν αὐτῷ, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Οἱ ἀγιωτάτοι τοποτηροῦνται τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης εἶπον: Τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἔμπνευσις αὐτοῦ τοιοῦτον φῶς δέδωκεν εἰς τὴν καθαρὰν ψυχὴν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου, ὅτι λαμπρύνει καὶ φωτίζει πᾶσαν τὴν κτίσιν, ὥσπερ γὰρ ὁ ἥλιος, κἂν εἰς μόνον τὸν οὐρανὸν περιέρχεται, ὁμῶς ὅλον τὸν περιγίειον κόσμον φωτίζει, οὕτω καὶ ὁ δεσπότης ἡμῶν ὁ κύριος Φώτιος, κἂν καθέξῃται εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ καὶ τὴν σύμπασαν κτίσιν διαδοῦχει καὶ καταλάμπει». Γιά τὸ ἴδιο θέμα ἀναφέρεται καὶ ὁ ἴδιος ὁ πατριάρχης Φώτιος στὴν *Ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχιερατικούς χρόνους*, βλ. *PG* 102, 721 ἐξ.
 12. «...ἀλλὰ τὸ γέ σπάνιον οὐδαμοῦ νόμον τῆς Ἐκκλησίας τιθέμενοι», ΡΠΣ, Β', σ. 701. Ἡ ἴδια ἀρχὴ ὑποστηρίζεται ἐπανειλημμένα καὶ στὴ σύνοδο τῆς Ἁγίας Σοφίας, πάντοτε ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ πάπα. Μέ αὐτὸ τὸ δεδομένο μπορεῖ κάποιος νά ὑποθέσει ὅτι ἡ σχετικὴ ἀναφορὰ πού γίνεται στὸν κανόνα 17 τῆς Πρωτοδευτέρας ἴσως ὀφείλεται σέ δυτικὴ παρέμβαση, βλ. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 284 (=Mansi, 17, στ. 405): «...τὰ γὰρ σπάνια ἀγαθὰ οὐ δύναται νόμος εἶναι τοῖς πολλοῖς». *Τόμος χαρᾶς*, σ. 327 (=Mansi, 17, στ. 457): «...οὐ χρὴ τὸ σπάνιον νόμον

- γίνεσθαι». *Τόμος χαρᾶς*, σ. 359 (=Mansi, 17, στ. 488) «...τά γάρ γινόμενα σπάνια, εἰ καὶ λίαν ἀγαθὰ εἶη, νόμος τοῖς μετέπειτα καθίστασθαι οὐ δύναται». Ἡ συγκεκριμένη ἀρχὴ ἀπαντᾶται στὸν Γρηγόριο Θεολόγο, *Εἰς τὰ ἅγια Φῶτα*, Λόγος 17, PG 36, 352: «ἀλλοῦ νόμος ἐκκλησίας τὸ σπάνιον».
13. Βλ. τὸ τελευταῖο χωρίο τῆς προηγούμενης παραπομπῆς.
 14. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἀπαγόρευσε τὸ 769, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐκλογὴ δύο ἔτη πρὶν (767) τοῦ λαϊκοῦ Κωνσταντίνου Νέπι καὶ τῆ χειροτονία του, τῆ μία ἡμέρα σέ ὑποδιάκονο καὶ διάκονο καὶ τὴν ἐπόμενη σέ ἐπίσκοπο Ρώμης. Ἡ σύνοδος τοῦ 769 ἀποφάσισε ὅτι σὸ ἐξῆς γιὰ νὰ ἐκλεγεί πάπας ἔπρεπε νὰ εἶχε χειροτονηθεῖ σέ ὅλους τοὺς προηγούμενους βαθμούς τῆς ἱερωσύνης καὶ ὅτι μόνον οἱ καρδινάλιοι διάκονοι καὶ οἱ καρδινάλιοι πρεσβύτεροι μποροῦσαν τελικὰ νὰ θεωροῦνται ὑποψήφιοι γιὰ τὴν Ἁγία Ἐδρα. Βλ. π. Φίλιππου Ζυμάρη, Τὸ φαινόμενον τῆς ἀθρόον χειροτονίας, ὅπ.π., 234, 237 ἔξ. Γιὰ τὴ χειροτονία τοῦ πάπα Κωνσταντίνου Νέπι βλ. J. B. Gibaut, *The Clinical Cursus of Constantine of Nepi: Two accounts*, *Ecclesia Oriens* 12 (1995) 195-205. Ἐπίσης βλ. π. Φίλιππου Ζυμάρη, *Ἡ ἱστορική, δογματικὴ καὶ κανονικὴ σπουδαιότης τῆς συνόδου Κωνσταντινουπόλεως (879-880)*, ἀδημ. διδακτορικὴ διατριβή, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 119-163.
 15. ΡΠΣ, Γ', σ. 256.
 16. Βλ. Ἰωάννη Ζωναρά, σχόλιο στὸν 10/ Σαρδ., ΡΠΣ, Γ', σ. 256.
 17. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 329 (Mansi, 17, στ. 456)
 18. Γιὰ τὸν κανόνα 2 τῆς Πενθέκτης βλ. Παύλου Μητροπολίτου Σουηδίας (Μενεβίσογλου), Ὁ β' κανὼν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, *Τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τῆς ἀρχιερατείας του*, Ἀθήνα 1980, σ. 259-281. Τοῦ ἰδίου, Ἱστορικὴ εἰσαγωγή, ὅπ.π., σ. 73-83.
 19. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 329 - 330 (=Mansi, 17, στ. 456).
 20. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 330 (=Mansi, 17, στ. 457). Βλ. σχετικὰ καὶ Κ. Γ. Πιτσάκη, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὰ κείμενα τῶν Βυζαντινῶν Κανονολόγων, Μνήμη ἁγίων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Μεγάλου Φωτίου Ἀρχιεπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως, Πρακτικὰ Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου (14-17 Ὀκτωβρίου 1993) ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 166-167.
 21. Βλ. ἐνδεικτικὰ, Θ. Ξ. Γιάγκου Κανονικὲς μαρτυρίες σέ βίους Κυπρίων ἁγίων (Στυρίδωνος Τριμυθοῦντος, Ἐπιφανίου Κωνσταντίας, Ἰωάννου Ἐλεήμονος), *Κυπριακὴ ἀγιολογία, Πρακτικὰ Α' Διεθνοῦς Συνεδρίου*, Ἁγία Νάπα - Παραλίμνι 2015, σ. 180 ἔξ. Βλ. ἐπίσης π. Φίλιππου Ζυμάρη, Τὸ φαινόμενον τῆς ἀθρόον χειροτονίας, ὅπ.π., σ. 244-245 καὶ τοῦ ἰδίου, *Ἡ ἱστορική, δογματικὴ καὶ κανονικὴ σπουδαιότης*, ὅπ.π., σ. 120 ἔξ.
 22. ΡΠΣ, Γ', σ. 256.
 23. Στὸν 10/Σαρδ. ὀρίζεται: «Ἐξεῖ δὲ ἐκάστου τάγματος ὁ βαθμὸς οὐκ ἐλαχίστου δηλονότι χρόνου μηνός, δι' οὗ ἡ πίστις αὐτοῦ καὶ ἡ τῶν τρόπων καλοκαγαθία καὶ ἡ στερορότης καὶ ἡ ἐπιείκεια γνώριμος γενέσθαι δυνήσεται· καὶ αὐτὸς ἄξιος τῆς θείας ἱερωσύνης νομισθεὶς τῆς μεγίστης ἀπολαύει τιμῆς» ΡΠΣ, Γ', σ. 256 (=P. - P. Joannou, *Discipline & I*, σ. 173 - 174). Ὁ Ἰουστινιανὸς στὴν 123 νεαρά καθορίζει αὐτὸ τὸ διάστημα σέ τρεῖς μῆνες παραμονῆς σέ βαθμούς κατωτέρους τοῦ ἀρχιερέα, προτοῦ ὁ ὑποψήφιος χειροτονηθεῖ ἐπίσκοπος, ὥστε νὰ διδαχθεῖ τοὺς κανόνες καὶ τὴ λειτουργικὴ τάξη, ἐκτός ἐάν αὐτὸς διακρινόταν ἤδη γιὰ τὴν ὠριμότητά του. Ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης, πολὺ ἀργότερα, γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα παρουσιάζεται τελείως ἐξαρτημένος ἀπὸ τὴ λειτουργικὴ τάξη, τὴν ὁποία σέ ὅλο τὸ ἔργο του ὑπομνηματίζει μὲ θαυμασμό. Ὁ κληρικός, κατ' αὐτὸν πρέπει νὰ παραμένει στοὺς ἐνδιάμεσους βαθμούς τουλάχιστον ἐπτὰ ἡμέρες, «διὰ τὴν τιμὴν τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος καὶ ὡς ἂν εἰς ἔξιν ἔλθῃ τοῦ ἔργου». *Διάλογος*, PG 155, 384D, 393CD. Ὁ Συμεὼν στὴν πραγματικότητα ἐπικαλεῖται θέση γνωστὴ στὴν κανονικὴ παράδοση, καθ' ὅσον κατὰ τέτοιο περιγράφεται ἀπὸ τὸν Βαλαμῶνα (ΡΠΣ, Β', σ. 702-703) καὶ ἀπὸ τὸν Νικήτα Θεσσαλονίκης: «Ἀλλὰ καὶ τὸν σήμερον χειροτονηθέντα διάκονον χειροτονηθῆναι καὶ πρεσβύτερον μετὰ τρίτην ἢ δευτέραν ἢ καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν, τέλειον κατὰ χρόνον, ἦτοι ἐτῶν τριάκοντα καὶ μὴ κατὰ τι ἕτερον κωλύμενον, οὐδεὶς μὲν κανὼν κωλύει ρητῶς, εἰ μὴ τις ἐκεῖνο ἐξηγή, ὅπερ ὁ Θεολόγος ἐν τῷ εἰς *Πεντηκοστήν λόγῳ*, περὶ τοῦ ἐπτὰ φησὶν ἀριθμοῦ ἐν ἐπτὰ ἡμέραις ὁ ἱερεὺς τελειούμενος (PG 36, 488). Ἀλλὰ τοῦτο οὐ νομοθετοῦντος ἐπὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ ἀπαριθμουμένου, δι' ὅσων ἐν τῇ παλαιᾷ τιμώμενος εὐρίσκεται ὁ ἐπτὰ ἀριθμὸς, δι' ὃ ἐπάγει· ἐν ἐπτὰ δὲ ὁ λεπρὸς καθαιρούμενος. Εἰ δὲ τὸ τοῦ ἱερέως ὄνομα ἐπὶ μόνον πρεσβυτέρου καὶ οὐχὶ διακόνου ἐκδεχόμεθα, τὸ ἐν ἐπτὰ ἡμέραις ὁ ἱερεὺς τελειούμενος οὐ κωλύει τὸν σήμερον χειροτονηθέντα διάκονον ἐντός ἐπτὰ ἡμερῶν χειροτονηθῆναι καὶ πρεσβύτερον ... Δεῖ γάρ τέλειον τῶν ἱερουργικῶν ἔργων πείραν ἔχειν ἰκανήν...» Α. Pavlov, (ἐκδ), *Kanoniceskie otrety Nikity, mitropolita Saluskago (XII veka?)*, *Vizantijskij Vremennik* 2 (1895) 386. Βλ. καὶ Κ. Γ. Πιτσάκη, *Liturgica graeca sunt, non leguntur: Τὰ λειτουργικὰ - κανονικὰ παραλειπόμενα τῆς συλλογῆς Bonifidius καὶ τῶν παραγῶγων τῆς Γηθόσνον σέβασμα. Ἀντίδωρον τιμῆς καὶ μνήμης εἰς τὸν μακαριστὸν καθηγητὴν τῆς Λειτουργικῆς Ἰω-*

- άννην Μ. Φουντούλην († 2007), τ. Β, Θεσσαλονίκη 2013, σ. 1634-1635. Τοῦ ἰδίου, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στά κείμενα τῶν Βυζαντινῶν Κανονολόγων, ὄπ.π., σ. 152-153.
24. Βλ. Θ. Ξ. Γιάγκου, Κανονικές μαρτυρίες, ὄπ.π., σ. 177 ἔξ. Εἶναι χρήσιμο ἐδῶ νά ἐπισημανθεῖ ἡ παράλληλη ὀρολογία πού χρησιμοποιεῖ ὁ βιογράφος Λεόντιος - Νεαπόλεως στόν *Βίο τοῦ Ἰωάννη Ἐλεήμονος* (βλ. στοῦ Κ. Χατζηϊωάννου, Λεοντίου Ἐπισκόπου Νεαπόλεως Κύπρου, *Βίος τοῦ ἁγίου Ἰωάννη Ἐλεήμονος*, Λευκωσία 1988, σ. 128: «Τοῦτο δέ ἦν τό θαυμασιώτερον τοῦ ἐν ἁγίοις, ὅτι οὔτε τόν μονήρη βίον ἀσκήσας, οὔτε ἐν κλήρῳ πρό τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς πατριαρχεῖον διατρίψας ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀλλά καί γυναικί νομίμῳ προσομιλήσας, οὔτω τῆς καταστάσεως ἐκράτησε ἀπό κάλιγος εἰς πατριάρχην χειροτονηθεῖς») μέ αὐτή τοῦ πάπα Ἰωάννη Η΄ στήν Ἐπιστολή του πρός τά μέλη τῆς συνόδου προκειμένου περὶ τοῦ Φωτίου (*Τόμος χαρᾶς*, σ. 325-326, = Mansi, 17, σ. 452: «ὅτι ἀπό κοσμοκοῦ τάγματος καί βασιλικῆς ὑπηρεσίας, ἀπό καλίγων, εἰς τόν μέγαν θρόνον ἀνήλθε καί οὐ κατά τούς παρ' ἡμῖν κανόνας κατέστη πατριάρχης»).
25. Ἡ μή σύνδεση τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου μέ τή θεία λειτουργία μπορεῖ νά συναχθεῖ ἀπό τήν αἰθιοπική μετάφραση τῆς *Ἀποστολικῆς Παραδόσεως* τοῦ Ἰππολύτου Ρώμης, P. Bradshaw, M. Johnson, E. Phillips, *The Apostolic Tradition*, Minneapolis 2002, σ. 24 καί ἀπό σχετικά κεφάλαια τῶν *Ἀποστολικῶν Διαταγῶν* (VIII, 4-6) βλ. X. Funk, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum*, Paderbonae 1905 (Torino 1979), σ. 472-476. Βλ. περισσότερο στοῦ Ν. Μιλόσεβιτς, *Ἡ θεία εὐχαριστία ὡς κέντρον τῆς θείας λατρείας*. Ἡ σύνδεσις τῶν μυστηρίων μετά τῆς θείας εὐχαριστίας, Θεσσαλονίκη 2005, ὅπου καί ἡ σχετική προβληματική καί βιβλιογραφία. Στόν *Βίο* τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου ἀναφέρονται τά ἔξῃς σχετικά μέ τή χειροτονία τοῦ Πολυβίου Ρινοκουρούρων: «Ὅτε δέ ἐπληρώθη πᾶσα ἡ ἀκολουθία (σημ. ἐδῶ δέν διευκρινίζεται ποιᾶ ἀκολουθία ἐννοεῖτε), τότε ἀπέστειλε (ὁ Ἐπιφάνιος) ἓνα τῶν διακόνων καί ἤγαγέν με (δηλ. τόν Πολύβιο) ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου καί ἐχειροτόνησεν μέ πρεσβύτερον καί μετά τήν ἀπόλυσιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπό φόβου ἔπεσα ἐπὶ τῆς κλίνης καί ἤμην συνεχόμενος ἐπὶ κρεβάτου ...» (PG 41, 80B).
26. PG 41, 68D. Βλ. σχετικά καί τήν ἀνέκδοτη μεταπτυχιακή ἐργασία τῆς Θεοφανῆς Μ. Βουστῆ, *Λειτουργικές μαρτυρίες στοὺς βίους τῶν ὁσίων*, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 48 ἔξ. Βασιλικῆς Λεονταρίτου, Πληροφορίες Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου στίς ἀγιολογικές πηγές τοῦ 4ου αἰῶνα, *Analecta Athienensa Jus Byzantinum Spectata*, 1 [Forschungen zur byzantinischen Richtgeschichte, Athener Reine 10, ἐπιμ. Σπ. Ν. Τρωιάνος], Ἀθήνα-Κομοτηνή 1997, σ. 15 ἔξ.
27. *Τόμος χαρᾶς*, σ. 333 (=Mansi, 17, σ. 457)
28. Ὅπ.π.

Ἡ Τιμὴ τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων

Τοῦ Γεωργίου Ν. Φίλια
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(Εἰσήγηση στό ΙΣΤ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο
Στελεχῶν Ἱ. Μητροπόλεων, Λαμία, 19-21 Σεπτεμβρίου 2016)

Εἰσαγωγικά

Ἡ τιμὴ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἐδράζεται (πρωτί-
στως) στό Σύμβολο τῆς Πίστεως, ἐκεῖ ὅπου διακη-
ρύσσεται ἡ πίστη «εἰς ἓνα Θεόν... ποιητὴν... ἀορά-
των». Πολλές καὶ ἀξιόλογες εἶναι οἱ βιβλικές μαρ-
τυρίες περὶ τῶν Ἀγγέλων, ἐνῶ ἡ ἰδιαίτερη τιμή
τους ἐξαιρεται στή θεία Λατρεία, μέσα σέ πλῆθος
προσευχῶν καὶ ὕμνων καὶ μέσα ἀπό τὴν ἀφιέρω-
ση εἰδικῆς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδας (τῆς Δευτέρας)
στήν τιμή τους¹. Οἱ Ἄγγελοι συμμετέχουν στή Λα-
τρεία τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, «συνεορτά-
ζοντες» μετὰ τῶν πιστῶν². Ὡς «ἐθνῶν καὶ τόπων
προϊστάμενοι (κατὰ τὴ διδασκαλία Ἰωάννου τοῦ
Δαμασκηνοῦ)³, οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι εἶναι μέλη τῆς
Ἐκκλησίας (τά «ἀγιότερα» καὶ «τιμιώτερα», σύμ-
φωνα μέ τούς μεταγενέστερους δογματολόγους),
στά ὅποια (μέλη) «ἐπετρέπη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ ἐπι-
μέλεια, πρόνοια, παρεδρία, φυλακή, προστασία
καὶ ἐπιστασία τῶν μελῶν τῆς στρατευομένης Ἐκ-
κλησίας»⁴.

Ἡ τιμὴ τῶν Ἀγγέλων ἀπασχόλησε ἰδιαίτερος
τὴν Ἐκκλησία, διότι ὑπῆρχε ὁ κίνδυνος νά μετα-
τραπεῖ σέ «λατρεία». Αὐτὴ τὴν ἐπικίνδυνη διάστα-
ση φαίνεται ὅτι εἶχε προσλάβει ἡ τιμὴ τῶν Ἀγγέ-
λων στή Φρυγία, γιὰ τὸν λόγο δέ αὐτό ὁ 35^{ος} κανό-
νας τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κατεδίκασε τὴν
ἀγγελολατρία. Ἀργότερα, ἡ Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύν-
οδος ἀπεφάσισε νά ἀπονέμεται τιμὴ- καὶ ὄχι λα-
τρεία- πρὸς τούς Ἀγγέλους, παρόμοια μέ τὴν τιμή
πού ἀποδίδεται στούς Ἁγίους. Ἔτσι, διαμορφώ-
θηκαν ἑπτὰ συνολικῶς ἐορτές τιμῆς τῶν ἁγίων
Ἀγγέλων: τὴν 6^η Σεπτεμβρίου (ἀνάμνηση τοῦ ἐν
Χώναις θαύματος), τὴν 8^η Νοεμβρίου (σύναξη
ἀρχιστρατῆγων καὶ λοιπῶν ἀσωμάτων δυνάμεων),
τὴν 26^η Μαρτίου καὶ 13^η Ἰουλίου (σύναξη τοῦ Ἀρ-

χαγγέλου Γαβριήλ), τὴν 11^η Ἰουνίου (σύναξη τοῦ
Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ ἐν τῷ Ἄδειν), τὴν 18^η Ἰουνί-
ου (σύναξη τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ πλησίον τοῦ
ἁγ. Ἰουλιανοῦ ἐν Φόρω) καὶ τὴν 26^η Ἰουλίου
[ἀνάμνηση ἐγκαινίων τοῦ ἐν Σκάλλαις (Χάλδαις)
ναοῦ τοῦ ἀρχαγγέλου].

Α. Οἱ ἐορτές τῶν «Συνάξεων»

α. Ἡ ἐορτολογικὴ ἔννοια τῆς «Συνάξεως» καὶ
ἡ ἐορτὴ τῆς Συνάξεως τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ

Στὴν Ἐορτολογία (τὸν κλάδο πού ἀσχολεῖται μέ
τὴν ἱστορία καὶ θεολογία τῶν ἐορτῶν) ὁ ὅρος
«Σύναξη» σημαίνει τὴν ἀπόδοση τιμῆς σέ ἱερά
πρόσωπα, τά ὅποια κατὰ τὴν προηγούμενη ἡμέρα
ἐπιτελέσεως μιᾶς Δεσποτικῆς ἢ Θεομητορικῆς
ἐορτῆς ἔλαβαν ἐνεργό μέρος στό θεῖο γεγονός
πού ἐορτάστηκε⁵. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτὴ ἐορτάζεται
ἡ Σύναξη τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ μία ἡμέρα με-
τὰ ἀπὸ τὸ γεγονός τοῦ Εὐαγγελισμοῦ στό ὅποιο
εἶχε ἐνεργό ρόλο (δηλαδή, στίς 26 Μαρτίου)· διό-
τι (ὅπως ἀναφέρει τὸ Μηναῖο τῆς ἐορτῆς) ὁ Ἀρ-
χάγγελος Γαβριήλ εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος «καθυ-
πούρησε τὸ θεῖο, ὑπερφύες καὶ ἀπόρητο Μυσ-
τήριον»⁶.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, ἐπομένως, τιμᾶται ὡς
ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑπηρετήσε τὸ Μυστήριον τῆς θεί-
ας Οἰκονομίας. Σύμφωνα μέ τὸν ἁγ. Νικόδημο τὸν
Ἁγιορείτη, ἡ λέξη «Γαβριήλ» σημαίνει «Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος»⁷.

β. Ἡ ἐορτὴ τῆς Συνάξεως τοῦ Ἀρχαγγέλου Γα-
βριήλ (26 Μαρτίου)

Ὅπως ἀναφέρει τὸ Συναξάριο τῆς ἡμέρας,

«Τῇ εἰκοστῇ ἔκτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός τὴν Σύναξιν
ἐπιτελοῦμεν τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, ἄνωθεν

καί ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένην, ὡς τῷ θεῷ καί ὑπερφυεῖ καί ἀπορρήτῳ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίας καθυπουργήσαντος.

Τόν σὴν, ἀπαγγέιλαντα σάρκωσιν Νόα

Τιμὴ πρέπουσα πάσα σάρξ τιμᾶ Λόγε,

Εἰκάδι ἀμφ’ ὕμνος Γαβριήλ κτίσιν ἕκτη ἐγείρει»⁸.

Τό παραπάνω Συναξάριο ἐξαίρει τὴν αἰτία τῆς τιμῆς: ὁ Ἀρχιστράτηγος ὑπηρετήσε κατ’ ἐξοχὴν τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας ὡς πρὸς τὴν Σάρκωση τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου. Ὁ Θεοφάνης Κεραμεύς, Ἐπίσκοπος Ταυροπενίας (11^{ος} αἰ.), σημειώνει ὅτι τὰ ἑπτὰ γράμματα τῆς λέξεως «Γαβριήλ» ἔχουν ἕναν βαθύτερο συμβολισμό: φανερῶνουν ὅτι, ὁ ὑπὸ Γαβριήλ εὐαγγελιζόμενος τεχθῆναι Χριστός, ἐπὶ σωτηρίᾳ ἦκει τοῦ κόσμου παντός, τοῦ μετρομένου ὑπὸ τῆς ἑβδοματικῆς ταύτης αἰνέσεως καὶ περατομένου ἐν αἰῶσι ἑπτὰ⁹. Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Θεοφάνης διαβλέπει (στό ὄνομα τοῦ Γαβριήλ) τὸ συμβολισμό τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ, δηλαδή τοῦ ἀπείρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ συμβολίζοντος τὸ χρόνο ὑπάρξεως τοῦ κόσμου¹⁰.

Ἡ Σύναξι τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ στίς 26 Μαρτίου ἀπηχεῖ τὴν ἀκριβῆ ἔννοια τῆς διδασκαλίας τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς, ὅτι οἱ Ἄγγελοι εἰσὶν λειτουργικά πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν (Ἐβρ. 1, 14). Ἡ ἐν λόγῳ τιμὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου παραπέμπει στὴ «διακονία» του γιὰ τὴ μελλοντικὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, ἐφ’ ὅσον εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος προαναγγέλλει –ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ– τὴ μελλοντικὴ σωτηρία διὰ τῆς Σαρκώσεως τοῦ Λόγου.

γ. *Ἡ ἑορτὴ τῆς Συναξεως τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ τὴν 13η Ἰουλίου*

Περί τῆς συγκεκριμένης ἑορτῆς τὸ Συναξάριο τῆς ἡμέρας εἶναι λακωνικό: ἀναφέρει ἀπλῶς ὅτι «τῇ Π’ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡ Σύναξις τελεῖται τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ»· ἡ ἐπιγραμματικὴ αὐτὴ διατύπωση συμπληρώνεται ἀπὸ τοὺς ἐξῆς στίχους: «Τῶν σῶν ἀγαθῶν ὧπερ οὐκ ἔχω λόγον, ὡς οὐδ’ ἑορτῶν, Γαβριήλ, Ἀρχων Νόων. Τῇ δεκάτῃ δὲ τρίτῃ συναγήοχεν ὧδε Γαβριήλ»¹¹.

Εἶναι προφανές ὅτι δὲν εὐρέθησαν στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα νὰ αἰτιολογοῦν τὴν ἀποδιδόμενη τιμὴ πρὸς

τὸν Ἀρχάγγελο. Γι’ αὐτὸ καὶ ὁ ἅγ. Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ἐκφράζει τὴν ἀπορία του γιὰ τὴν αἰτία πού ὀδήγησε στὴν καθιέρωση τῆς συγκεκριμένης Συναξεως τοῦ Ἀρχαγγέλου, καταλήγοντας στό συμπέρασμα ὅτι «κάποιαν χάριν καὶ εὐεργεσίαν ἐποίησεν ὁ Ἀρχάγγελος οὗτος Γαβριήλ, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ τότε Χριστιανοί, εἰς μνήμην χάριτος, ἐσυναζόντο καὶ ἐώρταζον τὸν χαριέστατον τοῦ Θεοῦ Ἀρχάγγελον»¹².

δ. *Ἡ Σύναξι τῶν Ἀρχιστρατήγων Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ καὶ τῶν λοιπῶν Ἀσωμάτων καὶ οὐρανίων ταγμάτων (8 Νοεμβρίου)*

Ὅπως σημειώνεται στό Μηναῖο τοῦ Νοεμβρίου, «ἡ τοιαύτη οὖν συγκρότησις ὀνομάσθη σύναξις τῶν Ἀγγέλων, τουτέστι προσοχή καὶ ὁμόνοια καὶ ἔνωσις»¹³. Τό θέμα τῆς ἑορτῆς συνδέεται ἄρρηκτα μέ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ καὶ τὸ γεγονός τῆς πτώσεως τοῦ Ἐωσφόρου. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ οἱ στίχοι τοῦ Συναξαρίου, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται στὸν Ἀρχάγγελο, σημειώνουν: «Ἐβουλόμην σοι, Μιχαήλ, ἄσμα πρέπον ἄσαι πρεπόντως, ἀλλ’ ἄυλον οὐκ ἔχω. Ὅγδῃ οὐρανίης κυδαίνει τάξις Ἀρχούς»¹⁴.

Τό γεγονός τῆς πτώσεως τοῦ Ἐωσφόρου ἀπὸ τὸ ἀρχαγγελικό ἀξίωμα καὶ ἀπὸ τὴν οὐράνια δόξα περιγράφεται στὸν *Μεγάλο Συναξαριστὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας* μέ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Δι’ ὑπερβολὴν ὑπερηφανίας ἐπαρθεῖς κατὰ τοῦ πάντων Ποιητοῦ καὶ Δεσπότη καὶ καυχησάμενος νὰ ἀναβιάσῃ τὸν θρόνον του ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ νὰ γίνῃ ὁμοῖος τῇ Ὑψίστῳ»¹⁵. αὐτὸ τό γεγονός ὀδήγησε τὸν Ἐωσφόρο καὶ τὸ τάγμα τῶν ἀγγέλων του νὰ μετατραποῦν ἀπὸ φωτεινοὶ ἄγγελοι σὲ σκοτεινοὶ δαίμονες.

Σ’ αὐτὴ τὴν καίρια στιγμή (ὅπως σημειώνει τὸ Μηναῖο τοῦ Νοεμβρίου), ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαήλ βλέποντας τὴν ἔκπτωσι τοῦ Ἐωσφόρου καὶ διακρίνοντας τὴν αἰτία τῆς ἀποστασίας, «τὴν πρὸς τὸν Δεσπότην εὐγνωμοσύνην, ὡς πιστός οἰκέτης διαφυλάττων καὶ περὶ τὸ γένος ἡμῶν πολλὴν τὴν κηδεμονίαν ἐπιδεικνύμενος, τῶν νοερῶν καὶ Ἀρχαγγελικῶν τάξεων πρωτεύειν ἐτάχθη παρὰ τοῦ Παντοκράτορος»¹⁶. Ὡς ἐκ τούτου, ἀφοῦ συγκέντρωσε καὶ ἔνωσε σὲ ἕνα τὰ ἀγγελικά τάγματα, ἀναφώνησε τὸ «Πρόσχωμεν», ὥστε νὰ συνειδητο-

ποιήσουν και να σκεφθούν αυτό τό όποιο συνέβη στους έκπεσόντες δαίμονες, έξ αίτίας τής ύπερφανίας και του έγωισμού που έπέδειξαν. Μέ τόν τρόπο αυτό άπεσόβησε τήν γενίκευση αυτής τής άποστασίας και έδραίασε τήν θέση των άγγελικών ταγμάτων. Παρόμοιο είναι τό γεγονός που αναγγέλλεται στην Άποκάλυψη: ό Μιχαήλ και οι άγγελοι του θά κατατροπώσουν τόν «άρχαιο όφη, τόν καλούμενο διάβολο»¹⁷. Άλλά και στην *Καθολική Έπιστολή Ιούδα*, ό αρχάγγελος Μιχαήλ φέρεται να έπιτιμά τόν διάβολο¹⁸.

Στό Συναξάριο τής έορτής γίνεται λόγος για τιμή προς έννεά τάγματα: Σεραφίμ, Χερουβίμ, Θρόνοι, Κυριότητες, Έξουσία, Άρχαί, Δυνάμεις, Άρχάγγελοι και Άγγελοι. Άξιοσημείωτη, επίσης, είναι ή τελική φράση του Συναξαρίου «Ταίς των Άγίων Σου προσβείαις ό Θεός έλέησον ήμιας, Άμήν», διά τής όποίας δηλώνεται ή αγιότητα των Άγγέλων (έννοια ή όποία εκφράζεται και στην προσευχή «Άγιε Άγγελε, ό έφεστώς τής άθλιας μου ψυχής...»). Άλλωστε και στην Π.Δ. έννας εκ των φίλων προτρέπει τόν Ιώβ μέ τά ακόλουθα λόγια: «Έπικάλεσαι δέ, εί τίς σοι ύπακούσεται, ή εί τινα άγγέλων άγιών όψη»¹⁹.

Η ανάμειξη του Άρχαγγέλου Μιχαήλ στό γεγονός τής καταστολής τής άποστασίας του Έωσφόρου εκφράζεται και από τό γεγονός τής προσκλήσεώς του προς όλες τίς έπουράνιες δυνάμεις να δοξολογήσουν τό Θεό μέ τό γνωστό ύμνο «Άγιος, άγιος, άγιος, Κύριος Σαβαώθ...». Τά γεγονότα αυτά δημιούργησαν τήν παράδοση περί τής έννοιας του όνόματος «Μιχαήλ», έρμηνευόμενου ως «Δύναμις Θεού» ή «Άρχιστράτηγος Δυνάμεως Θεού»²⁰. Ήδη στό βιβλίό του Δανιήλ σημειώνεται ότι ούδεις βοηθός του Προφήτη υπήρξε «άλλ' ή Μιχαήλ ό άγγελος» (σύμφωνα μέ άλλη γραφή: «άλλ' ή Μιχαήλ ό άρχων ήμών») ²¹, ένω ακολουθώς ό Προφήτης έξαγγέλλει τά ακόλουθα: «Και κατά τήν ώραν εκείνην παρελεύσεται Μιχαήλ ό άγγελος ό μέγας, ό έστηκώς επί τούς υίους του λαού σου»²². Η προφητική αυτή φράση διακηρύσσει τό γεγονός ότι στον άγγελο Μιχαήλ είχε άνατεθεί ή προστασία τής ιουδαϊκής κοινότητας.

Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι ή συγκαταρίθμηση του αρχαγγέλου Γαβριήλ στην έορτή τής Συναξείως τής 8^{ης} Νοεμβρίου άποτελεί πρωτοβουλία

του άγ. Νικοδήμου του Άγιορείτου, διότι ό άγ. Νικόδημος παρατήρησε ότι η ύμνολογία τής έορτής αναφερόταν στους δύο αρχιστρατήγους, αλλά τό Συναξάριο μόνο στον Μιχαήλ· γι' αυτό και προσέθεσε τό όνομα του Γαβριήλ στό Συναξάριο, ένω δέν μαρτυρείται ή άρχηγική ανάμειξη του στά γεγονότα τής πώσεως του Έωσφόρου²³.

ε. *Η Σύναξις του Άρχαγγέλου Γαβριήλ «έν τῷ ἄδειν» (11 Ιουνίου)*

Η έν λόγω τιμή του Άρχαγγέλου Γαβριήλ σχετίζεται μέ γεγονός, τό όποιο έλαβε χώρα στην άθωνική πολιτεία, όπως σημειώνει και τό Κοντάκιο τής έορτής: «Έορτάζει σήμεραν άπας ό Άθως, ότι ύμνους δέδεκται υπό Άγγέλου θαυμαστώς»²⁴. Ειδικότερα, τό γεγονός συνέβη σέ κελλίον τής Σκήτης του Πρωτάτου, «τό κείμενον εις τόν πλησίον τής Μονής Παντοκράτορος μέγαν λάκκον», άφιερωμένο στην Κοίμηση τής Θεοτόκου²⁵. Τό 1548, ό τότε πρώτος του Άγίου Όρους Σεραφείμ κατέγραψε σέ Συναξάριο, ότι ή έν λόγω άγγελοφάνεια πραγματοποιήθηκε τήν Κυριακή 11 Ιουλίου του έτους 982 μ.Χ.²⁶. Η συγκεκριμένη διήγηση, όμως, ήταν αρχαιότερη του 1548, όπως καταδεικνύεται από τή ρωσική μετάφρασή της από τόν Μάξιμο τόν Γραικό στις άρχές του 16^{ου} αϊ.²⁷. Στόν *Μέγα Συναξαριστή τής Όρθοδόξου Έκκλησίας* ύποστηρίζεται ότι τό γεγονός συνέβη «έπί τής βασιλείας Βασιλείου και Κωνσταντίνου των αυταδέλφων, των και Πορφυρογεννήτων καλουμένων, υίων Ρωμανού του Νέου έν έτει σωτηρίω 980, Νικολάου δέ του Χρυσοβέργου πατριαρχούντος»²⁸.

Ό πρώτος διασκευαστής του Συναξαρίου του Σεραφείμ υπήρξε ό άγ. Νικόδημος ό Άγιορείτης, ό όποιος εκαλλώπισε φιλολογικώς τό κείμενο αφήνοντας, όμως, αναλλοίωτο τό περιεχόμενό του²⁹. Νεότερη διασκευή περιέχεται στην ακολουθία που συντάξε για τό θαύμα ό ιεροδιάκονος Βενέδικτος ό Συμακός, τό 1837, μετά από αίτηση των Έκκλησιαστικων του Πρωτάτου. Ό λόγιος αυτός μοναχός τής Ί. Μονής Άγίου Παντελεήμονος στό «Συναξάριο» τής ακολουθίας έπεξεργάστηκε τήν αφήγηση του άγίου Νικοδήμου και δημιούργησε ένα νέο κείμενο. Σέ αυτό προσέθεσε τήν πληροφορία ότι τό θαύμα συνέβη επί βασιλείας Βασιλείου

καί Ρωμανοῦ τῶν πορφηρογεννήτων υἱῶν Ρωμανοῦ, ἐπὶ Πατριαρχίας Νικολάου Χρυσοβέργη, τό 980³⁰.

Βάσει τῆς συγκεκριμένης ἀγιορειτικῆς παραδόσεως, ὁ ὕμνος «Ἄξιον ἔστιν» δόθηκε στήν Ἐκκλησία ἀπό τόν Ἀρχάγγελο Γαβριήλ, ὁ ὁποῖος ἐμφανίστηκε μέ τό σχῆμα τοῦ μοναχοῦ καί φιλοξενήθηκε στό ἐν λόγῳ κελλίῳ. Κατά τήν τέλεση τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου καί ὅταν ἔφθασαν στήν ἐνάτη ὥδή τοῦ κανόνα, «ὁ μέν κελλιώτης μοναχός σιχολογῶν τήν ὥδήν τῆς Θεοτόκου ἐπισυνῆψε, κατὰ τά εἰωθότα, εἰς τόν α΄ στίχον αὐτῆς τόν εἰρμόν τοῦ Κοσμά τοῦ Ἀγιοπολίτου “Τήν Τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ”, ὁ δέ ξένος μοναχός ποιούμενος ἀρχήν τοῦ ἐφυμνίου ἔψαλλε προὔμιον αὐτοῦ τό “Ἄξιόν ἔστιν ὡς ἀληθῶς, μακαρίζεις σε τήν Θεοτόκον, τήν ἀειμακάριστον καί παναμώμητον καί Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν”³¹». Ὁ κελλιώτης μοναχός ἐξέφρασε μέν τήν ἀπορία του γιά τόν ἄγνωστο ὕμνο, ἀλλά παρεκάλεσε τόν ἄγνωστο μοναχό νά τοῦ γράψει τόν ὕμνο, ὥστε νά τόν ψάλλει καί ἐκεῖνος πρὸς τήν Θεοτόκο. Ἐπειδή, ὅμως, δέν ὑπῆρχε μελάνι καί χαρτί, «λαβῶν πλάκα ὁ ξένος ἔγραψεν ἐπ’ αὐτῆς διά τοῦ δακτύλου του τόν ρηθέντα ὕμνον, ἦτοι τό “Ἄξιόν ἔστιν” καί, ὃ τοῦ θαύματος, τόσον βαθέως ἐχαράχθησαν τά γράμματα ἐπὶ τῆς σκληρᾶς πλάκας, ὡς νά ἐγράφησαν ἐπὶ κηροῦ ἀπαλοτάτου. Εἶτα εἰπὼν εἰς τόν ἀδελφόν “ἀπό τοῦ νῦν καί εἰς τό ἐξῆς οὕτω νά ψάλλητε ὑμεῖς καί ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι”, ἔγινεν ἄφαντος»³².

Ἀπό τό συγκεκριμένο κελλίῳ, ἡ πλάκα μέ τόν ὕμνο μεταφέρθηκε στό Πρωτάτο, παρουσιάστηκε στόν πρῶτο τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί στούς ὑπολοίπους γέροντες τῆς Συνάξεως, οἱ ὁποῖοι ἐδόξασαν τό Θεό καί εὐχαρίστησαν τή Θεοτόκο γιά τό θαυμαστό γεγονός, ἀπέστειλαν δέ τήν πλάκα στόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, ἐκθέτοντας γραπτῶς τίς λεπτομέρειες τοῦ θαύματος³³. Στό Συναξάριο τοῦ Μηναίου ἀναφέρεται ὅτι «προδήλως ἐπρόκειτο περί του Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ», διά τοῦ δέ καί ἡ τιμή πρὸς τόν Ἀρχάγγελο καταγράφεται ὡς «ἡ σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ ἐν τῷ Ἄδειν», οἱ δέ στίχοι σημειώνουν τά ἀκόλουθα: «Ἦσας Γαβριήλ πρὶν τό Χαῖρε τῆ Κόρη, Ἄδεις δέ καί νῦν Ἄξιόν σε ὑμνέειν»³⁴. Ὡς ἐκ τούτου, τό συγκεκριμένο κελλί ἔλαβε τήν ἐπωνυμία

«Ἄξιόν ἔστιν» καί ὁ τόπος (κατ’ ἀναλογίαν) «Ἄδειν», «ὅ ἐστι ψάλλειν, διότι ἐψάλη τό πρῶτον εἰς αὐτόν ὁ Ἀγγελικός καί Θεομητροπρεπῆς αὐτός ὕμνος»³⁵.

Σέ ἀνάμνηση τοῦ ἐν λόγῳ θαύματος τελεῖται λαμπρή πανήγυρις, ἡ ὁποία ἔχει ὡς κέντρο τῆς τήν τιμῆς Θεοτόκου, γι’ αὐτό καί ἡ ἐορτή ὀνομάζεται καί «“Σύναξις τῆς Παναγίας” “Ἄξιόν ἔστιν” ἢ “ἐν τῷ Ἄδειν”». Ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ τιμᾶται (μέ ἀφορμή τό ἐν λόγῳ θαῦμα) ὡς «ὁ ἐνθεος ὑμνολόγος τῆς Θεοτόκου καί τροφεύς καί διακονητής», ὡς ὁ ἀποκαλύψας «τόν ὄντως Θεομητροκόν ὕμνον». Εἶναι ἄγνωστο τό πότε ἄρχισε ἡ τιμῆ τῆς ἐν λόγῳ Συνάξεως τοῦ Ἀρχαγγέλου. Τό θαῦμα, πάντως, καταχωρίζεται στά ἔντυπα Μηναῖα τοῦ 16ου αἰ.· ἔτσι, σέ ἔντυπο Μηναῖο τοῦ 1568 ἀναγράφεται στό Συναξάριο ἡ πληροφορία ὅτι, «τῆ αὐτῆ ἡμέρα, 11ῆ Ἰουνίου, ἡ σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ ἐν τῷ Ἄδειν»³⁶.

στ. Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ ἐν τῷ φόρῳ (18 Ἰουνίου)

Ὁ στίχος τοῦ Συναξαρίου δέν ἀποκαλύπτει τίς λεπτομέρειες τοῦ ἐορτασμοῦ: *Ἀρχιστράτηγε τῶν νοερῶν ταγμάτων, δέχου, Μιχαήλ, ἡμῶν τήν ὕμνωδιαν*. Οὐδεμία ἄλλη πληροφορία ὑπάρχει περί τῆς συγκεκριμένης ἐορτῆς. Ἡ ἀναφορά τοῦ στίχου σέ «ὕμνωδία» τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ὑποδηλώνει τήν ἀνταπόδοση εὐχαριστίας πρὸς τόν Ἀρχιστράτηγο, γεγονός πού παραπέμπει σέ πιθανό θαῦμα του.

Β. Ἡ ἀνάμνηση τοῦ ἐν Χῳναῖς θαύματος τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ (6 Σεπτεμβρίου)

Οἱ Κολοσσές ὑπῆρξαν μία ἀπό τίς μεγάλες καί πλέον πυκνοκατοικημένες πόλεις τῆς ἀρχαιότητος, βρισκόνταν δέ στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Λύκου, στα νοτιοδυτικά τῆς Φρυγίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας³⁷. Ἡ τοποθεσία πλησίον τοῦ ποταμοῦ ὀνομαζόταν «Χῳναῖ», ὀφειλόταν δέ στά μεγάλα χάσματα τοῦ ξηραιομένου λασπώδους ἐδάφους τῆς περιοχῆς³⁸. Στήν πόλη, ἀλλά καί στήν εὐρύτερη περιοχή, κατοικοῦσε ἕνας σημαντικός ἀριθμός Ἰουδαίων. Στίς Χῳνες εἶχε κτιστεῖ ναός τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στά ἑρείπια τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τοῦ Βόστρου. Σέ ἕνα κείμενο τοῦ 7^{ου}- 8^{ου} αἰ. ὑπό τόν

τίτλο «Διήγησις καὶ ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀρχιππου τοῦ προσμοναρίου τοῦ πανσέπτου, τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ»³⁹ [ὁ συγγραφέας τοῦ κειμένου προσπαθεῖ νὰ ἐναρμονιστεῖ μέ τόν 35ο κανόνα τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας (320), ὁ ὁποῖος στρέφεται ἐναντίον τῆς ἀγγελολατρίας], ἀναφέρεται ὅτι, ὅταν ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης εὕρισκόταν στήν Ἱεράπολη, προεφήτευσε ὅτι «ἐν ὑστέροις καιροῖς θά ἀναβλύσῃ εἰς ἐκεῖνον τόν τόπον μέγα ἁγίασμα, τιμώμενον εἰς τό ὄνομα τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, ὅπερ θά κἀνη παράδοξα θαύματα. Μετά δέ ὀλίγας ἡμέρας, ὕδωρ ἀνέβλυσεν ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης, τό ὅποιον εἶ τις ἔπινε μετά πίστεως, παρευθύς ἠλευθεροῦτο ἀπό πᾶσαν ἀσθένειαν»⁴⁰.

Ἦταν, ἐπομένως, φυσικό ἐπακόλουθο νά συντελοῦνται πολλές θαυματουργικές ἐπιδράσεις στόν ἁγιασμένο αὐτό τόπο, μέ ἀποτέλεσμα νά συρρέουν ὄχι μόνο Χριστιανοί, ἀλλά καί ἄπιστοι⁴¹. Ὅταν κάποιος εὐλαβῆς νέος, ὄνοματι Ἀρχιππος, ἀνέλαβε τά καθήκοντα τοῦ νεωκόρου στό ναό τοῦ Ἀρχαγγέλου καί στό ὑπάρχον ἁγίασμα, προσέκάλεσε (λόγῳ τῆς εὐσεβείας του) τόν φθόνο τῶν ἀπίστων, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἐπετέθησαν, τόν ἐκτύπησαν καί προσεπάθησαν νά κατασκάψουν τό ἔδαφος πλησίον τοῦ ἁγιάσματος καί νά τόν ἐνταφιάσουν ἐκεῖ ζωντανό. Τότε, σύμφωνα μέ τήν παράδοση, ἐξῆλθε φωτιά ἀπό τό ἁγίασμα καί οἱ ἄπιστοι ἐτράπησαν ἔντρομοι σέ φυγή. Ἐπανήλθαν, παρά ταῦτα, καί προσεπάθησαν νά στρέψουν κατά τοῦ ἁγιάσματος τήν ροή τριῶν παρακείμενων ποταμῶν (τοῦ Χρύδου, τοῦ Λυκοστράτου καί τοῦ Κούφου), ὥστε νά καταστρέψουν τό ἁγίασμα ἢ νά ἀναμείξουν τό ἁγιασμένο ὕδωρ μέ τό ὕδωρ τῶν ποταμῶν, ὥστε νά δημιουργηθεῖ σύγχυση περὶ τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ ὕδατος. Παρά τήν προσπάθειά τους, ὁμως, οἱ ποταμοί ἐστράφησαν σέ ἀντίθετες κατευθύνσεις ἀπό αὐτές πού οἱ ἄπιστοι ἐπεδίωκαν⁴². Ἔως σήμερα τά νερά τῶν ποταμῶν χωνεύονται σέ ἓνα συγκεκριμένο σημεῖο ἐκτός τοῦ ἁγιάσματος, τοῦτο δέ ἀποτελεῖ μία ἀκόμη αἰτία τῆς ὀνομασίας «Χῶναι».

Σέ τροπάριο τοῦ Κανόνα τοῦ Ὁρθρου ἀναφέρονται τά ἐξῆς: «Τούς πάλαι βουληθέντας ἀφανίσαι ποταμίους ρεῦμασι τό ὕδωρ τῆς εὐλογίας ὁ παρέσχες Ἀρχάγγελε πιστοῖς, ἀπέδειξας ἀπράκτους,

φρικῶδει σου». Ἐπομένως, ἡ παράδοση ἀνάγει τήν ἀποτυχία τῶν προσπαθειῶν τῶν ἀπίστων σέ θαῦμα τοῦ Ἀρχαγγέλου, ὁ ὁποῖος φανερώθηκε σέ ὄραμα στόν Ἀρχιππο, προσκαλώντας τον νά ἔλθει καί νά δεῖ «τήν ἀκαταμάχητον δύναμιν τοῦ Θεοῦ»⁴³. Ὁ Ἀρχάγγελος ἐκτύπησε σταυροειδῶς (μέ ἀκόντιο) τόν τόπο καί τά ὕδατα ἐχωνεύθησαν στό βάθος τοῦ ἐδάφους. Ἡ ὕμνολογία τῆς ἐορτῆς παραλληλίζει τό θαῦμα τοῦ Ἀρχιστρατήγου μέ τό κτύπημα τῆς πέτρας ἀπό τό Μωυσῆ: «Πάλαι μὲν Μωυσῆς ἔπληξε πέτραν καί ἐρρῆν ὕδατα, νῦν δέ σου ρήξαντος πέτραν, κατεπόθησαν ρεῖθρα ποταμῶν, εἰσέτι μαρτυροῦντα τό θαῦμα θεῖε Ἀρχάγγελε»⁴⁴. Κατά τή μεταβυζαντινὴ περίοδο, τό ἐν Χῶναις Θαῦμα κοσμεῖ σχεδόν κάθε μνημεῖο μέ τόν κύκλο τῶν Ἀγγέλων⁴⁵.

Ἡ ἔρευνα χρονολογεῖ τόν Ἀρχιππο περὶ τά τέλη τοῦ 7ου αἰ.⁴⁶. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἤδη τόν 8ο αἰ. ἡ περιοχὴ εἶχε λάβει τήν ἐπωνυμία «Χῶνες»⁴⁷, τόν δέ 9ο αἰ. Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος συνέθεσε δύο κανόνες γιά τή συγκεκριμένη ἐορτή⁴⁸. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία ἀσχολήθηκε σποραδικά μέ τό ἐν Χῶναις θαῦμα: στόν ἀκέφαλο λόγο τοῦ Νικήτα Παφλαγόνο († 890) στό «Ἐν Χῶναις θαῦμα»⁴⁹, στό ἔργο τοῦ Ἰ. Δαμασκηνοῦ (8ος αἰ.) «Μεταφρασῆς εἰς τό θαῦμα τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ τοῦ ἐν Χῶναις καί διήγησις περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἀρχιππου, τοῦ προσμοναρίου τοῦ σαβασμίου αὐτοῦ ναοῦ»⁵⁰, στόν ἀκέφαλο λόγο τοῦ Σισινίου Κωνσταντινουπόλεως (πατριαρχία 996-998)⁵¹, στήν «Διήγησι» Συμεῶν τοῦ Μεταφραστῆ «Περὶ τοῦ γενομένου θαύματος παρά τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ ἐν Χῶναις»⁵², στόν λόγον Ἀντωνίου τοῦ Μοναχοῦ (12ος αἰ.) μέ τίτλο «Θαῦμα γενόμενον ἐν ταῖς Χῶναις ἐν Κολοσσαῖς τῆς Φρυγίας παρά τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ»⁵³, καί στό ἔργο ἀγνώστου συγγραφέα μέ τίτλο «Διήγησις μερικὴ ἐκ τῶν ἀπειρῶν θαυμάτων τοῦ Παμμεγίστου τῶν Ἀρχαγγέλων, Μιχαήλ περὶ τοῦ προσμοναρίου Ἀρχιππου καί τοῦ θαύματος τῶν ποταμῶν»⁵⁴.

Τήν παράσταση τοῦ ἐν Χῶναις θαύματος συναντᾶμε γιά πρώτη φορά στό *Μηνολόγιο Βασιλείου τοῦ Β΄* (986)· ὡς γνωστόν, ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς Ἀγγέλους (καί ἰδίως πρὸς τόν Ἀρχάγγελο Μιχαήλ) διαδόθηκε ἀπό τή Φρυγία στήν Κωνσταντινούπολη⁵⁵. Τόν 12ο αἰ. ἡ τιμὴ τοῦ ἐν Χῶναις θαύματος ἐφθα-

σε στο άποκορύφωμά της, όταν επί αυτοκράτορος Μανουήλ Κομνηνού έλαβε κρατικό χαρακτήρα, αφού στο διάταγμα του έτους 1166 «Περί έορτών» ή 6η Σεπτεμβρίου ορίστηκε ως ήμαρτία για τά δικαστήρια⁵⁶.

Γ. Η ανάμνηση έγκαινίων του έν Σκάλλαις (Χάλδαις) ναού του άρχαγγέλου (26^η Ιουλίου)

Πρόκειται περί της τιμής του Άρχαγγέλου Μιχαήλ μέ άφορμή τά έγκαινία ναού του «πέραν έν Σκάλλαις». Τό Συναξάριο, όμως, αναφέρεται σέ πιθανά έγκαινία ναού προς τιμήν του Άρχαγγέλου Γαβριήλ «πέραν έν Χάλδαις»⁵⁷. Τά έγκαινία άμφοτέρων τών ναών έορτάζονται τήν 26^η Ιουλίου. Τά περί τών έν λόγω ναών μάς είναι άγνωστα· ό έορτασμός, όμως, τής μνήμης έγκαινίων αποτελεί γνωστή έορτολογική άφορμή, κατά τήν όποία τιμώνται και τά ιερά πρόσωπα, στά όποια ό ναός είναι άφιερωμένος (δηλαδή οί δύο Άρχάγγελοι).

Επίλογος

Στό πλαίσιο τής άγιολογικής έρευνας, ή τιμή τών άγίων Άγγέλων άποτελεί (άναμφισβήτητα) θέμα συνθετότερο και πολυπλοκότερο σέ σχέση μέ τήν τιμή τών Άγίων τής Έκκλησίας. Και τούτο διότι ή φύσις τών άγίων Άγγέλων είναι (όπως προαναφέρθηκε) πνευματική και –έπομένως– έλλείπουν βιογραφικά στοιχεία, τά όποια θά παρείχαν ένα συγκεκριμένο πλαίσιο έρευνας. Όμως, ή τιμή τών άγίων Άγγέλων έδράζεται επί καταγεγραμμένων μαρτυριών και διανθίζεται μέ τίς επί τών μαρτυριών αυτών έρμηνείες σημαντικών έκκλησιαστικών συγγραφέων. Έτσι διαμορφώθηκε τό σαφές έορτολογικό πλαίσιο τής άποδώσεως τιμής προς τούς άγίους Άγγέλους, γεγονός τό όποιο επέτρεψε στην Έκκλησία νά τούς τιμά μέ λαμπρότητα και νά επικαλείται τήν προστασία και τήν προς τόν Θεό μεσιτεία τους.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Περί τής θέσεως τών Άγγέλων στή Λατρεία τών χριστιανικών Έκκλησιών Δύσεως και Άνατολής, βλ. Peterson, E., *Das Buch von den Engeln. Über die Bedeutung und Stellung der hl. Engel im Kultus*, Leipzig 1935.
2. Ψευδο-Σωφρονίου.
3. *Έκδοσις όρθοδόξου πίστεως*, II, 3, PG 94, 872.
4. Άνδρούτσου, Χ., *Δογματική τής Όρθοδόξου Άνατολικής Έκκλησίας*, Άθήναι 1907, σ. 125· Καρμίρη Ί., *Τά δογματικά και συμβολικά μνημεία*, τ. Γ', σσ. 286 έξ· Τρεμπέλα, Π., *Δογματική τής Όρθοδόξου Άνατολικής Έκκλησίας*, Άθήναι 1959, σσ. 432έξ.
5. Μακροή, Σ., «Σύναξη», ΘΗΕ 11, 1967, στ. 556.
6. *Μηναϊον του Μαρτίου*, έκδ. Άποστολικής Διακονίας τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, έν Άθήναις 1967, σ. 105.
7. Νικοδήμου του Άγιορείτου, *Συναξαριστής τών δώδεκα μηνών του ένιαυτου*, τόμ. Β', Άθήναις 1868, σ. 55. Στά έβραϊκά ή λέξη «Γκεβέρ» σημαίνει «δυνατός άνδρας μαχητής», ένω τό «Ελ» είναι ένα από τά όνόματα του Θεού. Έπό τήν έννοια αυτή, «Γαβριήλ» μπορεί νά σημαίνει «άνθρωπος και Θεός».
8. *Μηναϊον του Μαρτίου*, έν Άθήναις, έκδ. Άποστολική Διακονία Έκκλησίας τής Ελλάδος, 1967, σ. 105.
9. Θεοφάνη Κεραμέως, *Όμιλία ΝΓ' εις τόν Έναγγελισμόν τής Έπεραγίας Θεοτόκου*, PG 132, 933.
10. Είναι άξιοσημείωτο ότι ή έκκλησιαστική γραμματεία αναφέρεται στον αριθμό έπτά ως σημαίνοντα «τόν παρόντα αιώνα», τόν δέ αριθμό όκτώ ως σημαίνοντα τόν μέλλοντα (βλ. στή μελέτη του Γ. Ν. Φίλια, *Η έννοια τής «όγδόης ήμέρας» στή λατρεία τής Όρθόδοξης Έκκλησίας*, Άθήνα, Γρηγόρης, 2001).
11. *Μηναϊον του Ιουλίου*, έν Άθήναις, έκδ. Άποστολική Διακονία Έκκλησίας τής Ελλάδος, 1967, σ. 648.
12. Νικοδήμου του Άγιορείτου, *Συναξαριστής τών δώδεκα μηνών του ένιαυτου*, τόμ. Β', Άθήναις 1868, σ. 259.
13. *Μηναϊον του Νοεμβρίου*, έν Άθήναις, έκδ. Άποστολική Διακονία Έκκλησίας τής Ελλάδος, 1960, σ. 57.

14. Ὅπ.π., σ. 57.
15. Ματθαίου Βίκτωρος, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Γ', Ἀθήναι 1964, σ. 206. Τὴν ἑωσφορική ἐπιδίωξη καταγράφει καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας μετὰ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἀστροῦν τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου, καθιῶ ἐν ὄρει ὑψηλῇ ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ ὑψηλά πρὸς βορρᾶν, ἀναβήσομαι ἐπάνω τῶν νεφελῶν, ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ» (Ἠσ. 14, 14).
16. *Μηναῖον τοῦ Νοεμβρίου*, ἐν Ἀθήναις, ἔκδ. Ἀποστολικῆ Διακονία Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1960, σ. 57.
17. *Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ πολεμήσαι μετὰ τοῦ δράκοντος. Καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησεν καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν οὐδέ τόπος εὐρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν* (Ἀποκ. 12, 7-9).
18. Ἰούδα 9
19. Ἰώβ 5, 1
20. Ματθαίου Βίκτωρος, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Γ', Ἀθήναι 1964, σ. 206.
21. Δαν. 10, 21
22. Δαν. 12, 1
23. *Ὁρῶν Γαβριὴλ Ἄγγελον χαρᾶς μέγαν/ Σέ μάλα χαίρω καὶ περοῦμαι τῷ πόθῳ.*
24. Ματθαίου Βίκτωρος, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Γ', Ἀθήναι 1964, σ. 126.
25. Μπεκατώρου, Γ., «Ἄξιόν ἐστιν», ΘΗΕ 2, 1966, σ. 1016.
26. Ἡ ἔκδοση τῆς θαυματουργῆς διηγήσεως τοῦ Σεραφεῖμ ἔγινε ἀπὸ τὸν Κ. Χρυσοχοῖδη, «Παραδόσεις καὶ πραγματικότητες στὸν Ἅγιον Ὅρος στὰ τέλη τοῦ ΙΕ' καὶ στίς ἀρχές τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνα», *Ὁ Ἄθως στοὺς 14^ο-16^ο αἰ.*, Ἀθήνα 1997, σσ. 112, 118-119 (*Ἀθωνικά Σύμμεικτα*).
27. Βλ. Ivanov, A., *Literaturnoe nasledie Maksima Greka. Harakteristika, atribucii bibliografijia*, Leningrad 1969, σ. 169.
28. Ματθαίου Βίκτωρος, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Γ', Ἀθήναι 1964, σσ. 125-126.
29. Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, Ἀθήναι 1961³, σσ. 294-295. Νεότερα χειρόγραφα, τὰ ὅποια ἀντιγράφουν τὴν ἐπεξεργασμένη μορφή τοῦ κεμένου τοῦ ἁγ. Νικοδήμου, ἀποδίδουν ἐσφαλμένα τὴ συγγραφή τοῦ θαύματος σὲ κάποιον Ἰσαάκ Θυηπόλο.
30. Λάμπρου, Κ., *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐλληνικῶν κωδίκων*, τόμ. Β', Κέμπριτζ 1990², σ. 444.
31. Μπεκατώρου, Γ., ὅπ.π.
32. Ματθαίου Βίκτωρος, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Γ', Ἀθήναι 1964, σ. 128.
33. Δουκάκη, Κ., *Μέγας Συναξαριστής, Μὴν Ἰουνίου*, τόμ. 10, Ἀθήναι 1964², σ. 84.
34. *Μηναῖον τοῦ Ἰουνίου*, ἐν Ἀθήναις, ἔκδ. Ἀποστολικῆ Διακονία Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1967, σ. 44.
35. Δουκάκη, Κ. ὅπ.π., σ. 84.
36. Legrand, E., *Bibliographie Hellénique (X. Ve et XVLe siècles)*, τόμ. 4, σ. 141, ἀριθμ. 653.
37. Ἀγουρίδη, Σ., «Κολοσσαεῖς, Πρὸς, Ἐπιστολή», ΘΗΕ, τόμ. 7, Ἀθήναι 1968, σ. 748.
38. Τζιράκη, Ν., «Χῶνα», ΘΗΕ, τόμ. 12, Ἀθήναι 1968, σ. 447.
39. Ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν Μ. Bonnet στὰ *Analecta Bollandiana* 8 (1889), σσ. 289-307.
40. Τζιράκη, Ν., ὅπ.π.
41. Θαύματα που συνέβησαν σὲ ἀπίστους, βλ. Ματθαίου Βίκτωρος, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Β', Ἀθήναι 1963, σ. 151.
42. Ματθαίου Βίκτωρος, ὅπ.π., σ. 154.
43. Ματθαίου Βίκτωρος, ὅπ.π., σ. 155.
44. *Μηναῖον Σεπτεμβρίου*, ἐν Ἀθήναις, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, 1959, σ. 43.
45. Κουκιαρη, Σ., *Τὰ θαύματα-ἐμφανίσεις τῶν Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων στὴ μεταβυζαντινὴ τέχνη*, Ἀθήνα, Ἀκρίτας, 2006, σ. 147.
46. Αὐτὸ ὑποστηρίζει ὁ Α. Σιγάλας [*Χρυσίππου πρεσβυτέρου, Ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαὴλ*], *Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν* 3 (1926), σ. 86].
47. Στὴ Σύνοδο τοῦ 787 μνημονεύεται ὁ Χῶνων Δωρόθεος.
48. Τρεμπέ, Π., *Ἐκλογή Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ὑμνολογίας*, Ἀθήναι 1978², σ. 386, 429.
49. *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, 1, σ. 119.

50. *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, 1, σ. 118.
51. *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, 1, σ. 178.
52. Έκδόθηκε από τον Μ. Bonnet στα *Analecta Bollandiana* 8 (1889), σσ. 308-316.
53. Έκδόθηκε στα *Analecta Bollandiana* 21 (1902), σσ. 396 έξ.
54. *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, 1, σ. 120.
55. Janin, R., *La Géographie Ecclesiastique de l'empire byzantin. Première partie. Le siège de Constantinople et le Patriarcat Oecuménique, III, Les iglises et les monastères*, Paris 1969, σ. 349.
56. Μανουήλ Κομνηνού, *Νεαρά Διατάξεις, IB'*, Περί διαφόρων ύποθέσεων, PG 133, 737 έξ.
57. Ματθαίου Βίκτωρος, *Ό Μέγας Συναξαριστής της Όρθοδόξου Έκκλησίας*, έκδ. Β', Άθήναι 1962, σ. 516.

Ὁ Λειτουργικός χαρακτήρας τῆς τιμῆς τῶν Ἁγίων

Τοῦ Παναγιώτη Σκαλοῦ
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

(Εἰσήγηση στό ΙΣΤ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο
Στελεχῶν Ἱ. Μητροπόλεων, Λαμία, 19-21 Σεπτεμβρίου 2016)

Ἀπό τούς πρώτους χριστιανικούς αἰῶνες ἡ Ἐκκλησία ἐνέταξε τούς ἁγίους, μέ πρώτους τούς μάρτυρες καί ὁμολογητές τῆς πίστεως, στό ἐορτολόγιο τῆς μέ σκοπό νά ἐμπνεύσει τό χριστοκεντρικό των πνεῦμα στούς πιστούς. «*Τό χριστιανικό μαρτύριο -γράφει ὁ Ἀναπλ. Καθηγητής κ. Παναγιώτης Ὑφαντῆς- ἀποτέλεσε μία δυναμική χριστοκεντρική ἀπάντηση στό ἀνθρωπολογικό μοντέλο τοῦ ἥρωα τῆς προχριστιανικῆς ἀρχαιότητος. Ὅμως, ἐπρόκειτο γιά ἕναν ἡρωισμό πού δέν στηριζόταν στήν ἐλπίδα τῆς ὑστεροφημίας ἢ στήν ἀρετή τῆς ἀγάπης πρός τήν ἐπίγεια πατρίδα, ἀλλά στή δίψα τῆς συνάντησης μέ τόν Νυμφίο. Συντονισμένη στούς ρυθμούς τῆς ἐσχατολογικῆς προσδοκίας, τήν ὁποία ἐνίσχυε δραστικά ἡ ἐχθρότητα τοῦ ἱστορικοῦ περιβάλλοντος ἢ πιστεύουσα κοινότητα ἀρχισε αὐθόρμητα νά τιμᾷ τούς μάρτυρες ὡς βέλαιους πολίτες τῆς οὐράνιας βασιλείας, ἐφόσον ἔμειναν πιστοί ἄχρι θανάτου καί γι' αὐτό ἐφ' ὅσον ἀξιῶθηκαν τοῦ στεφάνου τῆς ζωῆς»¹.*

α) Οἱ σκέψεις αὐτές συνιστοῦν σύγχρονη ἀποτύπωση τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν περί τοῦ λειτουργικοῦ χαρακτήρα τῆς μνήμης τῶν ἁγίων καί δὴ καί τῶν μαρτύρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. «*Πᾶς ὁ ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ δόξης παθών, -γράφει ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας- τήν κοινωνίαν αἰεὶ ἔχει μετά τοῦ ζῶντος Θεοῦ»². Οἱ ὠραιότεροι λίθοι γιά τήν οἰκοδομή τῆς Ἐκκλησίας κατά τόν Ἐρμᾶ εἶναι οἱ μάρτυρες³. Τό αἷμα δέ τῶν μαρτύρων -συμπληρώνει ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἶναι ἡ πηγὴ πού ἀρδεύει καί αὐξάνει τό δένδρο τῆς Ἐκκλησίας⁴. Οἱ μάρτυρες γράφει ὁ ἅγιος Κυπριανός θυσιάζονται μέχρι ἐκχύσεως τοῦ αἵματός των «*διά νά μὴ ἀπολέσουν τήν εἰρήνην, (τῆς Ἐκκλησίας) καί ἐπομένως τήν σωτηρίαν...»⁵.**

Ἔχουμε ἐπίσης πληροφορίες σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες οἱ ἅγιοι μάρτυρες εἶχαν παρὰ Χριστοῦ τό χάρισμα τῆς θεραπείας, μέ χαρακτηριστικό παράδειγμα αὐτό τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, πρός ἀντικατάσταση μάλιστα τῶν ἀρχαίων θεῶν καί ἡρώων πού θεράπευαν τίς ἀσθένειες⁶. Ἄλλοι μάρτυρες καί ὁμολογητές ἀνεδείχθησαν πολιοῦχοι καί ὑπερασπιστές τῶν διαφόρων τόπων, στή θέση πολυάριθμων θεῶν καί ἡρώων προσστατῶν τῶν πολέμων. Ὁ ὁμολογητής Φῆλιξ π.χ., κατά τόν ἱερό Αὐγουστῖνο, εἶχε ἀναλάβει ὑπό τήν προστασία του τήν πόλη Νῶλα⁷. Ὁ ἅγιος Δημήτριος ὑπερνίκησε τούς ἀρχαίους πολιοῦχους καί μάλιστα τούς Καβείρους⁸. Ὁ μάρτυς Εὐγένιος ἐτιμᾶτο στήν Τραπεζοῦντα ὡς πολιοῦχος, ἀλλά καί θεράπων τῶν ἀσθενῶν⁹.

Ἡ θεώρηση αὐτή τοῦ μαρτυρίου ὡς γεγονότος ἐκκλησιαστικοῦ¹⁰ πού ἀναζωπυρώνει τήν πίστη καί τό φρόνημα τῶν χριστιανῶν ἦταν φυσικό νά συμβάλει καί στή διαμόρφωση λειτουργικοῦ πλαισίου γιά τόν ἐνιαύσιο ἐορτασμό καί τήν ἀνάλογη τιμὴ πρός τούς ἁγίους μάρτυρες, μιά καί ἡ θεία Λατρεία, ἡ χριστιανική ἐορτή μᾶς κάνει κοινωνούς τῶν μαρτύρων καί ὄλων τῶν ἁγίων καί παρρησιάζει τήν πρός αὐτούς τιμὴ καί μνήμη των. Ἔτσι γίνεται κατανοητός καί ὁ λόγος τῶν Πατέρων περί τῆς ἀνάγκης τοῦ λειτουργικοῦ ἐορτασμοῦ. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης π.χ. ὑπερθεματίζει «*τὴν ἐτησίαν τοῦ ἐνιαυσίου κύκλου περιοδῶν*», μέ πανηγύρεις γιά τήν τιμὴ τῶν μαρτύρων¹¹. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος μιᾶ γιά τήν πνευματικὴ ὠφέλεια τῶν πιστῶν μέ τήν ἐνεργὸ συμμετοχὴ των στίς λατρευτικὲς συνάξεις τῶν μαρτύρων¹². «*Πᾶς τόπος ἔχει τῶν ἁγίων τήν μνήμην*», σημειώνει ὁ Ἀστέριος Ἀμασειᾶς (ἀρχές 5^{ου} αἰ.) καί «*οὐκ ἂν ἡμέραν παρηλθεν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀνεόρταστον*»¹³.

Ἡ λειτουργική τιμὴ τῶν μαρτύρων ἐκδηλώνεται μέ διάφορους τρόπους, μέ προσευχές, ὕμνους, ἀσπασμούς, ἀναγνώσεις, συμπόσια καί συνάξεις στους τάφους καί τὰ Μαρτύρια. Ἐκεῖνο πού μέ κάθε λαμπρότητα ἔπρεπε νά ἀναδειχθεῖ ἦταν ἡ «γενέθλιος ἡμέρα» τοῦ μαρτυρίου, ἡ ἐν τῷ οὐρανῷ δηλαδή γέννηση τοῦ μάρτυρα καί ἡ μετά τοῦ Χριστοῦ ὡς ζωντανοῦ Θεοῦ κοινωνία του. Εἶναι χαρακτηριστική ἡ πληροφορία τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ, ὅτι ὁ λαός πρέπει νά συνενώνεται μετά τοῦ ἱερέως κατά τόν διωγμό καί νά ἀναζωπυρώνεται ἡ ὁμόνοια μεταξύ τῶν χριστιανῶν¹⁴. Στό πλαίσιο αὐτό κατανοοῦνται καί οἱ συνεχεῖς προσευχές, οἱ ἀσπασμοί τῶν χριστιανῶν στους ὁμολογητές¹⁵, ἀκόμη καί ἡ τέλεση θείας Εὐχαριστίας ἐντός τῶν φυλακῶν ὑπέρ τῶν ὁμολογητῶν κρατουμένων¹⁶. Τό παράδειγμα τῶν προσευχῶν ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ὑπέρ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου τήν ὥρα τοῦ μαρτυρίου του συνετέλεσε ὥστε τὰ σχετικά αἰτήματα νά ἐνσωματωθοῦν ἐντός τῆς θείας Λειτουργίας, μέ τή διατύπωση «ὑπέρ τῶν ἐν μετάλλοις καί ἐξορίαις καί φυλακαῖς καί δεσμοῖς ὄντων διά τό ὄνομα τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν»¹⁷.

Οἱ ὕμνοι ἐπίσης ἀποτελοῦν δομικό στοιχεῖο τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν μαρτύρων κατά πληροφορία τοῦ Τερτυλλιανῶ¹⁸, καί οἱ κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης ψαλμωδίες στή διάρκεια παννυχίδος γιά τήν τιμὴ τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων¹⁹. Ὁ πάπας Δάμασος ὁ Α΄ π.χ. (366-384) ἀναφέρεται ὡς δημιουργός ὕμνων πρὸς τιμὴν τῶν μαρτύρων τῶν κατακομβῶν τῆς Ρώμης²⁰. Πρὸς οἰκοδομήν τῆς ἐκκλησίας «ἡνίκα αἱ ἐτήσια αὐτῶν (τῶν μαρτύρων) ἡμέραι ἐπιτελοῦνται»²¹ διαβάζονται κατάλληλες περικοπές, τόσο ἀπό τή Βίβλο, ὅσο καί κείμενα – μαρτυρολόγια ἀναφερόμενα στά πάθη τῶν μαρτύρων²². Πρὸς ἀποφυγὴν δέ συγχύσεων καί ἀτίμωσης τῶν μαρτύρων ὑπῆρχε πρόβλεψη νά ἀναγινώσκονται τὰ γνήσια καί ὄχι τὰ νοθευμένα μαρτυρολόγια²³. «Τά ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν συμπλασθέντα μαρτυρολόγια, - ἐπισημαίνει ὁ 63^{ος} κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ πενθέκτης συνόδου - ὡς ἂν τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἀτιμάζοιεν καί πρὸς ἀπιστίαν ἐνάγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ ἐπ' ἐκκλησίαις δημοσιεύεσθαι προστάσσομεν, ἀλλὰ ταῦτα πυρί παραδίδοσθαι. Τοὺς δέ ταῦτα παραδεχομέ-

νους, ἢ ὡς ἀληθεῖσι τούτους προσέχοντας ἀναθεματίζομεν»²⁴.

Σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τήν λειτουργικοῦ χαρακτῆρα τιμὴ τῶν μαρτύρων ἦταν οἱ τάφοι τῶν, ἀλλὰ καί τὰ Μαρτύρια, ἐπιτύμβια μνημεῖα, ναῖσκοι δηλαδή κτισμένοι ἀπό τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων πρὸς ἀνάδειξη τῆς τιμῆς καί τοῦ ἑορτασμοῦ των²⁵. Ὡς πρὸς τοὺς τάφους εἶναι χαρακτηριστική ἡ συμβολὴ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. «Ἡ γὰρ τῶν τάφων ὄψις ἕκαστον τῶν ὁρώντων τά περὶ τῆς τελειότητος τῆς ἐαυτοῦ καί ἄκοντα φιλοσοφεῖν ἀναγκάζει, καί πείθει μηδέν τῶν παρόντων νομίζειν εἶναι βέβαιον, μὴ λυπηρόν, μὴ χρηστόν»²⁶. Ὅσον ἀφορᾶ στά Μαρτύρια γνωστά ἀπὸ τόν 2^ο αἰ. κατά τόν Εὐσέβιο Καισαρείας²⁷, ἀπλά στήν ἀρχὴ καί περικαλλέστατα ἀργότερα²⁸, μέ τή φιλοξενία τοῦ λειψάνου τοῦ μάρτυρα, τήν τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας καί ἄλλων λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων κατά τή γενέθλιο ἡμέρα ἔγιναν «προοδευτικά καί σταθερά κανόνας πίστεως ἢ καί μέτρον εὐλαβείας τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας»²⁹.

Στά τέλη τοῦ 4^{ου} αἰ. σύμφωνα καί μέ τό Ὀδοιπορικό τῆς Αἰθερίας ἔχουμε ἀναφορὰ σέ συγκεκριμένες μνημεις ἁγίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως τῶν ἁγίων Μωσῆ, Μελχισεδέκ, Ἀβραάμ καί τοῦ προφήτη Ἡλία³⁰. Στό κείμενο αὐτό μνημονεύονται ἐπίσης «Μαρτύρια», ἐπιτύμβια δηλαδή μνημεῖα, ὅπως τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ³¹, τοῦ ἁγίου Ἐλπιδίου³², καί τῆς ἁγίας Θέκλας³³.

Μετά τόν 4^ο αἰ. καί μέσα ἀπὸ τίς μοναστικές ἀδελφότητες προβάλλονται ὡς ἅγιοι οἱ «μάρτυρες τῆ προαιρέσει», δηλαδή οἱ μοναχοί, οἱ ὄσιοι καί οἱ ὑπερασπιστές τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος λόγω τῶν προβλημάτων πού δημιουργήθηκαν ἀπὸ τίς διαφορές αἰρέσεις³⁴, καί ἀργότερα ἀπὸ τίς εἰκονομαχικές ἔριδες³⁵. Ἐτσι σιγά-σιγά τό ἑορτολόγιο, πού κατά βάσιν διαμορφώθηκε στήν Κωνσταντινούπολη, ἀλλὰ μέ ἁγίους ἀπ' ὅλο τόν χριστιανικό κόσμο, γι' αὐτό καί ἀληθινά οἰκουμενικό, ἐμπλουτίζεται μέ τή μνήμη διαφόρων ἁγίων πού εὐαρέστησαν στό Θεό μέ ποικίλους τρόπους, σέ διαφόρους τόπους καί καιρούς³⁶. Μία ὀλοκληρωμένη εἰκόνα αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης μᾶς δίδουν τὰ Βυζαντινά Συναξάρια καί Μηνολόγια, μέ πρῶτο τό Συναξάριο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 10^{ου} αἰ.³⁷

β) Οί ἅγιοι κατανέμονται στόν κύκλο τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους μέ διάφορα κριτήρια. Ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τους π.χ. εἶναι ἕνα ἀπό αὐτά. «Οἱ μνήμες τῶν προφητῶν καί τῶν ἀποστόλων βρίσκονται σέ συμβατικές ἡμερομηνίες ἢ σπανιότερα τήν ἡμέρα τῆς εὐρέσεως ἢ ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τους. Τέτοια ἀρχή ἔχει ἐπί παραδείγματι ἡ μνήμη τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου, ἀρχαία ρωμαϊκή ἐορτή τῆς ἀνακομιδῆς λειψάνων τους πού διαδόθηκε καί στήν Ἀνατολή»³⁸. Οἱ Προφῆτες ἰδιαίτερα καί οἱ προπάτορες τοποθετοῦνται πρό τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων, διότι προφητικά ἀναφέρθηκαν στό μυστήριο τῆς Ἐνσαρκώσεως³⁹. Ἄλλοι ἅγιοι ὅπως ὁ τίμιος Πρόδρομος ἀντικατέστησαν ἀρχαῖες εἰδωλολατρικές ἐορτές τοῦ ρωμαϊκοῦ ἡμερολογίου. Ἔτσι στή Φθινοπωρινή ἰσημερία, 23 Σεπτεμβρίου, τοποθετήθηκε ἡ Σύλληψη τοῦ Βαπτιστοῦ, καί στό θερινό ἡλιοστάσιο, 24 Ἰουνίου, ἐορτάζεται τό Γενέθλιο τοῦ Προδρόμου⁴⁰. Πρόσωπα ἐπίσης «πού διαδραμάτισαν πρωτεύοντα ρόλο σέ ἐορταζόμενα γεγονότα τῆς ἱεράς ἱστορίας»⁴¹ μνημονεύονται τήν ἐπομένη τῶν μεγάλων αὐτῶν ἐορτῶν ὡς «συνάξεις» (Χριστούγεννα - Θεοτόκος, Θεοφάνεια - Πρόδρομος, Εὐαγγελισμός - ἀρχάγγελος Γαβριήλ κ.ἄ.). Στήν ἱστορία τοῦ ἀγιολογικοῦ ἐορτολογίου δέν εἶναι ἄγνωστο καί τό φαινόμενο τῆς μετεξέλιξης μιᾶς ἐορτῆς. Ἡ γνωστή π.χ. ἀπό τόν 4^ο αἰ. ἐορτή πάντων τῶν ἁγίων μαρτύρων, τόν 7^ο αἰ. μετεξελίχθηκε στήν κατά τήν πρώτη Κυριακή μετά τήν Πεντηκοστή ἐορτή τῶν ἁγίων Πάντων⁴².

Ἡ εἰκόνα πού ἔχουμε τοῦ ἀγιολογικοῦ ἐορτολογίου ἀπό τόν 10^ο κυρίως αἰ. εἶναι θά λέγαμε ἰδανική. Ἐκεῖνο μάλιστα πού ἐπικρατεῖ ὡς ἀρχή εἶναι τό «μη ἀγεράστους μηδ' ἀνεόρτους εἶναι τάς μνήμας τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας»⁴³. Καί ὄχι μόνο τῶν μεγάλων Πατέρων, Χρυσοστόμου, Μ. Βασιλείου κ.λπ., ἀλλά καί τῶν μαρτύρων καί ὄλων τῶν ἁγίων. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἀναδεικνύει καί τό λειτουργικό χαρακτήρα τῆς μνήμης τῶν ἁγίων, οἱ ὅποιοι πρέπει νά τιμῶνται «ἐν ψαλμοῖς, καί ὕμνοις, καί ᾠδαῖς πνευματικαῖς, καί κατανύξει», ὅπως ἀκριβῶς «καί Θεός θεραπεύεται». Τούς εἰκονίζουμε – γράφει – καθ' ὅσον «καί αὐτοί ἔμψυχοι στήλαι αὐτῶν καί εἰκόνες, τῆ τῶν ἀρετῶν μιμήσει γενόμεθα»⁴⁴. Οἱ θέσεις αὐτές

καταγράφονται καί στό Συνοδικό τῆς Ὁρθοδόξιας, ὅτι δηλαδή τούς ἁγίους τούς ἐορτάζουμε «ἐν λόγοις τιμῶντες, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν ναοῖς, ἐν εἰκονίσμασι»⁴⁵.

Τό σαφές αὐτό λειτουργικό πλαίσιο ἀναπτύσσεται ἀναλυτικά μέ λεπτομερειακές ἀναφορές στήν τάξη τῶν Ἀκολουθιῶν καί τήν Ὑμνογραφία, τόσο στά λειτουργικά Τυπικά, μέ παλαιότερα στήν Παλαιστίνη τοῦ Ἁγίου Σάββα (6^ο αἰ.) καί στήν Κωνσταντινούπολη τῆς Ἁγίας Σοφίας (10^ο αἰ.)⁴⁶, ὅσο καί στά Λεξιονάρια, γνωστά ἀπό τόν 9^ο αἰ.⁴⁷ Στό πολύ σημαντικό γιά τήν εἰκόνα τῆς θείας Λατρείας λειτουργικό αὐτό ὑλικό παρατηροῦμε π.χ. τό πότε μία ἡμέρα εἶναι ἐορτάσιμος καί πότε νηστιμος. Ἄν ψαλλόταν στόν Ὁρθρο τό «Θεός Κύριος» σήμαινε ὅτι ἦταν ἐορτάσιμος, ἂν ψαλλόταν τό «Ἀλληλουῖα» σήμαινε ὅτι ἦταν λιτή καί νηστιμος. Σήμερα ἡ διάκριση αὐτή δέν εἶναι σαφής διότι πάντοτε πλὴν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ψάλλεται τό «Θεός Κύριος»⁴⁸.

Ἡ πρακτική τῆς διακρίσεως τῶν ἐορτῶν σέ μεγάλες, μεσαῖες καί μικρές, μαρτυρεῖται στό στουδιτικό τυπικό καί στό τυπικό τοῦ μοναχοῦ Νίκωνα τοῦ Μαυρορείτη (11^ο αἰ.). Οἱ μνήμες τῶν ἐορταζόμενων ἁγίων ὁ κύκλος τῶν ὁποίων διευρύνεται μετά τήν εἰκονομαχία, κατατάσσονται στίς «μικρές» ἐορτές. Τό ζήτημα αὐτό σχετίζεται μέ ἐρωτήματα πού ἀφοροῦν τήν τήρηση τῆς νηστείας τῆς Τετάρτης καί Παρασκευῆς⁴⁹. Βασικά στοιχεῖα τῆς πρὸς τούς ἁγίους λειτουργικῆς τιμῆς καί μνήμης, ἀναφερόμενα στά λειτουργικά τυπικά, εἶναι ἡ ὕμνογραφία καί τό Συναξάριο κάθε ἁγίου. Τά αὐτόμελα καί τά ιδιόμελα τῶν ἁγίων, ὀρισμένα ἀπό τά ὁποῖα εἶναι γνωστά ἀπό τόν 5^ο-6^ο αἰ., ἀποτελοῦν κατά τόν καθηγητή Θεοχάρη Δετοράκη, «τά ἀρχαιότερα δείγματα τῆς ἀγιολογικῆς ὕμνογραφίας»⁵⁰. Χαρακτηριστικά παραδείγματα εἶναι τά αὐτόμελα «Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν...» (Ἁγίου Γεωργίου), «Ὁ ἐξ ὑψίστου κληθεῖς οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων...» (Ἀποστόλου Παύλου), «Χαίροις ἀσκητικῶν ἀληθῶς, ἀγωνισμάτων τό εὐῶδες κειμήλιον...» (τῶν ὁσίων) καί τό κοινό ἀπολυτίκιο τῶν μαρτύρων «ὁ μάρτυς σου Κύριε...»⁵¹.

Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου καί ἰδιαίτερα τό σημεῖο μετά τήν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου ἐμπλουτίζεται μέ τό νέο ἐκτενές ὕμνογραφικό εἶδος τοῦ

Κοντακίου, 5^{ος} -7^{ος} αί. Πρόκειται για ἔμμετρος και ἀφηγηματικοῦ χαρακτήρα ὁμιλίες μέ σκοπό τήν ἐξιστορήση μίας ἑορτῆς ἢ τοῦ βίου ἑνός ἁγίου⁵². Ὁ κύριος δημιουργός αὐτοῦ τοῦ ὕμνογραφικοῦ εἴδους εἶναι ὁ Ρωμανός ὁ μελωδός στόν ὁποῖον ἀποδίδονται ὡς γνήσια Κοντάκια πολλῶν ἁγίων, ὅπως π.χ. τῶν ἁγίων Δημητρίου, Γεωργίου, Παντελεήμονος, πρωτομάρτυρος Στεφάνου, Τρύφωνος κ.ἄ.⁵³.

Μεγαλύτερη ὕμνογραφική παραγωγή σχετική μέ τούς ἁγίους ἔχουμε ἀπό τόν 9^{ον} αἰ., ὅποτε και ἀναπτύσσεται ὁ Κανόνας μέ τούς Ἰωσήφ τόν Ὑμνογράφο και Θεοφάνη τό Γραπτό ὡς τούς «κατ' ἐξοχήν ἐγκωμισαστές τῶν ἁγίων»⁵⁴. Ὁ Κανόνας γιά διάφορους λόγους ἀντικατέστησε τό Κοντάκιο στό ἴδιο σημεῖο, μετά δηλαδή τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ὁρθρου. Στή θέση μάλιστα τοῦ Κοντακίου, μεταξύ Στ' και Ζ' ὠδῆς τοῦ Κανόνα, οἱ Στουδίτες πρόσθεσαν τό Συναξάρι, μία συντετημημένη μορφή τοῦ βίου τοῦ ἁγίου, μέ σκοπό τήν οἰκοδομή τοῦ πληρώματος τῆς συνάξεως. Ἀναδεικνύεται ἔτσι ὁ λειτουργικός χαρακτήρας τοῦ Συναξαρίου, τό ὁποῖο σύν τοῖς ἄλλοις «δείχνει τή διαδοχική σύναξη τῶν ἁγίων τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους»⁵⁵.

γ) Θά μπορούσαμε στή συνέχεια, μέ βάση τά λειτουργικά τυπικά, νά ἀναφερθοῦμε σέ σειρά τελετουργικῶν θεμάτων, λεπτομερειακῶν και πολλές φορές ἀντικρουομένων στά διάφορα τυπικά, πού ἀφοροῦν στήν τάξη τῆς Ἀκολουθίας τῶν ἁγίων. Κάτι τέτοιο θά ἀπαιτοῦσε πολύ χρόνο και θά πρόσθετε κόπο σέ ὅλους μας τούτη τήν ὥρα. Ὁδηγός μας γιά μία ἀνάλογη «περιπέτεια» μποροῦν νά γίνουν σύγχρονα κείμενα. Πρόκειται γιά τά Τυπικά α) τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (τοῦ Βιολάκη)⁵⁶, β) τοῦ Γεωργίου Ρήγα, κολλυβαδικῆς παραδόσεως⁵⁷ και γ) τό Σύστημα Τυπικοῦ πού κατήρησε ὁ μακαριστός Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Παπαγιάννης⁵⁸. Στό τελευταῖο μάλιστα, πού λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὅλα τά προηγούμενα, γίνεται λόγος συστηματικά γιά τίς Ἀκολουθίες π.χ. τῶν ἐπισήμως ἑορταζομένων ἁγίων, ἐν καθημερινῇ και Κυριακῇ, γιά τίς Ἀκολουθίες ἐπισήμως ἑορταζομένου ἁγίου ἐν ἡμέρᾳ προεορτίῳ ἢ μεθεορτῶ Δεσποτικῆς ἢ Θεομητορικῆς ἑορτῆς, ἐν καθημερινῇ και Κυριακῇ, γιά τίς Ἀκολουθίες Ἀποδόσεως Δεσποτικῆς ἢ Θεομητορικῆς

ἑορτῆς μετά μνήμης ἐπισήμως ἑορταζομένου ἁγίου, ἐν καθημερινῇ και Κυριακῇ, γιά τήν τάξη ὁλονυκτίου Ἀγρυπνίας, καθώς και γιά τήν Τυπική Διάταξη τῶν Ἀκολουθιῶν τῶν κατά μήνα ἀκινήτων ἑορτῶν⁵⁹.

Μποροῦμε ὁμως ἐν συντομίᾳ νά ἀναφέρουμε σχετικά μέ τό θέμα μας ζητήματα πού ἡ σύγχρονη ἔρευνα μελέτησε και ἀνέδειξε. Ἐνα ἀπό αὐτά εἶναι τά κριτήρια ἐπιλογῆς τῶν ἀποστολικῶν και εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων τῶν ἁγιολογικῶν ἑορτῶν. Ὑπάρχει π.χ. ἡ ἀποψη ὅτι τό ἰσχύον σύστημα ἀγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων πάσχει καθ' ὅσον κάποιες περικοπές εἶναι ἀστοχες και προτείνονται καταλληλότερες πρός ἀντικατάστασή των. Γιά τήν μνήμη π.χ. τῆς ἁγίας Εὐφημίας (16 Σεπτεμβρίου και 11 Ἰουλίου) ἡ ὀριζόμενη ἀποστολική περικοπή τῆς ΙΣΤ' Κυριακῆς (Β' Κυρ.6, 1-10) δέν σχετίζεται μέ τήν ἁγία ἐκτός ἀπό τή φράση «διά δυσφημίας και εὐφημίας». Ἡ προτεινόμενη ἀποστολική περικοπή εἶναι αὐτή πού ὀρίζει τό Τυπικό τῆς Εὐεργέτιδος, τοῦ Σαββάτου τῆς Ε' Ἐβδομάδος τῶν ἐπιστολῶν (Ρωμ. 8, 14-21), ὅπου γίνεται λόγος περὶ «τῶν παθημάτων τοῦ νῦν καιροῦ» και τῆς «μελλούσης δόξης ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς»⁶⁰. Τό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα ἐπίσης πού διαβάζεται στή μνήμη τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου (Μάρκ. 2, 23-3,5) εἶναι ἄσχετο μέ τόν ἅγιο, ἐκτός ἀπό τήν ἀμυδρά ὁμοιότητα τῶν ὀνομάτων Ἀβιάθαρ και Ἐλευθέριος ἢ τή λέξη «ἀρχιερέως» ἀφοῦ ὁ ἅγιος ἦταν ἀρχιερεὺς. Καί ἐδῶ προτείνεται ἡ περικοπή πού διαβάζεται σέ ἱερομάρτυρες (Λουκ. 12, 8-12), ὅπου γίνεται ἀναφορά στήν ὁμολογία τῆς πίστεως στό Χριστό και τῆς διακήρυξῆς τῆς ἐνώπιον ἀρχῶν και ἑξουσιῶν⁶¹.

Ἐνα ἄλλο θέμα ἀφορᾷ στίς μῆμες τῶν ἁγίων τίς Κυριακές. Σχετικό κείμενο ἔχει ὁ Γεώργιος Ρήγας στό ἔργο του *Ζητήματα Τυπικοῦ*. Μία μόνο ἀποστροφή ἀπό τό ἔργο αὐτό: 1. «Ἅγιοι μὴ ἑορταζόμενοι. Τούτων ἡ ἀκολουθία ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν ὡς ἄνω ρηθέντων ἀπαραιτήτων δι' ἐκάστην ἀκολουθίαν στοιχείων, ἦτοι τριῶν Ἐσπερίων, ἑνός Κανόνος και ἑνός Καθίσματος μετά τήν γ' ὠδήν. Κοντάκιον μετά ἢ ἀνευ Οἴκου, Ἐξαποστειλᾶριον, ὡς και Δοξαστικόν ἰδιόμελον εἰς τά Ἐσπέρια, ἢ τό πολύ και δύο Δοξαστικά, ἐν εἰς τά Ἐσπέρια και ἐν εἰς τά Ἀπόστιχα τοῦ Ἐσπερινοῦ. Ἦτοι ἅγιοι μὴ

έορταζόμενοι εἶναι οἱ μηδέν Δοξαστικόν ἔχοντες καί οἱ ἔχοντες ἐν ἡ δύο τοιαῦτα»⁶².

Οἱ κατά τήν Μεγάλη Τεσσαρακοστή μνήμες ἁγίων. Σύμφωνα μέ παλαιούς Κανόνες ὁ έορτασμός μνήμης ἁγίου κατά τή Μεγάλη Τεσσαρακοστή δέν ἐπιτρέπεται λόγω τοῦ πενθίμου χαρακτήρος αὐτῆς τῆς περιόδου⁶³. Γι' αὐτό γίνεται μετάθεση τῶν έορτῶν αὐτῶν «ἐν τοῖς Σαββάτοις καί Κυριακαῖς» καί τίς ἄμνημες λεγόμενες μέρες, κυρίως δέ Τετάρτη καί Παρασκευή, τελεῖται ἡ Ἀκολουθία τῶν Προηγιασμένων Δώρων⁶⁴. Ἐξαίρεση ὡς γνωστόν ἀποτελοῦν οἱ μνήμες τῶν ἁγίων Χαράλάμπους (10 Φεβρ.), τῆς α' καί β' εὔρεσης τῆς κεφαλῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου (24 Φεβρ.) καί τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα (9 Μαρτίου), κατά τίς ὁποῖες τελεῖται Προηγιασμένη, ἐάν βεβαίως μέ τό νέο ἡμερολόγιο πέσουν ἐντός τῶν νησιμῶν ἡμερῶν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

«Τό ὀρθότερο καί συμφωνότερο καί πρός τήν παλαιά ὀρθή πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας καί πρός τόν μνημονευθέντα κανόνα τῆς ἐν Λαοδικαία Συνόδου καί πρός τό πνεῦμα τῆς ὅλης περιόδου τῆς Τεσσαρακοστῆς – γράφει ὁ μακαριστός καθηγητής Ἰωάννης Φουντούλης – εἶναι νά μετατίθενται οἱ μνήμες τῶν ἁγίων κατά τά πλησιέστερα κατά προτίμησιν Σάββατα ἢ κατά τίς Κυριακές τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἰδίᾳ μάλιστα ὅταν πανηγυρίζει ναός πρός τιμῆν των, γιά νά τελεῖται κατ' αὐτές ἡ θεία Λειτουργία καί γιά νά μή διασαλευέται ὁ κατανυκτικός καί χριστοκεντρικός χαρακτήρ τῆς περιόδου τῶν Νηστειῶν»⁶⁵. Ὁ Γεώργιος Ρήγας ἔχει ἀντίθετη ἄποψη πιστεύοντας ὅτι εἶναι δυνατή ἡ ἀνάμειξη τῶν έορτασίμων χαρακτηριστικῶν τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου μετά τῶν πενθίμων τοῦ Τριωδίου⁶⁶.

Οἱ συνορτασμοί τῶν ἁγίων. Τό φαινόμενο αὐτό, τοῦ συνορτασμοῦ γιά διάφορους λόγους δύο ἢ τριῶν ἢ καί περισσοτέρων ἁγίων, δέν εἶναι ἄγνωστο στήν ἱστορία τοῦ ἁγιολογικοῦ έορτολογίου. Ἀπό τά χαρακτηριστικότερα παραδείγματα εἶναι αὐτό τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν τῶν ὁποίων τήν κοινή σύναξη ἀνέδειξε ὁ Ἐπίσκοπος Εὐχαΐτων (11^{ος} αἰ.), προκειμένου νά καθησυχάσει σχετικές ἔριδες⁶⁷. Ἄλλο παράδειγμα, τοπικοῦ χαρακτήρα, εἶναι ὁ συνορτασμός τῶν ἁγίων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καί Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ (13 Νο-

εμβρίου) στή Θεσσαλονίκη. Αὐτό ἔγινε ἐπί ἐποχῆς τοῦ ἁγίου Συμεῶν Θεσσαλονίκης, προκειμένου νά ἀναδειχθεῖ τό κοινό πού εἶχαν σέ θεολογικό καί ποιμαντικό ἐπίπεδο οἱ δύο ἀρχιερεῖς καί ἥλιοι πολύφωτοι τῆς οἰκουμένης⁶⁸. Συνορτασμό ἔχουμε ἀκόμη ἁγιολογικῆς έορτῆς μέ Δεσποτική έορτή. Ἡ Ἰνδικτος π.χ., έορτή πού ἀναφέρεται στό Χριστό ὡς δημιουργό, προνοητή καί σωτήρα τοῦ κόσμου, συνορτάζεται μέ μία σειρά ἁγίων καί μαρτύρων, ὅπως ὁ ἅγιος Συμεῶν ὁ Στυλῆτης, οἱ τεσσαράκοντα Γυναῖκες-μάρτυρες καί οἱ ἄλλοι μάρτυρες Καλλίστη, Εὐδοξος καί Ἐρμογένης⁶⁹. Ὁ συνορτασμός αὐτός αἰτιολογεῖται περίφημα ἀπό μία ἀμφιβαλλόμενη ὁμιλία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου «Εἰς τήν ἀρχήν τῆς Ἰνδικτιῶνος τοῦ νέου ἔτους, καί εἰς μάρτυρας». «Ἐδει γάρ, ἔδει τοῦς ἀεὶ νεάζοντας τῇ χάριτι μάρτυρας –σημειώνει τό κείμενο–, καί τῇ τοῦ ἔτους εἰσόδῳ γενέσθαι τοῖς εὐσεβέσιν ἀφορμῆν δεξιώσεως. ἔδει τοιαύτην τῷ νέῳ ἐνιαυτῷ τοῖς πιστοῖς ὑπαντῆσαι τήν ἀγαλλίασιν. ἔδει μετά τοιαύτης ἡμᾶς εὐλογίας ἀσπάσασθαι τῆς τοῦ χρόνου ἐναλλαγῆς τά προοίμια. ἔδει τήν τῆς παρούσης ἡμέρας πανήγυριν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων τετιμημένην ὑποδέξασθαι. ἔδει τόν κύκλον τοῦ ἔτους τῷ τῶν μαρτύρων κοσμηθῆναι στεφάνῳ. ἔδει τοιαύτη χρῆσασθαι ἐπί τοῦ ἐπιστάντος ἐνιαυτοῦ τῇ εὐτυχία, ἐπαγομένους καί τήν τῶν μαρτύρων τιμῆν. Αὐτοὶ γάρ εἰσι πάσης εὐφροσύνης τῷ γένει παραίτιοι οἱ γενναῖοι τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται, οἱ καί μετά θάνατον τῆς αὐτοῦ δυνάμεως κήρυκες»⁷⁰.

Ἀπό τό μήνυμα τοῦ τελευταίου κειμένου, ἀλλά καί ὅλα ὅσα ἀναφέραμε γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖον τιμῶνται λειτουργικά οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας, φάνηκε ἡ ἀπόλυτη θεολογική ἰσορροπία στό έορτολόγιο. Καί τοῦτο μέ τήν ἔννοια ὅτι οἱ έορτές τῶν ἁγίων δέν λειτουργοῦν ἀρνητικά στόν κύκλο τοῦ έορτολογικοῦ ἔτους καί δέν ἐξισώνονται μέ τά μεγάλα σωτηριολογικά θέματα τῶν έορτῶν τοῦ Κυρίου καί τῆς Θεοτόκου⁷¹. Ἀντιθέτως οἱ ἅγιοι κοσμοῦν τό λειτουργικό ἔτος, τό ἐμπλουτίζουν καί προβάλλουν τήν ἀγάπη των πρός τήν Ἐκκλησία καί τόν ἄνθρωπο. Καί τοῦτο διότι θεωροῦνται μιμητές τῆς ζωῆς καί τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ καί σέ καθημερινή βάση προβάλλουν τό μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ θείας Οἰκονομίας⁷².

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Παναγιώτη Ἀρ. Ὑφαντή, *Ἡ ἀγιότητα τοῦ μαρτυρίου καὶ ἡ μαρτυρία τῆς ἀγιότητος. Θεολογικά Μελετήματα*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη ἄ.ἔ., σσ. 33-34.
2. Εὐσεβίου Καισαρείας, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, Ε΄, PG 20, 421B.
3. Ἐρμά, *Ποιμὴν*, Ὅρασις γ΄, 5, PG 2, 889-908.
4. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ὁμιλία ἐγκωμιαστική εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἰουβεντίνον καὶ Μαξιμῖνον, τοὺς μαρτυρήσαντας ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀποστάτου*, PG 50, 573.
5. Κυπριανοῦ, *Ἐπιστολή* 36,2
6. Κύριλλου Ἀλεξάνδρειας, *Ὁμιλία ΙΖ΄, Γ΄*, PG 77, 1105 A. Βλ. καὶ L. Deubner, *Kosmas und Damian*, Leipzig und Berlin 1907. Κωνσταντίνου Ν. Παπαδοπούλου, *Οἱ ἄγιοι μάρτυρες εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν πίστιν τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας*, Ἀθήναι 1997, σσ. 231-233.
7. Αὐγουστίνου, *De cura pro mortuis gerenda*, XVI, PL 40, 606.
8. Ἐλ. Γ. καὶ Μ. Σωτηρίου, *Ἡ βασιλικὴ τοῦ ἀγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης* [Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἀρ. 34], ἐν Ἀθήναις 1952, σ. 9. Α. Παπαδοπούλου, *Ὁ ἅγιος Δημήτριος εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ βουλγαρικὴν παράδοσιν*, Θεσσαλονίκη 1971.
9. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Fontes historiae imperii Trapezuntini, I*, Petropoli 1897, σσ. 30 ἔξ., 69 ἔξ. Βλ. καὶ Κωνσταντίνου Ν. Παπαδοπούλου, ὁ.π., σσ. 231-235.
10. Κωνσταντίνου Παπαδοπούλου, ὁ.π., σ. 220.
11. Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς τὸν βίον τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θανατουργοῦ*, PG 46,953B.
12. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν μάρτυρα Λουκιανό*, PG 50, 519-526. Τοῦ ἰδίου, *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ρωμανόν*, *Λόγος Α΄*, PG 50, 607-618.
13. C. Datema, *Asterius of Amaseia. Homilies I XIV*, Leiden 1970, σσ. 135-146. Βλ. καὶ Συμεών Ἀ. Πασχαλίδου, «Οἱ ἑορτές τῶν ἀγίων», ἐν *Τὸ Χριστιανικὸν Ἑορτολόγιον* [Πρακτικά Η΄ Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, Βόλος, 18-20 Σεπτεμβρίου 2006], Ἀθήναι 2007, σ. 366, σχ. 6. Τὸ ἴδιο καὶ στό *Ἐν Ἀγίοις. Εἰδικὰ Θέματα Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Ἀγιολογίας*, Τόμ. Α΄, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2011, σ. 286.
14. Κυπριανοῦ, *Ἐπιστολή* 60, 2. Βλ. καὶ Κωνσταντίνου Ν. Παπαδοπούλου, ὁ.π., σσ. 219-220.
15. Εὐσεβίου Καισαρείας, Ε΄, PG 20, 403-518
16. Κυπριανοῦ, *Ἐπιστολή* 5,2. Βλ. καὶ Κωνσταντίνου Ν. Παπαδοπούλου, ὁ.π., σ. 267.
17. *Διαταγαὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων* 8, 10, 15, Sources Chrétiennes 336 (SC), 170 (=PG1, 1088C). Βλ. καὶ Κωνσταντίνου Ν. Παπαδοπούλου, ὁ.π., σ. 217.
18. PL 2,136 [=Scorpiace 7], «*Cantatur enim et exitus martyrum*» (=Ἄδεται ἐπίσης ἡ τελευτὴ τῶν μαρτύρων). Βλ. καὶ Π.Β. Πάσχου, *Ἄγιοι οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ. Εἰσαγωγή στὴν Ἀγιολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας* [Ἕμναγολογικά Κείμενα καὶ Μελέτες -2], ἐκδ. «Ἀρμός», Ἀθήνα ἄ.ἔ., σ. 59. Κατὰ τὸν καθηγητὴ Θεοχάρη Δετοράκη ἢ σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Τερτυλλιανοῦ δὲν εἶναι σαφῆς, μετὰ τὴν ἔννοια ὅτι μπορεῖ νὰ γίνεταί ἀναφορὰ ὄχι σὲ ὕμνους ἰδιαίτερους γιὰ ἕνα μάρτυρα, ἀλλὰ γιὰ βιβλικὰ χωρία ὅπως: «Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ τοῖς εὐθέσι πρέπει αἰνεῖσις», γνωστά ἀπὸ διάφορες λατρευτικὲς περιπτώσεις (Βλ. «Οἱ ἅγιοι καὶ οἱ μάρτυρες στὴν Ἕμνογραφία», ἐν *Ὁ ἅγιος καὶ ὁ μάρτυρας στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Εἰσηγήσεις ΙΒ΄ Συνεδρίου Πατερικῆς Θεολογίας*, Ἀθήνα 1994, σ. 205.
19. Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς τοὺς ἀγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας*, PG 46, 785A: «*Παννυχίδος δὲ οὔσης ἐν κήπῳ, ἔνθα καὶ τὰ λείψανα τῶν ἀγίων ἐτύγχανε, ψαλμωδίας τιμώμενα*».
20. Σχετικὴ πληροφορία βλ. στό Γεωργίου Β. Ἀντουράκη, «Ἀρχαῖα Μαρτύρια καὶ χριστιανικοὶ Ναοί. Ἡ ἐπίδραση τῆς τιμῆς τῶν μαρτύρων στὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας», ἐν *Ὁ ἅγιος καὶ ὁ μάρτυρας στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας*, σ. 250.
21. Κανὼν νδ΄ Καρθαγένης. Βλ. καὶ Πηδάλιον, σ. 489.
22. Π.Κ. Χρήστου, *Τὰ μαρτύρια τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν*, Θεσσαλονίκη 1978. Βλ. καὶ Π. Β. Πάσχου, ὁ.π., σ. 58.
23. ξ΄ ἀποστολικὸς κανὼν. Βλ. Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων*, τόμ. Β΄, 1852 (ἀνατύπ. 1992), σσ. 77-78.
24. Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, ὁ.π., σ. 452. Βλ. καὶ Θεοδώρου Ξ. Γιάγκου, «Ὁ κύκλος τῶν ἑορταζομένων ἀγίων καὶ οἱ Κύπριοι ἅγιοι. Προσέγγιση τῆς τάξεως μετὰ βάση τοὺς κανόνες καὶ τὰ Λεξιονάρια», ἐν *Κανόνες καὶ Λατρεία* [Σειρὰ Κανονικὰ καὶ Λειτουργικὰ 1], ἐκδ. «Μυγδονία», Θεσσαλονίκη 2006, σσ. 96-102.

25. Γεωργίου Β. Άντουράκη, «Αρχαία Μαρτύρια και χριστιανικοί Ναοί. Ἡ ἐπίδραση τῆς τιμῆς τῶν μαρτύρων στήν λατρευτική ζωή τῆς Ἐκκλησίας», ἐν Ὁ ἅγιος καί ὁ μάρτυρας στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, σσ. 234-250.
26. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα Δροσίδα, καί εἰς τό μεμνήσθαι θανάτου*, PG 50, 684^α.
27. Εὐσεβείου Καισαρείας, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, Γ', 18, PG 20, 252B
28. Ἄ. Ἰ. Φυτράκη, *Λείψανα καί τάφοι μαρτύρων κατά τούς τρεῖς πρώτους αἰῶνας*, Ἀθήναι 1955, σ. 52 ἐξ.
29. Γεωργίου Β. Άντουράκη, «Αρχαία Μαρτύρια καί Χριστιανικοί Ναοί. Ἡ ἐπίδραση τῆς τιμῆς τῶν μαρτύρων στή λατρευτική ζωή τῆς Ἐκκλησίας», ὁ.π., σ. 244.
30. SC 21, σσ.150, 154, 170
31. SC 21, 158' 162
32. SC 21, 174
33. SC 21, 182', 184
34. Βλ. Συμεών Ἀ. Πασχαλίδου, «Οἱ ἑορτές τῶν ἁγίων», ὁ.π., σ. 372. Π.Β. Πάσχου, *Ἅγιοι οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ...*, σσ. 65-79. Ἄ. Ἰ. Φυτράκη, «Μαρτύριον καί μοναχικός βίος», ἐν *Θεολογία* 19 (1941-1948), τεύχ. Β', σσ. 301-329. Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, *Ἡ ἁγία Λυδία ἢ Φιλιππησία στό χριστιανικό ἑορτολόγιο καί τήν ὑμνογραφία*, ἐκδ. Ὁρθοδόξου Χριστ. Ἀδελφότητος «Λυδία», ἄ. τ. καί χ., σ. 27.
35. Κ. Στεφανίδου (Αρχιμ.), *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον*, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθήναι 1990, σσ. 253-263. Βλ. Ἰ. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Α'*, Ἀθήναι 21994, σσ. 764-803.
36. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, «Γένεσις τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν», ἐν *Τό Χριστιανικόν Ἑορτολόγιον* [Πρακτικά Η' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, Βόλος 18-20 Σεπτεμβρίου 2006], Ἀθήναι 2007, σ. 61.
37. *Propylaeum ad Acta Sanctorum Novebris, Synaxarium Ecclesiae Constantipolitanae*, ἐκδ. H. Delehaye, Bruxellis 1902.
38. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, «Γένεσις τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν», ὁ.π., σ. 61. Τοῦ ἰδίου, *Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στό Ἑορτολόγιο*, Ἀνάπτυον ἐκ τῆς «Κληρονομίας», τόμ. 22, τεύχη Α' -Β', 1990, Θεσσαλονίκη 1993.
39. Δημητρίου Γ. Τσάμη, *Ἀγιολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 56.
40. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, «Γένεσις τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν», ὁ.π., σ. 60.
41. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, «Γένεσις τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν», ὁ.π., σ. 62. Βλ. καί Δημητρίου Γ. Τσάμη, ὁ.π., σ. 55.
42. Th. Antonopoulou, *The Homilies of the Emperor Leo VI*, Leiden 1997, σσ. 155-159. T. Velmans, «Le Dimanche de Tous les Saints et l' Icone exposée à Charleroi», *Byzantion* 53 (1983) 17-35. Συμεών Ἀ. Πασχαλίδου, «Οἱ ἑορτές τῶν Ἁγίων», ὁ.π., σ. 374.
43. Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, *Διάταξις ΠΗ' «Περί τοῦ τιμᾶσθαι τάς ἱεράς τῆς τελειώσεως ἡμέρας τινῶν τῶν ὕστερον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διαλαμπάντων*», PG 107, 600C-601A.
44. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις Ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως*, 14, PG 94, 1165H.
45. J. Gouillard, «*Τό συνοδικόν ὅπερ ἀναγινώσκειται τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας*», ἐν *Travaux et Mémoires*, τόμ. 2, Paris 1967, σ. 51.
46. J. Mateos, *Le Typikon de la Grande Église. Ms Saint-Croix no40, xe siècle*, Introduction, texte critique, traduction et notes, [OCA 165], τ. I-II, Roma 1962.
47. Βλ. Θεοδώρου Ξ. Γιάγκου, «Ὁ κύκλος τῶν ἑορταζομένων ἁγίων καί οἱ Κύπριοι ἅγιοι. Προσέγγιση τῆς τάξεως μέ βάση τούς κανόνες καί τά Λεξιονάρια», ὁ.π., σσ. 93-162.
48. Θεοδώρου Ξ. Γιάγκου, «Ὁ κύκλος τῶν ἑορταζομένων ἁγίων καί οἱ Κύπριοι ἅγιοι. Προσέγγιση τῆς τάξεως μέ βάση τούς κανόνες καί τά Λεξιονάρια», ὁ.π., σ. 104.
49. Θεοδώρου Ξ. Γιάγκου, «Ὁ κύκλος τῶν ἑορταζομένων ἁγίων καί οἱ Κύπριοι ἅγιοι. Προσέγγιση τῆς τάξεως μέ βάση τούς κανόνες καί τά Λεξιονάρια», ὁ.π., σσ. 105-110.
50. Θεοχάρη Δετοράκη, «Οἱ ἅγιοι καί οἱ μάρτυρες στήν Ὑμνογραφία», ἐν Ὁ ἅγιος καί ὁ μάρτυρας στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. *Εἰσηγήσεις IB' Συνεδρίου Πατερικῆς Θεολογίας*, Ἀθήναι 1994, σ. 208.
51. Θεοχάρη Δετοράκη, «Οἱ ἅγιοι καί οἱ μάρτυρες στήν Ὑμνογραφία», ὁ.π., σ. 209.
52. Γενικά περὶ τοῦ Κοντακίου βλ. Κ. Μητσάκη, *Βυζαντινή Ὑμνογραφία*, τόμ. Α', *Ἀπό τήν Καινή Διαθήκη ἕως τήν εἰκονομαχία*, Θεσσαλονίκη 1971.
53. Θεοχάρη Δετοράκη, «Οἱ ἅγιοι καί οἱ μάρτυρες στήν Ὑμνογραφία», ὁ.π., σ. 210.
54. Θεοχάρη Δετοράκη, «Οἱ ἅγιοι καί οἱ μάρτυρες στήν Ὑμνογραφία», ὁ.π., σ. 213.

55. Γ. Θ. Βεργωτή, «Συναξάρι καὶ Θ. Λατρεία», ἐν *Διακονία. Ἀφιέρωμα στή μνήμη Βασιλείου Στογιάννου*, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 342. Βλ. καὶ Παναγιώτη Ἀρ. Ὑφαντή, *Ἡ ἀγιότητα τοῦ μαρτυρίου...*, σ. 41.
56. Γεωργίου Βιολάκη, *Τυπικόν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Μιχ. Σαλίβερος, Θεσσαλονίκη ἄ.ἔ.
57. Γεωργίου Ρήγα (Οἰκονόμου), *Τυπικόν [Λειτουργικά Βλατάδων 1]*, Θεσσαλονίκη 1994.
58. *Σύστημα Τυπικοῦ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ, καταρτισθέν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τυπικῆς παραδόσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ Κωνσταντίνου Παπαγιάννη Πρωτοπρεσβυτέρου*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2006.
59. Ὁ.π., σσ. 125-590.
60. Κωνσταντίνου Παπαγιάννη (Πρωτοπρεσβυτέρου), «Παρατηρήσεις ἐπὶ τινων Ἀποστολικῶν καὶ Εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων», ἐν *Συμβολή εἰς τὴν τάξιν τῆς Ὁρθοδόξου Λατρείας*, τεῦχ. 17, Ἀθήνα Ἰανουάριος - Μάρτιος 2007, σ. 16.
61. Κωνσταντίνου Παπαγιάννη (Πρωτοπρεσβυτέρου), «Παρατηρήσεις ἐπὶ τινων Ἀποστολικῶν καὶ Εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων», ὄ.π., σ. 17. Πρβλ. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, τόμ. Β΄, Ἀθήνα 31989, σσ. 296 - 297. Τοῦ ἰδίου, ὄ.π., τόμ. Ε΄, Ἀθήνα 2003, σ. 265.
62. Γεωργίου Ρήγα (Οἰκονόμου), *Ζητήματα Τυπικοῦ [Λειτουργικά Βλατάδων 2]*, Θεσσαλονίκη 1999, σσ. 127-128.
63. Κανὼν 51 Λαοδικείας.
64. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, *Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων [Κείμενα Λειτουργικῆς, 8]*, Θεσσαλονίκη 1978.
65. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, τόμ. Γ΄, Ἀθήνα 1991, σσ. 103-104.
66. Γεωργίου Ρήγα (Οἰκονόμου), ὄ.π., σσ. 105-108.
67. Βλ. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, «Ἡ συμβολή τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν στή διαμόρφωση τῆς θείας Λατρείας», ἐν *Λειτουργικά Θέματα Η΄*, Θεσσαλονίκη 1987, σσ. 37-39.
68. Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ὁ συνεορτασμός τῶν ἁγίων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ (13 Νοεμβρίου)», ἐν *Ἐφημέριος*, Νοέμβριος 2012, σσ. 8-10.
69. Βλ. Γεωργίου Ρήγα (Οἰκονόμου), *Τυπικόν*, σ. 253.
70. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰνδικτιῶνος τοῦ νέου ἔτους καὶ εἰς μάρτυρας*, PG 59, 576^α.
71. Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, τόμ. Ε΄, Ἀθήνα 2003, σ. 55.
72. Γ. Θ. Βεργωτή, *Ἐγχειρίδιον Ἀγιολογίας*, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 111-113.

Ἀναγνώριση Ἀγίων καὶ Ἀγιοκατάταξη στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία

Τοῦ Παναγιώτη Ἀρ. Ὑφαντῆ
Ἀναπληρωτοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

(Εἰσήγηση στό ΙΣΤ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο
Στελεχῶν Ἱ. Μητροπόλεων, Λαμία, 19-21 Σεπτεμβρίου 2016)

Σεβασμιώτατοι, σεβαστοὶ πατέρες, ἀξιότιμοι
συνάδελφοι καὶ ἀγαπητοὶ σύνδεροι,

Ἡ παροῦσα εἰσήγηση χωρίζεται σέ δύο ἀνισο-
μεγέθεις ἐνότητες. Στήν πρώτη, τῇ συντομότερῃ,
θά ἐπιχειρήσουμε μία ἱστορική ἀνασκόπηση τῆς
διαδικασίας ἀναγνώρισης ἁγίων καὶ στή δεύτερη,
θά ἐστιάσουμε κριτικά τήν προσοχή μας στήν τρέ-
χουσα πρακτική καὶ στίς κριτικές ἐνστάσεις πού
προκάλεσε, ἀλλά καί στά προβλήματα πού προσ-
παθεῖ νά ἐπιλύσει.

Ἡ ἀναγνώριση μεμονωμένων προσώπων ὡς
ἁγίων ἀνάγεται στήν περίοδο τῶν διωγμῶν. Τότε
ἐντοπίζονται καί οἱ σημαντικότερες ἐκδηλώσεις
τῆς ἀγιολογικῆς τιμῆς, οἱ ὁποῖες, τουλάχιστον
στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἐν πολλοῖς παραμέ-
νουν ἀναλλοίωτες μέχρι σήμερα. Ἡ αἰμάτινη ὁμο-
λογία τῆς πίστεως συνιστᾷ τήν αὐταπόδεικτη καὶ
διαχρονικά ἀδιαπραγμάτευτη ἐκδοχή ἀγιότητας.
Γι' αὐτό καί ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀγιότητος ἐνός
μάρτυρα ἦταν ἄμεση καὶ αὐθόρμητη ἐφ' ὅσον μέ
τόν θάνατό του ἀναδείχθηκε ἄξιος μιμητής καί
κατ' ἐξοχήν «ἀκόλουθος»¹ τοῦ «πρωτομάρτυρος»
καί «ἀρχιμάρτυρος» Χριστοῦ. Ἡ καταξίωση ἐνός
ἁγίου στή συλλογική συνείδηση τοῦ πληρώματος
ἐπιβεβαιωνόταν ἀπλῶς μέ τήν ἐγγραφή τοῦ ὀνό-
ματός του στά *Δίπτυχα* χωρίς νά χρειάζεται ἡ κα-
νονιστική σφραγίδα μίας ἐπίσημης ἀρχῆς.

Κατά τούς αἰῶνες πού ἀκολούθησαν τήν κων-
σταντινεία καμπή ἤρθαν νά προστεθοῦν ἢ νά συνε-
χίσουν αὐτό τοῦ μάρτυρα καί νέα μοντέλα ἀγιότη-
τας, ἢ «χοροὶ ἁγίων», ἀνάλογα μέ τά ἐκάστοτε
πνευματικά αἰτήματα, τίς ἐξωτερικές προκλήσεις
ἢ καί τίς ἐσωτερικές ἐντάσεις τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ
λειτουργική ἐμπέδωση καί ποιμαντική ἀξιοποίη-

ση τῆς διδασκαλίας, τῶν ἀγώνων καί τῶν κατορ-
θωμάτων τῶν ἁγίων ἀποτυπώθηκε σέ ἕνα τερά-
στιο ὄγκο ἀφηγηματικῶν καί ποιητικῶν κειμένων,
ὅπως εἶναι τά Μαρτυρολόγια καί τά Καλενδάρια,
τά ἀσκητικά ἀνθολόγια καί τά Συναξάρια, οἱ
ῥυμνοὶ καί τά μηνολόγια, οἱ ἑορταστικοὶ λόγοι καί
τά Ἐγκώμια. Ὡστόσο, ἡ ἀναγνώριση ἢ διαπίστω-
ση τῆς ἀγιότητος καί ἡ ἐγγραφή τῶν ἁγίων στό
ἑορτολόγιο οὔτε παγιώθηκαν σέ ἕνα ἐνιαῖο σχή-
μα, οὔτε ἦταν ἀπαραίτητη μία ἐπίσημη πράξη
ἔγκρισης ἢ ἀνακήρυξης ἐκ μέρους τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς ἀρχῆς, παρά τίς ἐπιχειρούμενες καί
σποραδικές ἐξαιρέσεις ἢ παρεκκλίσεις².

Τήν ἴδια περίοδο –βρισκόμαστε ἀκόμη στήν
πρώτη χριστιανική χιλιετία– σημειώθηκε τόσο
στήν Ἀνατολή ὅσο καί στή Δύση μία κατακόρυφη
ἀριθμητική αὔξηση τῶν ἁγίων, πού πλαισιώθηκε
ἀπό ἀμφιλεγόμενες ἕως ἐντελῶς ἀδόκιμες ἐκδο-
χές ἀγιολογικῆς τιμῆς, ὅπως ὁ ἀθρόος τεμαχισμός,
ἡ ἐμπορία ἢ καί ἡ ἐπινόηση τῶν ἱερῶν λειψάνων ἢ
ἄλλων ἱερῶν ἀντικειμένων πού σχετίζονταν μέ φη-
μισμένους ἁγίους ἢ καί μέ βιβλικά πρόσωπα.
Εἶναι γνωστό ὅτι πολλές πόλεις ἀνταγωνίζονταν
μεταξύ τους γιά νά ἐξασφαλίσουν ἕνα ὅσο τό δυ-
νατόν πύθναμα τοῦ ἁγίου, προκειμέ-
νου νά πολλαπλασιάσουν τό κῦρος τους, νά προσ-
ελκύσουν τούς προσκυνητές καί, συνεπῶς, νά
αὐξήσουν τά ἔσοδά τους.

Ἐν μέρει γιά νά θέσει ὄρια σέ τέτοιου εἶδους
φαινόμενα καθῶς καί γιά νά ἀξιοποιήσει πρός
ὄφελός της τήν τεράστια ἀπήχηση τῶν ἁγίων στό
πλήρωμα, ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία κατά τήν
δεύτερη χιλιετία προχώρησε στίς λεγόμενες παπι-
κές ἀγιοποιήσεις, πού προσέδωσαν στήν ἀναγνώ-

ριση ενός αγίου τόν συμπαγέστερο καί αὐστηρότερο χαρακτήρα μίας επίσημης καί αὐστηρά θεσμικῆς ἀνακήρυξης, ἐγκλωβίζοντας ὁμως τό πνευματικό γεγονός τῆς ἀγιότητος σέ ἕνα ἀσφυκτικά νομικιστικό πλαίσιο, τό ὁποῖο ἐν πολλοῖς ἰσχύει μέχρι σήμερα, παρά τίς φιλότιμες προσπάθειες ὑπέρβασῆς του κατά τόν 20ο αἰώνα³.

Καί στήν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή, ὅμως, κατά τήν παλαιολόγια ἐποχή ἐντοπίζεται τό φαινόμενο τῆς ἐπίσημης ἀνακήρυξης μέ ἀφορομή τήν ἀγιότητα τοῦ αγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἡ ὁποία μάλιστα στηρίχθηκε καί στή συνδρομή μαρτυριῶν γιά τή θαυματουργική του ἰσχύ. Ὁ πατριάρχης Φιλόθεος Κόκκινος μέσω τῆς σχετικῆς συνοδικῆς ἀπόφασης τοῦ 1368 ἀπλῶς ἐπιβεβαίωσε καί ἐπικύρωσε τήν ἤδη καταξιωμένη στή συνείδηση τοῦ πληρώματος ἀγιότητα τοῦ πνευματικοῦ του πατέρα. Ἐπιπλέον, ἡ ἐπίσημη ἀνακήρυξη τοῦ αγίου συνοδευμένη μάλιστα ἀπό τήν ἀποδεικτική ἰσχύ τῶν θαυμάτων του λειτούργησε καί ὡς ἀπάντηση τόσο στήν ἑτερόδοξη Δύση, ὅσο καί στούς ἀντιπάλους τοῦ ἡσυχασμοῦ ἐντός τῆς Κωνσταντινούπολης. Ἐξ ἴσου ἀμφιλεγόμενη ὑπῆρξε ἡ ἐπίσημη ἀνακήρυξη τῆς ἀγιότητος τοῦ Γερασίμου Κεφαλληνίας τόν 17ο αἰώνα, ἀπό τόν Κύριλλο Λούκαρι⁴, ἕναν πατριάρχη πού ἄν καί συμεριζόταν πολλές θέσεις τῶν μεταρρυθμιστῶν πού ἀντιστρατεύονταν τήν τιμή πρός τοὺς αγίους καθῶς καί μέ τήν κριτική τους ἐναντίον τῆς Ρώμης, δέν ὀλιγόρησε νά υἱοθετήσῃ ἐν προκειμένῳ μία κατ' ἐξοχὴν παπική νοοτροπία καί πρακτική⁵. Ἐπιπλέον, ἤδη ἀπό τόν προηγούμενο αἰώνα, ἡ Ρωσική Ἐκκλησία, προφανῶς μιμούμενη τήν νομική πρακτική τῆς Ρώμης, θέσπισε μία διαδικασία γιά τή συνοδική ἔρευνα τοῦ βίου καί τῶν θαυμάτων τῶν προτεινόμενων αγίων⁶.

Ὅσο πλησιάζουμε στά νεότερα χρόνια, ἐπιδιώκεται ὀλοένα καί συχνότερα ἡ δραστικότερη συμμετοχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς στήν ἀναγνώριση αγίων. Κομβικῆς σημασίας γιά τήν τρέχουσα πρακτική ὑπῆρξε ἡ ἀπάντηση πού ἔδωσε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο σέ ἕνα ἐπιστολιμαῖο αἶτημα πού τοῦ ἀπηύθυνε ὁ Πατριάρχης Ρουμανίας Μύρων, στίς 10 Νοεμβρίου τοῦ 1930, σχετικά μέ τήν δέουσα διαδικασία καί τό προβλεπόμενο τυπικό γιά τήν ἀνακήρυξη αγίων. Ὁ πατριάρχης

Φώτιος ὁ Β' ἀπευθύνθηκε στήν Συνοδική ἐπί τῶν κανονικῶν θεμάτων Ἐπιτροπή, γιά νά γνωμοδοτήσῃ ἐπί τοῦ θέματος. Ἡ «Ἐκθεσις» τῆς Ἐπιτροπῆς συνυπεγράφη ἀπό τοὺς συνοδικούς ἱεράρχες στίς 20 Φεβρουαρίου τοῦ 1931 καί συνόδευσε τήν ἀπαντητική ἐπιστολή πού ἀπέστειλε στίς 22 Μαρτίου τοῦ ἴδιου ἔτους ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης στόν Ρουμανίας Μύρωνα. Ἀμφότερα τά κείμενα -Ἐκθεση τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς καί πατριαρχική ἐπιστολή- δημοσιεύθηκαν στό περιοδικό Ὁρθοδοξία⁷.

Τό μέν συνοδικό κείμενο ὑπογραμμίζει τήν ἀνάγκη ἀνακήρυξης, ἐπικαλούμενο μάλιστα τήν ἤδη ἐμπειρωμένη πρακτική τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας. Ὁ δέ Πατριάρχης Φώτιος στήν ἐπιστολή του πληροφορεῖ τόν παραλήπτη ὅτι ἀνάμεσα στίς γενικές ἀρχές τῆς «παρ' ἡμῖν παραδόσεως» πρωτεύει ἡ ἀκόλουθη: «ἡ ἐξέλεξις τῶν στοιχείων τῆς ἀγιότητος ὀφείλει γίνεσθαι διά Συνόδου, συγκροτουμένης ἐξ ἀπάντων τῶν Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων, Ἐπισκόπων καί ὀφφικιάλων κληρικῶν τῆς οἰκείας Ἐκκλησίας».

Ἔτσι, βαθμιαία καί σιωπηρά διαμορφώθηκε καί ἀκολουθεῖται μέχρι σήμερα ἡ ἐξῆς διαδικασία, πού ἐκκινεῖ ὅπως πάντα ἀπό τήν φωνή τοῦ λαοῦ μίας τοπικῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία μαρτυρεῖ τή φήμη τῆς ἀγιότητος (fama sanctitatis) ἑνός μέλους τῆς. Στή συνέχεια, ὁ οἰκείος ἐπίσκοπος ἀναλαμβάνει τή συγκρότηση ἑνός φακέλου, ὁ ὁποῖος περιέχει: τά διαθέσιμα ἱστορικά καί ἄλλα στοιχεία γιά τόν ἐνάρετο βίο, τό μαρτύριο, τά ὀσιακά τέλη ἢ καί τά ἐνδεχόμενα θαύματα τοῦ τιμωμένου στήν περιοχή τοῦ προσώπου· κείμενα πού ἐκφράζουν καί τεκμηριώνουν τήν καταξίωσή του στήν ἀγιολογική συνείδηση τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καί τό αἶτημα γιά τήν ἐπίσημη ἀνακήρυξη τῆς ἀγιότητάς του καί τήν ἐγγραφή του στό Ἐορτολόγιο. Στή συνέχεια, ὁ φάκελος ἀποστέλλεται στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο βάσει τῆς σχετικῆς εἰσήγησης τῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς προβαίνει εἴτε στήν ἀπόρριψη τοῦ αἰτήματος εἴτε στήν ἐπίσημη ἀνακήρυξη τῆς ἀγιότητος τοῦ προσώπου.

Μετά ἀπό αὐτή τήν ἀδρομερῆ ἀναφορά στήν ἱστορική ἐξέλιξη τῆς ἀναγνώρισης αγίων καί ἀγιολογικῆς ἀνακήρυξης στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, θά διατυπώσουμε ὀρισμένες παρατηρήσεις καί προτάσεις

πού αφορούν στην ισχύουσα διαδικασία, εκκινώντας από τα βασικά επιχειρήματα των επικριτών της και λαμβάνοντας υπ' όψη την παθολογία της τρέχουσας εκκλησιαστικής πραγματικότητας πού βρίσκει στην αγιολογική ευσέβεια ένα προνομιακό χώρο εκδήλωσης των συμπτωμάτων της.

Η κριτική συνήθως εκκινεί από τον προβληματισμό γύρω από τον ακριβέστερο από ορθόδοξη άποψη όρο σχετικά με τη διαδικασία της αναγνώρισης ενός νέου αγίου και την ανάδειξη της θαυματουργικής του ικανότητας ως απόλυτου κριτηρίου για την γνησιότητα της αγιότητάς του. Με εξαίρεση τον όντως απαράδεκτο ή και αποκρουστικό όρο «άγιοποίηση», πού σημαίνει κατασκευή της αγιότητας, έχουν διατυπωθεί και μάλιστα με όξυ και απόλυτο τρόπο ποικίλα και ένιοτε αντιφατικά επιχειρήματα και για την ακρίβεια όρων και εκφράσεων, όπως «συναρίθμηση», «αναγνώριση», «ανακήρυξη», «άγιοκατάταξη», «άγιωνυμία», και «ένταξη» ή «έγγραφή» των αγίων στο Έορτολόγιο. Η αντιφατικότητα έγκειται κυρίως στο γεγονός ότι οι μελετητές επιχειρούν να τεκμηριώσουν την ορθότητα ενός όρου ανάμεσα σε άλλους πού φανερώνουν ή άπτηχούν ρωμαιοκαθολικές επιδράσεις, χρησιμοποιώντας όμως έναν κατ' έξοχήν σχολαστικό τρόπο πραγμάτευσης και πολεμικής. Η ίδια αντίφαση έντοπίζεται και στην έμμονη για την παρουσία μετρητών και θεαματικών κριτηρίων και αποδείξεων αγιότητας όπως είναι τα θαύματα, ή άφθαρσία και μυροβλησία των ιερών λειψάνων κ.λπ. Αυτή ή άπολυτοποίηση των θαυμάτων ως αποκλειστικό κριτήριο αγιότητας διαμορφώθηκε κυρίως από σημαντικούς εκπροσώπους της ορθόδοξης μεταβυζαντινής θεολογίας⁸. Όστόσο, ούτε εκείνοι ούτε οι σύγχρονοι υποστηρικτές των άποψεών τους υποψιάζονται ότι ή επίκληση δήθεν «άντικειμενικών» τεκμηρίων αγιότητας τους καθιστούν μιμητές της ρωμαιοκαθολικής πρακτικής, σύμφωνα με την όποία άπαιτείται συγκεκριμένος αριθμός πιστοποιημένων θαυμάτων για την «μακαριοποίηση» και στή συνέχεια την «άγιοποίηση» ενός πιστού⁹. Πράγματι, αν ένας Όρθόδοξος έξαρτά ή δυνατότητα της Έκκλησίας του να παράγει άγιους από ή θαυματουργική τους ικανότητα, και ταυτόχρονα άρνείται την δυνατότητα ανάδειξης αγίων σε μία άλλη Έκκλη-

σία, πώς είναι δυνατόν να χρησιμοποιεί τά ίδια κριτήρια με εκείνην ή πώς θά άποδείξει ότι τά θαύματα των δικών της πιστών είναι γνήσια και των πιστών της άλλης κίβδηλα;

Μία άλλη βασική ένσταση των μελετητών είναι πώς ή διακήρυξη της αγιότητας και ή συνδρομή της εκκλησιαστικής άρχής είναι μία πρακτική «άστηρικτη στην Παράδοση»¹⁰ ή και «άντιπαρδοσιακή»¹¹. Και συνεκδοχικά, πώς υπεύθυνη για την αναγνώριση και ανάδειξη των αγίων είναι αποκλειστικά και μόνο ή συνείδηση του πληρώματος. Έτσι, θεωρούν την έγκριση ή άπόρριψη εκ μέρους της ποιμαίνουσας Έκκλησίας είτε έντελως περιττή είτε και άξιόμειπτη.

Όσον άφορā στον καινοφανή χαρακτήρα της τρέχουσας πρακτικής πρέπει να όμολογήσουμε ότι πράγματι ή επίσημη και θεσμική διακήρυξη των αγίων δέν ήταν συνηθισμένη στην πρώτη χιλιετία. Όστόσο, δέν άπουσίαζε και ή ενεργός συμμετοχή της εκκλησιαστικής άρχής εκείνη την περίοδο όπως και άργότερα. Η άποτρεπτική παρέμβαση της εκκλησιαστικής άρχής άποδείχθηκε επιβεβλημένη στίς περιπτώσεις των αίρετικών ή των αυτόκλητων μαρτύρων. Από την άλλη, υπήρξαν εκκλησιαστικοί ήγέτες, όπως ό Ιωάννης ό Χρυσόστομος, πού με τά κείμενα και τούς έγκωμιστικούς τους λόγους, καταξίωσαν στή συνείδηση των πιστών μάρτυρες, χωρίς την προϋπόθεση της λαϊκής άπαίτησης. Άξιομνημόνευτη επί του θέματος είναι ή σθεναρή και εκκλησιαστικά ορθόδοξη στάση του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Πολυεύκτου (956-970), ό όποιος άρνήθηκε και μέσω συνόδου να αναγνωρίσει ως μάρτυρες τούς βυζαντινούς στρατιώτες πού έχασαν ή ζωή τους στα άνατολικά σύνορα της Αυτοκρατορίας, άγνοώντας ή σχετική άπαίτηση του αυτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά, και πιθανότατα πολλών ευσεβών πολιτών ή συγγενών των νεκρών¹². Ό άρχιεπίσκοπος Άθηνών Χρυσόστομος, σε σχετικό μελέτημά του τό 1934 αναφέρει και πολλές περιπτώσεις ανακήρυξης αγίων εκ μέρους της εκκλησιαστικής άρχής κατά την δεύτερη χιλιετία, πού έγιναν όχι μόνο άδιαμαρτύρητα αλλά και πρόθυμα άποδεκτές από τό πλήρωμα¹³.

Οί παραπάνω περιπτώσεις μοιάζουν να άπαντούν και στην ένσταση σχετικά με την αποκλειστι-

κή δικαιοδοσία της συνείδησης του πληρώματος στην αναγνώριση αγίων. Πράγματι, όσο αντιβιβλική είναι η «αγιοποίηση», δηλαδή η κατασκευή της αγιότητας και της τιμής από την εκκλησιαστική αρχή, άλλο τόσο επικίνδυνη είναι και η απολυτοποίηση ή ειδωλοποίηση της αγιολογικής συνείδησης και βούλησης του πληρώματος. Διότι, με τον τρόπο αυτό η προσπάθεια να αποσοβηθεί μία παπικής έμπνευσης ιεραρχική απολυταρχία αφήνει ανοιχτό τό ένδεχόμενο να αποδοθεί ένα είδος αλαθίτου έξ ίσου παπικής έμπνευσης στην πιστεύουσα κοινότητα.

Δέν πρέπει έξ άλλου να λησμονεί κανείς ότι τά αγιολογικά κριτήρια και οι αγιολογικές προτιμήσεις του εκκλησιαστικού πληρώματος, καθώς και οι τρόποι εκδήλωσης της ευσέβειάς του προς τους αγίους εξαρτώνται από την πνευματική του ώριμότητα και όχι τό αντίστροφο. Αύτή η ώριμότητα δέν ύπῆρξε ποτέ δεδομένη και στην απουσία της όφείλονται έν πολλοίς και οι παρενέργειες μίας ζηλωτικής ακραίας αγιολογικής τιμής, άκόμη και στην θεωρούμενη ως ακραιφνώς παραδοσιακή περίοδο της πρώτης χιλιετίας, όπως μεταξύ άλλων καταδεικνύει μέ ανάγλυφο τρόπο η διασπαστική θύελλα της Εικονομαχίας και η επιτακτική σύγκληση της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου¹⁴.

Έξαιρετικά άμφιλεγόμενη παρουσιάζεται σήμερα αύτή η πνευματική ώριμότητα άν αναλογιστεί κανείς τά ποικίλα φαινόμενα πού σκιαίζουν τίς αγιολογικές προτιμήσεις του πληρώματος ή τίς νοστοροπίες και συμπεριφορές πού έπενδύουν τή σχέση του μέ τους αγίους. Έντελώς ένδεικτικά, αναφέρουμε έδω τήν άδιαφορία για έκδοχές λαϊκής αγιότητας, ώσάν να μήν ύπάρχουν παραδειγματικά και άξιομίμητα πρότυπα χριστιανών πού ζοϋν στόν κόσμο, άφιερώνονται στή διακονία των άλλων και στόν ευαγγελισμό ή πού σηκώνουν άγόγγυστα τόν δικό τους βαρύ σταυρό και έκούσια τους σταυρούς των άλλων στό όνομα του Χριστού. Η περιφρόνηση για τήν αγιότητα των λαϊκών άλληλοτροφοδοτείται μέ τή σχεδόν αποκλειστική επικράτηση της ιεραρχικής ή μάλλον όσιακής αγιότητας, πού συνδέεται μέ τήν παρθενία, τά άσκητικά κατορθώματα, τά έκτακτα χαρίσματα και κυρίως τήν ικανότητα θαυματοποιίας. Δέν είναι τυχαίο ότι οι δημοφιλέστεροι αγιοι είναι

έκείνοι πού φημίζονται για τή θαυματοουργική ισχύ και τή μεσιτική άποτελεσματικότητά τους, μ' ένα λόγο για τή χρησιμότητά τους. Η ιδιωτική ευσέβεια ενός πιστού προς έναν άγιο είναι συχνά συγκινητική. Όμως, συχνά έπιβεβαιώνει τήν ισχυρή έπιβίωση μίας προχριστιανικής ή και άντιχριστιανικής άτομικής ανταλλακτικής θρησκευτικότητας ή και μέ μία ιδιότυπη και ιδιοτελή ειδωλολατρία, τήν όποία έμμέσως έλέγχουν οι ίδιοι οι άγιοι. Όπως διαβάζουμε στό Μαρτύριό του, ό άγιος Πολύκαρπος έδίωξε τους πιστούς πού τόν πλησίαζαν μέ σκοπό να άγγίξουν τά ένδύματά του λίγο προτού θανατωθεί¹⁵, ένω ό άγιος Άντώνιος ζήτησε από τους κοντινούς μαθητές του να κρατήσουν για πάντα κρυφό τόν τόπο της ταφής του, πράγμα πού ζήτησε αϊώνες άργότερα και ό άγιος Νεόφυτος ό Έγκλειστος από τους μοναχούς του.

Σήμερα, ένα σεβαστό τμήμα του πληρώματος, πού θεωρείται από πολλούς άλάθητο, καταβροχθίζει λαίμαργα και μηρυκάζει άστόχαστα προχειρογραμμένες φυλλάδες και μαρτυρίες άμφίβολης άξιοπιστίας για χαρισματικούς γέροντες, άναρτά στό Διαδίκτυο δίχως ίχνος σεβασμού και διάκρισης φωτογραφίες κεκοιμημένων άσκητών, και διαφημίζει τήν αγιότητα όχι ως θεία δωρεά και συλλογικό αγαθό αλλά ως ένα άτομικό κάτορθωμα. Άνεξάρτητα από τήν αγιότητα ή και τή θαυματοουργική ικανότητα αυτών των προσώπων, ή διαπίστωση είναι προφανής: πώς πάρα πολλοί πιστοί δέν βλέπουν στόν άγιο ένα ζωντανό όδοδείκτη της πνευματικής ζωής πού φέρνει πιό κοντά τους τόν Χριστό αλλά έναν ύπεράνθρωπο ή έναν θαυματοποιό, πρόθυμο να ικανοποιήσει τίς ανάγκες τους.

Έξ ίσου άμφιλεγόμενο είναι τό φαινόμενο της ιδεολογικής χρήσης της αγιότητας. Ένδεικτικές στόν έλλαδικό χώρο είναι ή σύγχυση μεταξύ έθνομαρτύρων και νεομαρτύρων και ή άπαίτηση όρισμένων¹⁶ να αναγνωριστούν ως άγιοι οι ήρωες της επανάστασης του 1821 ή άλλα πρόσωπα πού συμβόλισαν μέ τά παθήματά τους τήν σταυρική ιστορική πορεία του Έλληνισμού.

Άξιοσημείωτο είναι και τό όλοένα και διογκούμενο φαινόμενο της όμολογιακής έκμετάλλευσης της μνήμης όρισμένων αγίων, όπως ό ιερός Φώτιος, ό Μάρκος ό Εϋγενικός και ό Γρηγόριος ό

Παλαμᾶς, οἱ ὁποῖοι προβάλλονται ὡς σύμβολα μίας μαχητικῆς Ὁρθοδοξίας ἀπέναντι στίς ἄλλες ἐκδοχές τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἔτσι, ἡ ἀγιολογική εὐσέβεια ἀντί νά ἐμπνέει καί νά στηρίζει τήν ἐνότητα καί τήν ἀγάπη, μετατρέπεται σέ πηγή καί ἐκφραστικό ὄχημα ὁμολογιακοῦ μίσους, προφανῶς ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἰδίων τῶν ἀγίων καί εἰς βάρος τῆς μνήμης τους.

Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ τήν παραδοσιακότητα ἢ ἀντιπαραδοσιακότητα τῆς σύγχρονης πρακτικῆς, ἀξίζει νά τονιστεῖ ὅτι ἡ Παράδοση δέν εἶναι ἕνα μέγεθος στατικό ἀλλά ζωντανό καί διαρκῶς ἀνανεούμενο. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἴδια ἡ ἱστορική πορεία καί ἱεραποστολική δέσμευση τῆς Ἐκκλησίας στηρίζεται σέ αὐτή τήν ἀέναη κινητικότητα καί τήν ἐτοιμότητά της νά προσλαμβάνει καί νά ἀποβάλλει, ὅπως κάθε ζωντανός ὄργανισμός, τά στοιχεῖα πού ἐξυπηρετοῦν ἢ ὑπονομεύουν κάθε στιγμή καί κάθε ἐποχή τήν σωτήρια ἀποστολή της.

Ἡ διαπίστωση αὐτή ἰσχύει καί γιά τόν τρόπο ἀναγνώρισης τῶν ἀγίων. Πράγμα πού ἀφ' ἑνός ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τή συσσωρευμένη ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας καί ἀφ' ἑτέρου μοιάζει νά δικαιώνει τήν τρέχουσα πρακτική ἢ ἔστω νά μετριάξει τίς

ἐνστάσεις ἀπέναντί της. Ἐφ' ὅσον σήμερα τά κριτήρια τῆς ἀναγνώρισης τῶν ἀγίων ἔχουν θολώσει καί ἡ ἀγιολογική εὐαισθησία τοῦ πληρώματος συχνά ὑπηρετεῖ ἀνάγκες ἢ σκοπούς ἄσχετους μέ τό ἴδιο τό Εὐαγγέλιο καί φυγόκεντρες τάσεις πού διακυβεύουν τήν ἐνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, τότε πρέπει νά δεχθοῦμε ὅτι ἡ σύγχρονη πρακτική νά κρίνεται καί νά ἐγκρίνεται ἡ φωνή τοῦ λαοῦ ἀπό τή συνοδικά ἐκπεφρασμένη ἐκκλησιαστική ἀρχή μπορεῖ νά ἀποτελέσει μία ἀσφαλίστική δικλίδα γιά τήν πρόληψη ἢ ἀποφυγή τέτοιων φαινομένων. Ὑπό τή μᾶλλον αὐτόνομη προϋπόθεση ὅμως, ὅτι ἡ συμμετοχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς στήν ἀνακήρυξη τῶν ἀγίων καί τήν ἐγγραφή τους στό Ἐορτολόγιο δέν ἀποσκοπεῖ στήν ὑπογράμμιση τοῦ κανονιστικοῦ κύρους καί τῆς ἱεραρχικῆς ἐξουσίας εἰς βάρος τοῦ σώματος τῶν πιστῶν ἀλλά, ἀντιθέτως, ἐκφράζει τό πατρικό δικαίωμα καί καθῆκον καί συνάμα τή μητρική εὐθύνη καί μέριμνα τῆς ποιμαίνουσας Ἐκκλησίας νά διακοινεῖ τό πλήρωμα παρεμβαίνοντας ἐλεγκτικά ἢ καί θεραπευτικά σέ τόσο σημαντικά ζητήματα πού καθορίζουν καί ἐκφράζουν τήν πνευματική φυσιογνωμία του.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πρβλ. Μτ 19, 21
2. Γιά τήν ἀναγνώριση καί τήν τιμητική προσκύνηση τῶν ἀγίων τήν ἐποχή αὐτή βλ. Γ. Τσέτσης, Πρωτοπρ., *Ἡ ἔνταξις τῶν ἀγίων στό εορτολόγιο*, ἐκδ. «Τέρτιος», Κατερίνη 1991· ἔκδ. συνοπτικά Σ. Α. Πασχαλίδης, «*Οἱ ἄγιοι καί ἡ τιμή τους*», Ἱστορία τῆς Ὁρθοδοξίας, τ. 3·, ἐκδ. Road, Ἀθήνα 2008, σ. 416-435· Π. Ἄρ. Ὑφαντῆς, «*Ἄγιων τιμή. Πρόσωπα, ἀναγνώριση, πρακτικές ἐκδηλώσεις καί θεωρητικές ἐπενδύσεις*», *Μεγάλη Χριστιανική Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. 1, σ. 153-159.
3. Π. Ἄρ. Ὑφαντῆς, «*Ἡ ἐκνομίκευση τῆς ἀγάπης. Σημειώσεις γύρω ἀπό τή θεωρία καί τήν πράξη τῆς ἀνακήρυξης ἀγίων στήν Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία*», *Σύναξη* 102 (2007), σ. 24-33.
4. Τό πατριαρχικό κείμενο παρατίθεται στό Γ. Τσέτσης, *Ἡ ἔνταξις τῶν ἀγίων στό εορτολόγιο*, ἐκδ. «Τέρτιος», Κατερίνη 1990, σ. 181-183 (Παράρτημα).
5. Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος πρωτοπρ., «*Γιά τή διακήρυξη τῶν ἀγίων*», *Σύναξη* 102 (2007), σ. 22.
6. Βλ. σχετικά Π. Β. Πάσχος, *Ἅγιοι, οἱ φίλοι του Θεοῦ*, σ. 134-140.
7. «*Ἡ ἀνάδειξις ἀγίων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ*», Ὁρθοδοξία 6 (1931), σ. 281-285.
8. Βλ. ἐνδεικτικά Στ. Παπαδόπουλος, «*Διακήρυξη ἀγιότητος ἀγίου (ὄχι: ἀγιοποίηση-ἀναγνώριση-ἀνακήρυξη)*», ΑΑ.VV., *Ὁ ἅγιος καί ὁ μάρτυρας στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας*, σ. 170-182· Ὁ ἴδιος, Στ. Παπαδόπουλος, *Διαπίστωση καί διακήρυξη τῆς ἀγιότητος τῶν ἀγίων*, σ. 9-26· Γ. Δ. Μεταλληνός, πρωτοπρ., «*Ἀγιότης μαρτυρουμένη*», ΑΑ.VV., *Ἀγιότητα. Ἐνα λησμονημένο ὄραμα*, ἐπιμ. Π. Ζούρας, Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2001, 45-57.
9. Βλ. Π. Ἄρ. Ὑφαντῆς, «*Ἡ ἐκνομίκευση τῆς ἀγάπης*», σ. 28-29.
10. Α. Σ. Ἀλιβιζάτος, «*Ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀγίων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ*», *Θεολογία* ΙΘ' (1941-1948), σ. 41.

11. Στ. Παπαδόπουλος, *Διαπίστωση και διακήρυξη της αγιότητας των αγίων*, σ. 28.
12. Για τή στάση του Πατριάρχη απέναντι στον Νικηφόρο Φωκά βλ. Ἐλένη Δ. Κάτη, *Ὁ πατριάρχης Πολύευκτος Κωνσταντινουπόλεως (956-970)*, διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 2016. σ. 210-226, ὅπου καί τεκμηρίωση στίς πηγές.
13. Πολλές τέτοιες περιπτώσεις ἀναφέρει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος, «Περί ἀνακηρύξεως ἀγίων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ», *Ἐκκλησία* 12 (1934), σ. 332-334.
14. Για τό θέμα αὐτό βλ. Εὐαγγελία Ἀμοιρίδου, «Ἐκκλησία, Ἱεραρχία καί Πολιτεία στήν Εἰκονομαχία», Π. Ἀρ. Ὑφαντῆς (ἐπιμ.), *Χριστιανικός βίος καί πολιτική ἐξουσία. Ἱστορικά ζητήματα καί σύγχρονες προοπτικές στήν Ἀνατολή καί στή Δύση*, Ἀρμός, Ἀθήνα 2015, σ. 37-77· ἰδιαίτερα 71-74.
15. *Μαρτύριον Πολυκάρπου* 13, *ΕΠΕ* 4, σ. 366,
16. Βλ. ἐνδεικτικά Γ. Μεταλληνός, πρωτοπρ. «Ἡ θυσία τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ καί ἡ φιλοκαλική θεώρηση τῆς ἐλευθερίας, στό ΑΑ.VV., *Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός. Ὁ μάρτυρας τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδος*, σ. 153-157. Ἐνα κριτικό ἀντίλογο ἀπέναντι στή συγκεκριμένη στάση βλ. Π. Ἀρ. Ὑφαντῆς, «“Πρός ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ’ εὐσέβειαν” (Τίτ 1,1). Θεολογικά προλεγόμενα στή σπουδή τῶν νεομαρτύρων», *Ἐνατενίσεις* 15 (Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2011), σ. 100-116. ὁ ἴδιος, «Τό αἱμάτινο μαρτύριο μεταξύ πίστεως καί πατρίδας. Ἡ περίπτωση τοῦ ἔθνο-ιερομάρτυρα Κυπριανοῦ, ἀρχιεπισκόπου Κύπρου», *Πρακτικά Γ’ Διεθνoῦς Συνεδρίου* (Παραλίμνι, 25-27 Φεβρουαρίου 2016), Ἰ. Μητρόπολις Κωνσταντίας-Ἀμμοχώστου, Πολιτιστική Ἀκαδημία «Ἅγιος Ἐπιφάνιος», (ὑπό ἔκδοσιν).

Ἄγιολογική Ἀφηγηματολογία: Βιογράφοι καί Συναξαριστές τῶν Ἁγίων

Τῆς Ἀριάδνης Σαραντουλάκου,
Δρος Θ., Ε.ΔΙ.Π. τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ε.Κ.Π.Α.

(Εἰσήγηση στό ΙΣΤ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο
Στελεχῶν Ἱ. Μητροπόλεων, Λαμία, 19-21 Σεπτεμβρίου 2016)

Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς
Πανοσιολογιώτατε Πρόεδρε
Σεβαστοὶ Πατέρες
Ἀξιότιμοι κυρίες καί κύριοι

Ἡ ἀγιολογική ἀφηγηματολογία μέ τήν ἀξιόλογη εἰσφορά τῆς θεωρίας τῆς ἀφήγησης στήν ἐπεξεργασία ἀγιολογικῶν κειμένων καί τήν ἐφαρμογή ὄρων, μεθόδων καί τεχνικῶν της συμβάλλει τόσο στόν ἐμπλουτισμό αὐτῶν κατόπιν ἀναλύσεως τῶν «ἰδιοτυπιῶν» τους ὅσο καί στήν εὔρεση τῆς «πρωτοτυπίας» καί τῆς ἀποτελεσματικότητάς τους γιά τήν καλύτερη μετάδοση τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος.

Συγγραφεῖς ἐπώνυμοι καί ὄχι ἀνώνυμοι κειμένων τῆς ἐλληνικῆς ἀγιογραφίας θά εἶναι τό ἀντικείμενο τῆς εἰσηγήσεως πού μᾶς ἀνατέθηκε ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὀριοθετώντας αὐτό χρονικά ἀπό τόν 8ο μέχρι τόν 15ο αἰώνα. Ὁ περιορισμένος χρόνος διάρκειας τῆς εἰσηγήσεως κάνει φανερό ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά γίνει λεπτομερῆς ἀναφορά σέ ὅλους τοὺς βιογράφους καί τόν τρόπο ἐπεξεργασίας τῶν κειμένων τους ἀλλά θά ἐπικεντρωθοῦμε σέ ὀρισμένες περιπτώσεις πού θεωρήσαμε πιά χαρακτηριστικές.

Ἡ θεολογική κάθαρση ἀπό παρεισφύσεις αἵρετικῶν στοιχείων πού ἀλλοιώνουν τήν δογματική ἀκρίβεια ἢ ἱστορικότητα τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων ὅπως καί ἡ σχέση ὕφους καί περιεχομένου τους πού πέρασε διακυμάνσεις ὡς πρός τό ἂν τό «ὑψηλό» περιεχόμενο θέματος πού διαχειρίζονται χρειάζεται ἢ ὄχι ρητορικό καλλωπισμό, δίνουν ἀπάντηση στήν σπουδαιότητα τοῦ ρόλου τοῦ ἀγιογράφου στήν συγγραφή ἑνός κειμένου ἢ τέχνη συγγραφῆς ἀποτελεῖ τό «ὄχημα» καί ὁ ἀγιογρά-

φος τό μέσο διάδοσης τῶν ἀγίων στοὺς ἀναγνώστες ἢ ἀκροατήρι¹.

Στήν στυλιστική ἀναβάθμιση τῶν Βίων τῶν ἀγίων πού ἀποτελοῦσε ἕναν ἀπό τοὺς κύριους στόχους τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας, στοὺς πρώτους αἰῶνες δέν δόθηκε καί μεγάλη προσοχή ἀπό τίς «μεταφράσεις» καθὼς ἡ σύνθεσή τους ἀποσκοποῦσε στήν «ὑποβίβαση» τοῦ ὕφους πρὸς ὄφελος τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ ἢ ἀκροατηρίου. Παραδειγματικά ἀναφέρονται ὁ Βίος τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος πού ἀρχικά εἶχε γραφεῖ σέ ἰαμβικό στίχο καί ἀργότερα τέθηκε σέ πεζό λόγο καί ὁ Βίος τοῦ ἀγίου Ἰωάννη τοῦ Ἐλεήμονος ὑπὸ Λέοντος Νεαπόλεως, πού ὀλοκληρώθηκε καί ὑποβιβάστηκε ἀπό τό ἀρχικό του ὕφος ἀπό τοὺς Ἰωάννη Μόσχο καί Σωφρόνιο². Θά μπορούσε κάποιος νά πεῖ, ὅτι ἡ στυλιστική ὑποβάθμιση ἦταν χαρακτηριστικό μέχρι τόν ἔβδομο αἰώνα ἐνῶ ἡ ὑφολογική ἀναβάθμιση σχετίζεται μέ τήν ἀγιογραφία μετὰ τήν εἰκονοκλαστική ἀναβίωση. Αὐτό ὅμως εἶναι παραπλανητικό καθὼς καί ὁ Συμεὼν Μεταφραστής μερικὲς φορές ὑποβαθμίζει τό ὕφος τῶν κειμένων του, υἱοθετώντας ἕνα λεξιλόγιο μίας πιά καθομιλουμένης γλώσσας. Ὁ Ψελλός, στό Ἐγκώμιο του γιά τόν Συμεὼν, τόν ἐπαινεῖ πού δημιούργησε μία ὑφολογική ἰσορροπία στὰ κείμενά του πού μπορούσε νά γίνει κατανοητὴ ἀπό τοὺς πολλοὺς καί συγχρόνως δέν προκαλοῦσε τήν ἐκλεπτυσμένη παιδεία τῶν λίγων μορφωμένων³.

Ἡ ἐπανασυγγραφή Βίων ἀγίων ὀφείλε νά γίνεται μέ σεβασμό στό περιεχόμενό τους. Ἡ αὐθεντικότητα, γνησιότητα καί φιλαλήθεια τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων ἦταν σημαντικό ζήτημα γιά τήν Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδο (692) πού ἀπαγόρευσε τήν ἔκδοση καί διάδοση «ψευδῶν» Πράξε-

ων Μαρτύρων (π.χ. Μαρτύριον ἁγίων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης)⁴. Ἡ παλαιότερη ἐπίσης ἔκδοση Βίου ἑνὸς ἁγίου μπορεῖ πολιτικά ἢ ἰδεολογικά νὰ εἶναι ἀκατάλληλη καὶ νὰ χρειάζεται διόρθωση (π.χ. Βίοι ἁγίου Ἰωαννικίου τοῦ Μεγάλου)⁵ ἢ ὁ συγγραφέας νὰ προσθέτει συμπληρωματικό ὕλικό (π.χ. Βίος Συμεών τοῦ Σαλοῦ ἀπὸ Λεόντιο Νεαπόλεως πού ἐξηγεῖ ὅτι ἤδη ἔχει γράψει ἕναν μικρότερο Βίο, ἀλλά κατάλαβε ὅτι πρέπει νὰ τὸν ἐπανασυγγράψει καθὼς ἦρθαν στὴν ἀντίληψή του πλῆθος λεπτομερειῶν⁶ ἢ ὁ Γεώργιος Ἀλεξανδρείας πού τονίζει ὅτι στὴν συγγραφή του γιὰ τὸν Βίο Ἰωάννη Χρυσοστόμου προσθέτει ὕλικό συμπληρώνοντας ἔτσι τὸν ἤδη ὑπάρχοντα Βίο ἀπὸ τὸν Παλλάδιο)⁷.

Ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα στὸ ἀναγνωστικό κοινό ἢ ἀκροατήριο ἀπὸ τὴν ἐπανασυγγραφή Βίων ἁγίων καὶ ἀσκητῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τῶν πρώτων αἰῶνων εἶναι νὰ ἀπεικονίζονται ὡς πρότυπα χριστιανικῆς ζωῆς πού καλοῦν τοὺς πιστοὺς νὰ τοὺς μιμηθοῦν. Στὸν Βίο τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀθανάσιο ἀναφέρεται: «οἶδα δε ὅτι καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες, μετὰ τοῦ θαυμάσαι τὸν ἄνθρωπον, θελήσετε καὶ ζηλωσαί τὴν ἐκεῖνου πρόθεσιν»⁸. Στὸ Μηνολόγιο τοῦ Μεταφραστῆ πάλι ὑπάρχει συχνὴ πρόσκληση μέσα ἀπὸ τοὺς Βίους πρὸς «μίμησιν» καὶ «ζῆλον»⁹. Ὁ Ψελλός χρησιμοποιεῖ τὸ τρίπτυχο «μνήμη», «μίμησις», «τύπωσις»¹⁰.

Στοὺς πρώτους χριστιανικούς αἰῶνες, τὰ περισσότερα ἁγιολογικά κείμενα γράφονται ὡς ἐνιαῖο κείμενο, δηλ., κάθε κείμενο γράφεται γιὰ συγκεκριμένο τοπικό σκοπὸ καὶ ὄχι ὡς μέρος μιᾶς συλλογῆς¹¹. Στὸ πλαίσιο τῆς ὕστερης ἀρχαιότητος καὶ πρώιμης βυζαντινῆς ἁγιογραφίας (ἔβδομο μετὰ ὄγδοο αἰῶνα) κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους οἱ ἁγιογραφικὲς λειτουργικὲς συλλογές καὶ δημιουργεῖται νέο καθεστὼς γιὰ τὰ ἁγιολογικά κείμενα ὡς ἀναπόσπαστο μέρος τῆς Θείας Λατρείας. Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ὄγδοου αἰῶνα, βλέπουμε μία νέα ομάδα ἀνθρώπων μετὰ ἐπιρροή στὴν Κωνσταντινούπολη, ὡς συγγραφέων καὶ γνωστῶν τῆς ἁγιογραφίας. Ὁ κατάλογος εἶναι μακρὺς καὶ περιλαμβάνει πρόσωπα πού εἶχαν λάβει μία ἐνδελεχῆ ἐκπαίδευση¹², ὁρισμένοι ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν γιοὶ ὑψηλόβαθμων κρατικῶν ὑπαλλήλων¹³, ἀλλά ὅλοι εἶχαν ἐπιλέξει

μία «θηρησκευτικὴ» σταδιοδρομία, εἴτε κάτω ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο, ὡς ἱερεῖς, ἐπίσκοποι καὶ πατριάρχες ἢ ὡς ἡγούμενοι Μονῶν. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ κείμενα τοὺς ἦταν σὲ ὑψηλό ὕψος, σύμφωνα μετὰ τὰ ἰδανικά τοῦ πρώτου Βυζαντινοῦ Ἀνθρωπισμοῦ¹⁴.

Ὁ Βίος καὶ τὸ μαρτύριο (765) τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ Νέου (BHG 1666) ἀποτελεῖ τὸν ἀρχαιότερο ἐκτεταμένο βίο τῆς Κωνσταντινούπολης ἀναφερόμενο σὲ σύγχρονο ἅγιο κατὰ τίς περιόδους τῆς Εἰκονομαχίας (730-787 καὶ 815-843). Ἐγράφη τὸ 809 ἀπὸ τὸν διάκονο Στέφανο τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀποτελεῖ ἐκλεπτυσμένο κείμενο μετὰ ἱστορικό ρεαλισμό, χωρὶς νὰ ἀφήνει ἀσαφῆ τὰ ὅρια μετὰ τὴν ἁγιογραφία καὶ ἱστοριογραφία. Ἐπίσης ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἁγιογραφία δὲν ἀποτελεῖ ὑπόθεση τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ ἡ ἀφιέρωση τοῦ κειμένου στὸν ἡγούμενο Μονῆς Αὐξεντίου Βιθυνίας Ἐπιφάνιο τονίζει τὸ ρόλο κλειδί πού ἀνέλαβε ἡ μοναστηριακὴ αἰγίδα στὴν παραγωγή ἁγιογραφίας καὶ τὸν ἄμεσο πνευματικό καὶ λογοτεχνικό δεσμό πού συνδέει τὴν περιφέρεια μετὰ τὴν βυζαντινὴ πρωτεύουσα¹⁵.

Ὁ ὄσιος Θεόδωρος ὁ Ὁμολογητῆς, ἡγούμενος Μονῆς Στουδίου, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἐνασχόλησή του μετὰ «παραδοσιακοὺς» ἁγίους, γράφει ἐπικηδείους λόγους γιὰ τὴν μητέρα του Θεοκτίστη (BHG 2422) καὶ γιὰ τὸν θεῖο του Πλάτωνα, ἡγούμενο τῆς Μονῆς Σακκουδίων στὴ Βιθυνία (BHG 1553), μετὰ διάσπαρτα αὐτοβιογραφικά στοιχεῖα πού ἀποκαλύπτουν μία προσπάθεια προώθησης «οἰκογενειακῆς τιμῆς» καὶ συγχρόνως τοῦ κοινοβιακοῦ ιδεώδους μιᾶς νέας γενιᾶς ἰδρυτῶν μοναστηριῶν. Γιὰ τὸν ὄσιο Θεοφάνη τὸν ὁμολογητῆ, τὸν νονό του, ὁ Θεόδωρος ἔγραψε ἕνα ὑψηλοῦ ὕψους Πανηγυρικό διανθισμένο μετὰ καλαισθητῆ φρασεολογία πού ἀποτελεῖ πρότυπο στὴν παραγωγή ἁγιογραφίας καὶ συνδυάζει τὸ ἥρωικό στοιχεῖο μετὰ θεολογικὴ ἐπιχειρηματολογία γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν εἰκόνων. Γιὰ τὸν ὄσιο Θεοφάνη, ἔγραψε σὲ πλήρη ἀνεπτυγμένη μορφή Βίο (BHG 1787z) καὶ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μεθόδιος πού συγκρίνοντας μόνο τὸ βασικό βιογραφικό πλαίσιο τοῦ Βίου μετὰ τὸ Ἐγκώμιο πού ἔγραψε ὁ Θεόδωρος Στουδίτης, ἡ ἔκδοχή τοῦ Μεθοδίου

εἶναι πολύ πιά πλούσια σέ βιογραφικές λεπτομέρειες καί ἡ διήγηση τῆς ἐπανάκλησης τοῦ ἁγίου στήν Κωνσταντινούπολη καί ἡ συνακόλουθη ἐξορία του στό νησί Σαμοθράκη διανθίζεται ἀπό πολεμική κατά τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων μέ μορφή λεκτικῶν ἐπιθέσεων ἐναντίον τους ἢ μέ ἐπαίνους στήν εἰκονόφιλη αὐτοκράτειρα Εἰρήνη¹⁶.

Ὁ Ἰγνάτιος Διακόνου, μητροπολίτης Νικαίας πού καθαιρέθηκε μέ τήν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων, μαθητής τοῦ πατριάρχη Ταρασίου, ἦταν εὐρύμαθης καί εἶχε ὑψηλή μόρφωση καί ἐγκύκλιο παιδεία. Παρουσίασε παλινδρομήσεις στήν εἰκονομαχική παράταξη ἀλλά πρὸς τό τέλος τῆς ζωῆς του μεταμελήθηκε καί ἔγραψε συγγραμμάτα μέ εἰκονολατρικές ἀναφορές. Συνέγραψε ἰδιαιτέρας σημασίας ἁγιολογικά κείμενα καί οἱ Βίοι ἰδίως τῶν πατριαρχῶν Ταρασίου καί Νικηφόρου διακρίνονται ὡς πρὸς τό ὑψηλό ἐπίπεδο καί τό ρητορικό χαρακτήρα τους. Ὁ Βίος γιά τόν Νικηφόρο εἶναι τό μεγαλύτερο ἀπό τά ἁγιολογικά κείμενά του καί θεωρεῖται τό τελειότερο, τό πιά περιτεχνο ἀπό ἄποψη γλώσσας καί τρόπου γραφῆς. Ἐπίσης εἶναι πλούσιο σέ ἱστορικά στοιχεῖα, πολύτιμα γιά τήν πολιτική ἀνασύνθεση τῆς Β' Εἰκονομαχικῆς περιόδου. Ἡ διαμάχη πατριάρχη καί αὐτοκράτορα Λέοντα Ε' τοῦ Ἀρμενίου διαδραματίζεται σέ μορφή πλατωνικοῦ διαλόγου καί παρουσιάζει ὅλα τά κριτικά σημεῖα μίας θεολογικῆς ἀναμέτρησης μεταξὺ ἐκείνων πού ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ θεότητα μπορεῖ νά ἀπεικονιστεῖ σέ ἀνθρώπινη μορφή καί σέ ἐκείνους πού τό ἀρνοῦνται¹⁷.

Ὁ Νικήτας τῆς Ἀμνείας (822) γράφει τόν Βίον ἁγίου Φιλαρέτου τοῦ Ἐλεήμονος, (BHG 1511z), πού ἦταν παππός του. Τό πορτραῖτο τοῦ ἔγγαμου μέ παιδιά καί πλούσιον γεωργοῦ πού πλουσιοπάροχα μοίραζε ἐλεημοσύνη στους φτωχοὺς τῆς Παφλαγονίας (Μ. Ἀσία) δέν συγκρίνεται μέ κανένα ἀπό τά προαναφερθέντα ὑποδείγματα ἁγίων παρὰ μόνο μέ τήν βιβλική φιγούρα τοῦ Ἰώβ, καθώς ἔχασε ὅλα τά ὑπάρχοντά του ὄχι ὅμως τήν ὑπομονή καί τήν πίστη του πού μέ θεία πρόνοια στό τέλος ἀμείβονται¹⁸.

Οἱ πρωταγωνιστές στήν ἁγιολογία τοῦ ἔνατου αἰῶνα δέν ἀνήκουν στόν χῶρο τοῦ παλατιοῦ οὔτε τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱεραρχῶν, ἀλλά κυρίως στους μοναστηριακοὺς καί ἀσκητικοὺς κύκλους

τοῦ ὄρους Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας πού ἀπετέλεσε λίκνο γιά τόν βυζαντινὸ μοναχισμό γιά τούς ἐπόμενους δύο αἰῶνες. Σέ κάποιους ἀπὸ αὐτούς τούς ἁγίους συναντᾶται τό φαινόμενο πού ὁ Kazhdan ὀνομάζει «ζεύγη» Βίων· δηλ. οἱ Βίοι τους διασώθηκαν σέ δύο διαφορετικὲς ἐκδόσεις καί φυσικά ἐγείρουν ζητήματα χρονολόγησης καί ἀλληλοεξάρτησης καί θεωρεῖται ὅτι αὐτό ἔγινε ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα ἀναθεώρησης, ἀλλά ὡς ἀποτέλεσμα λογοτεχνικῶν καί πολιτικῶν προτεραιοτήτων. Μία τέτοια περίπτωση ἀποτελοῦν οἱ Βίοι τοῦ ὁσίου Ἰωαννίκιου τοῦ Μεγάλου πού ἂν καί οἱ δύο βιογραφίες κυμαίνονται στό ἀσκητικὸ, προφητικὸ καί θαυματουργικὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου, οἱ βιογράφοι τοῦ μοναχὸς Πέτρος (BHG 936) καί μοναχὸς Σάββας (BHG 935) παρακινοῦνται ἀπὸ διαφορετικούς λόγους πρὸς συγγραφή¹⁹. Ὁ μοναχὸς Σάββας μάλιστα πρωτοτυπεῖ στήν ἐλληνικὴ ἁγιογραφία, καθώς ἴσως εἶναι ὁ μόνος πού βιογράφησε δύο φορές τό ἴδιο πρόσωπο σέ διάστημα μίας δεκαετίας. Πρόκειται γιά τούς δύο Βίους τοῦ ὁσίου Πέτρου τῆς Ἀτρώας (BHG 2364-5), πού στήν δευτέρη ἐκδοχή του τόν ἀναθεώρησε ὄχι μόνο μέ ὑφολογικὲς τροποποιήσεις, ἀλλά καί τόν διεύρυνε μέ παράρτημα εἴκοσι ἕξι μεταθανάτιων θαυμάτων τοῦ ἁγίου²⁰.

Δέν εἶναι μόνο τό ζήτημα τῆς Εἰκονομαχίας πού ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ βιογράφους στά κείμενά τους, ἀλλά καί οἱ εἰσβολές ἀπὸ ἐπιδρομείς ὅπως αὐτές τῶν Βουλγάρων καί Ἀράβων. Στά κείμενα παρατηροῦνται παράλληλοι προβληματισμοί γιά τήν υπεράσπιση τόσο τῆς πίστεως ὅσο καί τῆς αὐτοκρατορίας. Τέτοιο ἱστορικὸ γεγονός ἀποτελεῖ ἡ ἦττα τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ στό Ἀμόριο τῆς Φρυγίας ἀπὸ τούς Ἀραβες, τό 838, πού στοίχισε τήν αἰχμαλωσία καί θανάτωση σαράντα δύο Βυζαντινῶν ἀξιωματικῶν καί στρατιωτῶν. Ξεχωρίζει ἐκτενές καί μέ θεολογικὸ ὑπόβαθρο κείμενο τοῦ μοναχοῦ Εὐωδίου²¹ (BHG 1211) πού ἐπικεντρώνεται διηγηματικά στό διάλογο τῶν βυζαντινῶν ἀξιωματικῶν μέ τούς ἐκπροσώπους τοῦ χαλίφη πού τελικά δέν κατάφεραν νά τούς μεταστρέψουν στό ἰσλάμ. Μέσα ἀπὸ τίς φράσεις τοῦ κειμένου ὁ ἁγιογράφος ἀσκεῖ πολεμικὴ στό ἰσλάμ καί υπεράσπιση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως²².

Ὁ *Μέγας Φώτιος* (820-893) Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως στό ἔργο του «Μυριόβιβλος» ἢ «Βιβλιοθήκη», περιλαμβάνει ὀκτώ κώδικες πού μποροῦν νά χαρακτηριστοῦν Βίοι ἁγίων²³. Στοιχεῖο, πού γίνεται ἀμέσως ἐμφανές εἶναι, ὅτι τά κείμενα αὐτά ἀφοροῦν σημαντικές πολιτικά προσωπικότητες τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καί ἀπό τήν ἄλλη, ὅτι τό θρυλικό στοιχεῖο τοῦ Βίου τῶν ἁγίων παίζει μᾶλλον περιορισμένο ρόλο στήν ἐπιλογή του.

Ἡ πρακτική τῆς Δεύτερης Σοφιστικῆς εἶναι ἐντελῶς φυσιολογική στόν Φώτιο καί κλειδί γιά τήν κατανόησή του εἶναι ὁ παραλληλισμός λεξιλογίου μεταξύ ἠθικῆς καί λογοτεχνικῆς κριτικῆς. Γιά τήν λογοτεχνική κριτική του ὁ Φώτιος χρησιμοποιεῖ κυρίως τά ἐργαλεῖα πού παρέχονται ἀπό τήν ρητορική παράδοση τῆς ἀρχαιότητας, εἰδικά τήν ὀρολογία πού κωδικοποιήθηκε ἀπό τόν Ἐρμογένη τό 2ο αἰ., ἀλλά δανείζεται καί ἀπό προγενέστερους συγγραφεῖς, ὅπως τούς Δημήτριο καί Διονύσιο ἀπό τήν Ἀλικαρνασσό. Ἡ ὀρολογία τοῦ Φώτιου «ρυθμίζεται ἔτσι ὥστε τά περιγραφικά ἐπίθετα τῶν λογοτεχνικῶν προτύπων νά γίνονται ταυτόσημα μέ αὐτά πού ἐκφράζουν τά ἰδανικά τῆς χριστιανικῆς συμπεριφορᾶς». Περισσότερο λεπτομερῆς λογοτεχνική κριτική γίνεται στόν ἁγιογραφικό κώδικα 96, Βίος Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ἔργο τοῦ Γεωργίου Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας πού ἀποτελεῖ πρότυπο κατὰ τόν Hägg στό εἶδος τῆς «ἐπιτομῆς». Μέσα ἀπό σύγκριση μέ τό ἀρχικό κείμενο, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Φώτιος συχνά διάβαζε ἀρκετές σελίδες κειμένου, πρὶν γράψει (ἢ ὑπαγορεύσει) τήν περίληψή του. Στις «ἀναλυτικές ἐπιτομές» κάνει «σημειώσεις» προκειμένου νά προκύψουν ἀλλαγές μόνο ἐντός τμήματος δύο ἢ πέντε ἢ δέκα σελίδων καί σέ περιπτώσεις αὐτοῦσιου δανεισμοῦ ἀποδεικνύει τήν ἄμεση πρόσβασή του στό ἀρχικό κείμενο. Τά «ἀποσπάσματα» ἀντιγράφονται ἀπευθείας ἀπό τό ἀρχικό κείμενο, μερικές φορές συμπεριλαμβανομένων καί προφανῶν φθορῶν καί ὀρθογραφικῶν λαθῶν. Ἐπίσης ὁ Φώτιος διατήρησε μόνο βασικά βιογραφικά στοιχεῖα τοῦ κειμένου παραλείποντας σειρά μακρῶν καί μονότονων ἐποικοδομητικῶν ἀποσπασμάτων καθῶς καί κάποιων ἄχρηστων ἐπαναλήψεων. Στήν «ἀναλυτική ἐπιτομή» πρόθεσή του εἶναι νά ἀκο-

λουθήσει τήν πορεία τῶν γεγονότων, μέ χρονολογική σειρά. Ἀναφέρεται στά σημεῖα-σταθμούς τοῦ Βίου τοῦ ἁγίου, στά πιό σημαντικά πρόσωπα πού συναναστρέφεται, στήν συγγραφική του δραστηριότητα, στίς θεολογικές ἢ πολιτικές ἀντιπαραθέσεις του στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, καταγράφει τά θαύματά του καί πάντα μέ σεβασμό στόν συγγραφέα τοῦ κειμένου. Τό πιό σημαντικό εἶναι ὅτι ἀπό τήν προαναφερθεῖσα διαδικασία γίνεται κατανοητή ἡ στάση τοῦ Φώτιου ἀπέναντι στήν ἁγιογραφία πού εἶναι παρόμοια μέ τήν στάση του στήν ἱστοριογραφία, δηλ., διαβάσει ἁγιογραφία γιά νά μάθει τά βασικά γεγονότα τοῦ Βίου τοῦ ἁγίου καί ὄχι γιά νά λάβει πνευματική οἰκοδομή ἢ αἰσθητική ἀπόλαυση²⁴.

Ἡ ἁγιολογία τήν ἐποχή τοῦ αὐτοκράτορα Λέοντος Στ' τοῦ Σοφοῦ (886-912) παρουσιάζει ἄνθηση καί στυλιστική ἀναβάθμιση Μαρτυρίων καί Βίων παλαιῶν καί πιό σύγχρονων ἁγίων ἢ ἐπανασυγγραφή τους μέ νέο τρόπο ἀπό λόγιους τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς ἢ ἱεράρχες²⁵.

Στόν Πανηγυρικό τοῦ Νικήτα Παφλαγόνο, πού ἀποτελεῖται ἀπό τριάντα ἕνα κείμενα, πού ἐπιγράφονται ὁμοιόμορφα, διαπιστώνεται ἡ πρόθεση τοῦ γραφέα νά ὑπάρχει συνέπεια ἐορτολογικῆς ἀκολουθίας κειμένων καί νά τούς δοθεῖ μνηολογική μορφή σέ ἐτήσιο κύκλο. Τά ἔργα τοῦ Νικήτα, ὅπως ἀναφέρει ὁ Συμεών Πασχαλίδης, τά χαρακτηρίζει γλωσσική ἀναμόρφωση καί υἰοθέτηση τῶν ἀρχῶν τῆς δεύτερης σοφιστικῆς. Ἐπηρεάζεται ἀπό τίς ἀρχές τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καί ἡ δομή τους ἀκολουθεῖ τά κλασικά ρητορικά πρότυπα. Στά ἐγκώμιά του σέ μάρτυρες καί ὁσίους ἐμμένει συνήθως πιστά στούς ἀρχαιότερους Βίους ἢ Μαρτύριά τους. Ἐπίσης κάνει συχνή χρήση ἁγιογραφικῶν χωρίων καί χαιρετισμῶν στούς ἐπιλόγους του. Χρησιμοποιεῖ τίς Ἀπόκρυφες Πράξεις ἰδιαίτερα προσεκτικά, λαμβάνοντας στοιχεῖα γιά νά δώσει μία πιό ὀλοκληρωμένη διήγηση χωρὶς νά παρεισφρῶνουν αἰρετικές δοξασίες ἢ ὑποπτες περιγραφές. Ἐκτενῆς χρήση τοῦ ἁγιολογικοῦ ἔργου του γίνεται ἀπό τό Μηνολόγιο τοῦ Συμεῶν Μεταφραστῆ. Ἐργο τοῦ Νικήτα ἀποτελεῖ καί ὁ Βίος πατριάρχου Ἰγνατίου, πού εἶναι ἀξιόλογο περισσότερο γιά τόν ἱστορικό παρά οἰκοδομητικό του προσανατολισμό καί περικλείει ἐκτενῆ

λίστα μέ υποστηρικτές τῶν δύο ἀντίθετων πλευρῶν²⁶.

Σέ αὐτή τήν περίοδο βιογράφοι ἔχουν γιά κεντρικά πρόσωπα τῶν κειμένων τους καί γυναῖκες. Ὁ *πρεσβύτερος Γρηγόριος*, βιογραφεῖ τόν *Βίο τῆς ὁσίας Θεοδώρας τῆς ἐν Θεσσαλονίκη* (812-892). Πρόκειται γιά τήν πιό ἐκτενῆ βιογραφία στό Βυζάντιο πού ἀφορᾷ σέ γυναῖκα ἁγία καί ἡ πλοκή ἐκτυλίσσεται μέσα ἀπό ἀνταλλαγῆ διαλόγων. Πρόκειται γιά πολυεπίπεδο κείμενο πού ἐνσωματώνει α) συνοπτική βιογραφία τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ἀρχιεπισκόπου καί ὁμολογητοῦ Θεσσαλονίκης καί β) ἀντι-εἰκονομαχική ὁμιλία τοῦ Ἀντωνίου πρὸς τόν αὐτοκράτορα Λέοντα Ε΄ τόν Ἀρμένιο²⁷.

Μέ ἐνσωματωμένα μυθοπλαστικά στοιχεῖα πού δέν ἀντικρούουν τήν ἱστορική του ἀκριβεία, εἶναι τό *λογοτεχνικό ἀριστούργημα τοῦ Νικήτα Μάγιστρο*, *Βίος ὁσίας Θεοκίστης Λέσβου* καί ἀποτελεῖ περίτεχνη ἀναπροσαρμογή τοῦ Βίου τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. Ὁ Νικήτας μέ περισσότερη γλαφυρότητα ἀπό ὅ,τι ὑπάρχει στό πρότυπο κείμενό του καί μέ τήν τεχνική τῆς «ἱστορίας μέσα στήν ἱστορία» (ἐγκιβωτισμός), ξετυλίγει τήν διήγησή του²⁸.

Ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ διά Χριστόν σαλοῦ πού συντάχθηκε ἀπό τόν πρεσβύτερο τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινούπολης *Νικηφόρο μαζί* μέ τόν Βίο τοῦ ὁσίου Βασιλείου τοῦ Νέου, πού συντάχθηκε ἀπό τόν *Γρηγόριο*, ἀκόλουθο τοῦ Βασιλείου καί τόν Βίο τοῦ ὁσίου Νήφωνος ἐπισκόπου Κωνσταντινιανῆς, πού ἔζησε τόν 4ο αἰῶνα στήν βυζαντινῆ πρωτεύουσα πρὶν γίνει ἐπίσκοπος καί ἄλλοτε μεταφέρεται ἀνώνυμα καί ἄλλοτε ἀποδίδεται σέ κάποιον ἱερομόναχο *Πέτρο* προτείνουν ἰδιάζοντα ἁγιολογικά πρότυπα καί ἀναδεικνύουν ὁραματική καί ἀποκαλυπτική ἀτμόσφαιρα. Οἱ συγγραφεῖς τῶν Βίων αὐτῶν δέν ἔχουν ὡς ἀρχικό στόχο τους τήν καθιέρωση τιμῆς ἁγιότητας σέ ἰδιαιτέρο εἶδος, ὅσο τήν κριτική στό ἐκκλησιαστικό καί μοναστηριακό κατεστημένο τῆς ἐποχῆς τους²⁹.

Σημαντικό στοιχεῖο γιά τούς «νέους» ἁγίους πού βιογραφοῦνται ἀποτελεῖ ὄχι μόνο ὁ τόπος καταγωγῆς τους, ἀλλά καί ὁ τόπος δράσης τους πού ἐπικεντρώνεται στίς δυτικές ἀκτές τῆς Μ. Ἀσίας, στήν Ἑλλάδα καί τήν Κύπρο. Κατά κανόνα αὐτοί

οἱ «νέοι» ἅγιοι εἶναι ἰδρυτές καλὰ ὀργανωμένων κοινοβιακῶν μοναστηριῶν πού πρὶν ἢ στήν μετέπειτα πορεία τους ἀκολούθησαν τήν ἀσκητική ζωή. Ἐπιπλέον ἔρχονται νά προστεθοῦν «νέα ἱερά ὄρη» ὡς ἐξ ἴσου ἐπιβλητικά μοναστικά κέντρα ἀπέναντι στό ὄρος Ὀλυμπος τῆς Βιθυνίας, ὅπως ὁ Ἄθως στήν Μακεδονία, Λάτρος κοντά στήν Μίλητο, Γαλήσιον κοντά στήν Ἐφεσσο, Κυμινάς κοντά στήν Βιθυνία. Οἱ βαρβαρικές ἐπιδρομές, ἡ πειρατεία, ἡ αἰχμαλωσία ὁδηγοῦν στήν μεταφορά τοῦ κέντρου τῆς ἁγιογραφικῆς παραγωγῆς στήν περιφέρεια χωρίς αὐτό νά συνεπάγεται ἔλλειψη ρητορικοῦ καί συνθετικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ἡ ἱστορία τοῦ πνεύματος τοῦ 10ου αἰῶνα κυριαρχεῖται ἀπό τόν αὐτοκράτορα *Κωνσταντῖνο Ζ΄ Πορφυρογέννητο* (913-959) πού ἡ συμβολή του στήν ἁγιογραφία εἶναι διπλή, τόσο ὡς συγγραφέως ὅσο καί ὡς υποστηρικτῆ καί προστάτη τῆς. Ὁ ἐνθουσιασμός του ὅμως γιά τήν καταγραφή τῆς γνώσης, ἀποτυπώνεται στήν ἀνάθεση σύνταξης τοῦ *Συναξαρίου* καί τήν ἔναρξη ἐργασιῶν γιά τό *Μηνολόγιο* τοῦ *Συμεῶν Μεταφραστή*.

Τά *Μηνολόγια* εἶναι συλλογές πού συνήθως περιελάμβαναν μόνο κείμενα γιά τίς σταθερές ἡμερομηνίες τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, δηλ., κείμενα γιά τούς ἁγίους καί σχετικά μέ τίς σταθερές Δεσποτικές καί Θεομητορικές ἑορτές. Ἀκολουθεῖται τό σταθερό ἡμερολόγιο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους καί τά κείμενα εἶναι τοποθετημένα μέ χρονολογική σειρά ἀρχῆς γενομένης ἀπό τήν 1η Σεπτεμβρίου καί λήξη τήν 31η Αὐγούστου. Τά *Μηνολόγια* ἀντιπροσώπευαν τήν πλήρη ἐκδοχή ἐκδοσης τῆς Θείας Λειτουργίας καί ὡς λειτουργικό βιβλίο γιά καθημερινή χρήση ἦταν κυρίως μοναστικό³⁰.

Τό *Συναξάριον* συνιστᾷ νέο τύπο λειτουργικῆς ἁγιογραφικῆς συλλογῆς πού ἀποτελεῖται ἀπό συντεμημένους Βίους / Μαρτύρια μέ τή σειρά τοῦ ἑορτολογίου. Ὅπως τά *Μηνολόγια*, ξεκινᾷ τήν 1η Σεπτεμβρίου καί καταλήγει τήν 31η Αὐγούστου. Σέ ἀντίθεση μέ τά *Μηνολόγια*, ὡστόσο, περιλαμβάνονται ὅλοι οἱ ἅγιοι, μέ ἀποτέλεσμα στίς περισσότερες ἡμερομηνίες νά ὑπάρχουν πολλοί ἅγιοι, μέσος ὄρος 3-4. Ἀκόμα κι ἂν τό *Συναξάριον* ἀρχικά ἀφοροῦσε μόνο στήν Θεία Λειτουργία στήν Ἁγία Σοφία, στή συνέχεια μεταφράστηκε στά συριακά, ἀραβικά καί κοπτικά. Ὁ πρωτότυπος πρό-

λογος στό Συναξάριον, ἀπευθύνεται ἀπό τόν ἐρα-
νιστή/ συμπλητή Εὐάριστο στόν ἐπίτροπό του,
ἕναν ἀνώνυμο αὐτοκράτορα, πού μία ἀραβική με-
τάφραση ἀποκάλυψε τήν ταυτότητά του καί πού
δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντί-
νου Ζ΄ Πορφυρογέννητου. Αὐτή εἶναι ἡ πρώτη
ἐνδειξη ἐμπλοκῆς αὐτοκράτορα στήν παραγωγή
ἀγιογραφικῆς συλλογῆς³¹.

Τό *Μηνολόγιο τοῦ Συμεών Μεταφραστῆ*, ἡ ἑλλι-
πῆς σύνταξη τοῦ ὁποίου ὑφίσταται μέχρι σήμερα,
χρονολογεῖται στίς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ δέκα-
του αἰῶνα ἀλλά ἡ δημοσιεύσή του χρονολογεῖται
τόν ἐνδέκατο αἰῶνα μετά τόν θάνατο τοῦ Βασιλεί-
ου Β΄ πού ἐφανίστηκε τό πρῶτο διακοσμημέ-
νο/εἰκονογραφημένο χειρόγραφο τοῦ *Μηνολογίου*
τοῦ *Μεταφραστῆ*³². Ὁ Ehrhard βοήθησε στήν δη-
μιουργία δομῆς στή συλλογή τοῦ *Μεταφραστῆ*: 10
τόμοι, 148 κείμενα (P.G. τόμοι 114-116) καί ἀνα-
φέρει τρεῖς διαφορετικές μορφές διαδικασίας
ἐπεξεργασίας κειμένων γιά τήν σύνταξη πού χρη-
σιμοποιήθηκαν³³:

1. Τό κείμενο πού ἐνσωματώθηκε στό *Μηνολό-
γιο* εἶναι ἤδη ὑπάρχουσα ἔκδοση, σέ ὀρισμένες
περιπτώσεις μέ ἕνα νέο πρόλογο καί ἐπίλογο.

2. Τό κείμενο ἀναδιατυπώθηκε προφορικά, κρη-
τήθηκαν συντομογραφικές σημειώσεις καί στή συ-
νέχεια ἀντιγράφεται σέ κανονική γραφή.

3. Συγκροτεῖται νέα ἀφήγηση μέ βάση διάφορες
πηγές.

Ὁ Συμεών μετέφερε τά παλαιά κείμενα σέ ἀπτι-
κή διάλεκτο. Ὑπόδειγμά του ἦταν ὁ *Νικήτας Πα-
φλαγών* πού ὅπως ὁμως φαίνεται ἀπλοποίησε τήν
γλωσσική καί ρητορική πολυπλοκότητα τῶν κειμέ-
νων του. Ὁ ἀπτικισμός τοῦ Συμεών, ἄν καί συχνά
περίπλοκος, ἦταν περισσότερο ἐπικρατούσα τάση
παρά ὑψηλή αἰσθητική καί ὁ Ψελλός ἐπιμένει ὅτι
τά κείμενα τῆς συλλογῆς τοῦ *Μεταφραστῆ* προο-
ρίζονταν καί γιά μορφωμένο καί γιά συνηθισμένο
ἀκροατήριον³⁴.

Ὁ Συμεών προσπάθησε, καί σέ κάποιο βαθμό
πέτυχε, νά τονίσει τήν *ιδιότητα τοῦ Μηνολογίου*
του ὡς μία «συλλογή». Γιά νά συγκροτηθεῖ μία
πραγματική «συλλογή», εἶναι ἀπαραίτητο ὅχι μό-
νο νά εἶναι μαζί τά κείμενα, ὅπως στά παλαιά Μη-
νολόγια, ἀλλά πρέπει ἐπίσης νά λειτουργεῖ μέ συ-
σχετισμούς ὁμοιοτήτων καί διαφοροποιήσεων. Ἡ

τεχνική «ἀνύψωσης» πού ἔχουν ὑποστρεῖ τά περισ-
σότερα ἀπό τά κείμενα τοῦ *Μεταφραστῆ* σίγουρα
βοήθησε νά λειτουργήσῃ ὡς μία ὁμοιογενῆ συλ-
λογή ὅπως καί ἡ «*σύνθεση τῶν προλόγων*» του.
Ἔνα ἀπό τά συχνά θέματα στοῦς προλόγους του
εἶναι ἡ *χρησιμότητα τῆς ἀγιολογίας*. Τά κείμενα
γιά ἀγίους ἐμπνέουν τό ἀκροατήριον γιά μίμηση
τῶν πράξεών τους καί προτρέπουν στήν ἀρετή.
Ἄλλο *χαρακτηριστικό τῶν προλόγων* εἶναι ἡ *τρέ-
χουσα ἀναφορά στήν εὐχαρίστηση, γλυκύτητα ἢ*
*ἀκόμα καί τήν εὐτυχία πού ἀποκτᾶ κάποιος ἀκού-
γοντας βίους ἀγίων*. Στοῦς προλόγους του διακρί-
νονται *ἐπαναλαμβανόμενες «φράσεις εἰσαγωγῆς»*
καί εἶναι ἰδιαίτερα προφανές στά κείμενα *Μαρτυ-
ρίων*. Ὅπως ἐπεσήμανε ὁ Zilliacus, στά κείμενα
Μαρτυρίων τοῦ *Μεταφραστῆ* χρησιμοποιεῖται
εἰδικό λεξιλόγιο καί εἶναι τό μόνο εἶδος κειμένων
στήν συλλογή πού ξεχωρίζει καθώς δέν εἰσάγο-
νται μέ στοιχεῖα «*χρονολογικῆς ἐπετηρίδας*». Ἡ
ὁμοιομορφία τῶν προλόγων ἐξυπηρετεῖ τήν λει-
τουργία ὑποστήριξης τοῦ κῆρους τῶν κειμένων
ἀπό τήν διατηρημένη παράδοση. Σημαντικό γιά τό
κῆρος ἑνός κειμένου εἶναι καί ὁ *τρόπος πού ὁ*
ἀφηγητής ἀπευθύνεται στό ἀκροατήριό του. Ὁ
Συμεών σχεδόν ποτέ δέν ἔρχεται ἀντιμέτωπος μέ
τό ἀκροατήριό του, ἐκτός ἀπό τοῦς προλόγους.
Κάνει, ὡστόσο, συχνά ρητορικές ἐρωτήσεις, καί
σηματοδοτεῖ τήν εὐαισθητοποίηση τοῦ ἀκροατήρι-
ου. Ὁ *ἀφηγητής τοῦ κειμένου, ἄλλοτε ὁμοιάζει ἢ*
ἐκπροσωπεῖ τόν συγγραφέα καί ἄλλοτε ὄχι. Ἀλλά,
γενικά ἐμένει σέ περισσότερο τυπικό καί ἀπρό-
σωπο τρόπο ὁμιλίας, ἐπιδεικνύει παιχιδιάρικες
κλίσεις, ὅπως λογοπαίγνια στά ὀνόματα, ἀλλά πο-
λύ δύσκολα θέτει τόν ἑαυτό του σέ πλαίσιο χώρου
ἢ χρόνου. Ὁ γενικός κανόνας στήν ἔκδοση τοῦ
Μηνολογίου τοῦ Μεταφραστῆ ἦταν, στήν πραγμα-
τικότητα, νά διατηρήσῃ τόν ἀρχικό ἀφηγητή, ἀκό-
μη καί ὅταν αὐτό προκάλεσε προβλήματα (Βίος
ὁσίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας)³⁵.

Κατά τό πρῶτο μισό τοῦ ἐνδέκατου αἰῶνα ἔχου-
με τίς πρῶτες σαφεῖς ἐνδείξεις ὅτι τό *Μηνολόγιο*
τοῦ *Μεταφραστῆ* εἶχε ἀποκτήσει περιοπτη θέση
καί μαρτυρεῖται ἀπό *τά αὐτοκρατορικά Μηνολό-
για καί σειρά ἀπό διακοσμημένα μέ μικρογραφίες*
χειρόγραφα.

Ὁ ὄρος «αὐτοκρατορικά Μηνολόγια» χρησιμοποιεῖται γιὰ ἀριθμὸ χειρογράφων πού περιέχουν ἀγιολογικά κείμενα σέ συνοπτική μορφή. Ἡ δομή τους μοιάζει πολύ μέ ἐκείνη ἑνός Μηνολογίου καί ὀνομάστηκαν «αὐτοκρατορικά» γιὰ τήν ἐμφανή σύνδεσή τους μέ τήν αὐτοκρατορική ἐξουσία, δηλ., κάθε κείμενο τελειώνει μέ προσευχή στόν αὐτοκράτορα καί πολλά ἀπό τά χειρογράφα ἦταν διακοσμημένα μέ τήν εἰκονογραφία τους νά λαμβάνεται ἀπευθείας ἀπό τό λεγόμενο *Μηνολόγιο τοῦ Βασιλείου Β΄*, (Vaticanus gr. 1613), ἀρχές ἐνδέκατου αἰῶνα, πού περιέχει τούς μήνες Σεπτέμβριο μέχρι Φεβρουάριο καί εἶναι μοναδικό ἀνάμεσα στά *Συναξάρια* γιὰ τήν καλλιτεχνική του ἀξία καθώς περιέχει 430 λεπτομερεῖς μικρογραφίες³⁶.

Ὁ *Μαυρίκιος*, διάκονος τῆς *Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, ια΄ - ιβ΄ αἰών, θέλησε νά ἀξιοποιήσει ὅλο τό ὑλικό πού βρέθηκε μετά τόν Συμεών τόν Μεταφραστή καί συνέθεσε τόν *Συναξαριστήν τῶν 12 μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ*, ἐνῶ ὁ Ε.Γ. Παντελάκης βλέπει τό ἔργο τοῦ Μαυρικίου ὡς διασκευή τοῦ Βασιλειανοῦ Μηνολογίου καί συμπλήρωσή του³⁷.

Καταλυτικό στοιχεῖο γιὰ τήν παρακμή παραγωγῆς ἀγιογραφικῶν κειμένων τόν 11ο αἰῶνα ἀποτελεῖ ἡ ἀμφισβήτηση ἀνάδειξης νέων ἁγίων. Ὁ ἅγιος *Συμεών Νέος ὁ Θεολόγος* εἶναι ὁ σημαντικότερος θεολόγος τῆς περιόδου (924-1022). *Βιογράφος του εἶναι* ὁ ἱερομόναχος καί ἡγούμενος τῆς μονῆς Στουδίου κατά τήν ἐποχή τοῦ σχίσματος τῶν *Ἐκκλησιῶν Νικήτας Στηθαῦτος* πού ἐκτός ἀπό μαθητής του, ἐξέδωκε καί τό θεολογικό ἔργο του.

Σημαντική βυζαντινή μοναστηριακή φυσιογνωμία αὐτῆς τῆς περιόδου ἀποτελεῖ ὁ ἰδρυτής τοῦ ἀθωνικοῦ κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ καί τῆς Μεγίστης Λαύρας Ἄθω, ἅγιος Ἄθανάσιος ὁ Ἄθωνίτης, πού κατάγονταν ἀπό τήν Τραπεζοῦντα. Ἔχουν διασωθεῖ δύο Βίοι του πού ἀποτελοῦν θέμα ἀκαδημαϊκῆς ἀντιπαράθεσης. Ἡ ἐπικρατοῦσα θέση εἶναι αὐτή τοῦ ἐκδότη J. Noret, ὅτι συντάκτης τοῦ ἐκτενοῦς Βίου Α, πού χρονολογεῖται ὡς παλαιότερος, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἄθανάσιος καί διακρίνεται γιὰ τό ἰδιαίτερα ἐκλεπτυσμένο του ὕφος σέ ἀντίθεση μέ τό ἀπλό ὕφος τοῦ Βίου Β πού συντάκτης του θεωρεῖται ἀνώνυμος μοναχός τῆς Μεγίστης Λαύρας μεταξύ 1050 καί 1150³⁸.

Ὁ ἀσυνήθιστος καί καινοτόμος *Βίος τοῦ ὁσίου Κύριλλου Φιλεώτη* μέ συντάκτη του τόν μοναχό *Νικόλαο Κατασκευηνό*, συνδέεται μέ ἕνα νέο εἶδος ἀγιότητος τούς «ἔγγαμους ἁγίους» πού ἀναπτύσσεται στήν μεσοβυζαντινή περίοδο σέ συνδυασμό μέ μία πρόδηλη ἀσκητική πρακτική φιλανθρωπίας γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης ὁ *Βίος τοῦ ὁσίου Μελετίου τοῦ Νέου*, ἰδρυτῆ τῆς ὁμώνυμης Μονῆς στόν Κιθαιρώνα, ἀποτελεῖ παράδειγμα τῆς μοναστηριακῆς ἀναγέννησης στό ἑλληνικό ἔδαφος στήν διάρκεια αὐτῆς τῆς περιόδου καί ἐξιστορεῖται ἀπό δύο σύγχρονους ἀγιογράφους τοῦ 12ου αἰῶνα, τόν *Νικόλαο Μεθώνης* (BHG 1247) καί τόν *Θεόδωρο Πρόδρομο* (BHG 1248)³⁹.

Στήν *Κωνσταντινούπολη*, κέντρο ἀγιογραφικῆς παραγωγῆς κειμένων ὁμάδα βυζαντινῶν διανοουμένων κατέχουν ρόλο-κλειδί. Ὁ *Μιχαήλ Ψελλός* ἐπισημοποιεῖ καί ἐπαινεῖ τήν πρακτική τῶν «μεταφράσεων» ὡς λογοτεχνική ἐπεξεργασία κειμένων μέ σκοπό καί τήν ρητορική τους βελτίωση, ὅπως γίνεται κατανοητό μέσα ἀπό τό *Ἐγκώμιόν του* στόν Συμεών τόν Μεταφραστή. Σημαντική ἀγιολογική ἐργασία του ἀποτελεῖ ὁ *Βίος τοῦ ἁγίου Αὔξεντιου* (BHG 203) πού γιὰ τόν Kazhdan ἀποτελεῖ αὐτοβιογραφία τοῦ Ψελλοῦ⁴⁰.

Ὁ *Θεοφύλακτος ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδος* (1089) συνδέεται μέ τόν κύκλο τῶν μαθητῶν τοῦ Ψελλοῦ, ὑπῆρξε «μαῖστωρ τῆς ρητορικῆς καί δασκαλος τοῦ Εὐαγγελίου» στήν Κωνσταντινούπολη. Σημαντικά εἶναι δύο ἀγιολογικά του ἔργα: α) ὁ *Βίος τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ἀχρίδος* (BHG 355) καί β) *Ἐγκώμιον γιὰ τούς δεκαπέντε μάρτυρες τῆς Τιβεριοιούπολεως* (Στρωμνίτσα) πού συνέβη ἐπί βασιλείας Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτη καί εἶναι γραμμένο σέ ἀπτικίζουσα γλῶσσα μέ ρητορικά σχήματα⁴¹.

Οἱ τρεῖς *Πανηγυρικές* τοῦ ἁγίου *Νεοφύτου* τοῦ *Ἐγκλείστου* ἀπό τήν Κύπρο ἀποτελοῦν χαρακτηριστικό παράδειγμα τῆς ἐπαρχιακῆς ἀγιογραφίας τοῦ 12ου αἰῶνα καί πολύτιμη πηγή γιὰ τήν κυπριακή ἀγιολογία, ὅπου χρησιμοποιεῖ γλωσσικούς τύπους ἀπό τήν λαϊκή κυπριακή διάλεκτο ὅπως καί ἐπαναλαμβανόμενο ὕφος κατά τήν χρήση χαιρετισμῶν⁴².

Ἡ *ἀγιογραφική λογοτεχνία τῆς Θεσσαλονίκης* εἶναι ἰδιαίτερης σημασίας. Ἐπικεντρώνεται σέ

ἀριθμό κειμένων για τόν πολιοῦχο καί προστάτη τῆς πόλης ἅγιο Δημήτριο. Ὁ μοναχός καί φιλόσοφος Συμεών ἔγραψε Ἐγκώμιον σέ λόγια γλώσσα μέ ὀμηρικές ἐκφράσεις, ὅπως καί ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος Ἐγκώμιον καί Κανόνα. Ὁ Εὐστάθιος, λιγότερο γνωστός γιά τά ἀγιολογικά του ἔργα, ἔγραψε: α) Ἐγκώμιον στούς Μάρτυρες Ἀλέξανδρο, Ἀλφειό, Ζώσιμο καί Μάρκο τόν ποιμένα· β) Βίο ὀσίου Φιλοθέου πρεσβυτέρου (Ὁψικίου), γ) Ἐγκωμιαστικό Βίο ἁγίου Φωτίου Θεσσαλίας (BHG 1545) ἰδρυτῆ τῆς μονῆς Ἀκαπνίου Θεσσαλονίκης καί κληρικό στόν κύκλο τοῦ Βασιλείου Β' ⁴³.

Ἡ Παλαιολόγεια Ἐποχή (1261-1453) χαρακτηρίζεται ἀπό πολιτική καί οἰκονομική παρακμή σέ συνδυασμό μέ ἀνθηθή τεχνῶν καί γραμμάτων. Οἱ (νέοι) ἅγιοι καί βιογράφοι τους κατοικοῦν ἐπί τό πλεῖστον σέ Κωνσταντινούπολη, Θεσσαλονίκη καί Ἅγιον Ὅρος.

Ἡ Θεοδώρα Ραούλαινα Καντακουζηνή Παλαιολογίνα (1240-1300) συγγραφέας καί μέλος τοῦ κύκλου τῶν λογίων τῆς Παλαιολόγειας ἀναγέννησης ἔγραψε Βίο γιά τούς ἀδελφούς Θεόδωρο καί Θεοφάνη Γραπτό (BHG 1793), ὁμολογητές στήν περίοδο εἰκονομαχίας, καί ἴσως τό κείμενο ἀποτελεῖ συγκαλυμμένο ἀφιέρωμα στούς δύο ἀδελφούς τοῦ συζύγου τῆς Θεοδώρας πού τυφλώθηκαν ἀνθιστάμενοι στήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου τῆς Λυών γιά τήν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν ⁴⁴.

Ὁ ἐκκλησιαστικός ἱστορικός Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος ὑπῆρξε βιογράφος «παλαιῶν» ἁγίων. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ «Βίος καί πολιτεία καί μερική θαυμάτων διήγησις τῆς ὀσίας μητρὸς Εὐφροσύνης τῆς Νέας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει» (BHG 627), πού ἐνῶ ἡ ἁγία εἶναι σύγχρονη τοῦ Λέοντος τοῦ ΣΤ' Σοφοῦ (866-912), καταγράφονται θαύματα πού συμβαίνουν μέχρι ἐποχῆς Ἀνδρονίκου Β (1259-1332) ⁴⁵.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἀκροπολίτης (†1324) μέγας λογοθέτης, πού μερικές φορές τόν ἀποκαλοῦν «νέο Μεταφραστή», ἔγραψε 29 Βίους καί Ἐγκώμια σέ παλαιούς ἁγίους. Μόνο ὁ Βίος στόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Ἐλεήμονα τόν Νέον (BHG 889η), πού προφανῶς ἔζησε στήν αὐτοκρατορία Νικαίας, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ «νέος» ἅγιος. Σέ ὅλα τά ἀγιολογικά κείμενά του ὁ Ἀκροπολίτης προσπά-

θησε νά ἀκολουθήσει τούς ρητορικούς τύπους καί νά γράφει σέ ὕφος πού θά ἐγκρίνονταν ἀπό τά μέλη τῶν λογίων τοῦ κύκλου του, στούς ὁποίους καί τά ἔστειλε γιά νά λάβει τήν κριτική τους. Πηγές ἐμπνευσῆς του ὑπῆρξαν προσωπικά βιώματα ἴασης (ἁγία ὀσιομάρτυρα Θεοδοσία, ἅγιος Βάρβαρος) προσκνηματικό ταξίδι στούς Ἅγίους Τόπους (Προκόπιος Μεγαλομάρτυς Καισάρειας), παράκληση δασκάλου του (ἅγιος Ἰωάννης Ἐλεήμων ὁ Νέος), μία ἀνακαινισμένη ἐκκλησία (ἁγία Θωμαΐς), ἀνάθεση λόγου πρὸς ἐκφώνηση τῆς ἡμέρας τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου (ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός, Μέγας Κωνσταντῖνος, ἅγιος Βάρβαρος) ⁴⁶.

Οἱ ἁγιογράφοι, ἀπό τά μέσα μέχρι τά τέλη τοῦ 14ου αἰῶνα (1330-1400), προέρχονται ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἀπό μοναχικούς παρά τῶν ἀνακτόρων κύκλους καί ἐμπνέονται ἀπό τό νέο πνευματικό κίνημα τοῦ Ἡσυχασμοῦ.

Τρεῖς ἁγιογράφοι κυριαρχοῦν τήν περίοδο αὐτή: α) ὁ ἱστορικός Νικηφόρος Γρηγοῤῥᾶς (1292/1295-1358/1361). Ἐγραψε γιά τόν Μιχαήλ Σύγκελλο (BHG 1297), εἰκονολάτρη Ὁμολογητῆ τοῦ 9ου αἰῶνα, ἡγούμενο τῆς Μονῆς τῆς Χώρας μέ τήν ὁποία ὁ Γρηγοῤῥᾶς εἶχε στενή σχέση. Προφανῶς εἶχε πρόσβαση στήν ἐκδοχή Βίου τοῦ Συγκελλοῦ ἀπό ἀνώνυμο ἁγιογράφο (BHG 1296), μᾶλλον κάποιον μοναχό τῆς Μονῆς τῆς Χώρας, καί γιά μεγάλο μέρος τῆς ἐργασίας του ὁ Γρηγοῤῥᾶς τόν ἀκολουθήσει καί ἐπανέλαβε τίς ἴδιες πληροφορίες. Ἡ «μετάφραση» τοῦ Βίου ἀπό τόν Γρηγοῤῥᾶ ὅμως ἀντανακλᾷ διαφορετικούς στόχους: γράφει σέ πῶ ἐκλεπτυσμένο ἀπτικό ὕφος, ἀποκρύπτει κάποιες ἰδιαίτερες λεπτομέρειες καί προσθέτει ρητορικά χωρία. Ἐπίσης γράφει Βίο καί γιά τόν δάσκαλο καί θεῖο του Μητροπολίτη Ἡράκλειας (Πόντου) Ἰωάννη, πού θεωρεῖται ὡς τό πιο πετυχημένο ἔργο του, παρά τό δυσνόητο ὕφος του, πού ὅμως ὁ Martin Hinterberger τόν θεωρεῖ περισσότερο κοσμική βιογραφία παρά ἀγιολογική ἐργασία ⁴⁷.

β) Ὁ Φιλόθεος Μητροπολίτης Σηλυβρίας (†1389), ἔζησε ἕναν αἰῶνα μετά τόν Γρηγοῤῥᾶ, εἶχε κλασική ἐκπαίδευση, ἔγινε ἡσυχαστής μοναχός, ἐργάστηκε ὡς γραφέας καί ὕμνογράφος. Ἐγραψε Βίο γιά τόν σύγχρονό του Μακάριο Κωνσταντινουπόλεως (BHG 1000) ⁴⁸ πού ἀναδεικνύει τήν πο-

λυμάθειά του μέ συχνή χρήση άποσπασμάτων από εκκλησιαστικούς, αλλά και κλασσικούς συγγραφείς και «Έγκώμιον εις τόν άγιον Μεγαλομάρτυρος Άγαθόνικον» (BHG 43) πού έχασε τήν ζωή του για τήν πίστη του στην Σηλυβρία επί βασιλείας αυτοκράτορα Μαξιμιανού. Αυτό τό κείμενο άπευθύνεται στό εκκλησίασμα του καθεδρικού ναού τής Σηλυβρίας τήν ήμέρα έορτασμού του άγιου και τόν Φιλόθεο τόν συνδέουν δύο λόγοι μέ αυτόν τό άγιο: κατάγονται και οι δύο από τήν περιοχή τής Νικομήδειας και ό Φιλόθεος άναδείχθηκε μητροπολίτης τής πόλης όπου ό Άγαθόνικος μαρτύρησε.

γ) *Ό Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φιλόθεος Κόκκινος* (1300-1377/1378). Γεννημένος στή Θεσσαλονίκη, ήγούμενος τής Μονής Μεγίστης Λαύρας του Άγιου Όρους, Μητροπολίτης Ηρακλείας Θράκης και δύο φορές Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Τό έργο του τόσο για άγίους των πρώτων αιώνων όσο και για συγχρόνους του έχουν κοινό παρανομαστή τόν στενό σύνδεσμό τους μέ τήν άγαπημένη του Θεσσαλονίκη. Έγραψε Έγκώμιον στον άγιο Δημήτριο και Λόγο στην άγία όσιομάρτυρα Άνυσία (μαρτύρησαν στή Θεσσαλονίκη επί αυτοκράτορος Μαξιμιανού). Επίσης έγραψε για πέντε συγχρόνους του πού γεννήθηκαν στή Θεσσαλονίκη ή θάφτηκαν εκεί: α) Βίος άγιου Σάββα του Νέου β) Βίος άγιου Ίσιδώρου Α΄ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (κατά κόσμον Βουχειρά) γ) Βίος όσιου Γερμανού Μαρούλη δ) Υπόμνημα εις τόν όσιον Νικόδημον τόν Νέο (μοναχό Μονής Φιλοκάλλους Θεσσαλονίκης, όπου ό Φιλόθεος υπηρέτησε ως ήγούμενος) ε) Λόγος εις τόν έν άγίους Πατέρα ήμών Γρηγόριον Παλαμάν Αρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης. Ένθερμος υποστηρικτής του Ήσυχασμού ό Φιλόθεος, επιθυμούσε τήν άναγνώριση του Παλαμά ως άγιου πού πράγματι έγινε επί πατριαρχίας του τό 1368⁴⁹.

Λιγότερο γνωστός άγιογράφος είναι ό *Άντώνιος, Μητροπολίτης Λαρίσης* (1340-1362). Έγραψε για τόν άγιο Γεώργιο πού ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στην Δυτική Θεσσαλία, για τόν άγιο Οικουμενίο, τόν θαυματουργό Επίσκοπο Τρίκκης, και για τόν προκατόχο του άγιο Κυπριανό Λαρίσης. Ό Άντώνιος Λαρίσης ενδιαφέρεται νά προβάλει τοπικούς άγιους. Στους Λόγους του παρουσιάζει

έθνικό και πατριωτικό χρωματισμό. Έκτός από τόν άκραιφνή άρχαϊσμό του, τήν άρχαία Ελλάδα δέν τήν βλέπει σαν παγανιστικό αντίπαλο, αλλά σαν μέρος τής πολιτιστικής και χριστιανικής κληρονομιάς⁵⁰.

Τέλος ό *Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κάλλιστος*⁵¹ έγραψε τόν Βίο του πνευματικού του πατέρα όσιου *Γρηγορίου του Σιναΐτου* πού συνέβαλε καθοριστικά στην διάδοση τής ήσυχαστικής παράδοσης από τόν Άθω μέχρι στους Σλάβους και στους Βούλγαρους.

Μεταξύ των Ήσυχαστών μοναχών πού άκολούθησαν τήν παράδοση του Γρηγορίου Σιναΐτη είναι: α) *Ό όσιος Ρωμύλος τής Ραβανίτσας* πού γεννήθηκε στην πόλη Βιδίνιο (Βουλγαρία) και *βιογράφος του ήταν ό μοναχός Γρηγόριος* πού τόν συνόδεψε στα Παρόρια και στον Άθω⁵². β) *Ό όσιος Άθανάσιος ό Μετεωρίτης*, ήσυχαστής μοναχός και πρώτος κτίτορας τής Μονής Μεγάλου Μετεώρου ή τής Μεταμορφώσεως και όργανωτής συστηματικού μοναστικού κοινοβίου. Σέ πρόσφατη έρευνά του ό Δ. Σοφιανός *αναφέρει ως συντάκτη και γραφέα του Βίου τόν Νεϊλο Σταυρά*, λόγιο μοναχό και γραφέα πολλών κωδίκων των Μετεώρων στα τέλη 14ου και άρχές 15ου αιώνα⁵³. γ) *Ό όσιος Μάξιμος Καυσοκαλυβίτης* πού είχε τέσσερις *βιογράφους*: 1) *τόν όσιο Νήφωνα Καυσοκαλυβίτη* 2) *τόν Θεοφάνη, ήγούμενο Μονής Βατοπεδίου Άγιου Όρους και μετέπειτα Μητροπολίτη Περιθεωρίου Ξάνθης*. Η έκδοχή αυτού του Βίου υπάρχει και στό Νέο Έκλόγιο του Άγιου Νικοδήμου 3) *τόν ιερομόναχο Ίωαννίκιο Κόγγυλα* 4) *τόν ιερομόναχο Μακάριο Μακρή* (1383-1431), μοναχό στή Μονή Βατοπεδίου Άγιου Όρους και στή συνέχεια ήγούμενο στή Μονή Παντοκράτορος στην Κωνσταντινούπολη (BHG 1237f)⁵⁴. *Ό Βίος πού έγραψε ό Νήφων* είναι σέ άπλή καθομιλουμένη γλώσσα γεμάτη γραμματικά λάθη και άτελείς προτάσεις. Επίσης παρουσιάζει περιεργές παραλείψεις γεγονότων (π.χ. θάνατος όσιου) και δέν υπάρχει χρονική άκολουθία (π.χ. μετά θάνατον θαύματα του άγιου προηγούνται και άκολουθούν άναφορές στό χάρισμα τής διόρασης του όσο βρισκόνταν έν ζωή). *Ό Βίος πού έγραψε ό Θεοφάνης* είναι και αυτός σέ άπλή καθομιλουμένη γλώσσα, αλλά παρουσιάζει καλύτερη όργάνωση από αυτόν

του Νήφωνος είναι διπλάσιος σέ ἔκταση, περιέχει περιγραφή θανάτου τοῦ ὁσίου καί τοποθετεῖ τά μεταθάνατον θαύματά του στό τέλος τῆς διήγησης. Ἐπίσης τονίζει ἀκόμη τήν σχέση τοῦ Μαξίμου μέ τόν Ἰουχαστή Γρηγόριο Σιναῖτη, κάτι πού ὁ Νήφων ἀγνοεῖ ἐντελῶς. Ὁ Μακάριος Μακροῦς πάλι (BHG 1237f) βασίστηκε στήν νεότερη ἐκδοχή ἐκδοσης τοῦ Βίου, αὐτή τοῦ Θεοφάνη. Στό ἀνώνυμο Ἐγκώμιον τοῦ Μακαρίου (κεφ. 34) ἀναφέρεται ὅτι ὁ Μακάριος ξαναέγραψε τόν Βίο, γιατί εἶχε ἀντίρρηση πρὸς τό ὕφος τῶν προηγουμένων ἐκδοχῶν καί ἔτσι ὀδηγήθηκε στήν «μετάφραση» τοῦ Βίου ἀπό τόν Θεοφάνη καί μάλιστα σέ πιό λόγο ὕφος, ἐπισημαίνοντας ἀπό τήν ἀρχή τήν ἀνάγκη ν' ἀκολουθηθοῦν οἱ (ρητορικοί) «τύποι» τῶν ἐγκωμίων, ὅπως περιγραφῆς τῆς γενέτειρας τοῦ ὁσίου, τῆς οἰκογένειας καί τῆς ἀνατροφῆς του. Ὁ Μακάριος δέν περιέλαβε κάποια γεγονότα πού ὑπῆρχαν στό Βίο τοῦ Θεοφάνη ὅπως καί προσέθε-

σε κάποια ἄλλα πού δέν ἀναφέρονταν ἀπό τόν Θεοφάνη. Ἡ σύγκριση τῶν κειμένων Μακαρίου καί Θεοφάνη δίνουν τήν εὐκαιρία νά δεῖ κάποιος τόν τρόπο πού ἕνας συγγραφέας συνειδητά ὀριοθετεῖ τό ἐπίπεδο ὕφους πού ἐπιλέγει γιά τήν συγγραφή ἐργασίας του σέ σχέση μέ κάποια ἄλλη προγενέστερη μέ τό ἴδιο θέμα. Αὐτό πού πλέον γίνεται κατανοητό εἶναι ὅτι τό «Ἅγιον Ὄρος» εἶναι ἀκόμη ἕνας φωτεινός πόλος, ἐκτός ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη καί τήν Θεσσαλονίκη, γιά τήν συγγραφή ἀγιολογικῶν ἔργων σέ λόγο ὕφος⁵⁵.

Ἡ τελευταία περίοδος τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀπέδειξε τήν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἐνασχόληση μέ τήν ἀγιογραφία ἀπό λόγιους, κληρικούς, μοναχούς πού στήν συντριπτική τους πλειοψηφία ἦταν πολυμαθεῖς, εἶχαν κοινό μορφωτικό ὑπόβαθρο, ἦταν ἐξοικειωμένοι μέ τήν ρητορική καί ἐπέδιωξαν πιό ἐκλεπτυσμένο ὕφος στήν συγγραφή τῶν κειμένων τους.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σ. Πασχαλίδη, *Ἐν ἀγίοις. Εἰδικά Θέματα Βυζαντινῆς καί Μεταβυζαντινῆς ἀγιολογίας*, τ. Α, ἐκδ. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη, 2011, σελ.77-79, 83-84. Πρὸβλ. I. Sevcenko, *Levels of Style in Byzantine Prose*, JOB 31/1 (1981): 289-312. Cl. Rapp, *Byzantine Hagiographers as Antiquarians, Seventh to Tenth Centuries*, BF XXI (1995) 31-42.
2. Cl. Rapp, *Byzantine Hagiographers as Antiquarians, Seventh to Tenth Centuries*, σ. 36.
3. Cl. Rapp, *Byzantine Hagiographers as Antiquarians, Seventh to Tenth Centuries*, σ. 37.
4. Σ. Πασχαλίδη, *Ἐν ἀγίοις*, σ.78-79.
5. Cl. Rapp, *Byzantine Hagiographers as Antiquarians, Seventh to Tenth Centuries*, σ. 38 πρὸβλ. C. Mango, *The two Lives of St. Ioannikios and the Bulgarians*, Harvard Ukrainian Studies 7 (1983), 393-404.
6. Cl. Rapp, *Byzantine Hagiographers as Antiquarians, Seventh to Tenth Centuries*, σ. 38 πρὸβλ. A.-J. Festugière σέ συνεργασία μέ Rydèn Léontios de Néapolis, *Vie de Syméon le Fou et Vie de Jean de Chypre*, Paris 1974, 103, 1. 7-8.
7. F. Halkin, *Douze récits byzantins sur Saint Jean Chrysostome*, Subs. Hag.60, Brussels, 1977, σ.72.
8. PG. 26, 837B.
9. Βίου: Ἰωάννη Ἐλεήμονος PG. 114,896A, Ἀβραμίου PG. 115,45A, Νικολάου PG.116,317A, Σπυρίδωνος PG. 116,417A. Πρὸβλ. Cl. Rapp, *Byzantine Hagiographers as Antiquarians, Seventh to Tenth Centuries*, σ. 42.
10. Μ. Ψελλοῦ, *Ἐγκώμιον εἰς τόν Μεταφραστήν κῆρ Συμεών*, PG 114, 193A.
11. A. Ehrhard, *Die Legendensammlung des Symeon Metaphrastes und ihr uhrsprünglicher Bestand. Eine paläographische Studie zur griechischen Hagiographie*, Festschrift zum elffhundertjährigen Jubiläum des deutschen Campo Santo in Rom (1897): 46-82. Τοῦ ἰδίου, *Forschungen zur Hagiographie de griechischen Kirche vornehmlich auf Grund der hagiographischen Handschriften von Mailand, München und Moskau*,

- Romische Quartalschrift II (1897): 67-205. Τοῦ ἰδίου, *Ueberlieferung and Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche*, Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur 50-52, Leipzig & Berlin 1936-1952, I.19 n.3 καὶ III. 942-67.
12. Βλ. St. Efthymiadis. *The Life of patriarch Tarasios by Ignatios de Ignatios Deacon (BHG 1698)*, Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs 4, Aldershot 1998, σ. 39.
 13. Ὁ Ταράσιος ἦταν γιὸς δικαστῆ ἐνῶ ὁ Θεόδωρος Στουδίτης γιὸς κρατικοῦ λειτουργοῦ.
 14. Βλ. P. Lemerle, *Le premier humanisme byzantin. Notes et remarques sur enseignement et culture à Byzance dès origines au Xe siècle*. Bibliothèque byzantine études 6, Paris 1971, σ. 7-8.
 15. P.G. 100, 1069-1186. Βλ. St. Efthymiadis, *Hagiography from the 'ark age' to the age of Symeon Metaphrastes (eighth- tenth centuries)*, The Ashgate Research Companion to Byzantine Hagiography, Volume I: Periods and places, ed. By Stephanos Efthymiadis, Ashgate, σ. 100-101. Πρβλ. Ε. Κουντούρα-Γαλάκη, *Ὁ Βυζαντινὸς κληρὸς καὶ ἡ κοινωνία τῶν σκοτεινῶν αἰώνων*, ΕΙΕ, Ἴνστιτούτο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, Μονογραφίες 3, Ἀθήνα 1996.
 16. St. Efthymiadis, *Hagiography from the 'dark age'*, σ. 102-104.
 17. http://asiaminor.ehw.gr/Forms/fLemmaBody.aspx?lemmaid=4542#endNote_11. Πρβλ. St. Efthymiadis, *Hagiography from the 'dark age'*, σ.104-106.
 18. St. Efthymiadis, *Hagiography from the 'dark age'*, σ. 110.
 19. Cl. Rapp, *Byzantine Hagiographers as Antiquarians, Seventh to Tenth Centuries*, σ. 38 πρβλ. C. Mango, *The two Lives of St. Ioannikios and the Bulgarians*, σ. 393-404.
 20. St. Efthymiadis, *Hagiography from the 'dark age'*, σ. 110.
 21. Εὐωδίου Μοναχοῦ, *Οἱ 42 μάρτυρες τοῦ Ἀμορίου*, Εἰσαγωγή, μετάφραση καὶ σχόλια ἀπὸ Στέφανο Εὐθυμιάδη, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1989.
 22. St Efthymiadis, *Hagiography from the 'dark age'*, σ. 114.
 23. 1) Γεωργίου Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Εἰς τὸν Βίον τοῦ Χρυσοστόμου (cod 96), P.G. 104, σ. 341-360 2) Ἐκλογαὶ τοῦ Βίου Γρηγορίου τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας ἀρχιερέως, (cod 252) P.G. 104, σ.95-100 3) Ἐκλογαὶ ἐκ τοῦ Βίου τοῦ Ἀθανασίου, (cod. 258) P.G. 104, σ.131-158 4) Μαρτύριον τῶν ἁγίων ἑπτὰ Παίδων, (cod. 253) P.G. 104, σ. 100-102 5) Μαρτύριον Τιμοθέου τοῦ Ἀποστόλου, (cod. 254) P.G. 104, σ. 101-104 6) Μαρτύριον τοῦ Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, (cod. 255) P.G. 104, σ.103-106 7) Βίος Παύλου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου τοῦ Ὁμολογητοῦ, (cod. 257) P.G. 104, σ. 119-132 8) Πολιτεία τῶν ἁγίων Πατέρων Μητροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου, ἐν ἧ καὶ ὁ βίος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, (cod. 256) P.G. 103, σ. 105-120.
 24. Βλ. T. Hägg, *Photius as Reader of Hagiography. Selection and Criticism*, DOP 53 (1999): 43-58. Πρβλ. Jacques Bompaire, *Photius et la seconde sophistique, d' après La Bibliothèque*, περ. Travaux et Memoires, vol.8, 1981, σ.79-82. Πρβλ. G. Kustas, *The Literary Criticism of Photius: A Christian Definition of Style*, Hellenika (Thessalonike) 17 (1962): 132- 169. D. Afinogenov, *Patriarch Photius as Literary Theorist: Aspects of Innovation*, BSI 56 (1995): 339-345.
 25. St Efthymiadis, *Hagiography from the 'dark age'*, σ. 114-115. Πρβλ. *Kirchen Lexikon* (in German). Retrieved August 20, 2011.
 26. Σ. Πασχαλίδη, *Νικήτας Δαβίδ Παφλαγών. Τό πρόσωπο καὶ τό ἔργο του. Συμβολή στή μελέτη τῆς προσωπογραφίας καὶ τῆς ἀγιολογικῆς γραμματείας τῆς προμεταφραστικῆς περιόδου*, Βυζαντινὰ κείμενα καὶ Μελέται, τ. 28, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 300-316.
 27. St Efthymiadis, *Hagiography from the 'dark age'*, σ. 120. Πρβλ. Talbot, *Family Cults in Byzantium: the case of St Theodora of Thessalonike*, σ. 55-56,61 καὶ St. Efthymiadis, *Medieval Thessalonike and the miracles of its Saints*, σ.58-62.
 28. St Efthymiadis, *Hagiography from the 'dark age'*, σ.121. Πρβλ. Delehaye H., *La Vie de Sainte Theoctiste de Lesbos*, Βυζάντιον 1(1924)191-200. Φιλόθεου Ζερβάκου, *Ὅσια Θεοκτίστη ἡ Λεσβία*, Ἐν Ἀθήναις 1977. Τοῦ ἰδίου, *Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας*, Ὁρθόδοξος Κυψέλη, Θεσσαλονίκη 2001. Π. Ζεζλέντου, *Περί τοῦ ἀξιολπίστου τοῦ συναξαρίου Θεοκτίστης τῆς ὁσίας*, Byzantische Zeitchrift 10 (1901) 159-165. Α. Κομίνη, *Υμνογραφικὰ σπὴν Ὅσια Θεοκτίστη*, Πρακτικὰ Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου: Ἡ Ἐκατονταπυλιανὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ Πάρος (Πάρος 15-19 Σεπτεμβρίου 1996), Πάρος 1998, σ. 245-251. Γ. Ναυπλιώτου, *Θεοκτίστη ἡ Λεσβία ποῦ ἄγιασε σπὴν Καταπολιανὴ τῆς Πάρου*, Ἀθήναι 1931. Φ. Κόντογλου, *Γίγαντες ταπεινοί*, Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1991, σ. 133-142. Δ. Σοφianoῦ, *Ὁ βίος τῆς ὁσίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας ὡς πηγὴ ἱστορικῆ, φιλολογικῆ καὶ ἀρχαιολογικῆ*, Πρακτικὰ Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου: Ἡ Ἐκατονταπυλιανὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ Πά-

- ρος (Πάρος 15-19 Σεπτεμβρίου 1996), Πάρος 1998, σ. 253-268. Γ. Σωτηρίου, Λεσβιακή Άγιολογία ή Λεσβιακόν Λειμωνάριον, Μυτιλήνη 1958, σ.112-148. Ι. Φουντούλη, Λεσβιακά Άγιολογικά Μελετήματα Β΄, Μυτιλήνη 2002, σ. 79-138.
29. Byzantina Symmeikta Vol. 25, 2015 Βιβλιοκρισία: D. Sullivan - A.-M. Talbot - S. Mcgrath, The Life of Saint Basil the Younger. *Critical Edition and Annotated Translation of the Moscow Version*, Washington D.C. 2014 [Dumbarton Oaks Studies XLV], σελ. xii+829. ISBN 2013041388 από \Αγγελίδη Χριστίνα Institute for Byzantine Research, Athens 10.12681/ byzsym. 1211. Πρβλ. St Efthymiadis, *Hagiography from the 'dark age'*, σ. 126-127. Πρβλ. Rydén, *The date and the Life of St. Niphon* (BHG 1317z) και τοῦ ἰδίου *The Andrew Salos Apokalypse: Greek text, translation and commentary*, DOP 28 (1974), 197-263. Βλ. Kazhdan, *A History of Byzantine Literature (850-1000)*, 185-203.
30. Βλ. Chr. Högel, *Symeon Metaphrastes. Rewriting and Canonization*, Museum Tusculanum Press, University of Copenhagen, 2002, σ.39-41. Πρβλ. H. Delehaye. *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice Sirmondiano nunc Berolinensi adiectis synaxariis selectis*, Bruxelles 1902, σ. iii-v και J. Noret, *Menologes, synaxaires, mènes. Essai de clarification d'une terminologie*, AnBoll 86 (1968): 21-24. Ehrhard I.327-701. M. Mullett and A. Kirby (eds.). *The Theotokos Evergetis and eleventh-century monasticism* Belfast Byzantine Tests and Translations 6.1, Belfast 1994.
31. Chr. Högel, *Symeon Metaphrastes. Rewriting and Canonization*, σ. 55-56. Πρβλ. ODB ὑπό Synaxarion.
32. S. Paschalidis, *The Hagiography of the eleventh and Twelfth centuries*, στο The Ashgate Research Companion to Byzantine Hagiography, vol. I: Periods and Places, ed. By Stephanos Efthymiadis, Ashgate, σ. 144. Πρβλ. Chr. Högel, *Symeon Metaphrastes. Rewriting and Canonization*, σ.118, 127, 141 κ.έ.
33. Ehrhard II.697-699.
34. Chr. Högel, *Symeon Metaphrastes. Rewriting and Canonization*, σ. 139. Πρβλ. Zilliacus, *Zur stilistischen Umarbeitungstechnik des Symeon Metaphrastes*, Byzantinische Zeitschrift 38 (1938): 333-350. Peyr, *Zur Umarbeitung rhetorischer Texte durch Symeon Metaphrastes*, *Jahrbuch der österreichischen Byzantinistik* 42 (1992): 143- 155, σ. 149-150. W. Horandner. *Der Prosarythmus in der rhetorischen Literatur der Byzantiner*. WBS 16, Wien 1981, σ. 134 κ.έ.
35. Chr. Högel, *Symeon Metaphrastes. Rewriting and Canonization*, σ.141-146.
36. Chr. Högel, *Symeon Metaphrastes. Rewriting and Canonization*, σ.150. Πρβλ. Ehrhard III. 341-442. Πρβλ. S. Paschalidis, *The Hagiography of the eleventh and Twelfth centuries*, σ.145. Πρβλ. ODB ὑπό *Menologion of Basil II*.
37. Π. Β. Πάσχου, Ἅγιοι, οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ. Εἰσαγωγή στήν Ἅγιολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἐκδ. Ἀρμός, σ. 188· πρβλ. Νικοδήμου, Συναξαριστής, τ. Α, σελ. 27· Ε. Γ. Παντελάκη, ΜΕΕ, τ. ΚΒ΄, σελ. 550γ· Π.Γ. Νικολόπουλου, Θ.Η.Ε., τ. 11, Ἀθήναι 1967, στ. 554-556.
38. S. Paschalidis, *The Hagiography of the eleventh and Twelfth centuries*, σ.149-150.
39. S. Paschalidis, *The Hagiography of the eleventh and Twelfth centuries*, σ. 151-152.
40. S. Paschalidis, *The Hagiography of the eleventh and Twelfth centuries*, σ.154. Πρβλ. Kazhdan, *Hagiographical Notes 3. An Attempt at Hagio-autobiography. The Pseudo-Life of 'saint' Psellus?*
41. S. Paschalidis, *The Hagiography of the eleventh and Twelfth centuries*, σ. 154-155.
42. S. Paschalidis, *The Hagiography of the eleventh and Twelfth centuries*, σ. 155. Πρβλ. Χρ. Οἰκονόμου, Ὁ ἅγιος Νεόφυτος ὁ ἔγγλειστος καί τό συγγραφικό του ἔργο, περ. Ἐνατενίσεισ, σ. 20-23, www.kykkos.org.cy/imkt.cy.net/09/T09-020.pdf. Βλ. Δημητρακόπουλου-Σπίγγου, *Οἱ χαρτεῖσμοί τῆς Παναγιυρικῆς Α΄ τοῦ ἁγίου Νεοφύτου Ἐγγλείστου*, ΕΕΦΣΠΑ 38 (2006-2007), σ. 159-171.
43. S. Paschalidis, *The Hagiography of the eleventh and Twelfth centuries*, σ.157.
44. A-M. Talbot, *Hagiography in Late Byzantium (1204-1453)*, στο The Ashgate Research Companion to Byzantine Hagiography, vol. I: Periods and Places, ed. By Stephanos Efthymiadis, Ashgate, σ. 177.
45. A-M. Talbot, *Hagiography in Late Byzantium*, σ. 177.
46. A-M. Talbot, *Hagiography in Late Byzantium*, σ. 178-179. Πρβλ. ΕΙΕ/ΙΒΕ, Ἅγιολογία Ὑστερης Βυζαντινῆς Περιόδου, Ἡλεκτρονικός κατάλογος κειμένων.
47. A-M Talbot, *Hagiography in Late Byzantium*, σ. 181-182.
48. Α. Παπαδόπουλου-Κεραμέως, *Λόγος εἰς τόν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν Μακάριον πρότερον μὲν ἐν Ἐώα ὕστερον δέ καί ἐν Κωνσταντινουπόλει κατά τήν μονήν τοῦ Καλλίου ἀσκήσαντα*, Ἀνέκδοτα ἑλληνικά συγγράμματα, ἔγγρα-

- φα καί ἄλλα κείμενα κατ' ἐκλογὴν συλλεγέμενα ἐκ τήν ἐν τῇ Μαυρογορδάτειω Βιβλιοθήκῃ ἀναγεγραφομένων χειρογράφων καί νῦν πρῶτον ἐκδιδόμενα ὑπό..., ἐν Κων/λει 1884, σ. 46-59. Πρβλ. Μ. Χρόνη-Βακαλοπούλου, *Φιλόθεος Σηλυβρίας. Βίος καί συγγραφικό ἔργο*, Ἀθήνα 1992, διδακτορική διατριβή, (ιδιαίτερα σ. 132-140).
49. Βλ. Δ. Τσεντικόπουλου, *Φιλόθεος Κόκκινος. Βίος καί ἔργο, διδακτορική διατριβή*, ΑΠΘ, 2001 (ιδιαίτερα σελίδες 243-309). Πρβλ. Δ. Κλεόπα, *Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου Ἀρχιεπίσκοπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ, Ὁμιλία μα'*, ἐν Ἱεροσολύμοις 1857, σ. α' -πς' · *Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ*, PG.151, 551-656 Π. Χρήστου, *Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ*, ΕΠΕ 70, Θεσσαλονίκη 1984 Δ. Τσάμη, *Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ*, ΕΕΘΣΠΘ 27 (1982), 7-199. A-M. Talbot, *Hagiography in Late Byzantium*, σ. 183-184.
50. Βλ. Β. Ψευτογκᾶ, *Ἀντωνίου Ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης, Λόγοι Θεολογικοί, Θεομητορικοί, Δεσποτικοί, Ἀγιολογικοί* (εἰσαγωγή-σχόλια-κείμενα), Θεσσαλονίκη 2002 Μ. Τατάπα, *Ἀντωνίου Μητροπολίτου Λαρίσης, Ἐγκώμιον εἰς τόν ἅγιον Οἰκουμένιον*, Εἰσαγωγή-νεοελληνική ἀπόδοση-σχόλια, Βυζαντινὸς Δόμος 8-9 (1995-1997), 31-55 Ἀντωνίου Ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης, *Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν Κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί Παρθένου Μαρίας*, Βυζαντινά 20(1999), 267-270 Χ. Στεργιούλη, *Ὑμνογράφοι καί ὕμνογραφικά κείμενα (Κανόνες) τοῦ ἁγίου Ἀχιλλίου*, Θεσσαλικά Μελετήματα 3 (2013), σ. 9-10. Στ. Γουλούλη, *Ἀντωνίου Λαρίσης, Ἐγκώμιον εἰς τόν ἅγιον Κυπριανὸν Λαρίσης*, Προλεγόμενα-κείμενο-μετάφραση, Λάρισα 1991.
51. A-M. Talbot, *Hagiography in Late Byzantium*, σ. 185.
52. Halkin, *Un ermite des Balkans au XIVE siècle. La vie grecque de st. Romylos*, Byzantion 31, 1961, 111- 147. Πρβλ. Κ. Παυλικιάνωφ, *The athonite period in the life of saint Romylos of Vidin*, Βυζαντινά Σύμμεικτα 15, σ. 247-255.
53. Δ. Σοφριανού, *Ὁ ὅσιος Ἀθανάσιος ὁ Μετωρίτης. Βίος, Ἀκολουθία, Συναξάριον*. Προλεγόμενα, Μεταφρ. τοῦ Βίου, Κριτική ἔκδ. κειμένων, Ἐκδ. Ἱ.Μ. Μεγάλου Μετεώρου (Μεταμορφώσεως), Μετέωρα 1990. Πρβλ. Χρ. Μότσιου, *Οἱ ἅγιοι τῶν Μετεώρων*, διδακτορική διατριβή ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1998 (ιδιαίτερα σ. 34-37, 64-104). Πρβλ. Ν. Βέη, *Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορία τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων*, Βυζαντινός 1 (1909), 191-331. Βλ. Δ. Σοφριανού, *Ἐξακόσια χρόνια μοναστικῆς παρουσίας στὰ Μετέωρα. Ἱστορική τεκμηρίωση*, Τρικαλινά 11 (1991).
54. A-M. Talbot, *Hagiography in Late Byzantium*, σ. 186. Ἀκολουθία συνέθεσε ὁ Χ. Μ. Μπούσιας, πού ὑπάρχει ἀνέκδοτη στὴ Μονὴ Βατοπεδίου. Πρβλ. *Μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ ἐπικεκλημένου Μακροῦ*, ἔκδ. Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Μακάριος Μακροῦς, Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος 3, Ἀθήνα 1889, 459-467. Βλ. *Βίος Μακαρίου Μακροῦ*, ed. Ast. Argyriou, Macaire Makrès et la polémique contre l' Islam. Édition princeps de l'éloge de Macaire Makrès et de ses deux oeuvres anti-islamiques précédée d'une étude critique [Studi e testi 34], Città del Vaticano, 1986, 185-236. Βλ. Ἀστ. Ἀργυρίου, *Μακαρίου τοῦ Μακροῦ συγγράμματα*. Θεσσαλονίκη, Κέντρο Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν, 1996, σ. 247.
55. A-M. Talbot, *Hagiography in Late Byzantium*, σ. 188.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Άριθμ. 6228-2016/85/13.1.2017

Άναγνώρισις συστάσεως Ένορίας
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος
συμφώνως πρός τό ἄρθρον 25 τοῦ Ν. 4301/2014

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει:

1. τό ἄρθρον 25 παρ. 1 τοῦ Ν. 4301/2014,
2. τήν ὑπ' ἀριθμ. 908/20.12.2016 εἰσήγησιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φωκίδος κ. Θεοκτίστου,
3. τήν ἀπό 11.1.2017 Ἀπόφασιν τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου,

διαπιστοῦμεν

τήν σύστασιν πρό τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Νόμου 590/1977, τῆς Ένορίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Κερασεᾶ, μέ ἔδρα τήν τοπικήν κοινότητα Κερασεῶν, τῆς

Δημοτικῆς Ένότητος Βαρδουσίων, τοῦ Δήμου Βαρδουσίων, τῆς περιφερειακῆς Ένότητος Φωκίδος, τῆς Περιφέρειας Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος, ἰδρυθείσης πρό τοῦ ἔτους 1951, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 13/12.6.1951 πράξεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος.

Ἡ παρούσα Διαπιστωτική Πράξις νά δημοσιευθῆ εἰς τήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 11ῃ Ἰανουαρίου 2017

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

Ὁ Μεθώνης Κλήμης

Άριθμ. 5833-2016/213/1.2.2017 Κανονισμός συστάσεως και λειτουργίας
 του ἐκκλησιαστικοῦ ἰδρύματος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν:
 «Βρεφονηπιακός Σταθμός - Νηπιαγωγεῖο - Δημοτικὸ Σχολεῖο
 Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Βριλησίων
 τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν»

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
 ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχουσα ὑπ' ὄψιν:

1. τὰ ἄρθρα 29 παρ. 2 καὶ 59 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Φ.Ε.Κ. Α΄ 146/1977), ὅπως ἔχουν τροποποιηθεῖ διὰ τοῦ ἄρθρου 68 τοῦ Ν. 4235/2014,

2. τὰς ὑποχρεώσεις τῆς ποιμανούσης Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἀπὸ τὰς εὐαγγελικὰς ἐπιταγὰς, τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους,

3. τὰς ὑφισταμένους κοινωνικὰς, ποιμαντικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν,

4. τὴν ὑπ' ἀριθμ. ΕΞ.65972016/30.11.2016 πρότασιν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου,

5. τὴν ἀπὸ 3.1.2017 Γνωμοδότησιν τοῦ Νομικοῦ Γραφείου τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ

τὴν ἀπὸ 11.1.2017 Ἀπόφασιν τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἀποφασίζει

Τροποποιεῖ καὶ κωδικοποιεῖ σέ ἐνιαῖον κείμενον τὸν Κανονισμόν συστάσεως καὶ λειτουργίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἰδρύματος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν: «Βρεφονηπιακός Σταθμός - Νηπιαγωγεῖο - Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Βριλησίων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν», (Φ.Ε.Κ. 2548 Β΄/24.9.2014) ὡς ἑξῆς:

Κανονισμός συστάσεως καὶ λειτουργίας
 τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἰδρύματος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν:
 «Βρεφονηπιακός Σταθμός - Νηπιαγωγεῖο - Δημοτικὸ
 Σχολεῖο Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως Σωτῆρος
 Βριλησίων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν»

Ἄρθρον 1
 Σύστασις

Στὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν καὶ στὴν ἐνορία τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Βριλησίων

συνιστᾶται ἐκκλησιαστικὸ ἴδρυμα, κατ' ἐφαρμογή τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 29 παρ. 2, 59 παρ. 2 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ν.590/1977), μέ τὴν ἐπωνυμία «Ἐκπαιδευτήρια Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Βριλησίων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν», τὸ ὁποῖο θὰ ἀποτελεῖ αὐτοτελὴ ὑπηρεσία τοῦ νομικοῦ προσώπου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Βριλησίων, ἰδίας διαχείρισις καὶ μὴ κερδοσκοπικὸ χαρακτήρα, θὰ διέπεται δέ ἀπὸ τὶς διατάξεις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ καὶ τὶς κείμενες διατάξεις τοῦ ἐλληνικοῦ Νόμου περὶ συστάσεως, ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων, ὁ ὁποῖος καὶ ὑπερισχύσει τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ.

Ἄρθρον 2
 Σκοπὸς τοῦ Ἰδρύματος

1. Σκοπὸς τοῦ Ἰδρύματος εἶναι ἡ προσφορά παιδείας ὑψηλοῦ ἐπιπέδου στὴν ἐλληνικὴ νεολαία, μέ σύγχρονες ἐκπαιδευτικὲς καὶ παιδαγωγικὲς ἀρχές καὶ μεθόδους, προσαρμοσμένες στὶς ἰδιαιτερότητες τῆς κοινωνίας μας. Ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν μαθητῶν μας μέ τὸν καλλίτερο δυνατό τρόπο, ἡ καλλιέργεια ὑψηλῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιών, ἡ ἀνάπτυξις ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνείδησις, ἡ παροχὴ ἀκαδημαϊκῶν γνώσεων σέ συνδυασμό μέ τὴν εὐρύτερη ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς τους, ἡ προσέγγισις μέ τὶς ποικίλες μορφές τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἡ ἐνθάρρυνσις καὶ ἡ ἀνάδειξις ἰδιαίτερων κλίσεων καὶ δεξιοτήτων, ἡ ἀπόκτησις πνεύματος φιληλιθίας καὶ κοινωνικῆς προσφορᾶς, ὁ σεβασμὸς στὰ δικαιώματα τῶν ἀλλῶν, ἡ διάχυσις τῶν φιλελεύθερων καὶ δημοκρατικῶν ἀρχῶν στὴ λειτουργία τῆς σχολικῆς κοινότητος ἀποτελοῦν τοὺς κύριους στόχους τῆς παρεχόμενης ἐκπαίδευσις.

2. Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸ συστήνονται καὶ λειτουργοῦν:
 α) Βρεφονηπιακὸς Σταθμὸς πρὸς ἐξυπηρέτησις, φύλαξις, προστασία, ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψις, διαπαιδαγώγησις, δημιουργικὴ ἀπασχόλησις, ψυχαγωγία καὶ ἐν γένει φροντίδα βρεφῶν καὶ νηπίων (ἀπὸ 6 μηνῶν μέχρι 4 ἐτῶν) ἐργαζομένων συζύγων καὶ μητέρων πού, κατὰ προτίμησις, κατοικοῦν ἢ διαμένουν στὴν περιφέρεια τῆς

ένορίας Μεταμορφώσεως Σωτήρος Βριλησίων και σε περιφέρειες άλλων ένοριών, κατόπιν έξασφάλισης άδειας για τή λειτουργία του ως άνω Βρεφονηπιακού Σταθμού, σύμφωνα με τους όρους και τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας (ιδίως άρθρ. 12 παρ γ Ν. 2082/1992) με διακριτικό τίτλο του τό «Βρεφονηπιακός Σταθμός Έλερου Ναού μεταμορφώσεως Βριλησίων».

β) Έκπαιδευτήρια Πρωτοβάθμιας Έκπαίδευσης (Νηπιαγωγείο και Δημοτικό Σχολείο) στην περιοχή των Άνω Βριλησίων προς εξυπηρέτηση των εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών, που εντάσσονται στην υποχρεωτική εκπαίδευση, όσων δηλαδή παιδιών συμπληρώνουν τό 4ο και τό 5ο έτος της ηλικίας τους και φοιτούν στο Νηπιαγωγείο, καθώς και παιδιών ηλικίας από 6 έτων έως 12, που φοιτούν στο Δημοτικό άλλως έως της έγγραφης τους στην Δευτεροβάθμια Έκπαίδευση, εργαζομένων συζύγων που, κατά προτίμηση, κατοικούν ή διαμένουν στην περιφέρεια της ένορίας Μεταμορφώσεως Σωτήρος Βριλησίων και σε περιφέρειες άλλων ένοριών, κατόπιν έξασφάλισης άδειας για τή λειτουργία του ως άνω Νηπιαγωγείου και Δημοτικού, σύμφωνα με τους όρους και τις διατάξεις της κείμενης και έκαστοτε ισχύουσας νομοθεσίας, με διακριτικό τίτλο του Νηπιαγωγείου «*Έδιωτικό Νηπιαγωγείο Έλερου Ναού Μεταμορφώσεως Βριλησίων*» και του Δημοτικού τό «*Έδιωτικό Δημοτικό Έλερου Ναού Μεταμορφώσεως Βριλησίων*» αντίστοιχα.

γ) Έκπαιδευτήρια Δευτεροβάθμιας Έκπαίδευσης (Γυμνάσιο και Γενικό Λύκειο) στην περιοχή των Άνω Βριλησίων προς εξυπηρέτηση των αναγκών των μαθητών που όλοκληρώνουν την υποχρεωτική εκπαίδευση (Α΄ κύκλος Δευτεροβάθμιας Έκπαίδευσης) και φοιτούν στον Β΄ κύκλο της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (μετά- υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Έκπαίδευση) εργαζομένων συζύγων που, κατά προτίμηση, κατοικούν ή διαμένουν στην περιφέρεια της ένορίας Μεταμορφώσεως Σωτήρος Βριλησίων και σε περιφέρειες άλλων ένοριών, κατόπιν έξασφάλισης άδειας για τή λειτουργία του ως άνω Γυμνασίου και Λυκείου, σύμφωνα με τους όρους και τις διατάξεις της κείμενης και έκαστοτε ισχύουσας νομοθεσίας, με διακριτικό τίτλο για τό Γυμνάσιο «*Γυμνάσιο Έλερου Ναού Μεταμορφώσεως Βριλησίων*» αντίστοιχα.

3. Σκοπός επίσης του Έδρυματος είναι ή διοργάνωση και υποστήριξη παράλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων όπως ή έκδοση έντύπων και βιβλίων, ή οργάνωση διαλέξεων, έορτών και άλλων παρεμφερών έκδηλώσεων για τήν προστασία της μητέρας και του παιδιού γενικώς, ή εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, επαγγελματικού προσανατολισμού, άγωγής υγείας, κυκλοφοριακής άγωγής, έλληνικής ιστορίας, παράδοσης και πολιτισμού, διαπολιτισμικής άγωγής κ.ά.

Άρθρον 3 Όργάνωση-Διοίκηση

1. Τό Έδρυμα τελεί υπό τήν πνευματική και διοικητική έποπτεία της Έλερας Άρχιεπισκοπής Άθηνών και διοικείται από πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) που άπαρτίζεται από:

α) Τόν Μακαριώτατο Άρχιεπίσκοπο Άθηνών και πάσης Έλλάδος, ως Πρόεδρο, όπως όρίζεται από τόν άρθρο 59 παρ. 2 του Καταστατικού Χάρτη της Έκκλησίας της Έλλάδος, αναπληρούμενο σε περίπτωση κωλύματος ή άπουσίας από τόν έκαστοτε Πρόεδρο του Έκκλησιαστικού Συμβουλίου του Έλερου Ναού Μεταμορφώσεως Σωτήρος Βριλησίων και

β) τά υπόλοιπα 4 μέλη του έκαστοτε Έκκλησιαστικού Συμβουλίου. Η θητεία των μελών του Δ.Σ. είναι τριετής, δύναται νά ανανεωθεί και τό αξίωμα τους είναι τιμητικό και άμισθο.

2. Τό Δ.Σ. κατά τήν πρώτη συνεδρίασή του επιλέγει με ταξύ των μελών του τόν γραμματέα και τόν ταμία.

3. Τό Δ.Σ. συνέρχεται τακτικά κάθε μήνα και έκτάκτως όταν κριθεί αυτό αναγκαίο από τόν Πρόεδρο ή ζητηθεί έγγράφως από τρία (3) τουλάχιστον μέλη του Δ.Σ.

4. Στις συνεδριάσεις του Δ.Σ. τηρούνται πρακτικά, στα όποια καταχωρίζονται όλες οι άποφάσεις, καθώς και ή γνώμη των μειοψηφησάντων μελών. Τά πρακτικά αναγιγνώσκονται κατά τήν έπομένη Συνεδρία του Δ.Σ. και υπογράφονται από όλα τά μέλη.

Άρθρο 4

Καθήκοντα Διοικητικού Συμβουλίου

1. Τό Δ.Σ. διοικεί τό Έδρυμα και φροντίζει για τήν έκπλήρωση των σκοπών του. Διαχειρίζεται τις υποθέσεις αυτού, έγκρίνει τόν έτήσιο προϋπολογισμό και άπολογισμό έσόδων και έξόδων, τους όποιους υποβάλλει για έγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο και άποφασίζει για κάθε δαπάνη των Μονάδων των Έκπαιδευτηρίων.

2. Προσλαμβάνει με σύμβαση εργασίας Έδιωτικού Δικαίου άορίστου ή όρισμένου χρόνου και άπολύει τό προσωπικό όλων των Μονάδων των Έκπαιδευτηρίων, άποφασίζει δε τήν καταβολή έφ΄ άπαξ άμοιβής για τήν παροχή υπηρεσιών στο Έδρυμα.

3. Προσλαμβάνει συμβούλους επί παιδαγωγικών, ιατρικών, νομικών, οικονομικών και άλλων θεμάτων και άποφασίζει για κάθε θέμα που δέν προβλέπεται από τόν παρόντα κανονισμό, πάντοτε δε με τήν έγκριση των Πράξεων του από τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

4. Μεριμνά για τήν έξεύρεση οικονομικών πόρων και τήν έπαύξηση αυτών, καθώς και για τήν εύρυθμη, όμαλή, άπρόσκοπτη και άποτελεσματική λειτουργία του Έδρυματος.

5. Συντάσσει τόν Έσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας του Βρεφονηπιακού Σταθμού, του Νηπιαγωγείου, του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου.

Άρθρον 5

Καθήκοντα του Προέδρου

1. Ο Πρόεδρος του Δ.Σ. εκπροσωπεί το Ίδρυμα ενώπιον κάθε Δικαστικής, Εκκλησιαστικής ή άλλης Αρχής και σε όλες τις σχέσεις του με άλλα ιδρύματα, οργανισμούς, νομικά και φυσικά πρόσωπα. Δύνανται να έκχωρει το δικαίωμα αυτό κατά περίπτωση σε άλλο μέλος του Δ.Σ., κατόπιν απόφασης του Δ.Σ., γεγονός που αυτοδικαίως θα συμβαίνει και στις περιπτώσεις που αναπληρώνεται στα καθήκοντά του από τον νόμιμο αναπληρωτή του.

2. Προσκαλεί το Δ.Σ. σε τακτικές και έκτακτες συνεδριάσεις.

3. Λαμβάνει γνώση της αλληλογραφίας και υπογράφει τη σχετική αλληλογραφία.

4. Μεριμνά για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κανονισμού και των αποφάσεων του Δ.Σ.

Άρθρον 6

Καθήκοντα του γραμματέα

1. Ο γραμματέας του Δ.Σ. τηρεί το βιβλίο Πρωτοκόλλου εισερχομένων και εξερχόμενων εγγράφων του Ίδρύματος.

2. Συντάσσει τα πρακτικά των συνεδριάσεων του Δ.Σ. και φυλάσσει το βιβλίο των πρακτικών.

3. Τηρεί τα αρχεία των βιβλίων όλων των Μονάδων των Εκπαιδευτηρίων και φυλάσσει τις σφραγίδες αυτών.

4. Συντάσσει τις Βεβαιώσεις Φοίτησης στο Νηπιαγωγείο, τους Τίτλους Σπουδών (Απολυτήρια) για το Δημοτικό, Γυμνάσιο και Λύκειο.

Άρθρον 7

Καθήκοντα του ταμία

1. Ο ταμίας εισπράττει τα έσοδα του Ίδρύματος και εκδίδει Γραμμάτια εισπράξεως υπογραφόμενα από τον Πρόεδρο και τον ταμία.

2. Για κάθε εισφορά σε είδος εκδίδεται απόδειξη παραλαβής και γίνεται καταχώρηση στα οικεία βιβλία του Ίδρύματος.

3. Ένεργεί τις πληρωμές, αφού εκδοθεί το χρηματικό ένταλμα πληρωμής, το οποίο υπογράφεται από τον Πρόεδρο και τον ταμία.

4. Τηρεί το βιβλίο του Ταμείου, στο οποίο καταχωρίζονται τα έσοδα και τα έξοδα, τα οποία πραγματοποιούνται κατά την χρονική διάρκεια εκάστης οικονομικής χρήσεως.

5. Τηρεί τα διαχειριστικά βιβλία κάθε Μονάδας των Εκπαιδευτηρίων, τα οποία φυλάσσει, καθώς και τα παραστατικά στοιχεία των εισπράξεων και των πληρωμών.

6. Συντάσσει τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό τους οποίους υποβάλλει έγκαιρα προς ψήφιση στο Δ.Σ.

και στη συνέχεια στο οικείο Μητροπολιτικό Συμβούλιο για έγκριση.

7. Τα διπλότυπα Γραμμάτων Εισπράξεων και Πληρωμών φέρουν τη θεώρηση της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών.

Άρθρον 8

Προσωπικό των Εκπαιδευτηρίων.

1. Το προσωπικό όλων των Μονάδων των Εκπαιδευτηρίων διακρίνεται σε τακτικό (άμειβόμενο) και έθελοντικό (μή άμειβόμενο). Ο αριθμός των θέσεων του τακτικού προσωπικού καθορίζεται με απόφαση του Δ.Σ. ώστε να καλύπτονται πλήρως οι ανάγκες λειτουργίας του Βρεφονηπιακού σταθμού, του Νηπιαγωγείου, του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου.

2. Για την εύρυθμη, ομαλή και άποτελεσματική λειτουργία κάθε Μονάδας προσλαμβάνεται Διευθύντρια ή Διευθύντρια που να διαθέτει τα απαραίτητα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα και ο οποίος έχει την ευθύνη λειτουργίας της Μονάδας του, και συγκεκριμένα μεριμνά για την εκπαίδευση, την υγιεινή κατάσταση των παιδιών, για την διαπαιδαγώγησή τους, την ψυχαγωγία τους, την καλή διατροφή. Μεριμνά για την καθαριότητα των κτιρίων, παρέχει συμβουλευτική ενημέρωση και υποστήριξη στους γονείς των παιδιών, ενημερώνεται και συνεργάζεται με τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στα επί μέρους τμήματα των Εκπαιδευτηρίων. Τόν Διευθυντή ή την Διευθύντρια όταν απουσιάζει ή κωλύεται αναπληρώνει ο Υποδιευθυντής ή η Υποδιευθύντρια που ορίζεται από το Δ.Σ. του Ίδρύματος και στο πρόσωπό του συντρέχουν οι υπό του Νόμου οριζόμενες προϋποθέσεις και προσόντα.

3. Η Διεύθυνση του Βρεφονηπιακού Σταθμού τηρεί το Βιβλίο συμβάντων, τα Ατομικά Δελτία Υγείας των παιδιών, το Βιβλίο παρουσίας αυτών, το Βιβλίο παρουσίας του προσωπικού του σταθμού, και το Μητρώο παιδιών του Βρεφονηπιακού Σταθμού.

3α. Η Διεύθυνση του Νηπιαγωγείου τηρεί το Βιβλίο Μητρώου των νηπίων, Βιβλίο Πρωτοκόλλου Αλληλογραφίας (κοινό και εμπιστευτικό), Βιβλίο Υλικού, Βιβλίο Πρακτικών του Συλλόγου Διδασκόντων, Βιβλίο Σχολικού Συμβουλίου και το Βιβλίο Ημερήσιου Προγράμματος του Νηπιαγωγείου.

3β. Η Διεύθυνση του Δημοτικού τηρεί Βιβλίο Μητρώου και Προόδου μαθητών, Βιβλίο Πιστοποιητικών Σπουδής, Ημερολόγιο σχολικής ζωής, Πρωτόκολλο αλληλογραφίας (κοινό), Έμπιστευτικό Πρωτόκολλο Αλληλογραφίας, Βιβλίο Βιβλιοθήκης, Βιβλίο Εποπτικών Μέσων Διδασκαλίας, Βιβλίο πράξεων Συλλόγου Διδασκόντων και Βιβλίο πράξεων Διευθυντή, Βιβλίο Πράξεων σχολικού συμβουλίου καθώς και τα ακόλουθα έντυπα:

Πιστοποιητικό Σπουδών, Ἀποδεικτικό μετεγγραφῆς, Τίτλος Προόδου, ἔντυπα πού ἀφοροῦν στή βαθμολογία τοῦ μαθητῆ καί ἔλεγχος προόδου.

3γ. Ἡ Διεύθυνση τοῦ Γυμνασίου καί τοῦ Λυκείου τηρεῖ Πρωτόκολλο Ἀλληλογραφίας, Βιβλίο Πράξεων Διευθυντοῦ, Βιβλίο Πράξεων Συλλόγου Διδασκόντων, Ἡμερολόγιο Λειτουργίας Σχολείου, Βιβλία διδασκομένης ὑλης κατά τάξη, Βιβλίο μισθοδοσίας προσωπικοῦ, Βιβλίο βιβλιοθήκης, Βιβλίο ὑλικοῦ, Μητρώο μαθητῶν, Εὐρετήριο μερίδας ἐκάστου μαθητῆ, Βιβλίο φοιτήσεως (ἀπουσιολόγιο), Βιβλίο ἐπιβολῆς κυρώσεων (ποινολόγιο) καθώς καί τά ἀκόλουθα ὑπηρεσιακά ἔντυπα: Ἀτομικά δελτία μαθητῶν, ἔντυπα ἡμερησίων δελτίων φοιτήσεως τῶν μαθητῶν κατά τάξη, ὠρολόγια προγράμματα διδασκαλίας μαθημάτων, τίτλοι σπουδῶν, ἔντυπα ἐπαληθεύσεων τίτλων, ὑπηρεσιακά σημειώματα μετεγγραφῆς μαθητῶν, ἔντυπα εἰσηγήσεως ἢ ἐπιβολῆς πειθαρχικῶν κυρώσεων, καταστάσεις βαθμολογίας προφορικῆς ἐπιδόσεως μαθητῶν, πιστοποιητικά διὰ στρατολογικὴ χρήση, δελτία κινήσεως προσωπικοῦ, καταστάσεις μισθοδοσίας προσωπικοῦ.

4. Προσλαμβάνονται γιὰ τίς ἀνάγκες τοῦ Βρεφονηπιακοῦ Σταθμοῦ ἓνας παιδίατρος, μία δασκάλα μουσικῆς καί γυμνάστρια.

4α. Προσλαμβάνονται γιὰ τίς ἀνάγκες τοῦ Δημοτικοῦ γυμναστή, μουσικός, καθηγητές ξένων γλωσσῶν καί ἐκπαιδευτικοὶ ἀλλῶν εἰδικότητων, ἀνάλογα μέ τό ἀναλυτικὸ πρόγραμμα σπουδῶν.

4β. Προσλαμβάνονται γιὰ τίς ἀνάγκες τοῦ Γυμνασίου καί Λυκείου καθηγητές ξένων γλωσσῶν, γυμναστή, μουσικός, καί ἐκπαιδευτικοὶ ἀλλῶν εἰδικότητων ἀνάλογα μέ τό ἀναλυτικὸ πρόγραμμα σπουδῶν.

5. Οἱ ἀποδοχές τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἰδρύματος καθορίζονται ἐλεύθερα μέ συμφωνία μεταξύ ἐργαζομένων καί ἐργοδότη, δέν μποροῦν ὅμως νά εἶναι κατώτερες τοῦ ἐλαχίστου ἡμερομισθίου πού προβλέπεται ἀπό τίς ἰσχύουσες κάθε φορά συλλογικὲς συμβάσεις τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας.

6. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτῆρα τοῦ Ἰδρύματος ἐλέγχεται ἡ λειτουργία τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἰδρύματος, ἡ ὁποία πρέπει νά εἶναι κόσμια, εὐπρεπῆς καί μέ ἰδιαίτερα περισσεύματα ἀγάπης, ἐπιείκειας καί ὑπομονῆς.

ἄρθρον 9

Λειτουργία τῶν Ἐκπαιδευτηρίων

Ἡ λειτουργία τοῦ Βρεφονηπιακοῦ Σταθμοῦ ἀρχίζει τὴν 1η Σεπτεμβρίου καί λήγει τὴν 31η Ἰουλίου, τοῦ ἐπόμενου ἡμερολογιακοῦ ἔτους, ἐπὶ 5 ἡμέρες, δηλαδὴ ἀπὸ Δευτέρα ὡς Παρασκευή.

Ἡ λειτουργία τῶν ὑπολοίπων Μονάδων τῶν Ἐκπαιδευτηρίων εἶναι ἀντίστοιχη τῶν δημοσίων σχολείων. Τό

σχολικὸ ἔτος ἀρχίζει τὴν 1η Σεπτεμβρίου καί λήγει στίς 31 Αὐγούστου τοῦ ἐπόμενου ἔτους. Τό διδακτικὸ ἔτος ἀρχίζει τὴν 1η Σεπτεμβρίου καί λήγει στίς 21 Ἰουνίου τοῦ ἐπόμενου ἔτους. Ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων ἀρχίζει στίς 11 Σεπτεμβρίου καί λήγει στίς 15 Ἰουνίου τοῦ ἐπόμενου ἔτους.

Ὁ τρόπος λειτουργίας κάθε Μονάδας, τό Πρόγραμμα Σπουδῶν, τό ὠράριο λειτουργίας αὐτῆς καί ὅ,τι ἀφορᾷ στίς ἀργίες, ἐκδηλώσεις, παρελάσεις, εορτές καί κάθε θέμα σχετικὸ μέ τὴν λειτουργία τοῦ κάθε σχολείου περιέχεται ἀναλυτικὰ στὸν ἀντίστοιχο Ἑσωτερικὸ Κανονισμὸ Λειτουργίας κάθε Μονάδας τῶν Ἐκπαιδευτηρίων, ἡ ἀποδοχὴ καί τήρηση τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐγγραφή καί τὴν ὁμαλὴ φοίτηση κάθε μαθητῆ στὰ Ἐκπαιδευτήρια τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Βριλησίων

ἄρθρον 10

Ἐγγραφή παιδιῶν

1. Δικαίωμα ἐγγραφῆς στὰ τμήματα τῶν Ἐκπαιδευτηρίων ἔχουν κυρίως τὰ παιδιά τῆς Ἑνορίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Βριλησίων καί ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν κενές θέσεις γίνονται δεκτὰ καί παιδιά ἀλλῶν ἐνοριῶν. Προηγούνται τὰ παιδιά πού ἤδη φοιτοῦν σὲ προηγούμενη βαθμίδα ἐκπαίδευσης τῶν σχολείων μας.

2. Στὸ Βρεφονηπιακὸ σταθμὸ ἐγγράφονται παιδιά ἀπὸ 6 μηνῶν - 4 ἐτῶν.

3. Στὸ Νηπιαγωγεῖο φοιτοῦν δύο ἡλικίες νηπίων. Ἡ πρώτη ἡλικία (νήπια) περιλαμβάνει τὰ νήπια, τὰ ὁποῖα στίς 31 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους ἐγγραφῆς συμπληρώνουν ἡλικία πέντε (5) ἐτῶν. Ἡ δευτέρη ἡλικία (προνήπια) περιλαμβάνει τὰ νήπια, τὰ ὁποῖα στίς 31 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους ἐγγραφῆς συμπληρώνουν ἡλικία τεσσάρων (4) ἐτῶν.

4. Στὴν Α' τάξη τοῦ Δημοτικοῦ ἐγγράφονται ὑποχρεωτικὰ ὅσοι μαθητῆς συμπληρώνουν τὴ νόμιμη ἡλικία. Οἱ ἐγγραφές πραγματοποιοῦνται ἀπὸ 1 μέχρι 15 Ἰουνίου τοῦ προηγούμενου σχολικοῦ ἔτους. Στίς ὑπόλοιπες τάξεις οἱ μαθητῆς ἐγγράφονται αὐτεπάγγελτα μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τῶν ἀποτελεσμάτων.

5. Ἐφ' ὅσον οἱ γονεῖς τό ἐπιθυμοῦν μπορεῖ νά καθυστερήσει κατὰ ἓνα ἔτος ἡ ἐγγραφή μαθητῆ στὴν Α' τάξη, ὅταν παρουσιάζει σοβαρὲς ἀδυναμίες νά παρακολουθήσει τό πρόγραμμα τῆς α' τάξης.

6. Στὴν Α' Γυμνασίου ἐγγράφονται ὑποχρεωτικὰ ὅσοι μαθητῆς κατέχουν ἀπολυτήριον τίτλο Δημοτικοῦ. Οἱ ἐγγραφές πραγματοποιοῦνται μέχρι καί τὴν προηγούμενη ἡμέρα τῆς ἐναρξῆς τῶν μαθημάτων. (Π.Δ. 579/1982, ΦΕΚ 105 Α). Στὴ Β' καί Γ' Γυμνασίου ἐγγράφονται αὐτεπάγγελτως οἱ προαγόμενοι ἀπὸ τὴν προηγούμενη τάξη.

7. Στην Α΄ Λυκείου εγγράφονται όσοι μαθητές επιθυμούν και κατέχουν απολυτήριο τίτλο Γυμνασίου. Οι εγγραφές πραγματοποιούνται μέχρι και την προηγούμενη ημέρα της έναρξης των μαθημάτων. - (Π.Δ. 579/1982, ΦΕΚ 105 Α). Στη Β΄ και Γ΄ Λυκείου εγγράφονται οι προαγόμενοι από την προηγούμενη τάξη.

Άρθρον 11

Διακοπή φιλοξενίας παιδιών

Η διακοπή φιλοξενίας παιδιών πραγματοποιείται:

1. Όταν τό ζητήσουν μέ αίτησή τους οι γονείς και οι κηδεμόνες τών παιδιών.

2. Όταν παρουσιασθούν σοβαρά προβλήματα στην υγεία ή στη συμπεριφορά τών παιδιών και δέν μπορούν ν' αντιμετωπιστούν από τό προσωπικό τών Έκπαιδευτηρίων.

3. Όταν κατ' εξακολούθηση και παρά τίς έγγραφες ειδοποιήσεις του Δ.Σ. πρós τούς γονείς, αὐτοί δέν συμμορφώνονται πρós τό πρόγραμμα λειτουργίας τής Μονάδας και τόν Έσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας αὐτῆς.

4. Όταν ἀπουσιάζουν ἀδικοιολόγητα συνεχώς πέραν του ἑνός (1) μηνός τά παιδιά από τό σχολεῖο.

5. Όταν δέν καταβάλλεται από τούς γονείς πέραν τών τεσσάρων (4) μηνών ἡ οικονομική τους συμμετοχή χωρίς νά ὑπάρχει σοβαρός λόγος.

Άρθρον 12

Πόροι - Πόροι

Πόροι του Ἰδρύματος εἶναι:

Ἡ ἐτήσια ἐπιχορήγηση του Ἱ. Ναοῦ.

Τά ἔσοδα από τήν πραγματοποίηση διαφόρων ἐκδηλώσεων.

Οἱ δωρεές ἢ οἱ κληρονομίες ὑπέρ του Ἰδρύματος.

Ἡ μηνιαία οικονομική συμμετοχή τών παιδιών πού φιλοξενούνται ἢ φοιτοῦν στίς Μονάδες τών Έκπαιδευτηρίων.

Ἡ καταβολή μηνιαίας συνεισφοράς ἐκ μέρους τής οικογένειας ἔχει τήν ἔννοια τής συμμετοχῆς στό ἔξοδα λειτουργίας του σταθμοῦ και βεβαίως συμβολικό χαρακτήρα και ὄχι κερδοσκοπικό.

Οἱ ἐπιχορηγήσεις από τήν Περιφερειακή ἢ τήν Τοπική Αὐτοδιοίκηση, Ὀργανισμούς και ἄλλα νομικά πρόσωπα Δημοσίου ἢ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου.

Οἱ τόκοι ἐκ τών καταθέσεων του Ἰδρύματος.

Όλα τά ἀνωτέρω ἔσοδα κατατίθενται σέ τραπεζικό λογαριασμό στό ὄνομα τών Έκπαιδευτηρίων του Ἱ. Ναοῦ Μεταμορφώσεως Σωτήρος Βριλησίων.

Ὁ Πρόεδρος ὑπογράφει τά σχετικά ἔγγραφα γιά ἀνάληψη χρημάτων, τίς ἐκδιδόμενες τραπεζικές ἐπιταγές κ.τ.λ.

Άρθρον 13

Τηρούμενα βιβλία

α) Τό Ἰδρυμα ἔχει αὐτοτελή διαχείριση, τηρεῖ δέ τά ἑξῆς βιβλία θεωρημένα από τήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνών.

1. Βιβλίο Πρωτοκόλλου Εἰσερχομένων και Ἐξερχομένων ἐγγράφων

2. Βιβλίο Πρακτικῶν Συνεδριάσεων Δ.Σ.

3. Βιβλίο Ταμείου, διπλότυπα Γραμμάτια Εἰσπράξεων και διπλότυπα Γραμμάτια Πληρωμῶν, τά ὁποῖα εἶναι ἐκτελεστέα, ἐφ' ὅσον φέρουν τήν ὑπογραφή του Προέδρου και του Ταμῆ του Δ.Σ. και εἶναι θεωρημένα από τήν Ι.Α.Α.

4. Βιβλίο κτηματολογίου γιά τυχόν ἀκίνητα περιουσιακά στοιχεῖα του Ἰδρύματος και βιβλίο κινητῶν πραγμάτων.

5. Βιβλίο Συμβάντων

6. Βιβλίο παρουσίας του προσωπικοῦ

7. Μητρώο παιδιών

8. Βιβλίο ἐκδρομῶν, ἐπισκέψεων, ὁμιλιῶν και διαλέξεων

β) Τό Ἰδρυμα τηρεῖ και ἄλλα βιβλία τά ὁποῖα κρίνονται από τό Δ.Σ. ἀπαραίτητα γιά τή λειτουργία του.

Άρθρον 14

Δωρητές-εὐεργέτες

Τό Δ.Σ. μπορεί μέ ἀπόφασή του νά ἀνακηρύξει Δωρητές και Εὐεργέτες εἴτε ἐν ζωῇ εἴτε μετά θάνατον.

Άρθρον 15

Εἰδικές διατάξεις - Κατάργηση του Ἰδρύματος

Τό Ἰδρυμα καταργεῖται μέ ἀπόφαση τής Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου κατόπιν αἰτιολογημένης ἀπόφασης του Δ.Σ. αὐτοῦ, ἡ ὁποῖα ἐγκρίνεται από τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, ὅταν δέν ἐκπληρώνει τίς ἐκκλησιολογικές προϋποθέσεις και τήν ἀποστολή του, ὅταν παρεκκλίνει του σκοποῦ του ἢ καταστεί ἀνέφικτη ἡ λειτουργία του. Σέ κάθε περίπτωση κατάργησης του Ἰδρύματος κάθε κινητό ἢ ἀκίνητο περιουσιακό στοιχεῖο αὐτοῦ ἀνήκει στό Νομικό Πρόσωπο του Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως Σωτήρος Βριλησίων.

Άρθρον 16

Τροποποίηση του Κανονισμοῦ

Ὁ παρών Κανονισμός μπορεί νά τροποποιηθεῖ από τήν Ἱερά Σύνοδο μέ αἰτιολογημένη πρόταση του Δ.Σ. πού ἐγκρίνεται από τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

Ἡ τροποποίηση αὐτή ὑπόκειται στίς ἴδιες διατυπώσεις δημοσίευσης ὅπως και ὁ παρών Κανονισμός.

Άρθρον 17
Ίσχύς τοῦ Κανονισμοῦ

1. Ἡ ἰσχύς τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀρχίζει ὑπό τήν δημοσίευσή του στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.
2. Ὁ Κανονισμός αὐτός δημοσιεύεται καί στό Ἐπίσημο Δελτίο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Ἐκκλησία».

Άρθρον 18
Κάλυψη δαπάνης

Ἡ σύστασις Ἰδρύματος διά τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ, τῶν μελλόντων νά λειτουργήσουν Γυμνασίου καί Λυκείου οὐδεμίαν δαπάνην προκαλεῖ εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Ἐνορίας Μεταμορφώσεως Σωτήρος Βριλησίων Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, πλὴν τῆς ἐτή-

σιας ἐπιχορηγήσεως κατ' ἄρθρον 12, ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἔκδοσιν ἐπόμενων ἀποφάσεων ἐγγραφῆς πιστώσεων εἰς τόν προϋπολογισμό τῆς Ἐνορίας, ἡ δέ δαπάνη μισθοδοσίας τοῦ μελλοντικοῦ ἐμμίσθου προσωπικοῦ θά προέλθῃ καί θά προσδιορισθῇ ὑπό τῶν κανονιστικῶν πράξεων τῆς διαδικασίας προσλήψεως τοῦ ἀναγκαίου προσωπικοῦ.

Ὁ παρών Κανονισμός νά δημοσιευθεῖ στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καί στό ἐπίσημο δελτίο «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἀθῆναι, 11.1.2017

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ὁ Μεθώνης Κλήμης

Άριθμ. 5936-2016/214/1.2.2017

Κανονισμός αναθέσεως και εκτελέσεως
παρά της Ίερας Μητροπόλεως Καστορίας
και των υπαγομένων σέ αυτήν
ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν προσώπων
συμβάσεων ἔργων, μελετῶν και παροχῆς
συναφῶν ὑπηρεσιῶν

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχουσα ὑπ' ὄψιν:

1. τὰ ἄρθρα 29 παραγρ. 2 και 59 παραγρ. 2 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Α' 146), και τὸ ἄρθρο 68 παρ. 1, 5α' τοῦ ν. 4235/2014,

2. τὰς ὑποχρεώσεις τῆς ποιμανούσης Ἐκκλησίας πρὸς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, οἱ ὁποῖες ἀπορρέουν ἀπὸ τὰς Εὐαγγελικὰς ἐπιταγὰς, τοὺς ἱερούς Κανόνες και τοὺς νόμους τοῦ Κράτους,

3. τὰς ὑφισταμένους κοινωνικὰς, ποιμαντικὰς και πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Καστορίας,

4. τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1371/1.11.2016 πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Καστορίας κ. Σεραφεῖμ, και

5. τὴν ἀπὸ 14.12.2016 Γνωμοδότησιν τοῦ Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

Ἀποφασίζει

καθορίζει τὸν τρόπο ἀναθέσεως, ἐκπονήσεως και διενεργείας ἔργων, μελετῶν, προμηθειῶν και ὑπηρεσιῶν παρά τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Καστορίας και τῶν υπαγομένων εἰς αὐτὴν ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν προσώπων, ὡς ἐξῆς:

Κανονισμός ἀναθέσεως και ἐκτελέσεως
παρά τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Καστορίας και τῶν
υπαγομένων σέ αὐτὴν ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν
προσώπων συμβάσεων ἔργων, μελετῶν και
παροχῆς συναφῶν ὑπηρεσιῶν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'
ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 1

Ἀντικείμενον τοῦ Κανονισμοῦ

1) Ἀντικείμενον τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀποτελεῖ ὁ καθορισμός τῶν ὄρων και προϋποθέσεων, κατὰ τοὺς

ὁποῖους ἀνατίθενται, συνάπτονται και ἐκτελοῦνται αἱ συμβάσεις ἔργων, μελετῶν και παροχῆς συναφῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποῖας ἀναθέτει ἡ Ἱερά Μητρόπολις Καστορίας και τὰ υπαγόμενα στήν πνευματικὴ και κανονικὴ δικαιοδοσία και διοικητικὴ ἐποπτεία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομικῆς Πρόσωπα τοῦ ἄρθρου 1 παρ. 4 σέ συνδυασμό με τὰ ἄρθρα 11, 29, 39, 46 και 67 τοῦ Ν. 590/1977 περί Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος και τῶν κατ' ἐξουσιοδότησὴν τοῦ Κανονισμῶν τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος και Ἀποφάσεων τοῦ Μητροπολίτου Καστορίας (Ἐνοριακοῦ Ναοῦ μετὰ τῶν Παρεκκλησιῶν τους, Ἱερές Μονές και Ἱερά Ἡσυχαστήρια, Ἐκκλησιαστικὰ Ἰδρύματα κ.ἄ.).

2) Περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου ἰσχύουν οἱ ὀρισμοὶ τοῦ Κανονισμοῦ 55/1974 (ΦΕΚ Α' 185/1.7.1974).

3) Τὰ ἀνωτέρω ἔργα διακρίνονται εἰς τεχνικὰ και καλλιτεχνικὰ.

α) Τεχνικὸν ἔργον εἶναι πᾶσα μετὰ τοῦ ἐδάφους συνδεομένη κατασκευὴ συμπληρουμένη ἢ μὴ ὑπὸ ἐγκαταστάσεων και ἀντιστρόφως, ἐκτελουμένη ὑπὸ τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Καστορίας νοουμένη ὡς νέα κατασκευὴ, ἀνακαίνισις, ἐπισκευὴ ἢ συντήρησις.

β) Καλλιτεχνικὸν ἔργον νοεῖται γενικῶς πᾶν ὄ,τι δέν περιλαμβάνεται εἰς τὰ τεχνικὰ ἔργα, εἴτε ἐνσωματοῦται εἰς τὰς δομικὰς κατασκευὰς και εἰς τὰς τοιαύτας τῶν ἐγκαταστάσεων εἴτε ἀποτελεῖ διακοσμητικὰς ἐργασίας ὡς ἐνδεικτικῶς κατωτέρω ἀναφέρονται, διακοσμήσεις, ἀγιογραφίσεις, κατασκευὴ τέμπλων, ἀμβώνων, δεσποτικῶν θρόνων, ἀναλογίων, προσκυνηταρίων, θυρῶν και παραθύρων εἰδικῶν σχεδίων, παγκαρίων, ἐπίπλων εἰδικῶν σχεδίων, γενικῶς ἐνθετοῦ διακοσμήσεις δαπέδων τοίχων και ὀροφῶν, ἐτι δέ περὶ ἔργων μνημειακοῦ και καλλιτεχνικοῦ χαρακτήρος.

4) «Μελέτη ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου» εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα συστηματικῆς και ἀναλυτικῆς ἐπιστημονικῆς και τεχνικῆς ἐργασίας και ἐρεῦνης, πού ἀποβλέπει εἰς τὴν παραγωγήν ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου ἢ εἰς τὴν ἐπέμβασιν ἐπὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου ἢ εἰς τὸν σχεδιασμόν και τὴν ἀπει-

κόνισιν ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου. Ἡ μελέτη ἔχει τήν ἔκτασιν καί τό βάθος πού καθορίζεται μέ τήν σύμβασιν ἀναθέσεως τῆς, ἀπεικονίζεται δέ καί παραδίδεται εἰς τήν Ἐκκλησίαν Ἄρχην μέ συγκεκριμένην συμπεφωνημένην μορφήν.

5α) «Σύμβασις παροχῆς ὑπηρεσιῶν συναφῶν μέ ἐκκλησιαστικά ἔργα» εἶναι ἡ σύμβασις εἰς τήν ὁποίαν ἡ παροχή τοῦ ἀναδόχου συνίσταται εἰς τήν προσφοράν γνῶσεων καί ἰκανοτήτων, διά τῆς διαθέσεως κυρίως συγκεκριμένου ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ καί ἀλλῶν μέσων δι' ὁρισμένον χρονικόν διάστημα, πού προσδιορίζεται εἴτε ἡμερολογιακῶς εἴτε ἐν συναρτήσει μέ ὁρισμένον γεγονός τῆς διαδικασίας παραγωγῆς ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου.

Ὡς σύμβασις παροχῆς ὑπηρεσιῶν νοοῦνται ἰδίως αἱ σύμβασις:

- I. Διά τήν σύνταξιν τῶν τευχῶν διαγωνισμοῦ ἀναθέσεως μελέτης ἢ ὑπηρεσίας.
- II. Διά τόν ἔλεγχον καί τήν ἐπιβλεψιν ἔργου ἢ μελέτης.
- III. Διά τήν ὑποστήριξιν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας εἴτε κατά τήν διαδικασίαν ἀναθέσεως συμβάσεως μελέτης, ἔργου ἢ ὑπηρεσίας, εἴτε εἰς τήν ἐπιβλεψιν ἢ τόν ἔλεγχον μελέτης εἴτε εἰς τήν διοίκησιν ἢ ἐπιβλεψιν ἢ ἔλεγχον ἔργου.

β) Ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως περί τόν χαρακτηρισμόν ἔργου τινός ὡς καλλιτεχνικοῦ ἀποφαίνεται ἐν ὄλομελείᾳ τό Κεντρικόν Συμβούλιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς (Κ.Ε.Σ.Ε.Α.) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

6) Ἐκαστον τῶν ἔργων περιλαμβάνει τήν ἐκπόνησιν τῆς μελέτης καί τήν ἐκτέλεσιν τῆς κατασκευῆς του.

7) Τά ἔργα, αἱ μελέται καί αἱ παροχαί συναφῶν ὑπηρεσιῶν διά τήν ἀνάπτυξιν καί ἀξιοποίησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας δέν ἀποτελοῦν «δημόσια ἔργα» ἢ «διοικητικές σύμβασις ἔργων ἢ μελετῶν» ἢ «δημόσιες σύμβασις ἔργων» ἢ «δημόσιες σύμβασις μελετῶν» κατά τήν ἔννοιαν τῆς σχετικῆς νομοθεσίας (Π.Δ. 60/2007, Π.Δ. 59/2007), καθ' ὅσον ἡ Ἱερά Μητρόπολις Καστορίας καί τά ἐποπτευόμενα ἀπό αὐτήν Ἐκκλησιαστικά Νομικά Πρόσωπα δέν συνιστοῦν «ὀργανισμούς δημοσίου δικαίου» κατά τήν ἔννοιαν τῶν ὁδηγιῶν 2004/17/ΕΚ ἢ 2004/18/ΕΚ.

Ὅμοιως καί αἱ ρυθμιζόμενα διά τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ σύμβασις δέν ὑπόκεινται εἰς τās προβλεπομένας διά τὰ Νομικά Πρόσωπα τῆς Γενικῆς Κυβερνήσεως καί τοῦ Δημοσίου Τομέως διαδικασίας προσυμβατικοῦ ἐλέγχου, μέ τήν ἐπιφύλαξιν ὅσων ὀρίζονται στό ἄρθρον 68 παρ. 1 ὑποπαράγρ. 3 τοῦ Ν. 4235/2014.

ἄρθρον 2 Πεδίον Ἐφαρμογῆς

1) Ὁ παρών Κανονισμός ἐφαρμόζεται ἐφ' ὄλων τῶν συναπτομένων ὑπό τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας καί τῶν ἐποπτευομένων ἀπό

αὐτήν Ἐκκλησιαστικῶν Νομικῶν Προσώπων συμβάσεων ἔργων καί μελετῶν εἰς τό πλῆσιον τῆς δραστηριότητος των, ὑπό τήν ἐπιφύλαξιν τοῦ ἄρθρου 68 παρ. 1 ὑποπαράγρ. 3 τοῦ Ν. 4235/2014.

2) Ὁ παρών Κανονισμός ἐφαρμόζεται καί ὅταν ἡ ὑπό σύναψιν σύμβασις ἔργου ἔχει ταυτοχρόνως ὡς ἀντικείμενον καί τήν διενέργειαν προμηθείας ἢ τήν παροχήν ὑπηρεσίας ἢ τήν ἐκπόνησιν μελέτης, ἐφ' ὅσον ἡ προϋπολογιζομένη ἀξία τοῦ ἔργου ὑπερβαίνει τήν προϋπολογιζομένην ἀξίαν τῆς περιλαμβανομένης ἐν τῇ συμβάσει προμηθείας ἢ ὑπηρεσίας ἢ μελέτης.

3) Διά τό ὕψος τοῦ ποσοῦ τῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἔργων, μελετῶν ἢ παροχῆς συναφῶν ὑπηρεσιῶν πού καταλαμβάνονται ἀπό τόν παρόντα Κανονισμόν δέν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ Φ.Π.Α. ἢ ἄλλος τυχόν προβλεπόμενος φόρος ἢ αἱ ἀναθεωρήσεις.

ἄρθρον 3

Σύμβασις μέ ἐκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα

Ἐπὶ τήν ἐπιφύλαξιν τῶν διατάξεων τοῦ κοινοτικοῦ δικαίου, ἐπιτρέπεται, ἀνεξαρτήτως ὕψους προϋπολογισμοῦ, ἢ ἀπ' εὐθείας ἀνάθεσις συμβάσεων ἔργων ὑπό τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου ἢ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, τὰ ὁποῖα ἐποπτεύει ἢ μετέχει ἡ Ἱερά Μητρόπολις Καστορίας ἢ πρὸς ἕτερα Ἐκκλησιαστικά Ἀρχαί, ὡς καί ἡ ἀνάθεσις συμβάσεων ἔργων μεταξύ τῶν ἀνωτέρω ἐκκλησιαστικῶν Νομικῶν Προσώπων.

ἄρθρον 4

Ἀποφαινόμενα Ἱεράρχων

1α) Ὡς Ἐκκλησιαστικά Ἀρχαί λογίζονται τό Νομικό Πρόσωπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας ἢ τό ἐποπτευόμενο ἀπό αὐτήν Ἐκκλησιαστικό Νομικό Πρόσωπο (Ἐνοριακός Ναός, Ἱερά Μονή, Ἡσυχαστήριον, Ἐκκλησιαστικό Ἰδρυμα κ.λπ.).

β) Προϊσταμένη Ἀρχή ἀποτελεῖ τό Μητροπολιτικόν Συμβούλιον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας.

γ) Διευθύνουσα Ὑπηρεσία εἶναι ἡ Τεχνική Ὑπηρεσία τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας.

δ) Ἡ Ἐπιβλέπουσα Ὑπηρεσία ἀποτελεῖται ἐξ ἀπάντων τῶν παρ' αὐτῆς ἐντελλομένων μελῶν τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας. Ἐπί πλέον, καθήκοντα ἐπιβλέποντος μηχανικοῦ δύνανται νά ἀνατεθοῦν καί εἰς ἕτερα πρόσωπα, ἰδιώτας μηχανικούς, οἵτινες δύνανται νά προσληφθοῦν πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐργολαβιῶν, αἱ ὁποῖαι δέν δύνανται νά καλυφθῶσιν ὑπό τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας.

ε) Ὡς «Τεχνικόν Συμβούλιον» ὀρίζεται τό Τεχνικόν Συμβούλιον τῆς Ε.Κ.Υ.Ο.

2) Ὡς «Κύριος τοῦ ἔργου» ὀρίζεται τό Ἐκκλησιαστικόν Νομικόν Πρόσωπον εἰς τό ὁποῖον ἀνήκει τό ἔργον διά λογαριασμόν τοῦ ὁποῖου καταρτίζεται ἡ σύμβασις.

3) Ως «Έργοδοτης» ορίζεται η Αναθέτουσα Αρχή, η οποία συνάπτει την σύμβαση έργου, μελέτης ή και παροχής συναφούς υπηρεσίας.

4) Επί των αιτήσεων θεραπείας εργοληπτών, μελετητών και παρόχων συναφών υπηρεσιών διά συμβάσεις της Ήρας Μητροπόλεως Καστορίας και των κατά περίπτωση Εκκλησιαστικών Νομικών Προσώπων του παρόντος Κανονισμού, αποφαινεται το Μητροπολιτικό Συμβούλιο της Ήρας Μητροπόλεως Καστορίας, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της αρμοδίας Υπηρεσίας ή Επιτροπής.

Άρθρον 5

Επιτροπή διαγωνισμού - διαπραγματεύσεως

1α) Εις τά έργα συνολικού προϋπολογισμού μέχρι, το ανώτατον όριον της δευτέρας τάξεως του Μ.Ε.ΕΠ., χωρίς να συνυπολογίζονται τά κονδύλια της αναθεωρήσεως και του Φόρου Προστιθεμένης Αξίας (Φ.Π.Α.), η Επιτροπή διαγωνισμού ή διαπραγματεύσεως αποτελείται από τρία υπηρεσιακά στελέχη της Ήρας Μητροπόλεως Καστορίας ή του κατά περίπτωση φορέως κατασκευής (μονίμους υπαλλήλους ή στελέχη συνδεδεμένα με σύμβαση εργασίας, έργου ή έντολής),

β) Τά μέλη της Επιτροπής ορίζονται από το όργανον διοικήσεως του φορέως, ο οποίος διενεργεί την δημοπρασίαν ή διαπραγματεύσειν και ο όρισμός τους έγκρίνεται από την Προϊσταμένη Αρχή του παρόντος Κανονισμού. Έν εκ των μελών της Επιτροπής ορίζεται ως πρόεδρος.

γ) Διά την Επιτροπήν ορίζεται και αριθμός αναπληρωματικών μελών, τά όποια αναπληρούν κατά την σειράν διορισμού, οποιαδήποτε εκ των τακτικών μελών, τά όποια τυχόν λείπουν, απουσιάζουν ή κωλύονται.

δ) Τά μέλη της Επιτροπής είναι δυνατόν να ορίζονται διά την διενέργειαν περισσότερων διαδικασιών αναθέσεως.

2α) Εις τά έργα συνολικού προϋπολογισμού ανωτέρου του οριζόμενου εις την παράγραφον 1, η Επιτροπή διαγωνισμού αποτελείται από πέντε (5) τεχνικούς υπηρεσιακά στελέχη του ίδιου ή ετέρων Εκκλησιαστικών Νομικών Προσώπων (μονίμους υπαλλήλους ή στελέχη συνδεδεμένα με σύμβαση εργασίας, έργου ή έντολής), τά όποια έχουν την αντίστοιχον δυνατότητα, ανάλογα με τά στελέχη, τά όποια διαθέτουν αι υπηρεσίες διά την αξιολόγησιν του υπό ανάθεσιν τεχνικού έργου. Αν τό έργο πρόκειται να χρησιμοποιηθεί από φορέα άλλον από τον φορέα κατασκευής, τό ένα από αυτά τά μέλη προέρχεται από τον φορέα, ο οποίος θα χρησιμοποιήσει τό έργο.

β) Η Επιτροπή διαγωνισμού/διαπραγματεύσεως, συγκροτείται από την Προϊσταμένη Αρχή του φορέως κατασκευής του έργου, ως αναφέρεται εις την παρ. α' του παρόντος άρθρου. Έν εκ των μελών της Επιτροπής ορίζεται ο πρόεδρος με τον αναπληρωτήν του.

γ) Διά την επιτροπήν ορίζεται και αριθμός αναπληρωματικών μελών, τά όποια αναπληρούν κατά την σειράν, καθ' ην διορίζονται οποιαδήποτε από τά τακτικά αυτά μέλη, τά όποια τυχόν λείπουν, απουσιάζουν ή κωλύονται. Τό έργο της Επιτροπής διεξάγεται υπό την επιμέλειαν του προέδρου.

4α) Τό Μητροπολιτικό Συμβούλιον της Ήρας Μητροπόλεως Καστορίας δύναται να συγκροτεί εις ετήσιαν βάση Επιτροπές διαγωνισμού διά τό σύνολον των έργων ή κατά κατηγορίας. Εις την περίπτωσην αυτήν διαδικασίαι δημοπρασιών, αι όποιαί ηρχισαν εντός του έτους συνεχίζονται και ολοκληρώνονται υπό της ίδιας Επιτροπής και μετά την λήξιν του έτους. Η ύπαρξις Επιτροπών εις ετήσιαν βάση δεν αποκλείει την συγκρότησιν Επιτροπής διαγωνισμού συγκεκριμένου έργου ή έργων.

β) Αι αποφάσεις συγκροτήσεως άπασών των Επιτροπών διαγωνισμού κοινοποιούνται εις τά διοριζόμενα μέλη και ανακοινώνονται με τοιχοκόλλησιν εις την έδραν της Ήρας Μητροπόλεως Καστορίας ή του κατά περίπτωση αρμόδιου φορέως κατασκευής, ο οποίος την εκδίδει χωρίς να απαιτείται έτερος τύπος δημοσιότητας.

5) Διά τάς προσφοράς, αι όποιαί υποβάλλονται κατά τά συστήματα των περιπτώσεων δ', στ' και ζ' του άρθρου 4 του Ν. 3669/2008 και διά την περίπτωσην ειδικών ή μεγάλων έργων, αι Επιτροπεί διαγωνισμού είναι δυνατόν να συμπληρούνται με αποφασιν του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και με άλλα μέλη που έχουν την κατάλληλον επιστημονικήν κατάρτισιν και που δεν δύναται να είναι περισσότερα από τέσσερα (4). Η έπεξεργασία των στοιχείων διά την αξιολόγησιν των προσφορών δύναται να ανατεθίη με την έν λόγω αποφασιν εις κλιμάκιον της όλης Επιτροπής. Με την απόφασιν καθορίζονται και τά μέλη του κλιμακίου.

6) Κατ' εξαίρεσιν η Προϊσταμένη Αρχή, δι' έργα, τά όποια παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα, δύναται να εφαρμόσθ τας παραγράφους 2 έως 6, έστω και εάν τά έργα αυτά έχουν προϋπολογισμόν μικρότερον από τό όριον της παραγράφου 2.

7) Αι Επιτροπεί διαγωνισμού οφείλουν να παραδώσουν την εισήγησιν των εγκαιρώς προς την Αναθέτουσαν Αρχήν, ώστε η Αρχή να αποφασίση διά τό αποτέλεσμα του διαγωνισμού εντός της προθεσμίας ισχύος των προσφορών.

Άρθρον 6

Κατασκευή έργων και εκπόνησις μελετών

1) Τά έργα της Ήρας Μητροπόλεως Καστορίας και των εποπτευόμενων από αυτήν Εκκλησιαστικών Νομικών Προσώπων κατασκευάζονται βάσει σχετικής μελέτης, αναλόγως της φύσεως του έργου:

Ι. Είτε από εργοληπτικές έπιχειρήσεις, είτε από έμπειροτέχνας, είτε από ειδικούς τεχνίτας, είτε από ειδικούς περι τά εκκλησιαστικά καλλιτέχνας.

II. Από την Ίερά Μητρόπολην Καστορίας ή τό έποπτευό-
μενο από αυτήν έκκλησιαστικό Νομικό Πρόσωπο, με
αυτεπιστασίαν, διά της Διευθύνσεως Τεχνικών Ύπηρε-
σιών της Ίερας Μητροπόλεως Καστορίας και με προ-
σωπικόν πού είτε υπάρχει είτε κατά περίπτωσιν προσ-
λαμβάνεται και άμείβεται από τας πιστώσεις του
 έργου.

2) Αί μελέται της Ίερας Μητροπόλεως Καστορίας και
των έποπτευόμενων από αυτήν Έκκλησιαστικών Νομι-
κών Προσώπων έκπονούνται είτε από την Διεύθυνσιν
Τεχνικών Ύπηρεσιών της Ίερας Μητροπόλεως Καστο-
ρίας, είτε από ιδιώτας μελετητάς, είτε από εταιρείας ή
Γραφεία μελετών.

3) Συναφείς ύπηρεσίαι παρέχονται εις την Ίεράν Μη-
τρόπολην Καστορίας και τά έποπτευόμενα από αυτήν Έκ-
κλησιαστικά Νομικά Πρόσωπα, είτε από ιδιώτας είτε από
εταιρείας ή Γραφεία παροχής ύπηρεσιών πού έχουν την
άπαιτουμένην έπιστημονικήν γνώσιν και τό άνεγνωρι-
σμένον από τό δίκαιον της έπαγγελματικής των έδρας δι-
καίωμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΙ ΑΝΑΘΕΣΕΩΣ

Άρθρον 7

Έπιλογή διαδικασίας ανάθεσεως

1) Η ανάθεσις συμβάσεων έργων ή μελετών ή πα-
ροχής συναφών ύπηρεσιών με προϋπολογισμόν άνωτε-
ρον των εκατόν χιλιάδων ευρώ (100.000,00 €) δύναται
νά γίνη κατά περίπτωσιν με μίαν από τας κατωτέρω δια-
δικασίας:

- I. άνοικτοϋ διαγωνισμού
- II. κλειστοϋ διαγωνισμού
- III. διαπραγματεύσεων
- IV. άνταγωνιστικοϋ διαλόγου
- V. προεπιλογής αναδόχου

2) Διά την ανάθεσιν συμβάσεων έργων ή μελετών ή
παροχής συναφών ύπηρεσιών, των όποιων ό προϋπο-
λογισμός δαπάνης είναι κατώτερος ή ίσος των εκατόν χι-
λιάδων ευρώ (100.000,00 €) είναι δυνατόν, έπιπλέον
των άνωτέρω, νά επιλέγεται κατά περίπτωσιν και μία έκ
των κάτωθι διαδικασιών:

- I. προχείρου διαγωνισμού
- II. διαπραγματεύσεων

Άρθρον 8

Όρισμοί Διαδικασιών άνοικτοϋ, κλειστοϋ διαγωνισμού, διαπραγματεύσεων, άνταγωνιστικοϋ διαλόγου

1) Διαδικασία άνοικτοϋ διαγωνισμού είναι ή διαδικα-
σία, εις τό πλαίσιον της όποιάς κάθε ενδιαφερόμενος
οικονομικός φορέυς δύναται νά υποβάλη προσφοράν.

2) Διαδικασία κλειστοϋ διαγωνισμού είναι ή διαδικα-
σία, εις τό πλαίσιον της όποιάς κάθε οικονομικός φορέυς
δύναται νά ζητήσιν νά συμμετάσχιν έκδηλώνων ενδιαφέ-
ρον, αλλά μόνον οι ύποψήφιοι πού θά κληθοϋν από την
Ίεράν Μητρόπολην Καστορίας ή τό άρμόδιο Έκκλησια-
στικόν Νομικόν Πρόσωπον θά δικαιούνται νά υποβά-
λουν προσφοράν.

3) Διαδικασία με διαπραγματεύσιν είναι ή διαδικασία,
εις τό πλαίσιον της όποιάς ή Ίερά Μητρόπολις Καστορίας
ή τό έποπτευόμενο από αυτήν έκκλησιαστικό Νομικό
Πρόσωπο διαβουλεύεται με έναν ή περισσοτέρους οικο-
νομικούς φορείς της έπιλογής του και διαπραγματεύεται
τούς όρους της συμβάσεως με ένα ή περισσοτέρους από
αυτούς.

4α) Άνταγωνιστικός διάλογος είναι ή διαδικασία, ή
όποία είναι δυνατόν νά ακολουθηθή διά πολυπλόκου
συμβάσει. Εις την διαδικασίαν του άνταγωνιστικοϋ δια-
λόγου δύναται νά προσφύγη ή Ίερά Μητρόπολις Καστο-
ρίας και τά ύπαγόμενα στόν παρόντα Κανονισμό Νομικά
Πρόσωπα ειδικώς εις περίπτωσιν ιδιαίτέρως πολυπλό-
κων συμβάσεων κατ' άνάλογον έφαρμογήν του άρθρου
23 του Π.Δ. 60/2007 (κατ' άντιστοιχίαν του άρθρου 29 της
Όδηγίας 2004/18/ΕΚ), έφ' όσον με άπόφασιν του Μη-
τροπολιτικοϋ Συμβουλίου κριθή ότι ή χρησιμοποίησις
της άνοικτής ή της κλειστής διαδικασίας δέν επιτρέπει την
ανάθεσιν της συμβάσεως.

β) Κατ' αυτήν δημοσιεύεται Προκήρυξις διά της όποιάς
γνωστοποιούνται αι άνάγκαι και αι άπαιτήσεις της Άνα-
θετούσας Αρχής. Όσοι κρίνουν ότι δύναται νά ανταπο-
κριθοϋν έκδηλώνουν ενδιαφέρον. Η Ίερά Μητρόπολις
Καστορίας ή τό έποπτευόμενον Έκκλησιαστικόν Νομι-
κόν Πρόσωπον επιλέγει όσους έκ τούτων πληροϋν τά
προβλεπόμενα έκάστοτε εις την Προκήρυξιν κριτήρια
ποιοτικής έπιλογής. Έν συνέχεια διεξάγει με αυτούς διά-
λογον, προκειμένου νά εύρεθοϋν μία ή περισσότεραι
λύσεισ πού θά ήδύναντο νά ικανοποιήσουν τας άνάγκας
της Άναθέτουσας Αρχής και του «κυρίου του έργου». Μετά την
έξέυρεσιν των λύσεων κηρύσσεται ή λήξις του
διαλόγου και καθοϋνται οι επιλεγέντες ύποψήφιοι νά
υποβάλουν προσφοράν βάσει αυτών.

5α) Εις την διαδικασίαν με προεπιλογήν αναδόχου,
κατ' άρχήν δημοσιεύεται Διακήρυξις πρός έκδήλωσιν
ένδιαφέροντος. Εις την Διακήρυξιν αναφέρονται ή πιθα-
ναλλογουμένη ήμερομηνία κατά την όποιαν όσοι προεπι-
λεγοϋν θά κληθοϋν νά υποβάλουν προσφοράν, ως επί-
σης και ή έγγύσις πού πρέπει νά καταθέσουν προκειμέ-
νου νά συμμετάσχουν εις τό στάδιον ύποβολής των
προσφορών. Άκολουθεί έπιλογή των συμμετασχόντων
βάσει των κριτηρίων πού αναφέρονται εις την Διακήρυ-
ξιν. Έν συνέχεια, οι προεπιλεγέντες προσκαλοϋνται νά
συμμετάσχουν εις τόν κυρίως διαγωνισμόν και νά κατα-
θέσουν προσφοράν.

β) Διά τήν επιλογήν τῆς διαδικασίας αὐτῆς προαπαιτεῖται ἀπόφασις τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου. Ἡ ἐν λόγῳ διαδικασία γίνεται κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 23 τοῦ Ν. 3669/2008.

ἄρθρον 9

Διαδικασία προχείρου διαγωνισμοῦ

1) Πρόχειρος διαγωνισμός εἶναι ἡ διαδικασία, εἰς τὸ πλῆσιον τῆς ὁποίας ἡ Ἱερά Μητρόπολις Καστορίας ἢ τὸ ἐποπτευόμενον ἀπὸ αὐτὴν Ἐκκλησιαστικὸν Νομικὸν Πρόσωπον, μετὰ ἀπὸ ἄτυπον ἔρευναν ἀγορᾶς ἢ μετὰ ἀπὸ δημοσίευσιν προσκλήσεως ἐνδιαφέροντος, ἀναθέτει εἰς ἐκεῖνα τὰ φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ πού θά ἐπιλέξῃ τὴν ἐκτέλεσιν ὀρισμένης συμβάσεως.

2) Ἡ διαδικασία τοῦ προχείρου διαγωνισμοῦ διενεργεῖται ὡς ἑξῆς:

I. Ἡ Ἀναθέτουσα Ἀρχὴ εἴτε διενεργεῖ ἄτυπον ἔρευναν ἀγορᾶς καὶ ἀπευθύνεται εἰς τρεῖς (3) κατ' ἐλάχιστον ὑποψηφίους τῆς ἐπιλογῆς τῆς πού δραστηριοποιοῦνται εἰς τομεῖς συναφεῖς μὲ τὸ δημοπρατούμενον ἀντικείμενον, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ζητεῖται ἡ ὑποβολὴ προσφορᾶς, εἴτε προβαίνει εἰς δημοσίευσιν προσκλήσεως ἐνδιαφέροντος καὶ συλλέγει προσφορὰς ἀπὸ ἐνδιαφερόμενους.

II. Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ἀναθέτουσα Ἀρχὴ δικαιούται νὰ συνάψῃ σύμβασιν μὲ οἰονδήποτε ἀπὸ τοὺς ὡς ἄνω προσφέροντας, εἴτε βάσει τῆς προσφορᾶς του, εἴτε μετὰ ἀπὸ περαιτέρω διαπραγματεύσιν ἢ κατὰ τοὺς ὅρους τῆς προσκλήσεως ἐνδιαφέροντος μὲ ἓνα ἢ περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς προσφέροντας.

3) Κατ' ἐξαιρέσιν τῶν ἀνωτέρω, εἰς περίπτωσιν πού ἡ δαπάνη ἔργου ἢ μελέτης ἢ παροχῆς συναφῶν ὑπηρεσιῶν εἶναι ἴση ἢ κατωτέρα τῶν εἴκοσι χιλιάδων εὐρώ (20.000,00 €), ἡ Ἱερά Μητρόπολις Καστορίας ἢ τὸ κατὰ περίπτωσιν ἐποπτευόμενον Νομικὸν Πρόσωπον δύναται νὰ ἀναθέσῃ ἀπ' εὐθείας ταῦτα εἰς δραστηριοποιούμενον εἰς τομεῖς συναφεῖς μὲ τὸ ἀντικείμενον, χωρὶς τὴν τήρησιν τῶν διαδικασιῶν τῆς παρ. 2.

ἄρθρον 10

Διαδικασία διαπραγματεύσεων (ἀπ' εὐθείας ἀνάθεσις)

1) Ἡ ἀπ' εὐθείας ἀνάθεσις ἢ ὁ διαγωνισμός μεταξύ περιορισμένου ἀριθμοῦ προσκαλούμενων φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων τοῦ ἄρθρ. 6 τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ, ὡς τρόπος ἐπιλογῆς ἀναδόχου διὰ τὴν κατασκευὴν ἔργου ἢ τὴν ἐκπόνησιν μελέτης ἢ τὴν παροχὴν συναφῶν ὑπηρεσιῶν, ἐπιτρέπεται:

α) εἴτε ὅταν ὁ προϋπολογισμός τοῦ ἔργου ἢ τῆς μελέτης ἢ τῆς παροχῆς συναφῶν ὑπηρεσιῶν ὑπολείπεται τῶν εἴκοσι χιλιάδων εὐρώ (20.000,00 €).

β) εἴτε κατόπιν δημοσιεύσεως σχετικῆς Προκηρύξεως, ἀνεξαρτήτως προϋπολογισμοῦ, εἰς τὰς κάτωθι περιπτώσεις:

α) ὅταν κατὰ τὴν διενέργειαν διαγωνισμοῦ αἱ προσφοραὶ πού ἔχουν ὑποβληθεῖ εἶναι ἄκυροι ἢ ἀπαράδεκτοι καὶ ἡ ἐπανάληψις τοῦ διαγωνισμοῦ κρίνεται ἀπὸ τὸ ὄργανον πού ἔχει διακηρύξει τὸν διαγωνισμὸν ἀσύμφορος. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οἱ ὅροι τῆς διακηρύξεως τοῦ διεξαχθέντος διαγωνισμοῦ ἐπιτρέπεται νὰ μεταβληθοῦν κατὰ τὴν ἀπευθείας ἀνάθεσιν, μόνον ὅμως διὰ νὰ καταστοῦν πλεον συμφέροντες διὰ τὴν Ἀναθέτουσαν Ἀρχὴν.

ii) ὅταν, εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, πρόκειται δι' ἔργα ἢ μελέτας ἢ παροχὴν συναφῶν ὑπηρεσιῶν, πού ἡ φύσις τῶν ἢ ἀστάθμητοι παράγοντες δὲν ἐπιτρέπουν μίαν προκαταρκτικὴν συνοδικὴν τιμολόγησιν.

iii) Ὅταν ἡ φύσις τῶν ἔργων ἢ μελετῶν ἢ τῆς παροχῆς συναφῶν ὑπηρεσιῶν δὲν παρέχει τὴν δυνατότητα διατυπώσεως αὐτῶν μὲ ἀκρίβειαν, οὕτως ὥστε νὰ συναφθῇ σύμβασις μὲ ἐπιλογήν τῆς καλυτέρας προσφορᾶς.

γ) Ὅταν γίνεται διαπραγματεύσεις, χωρὶς προηγουμένην δημοσίευσιν προκηρύξεως, ἀνεξαρτήτως προϋπολογισμοῦ, εἰς τὰς κατωτέρω περιπτώσεις:

i) Ὅταν οὐδεμία ἔχει ὑποβληθεῖ προσφορὰ ἢ οὐδεμία κατάλληλος προσφορὰ εἰς διαγωνισμὸν ἀνοικτὸν ἢ κλειστὸν.

ii) Ὅταν διὰ λόγους τεχνικῶν, καλλιτεχνικῶν ἢ σχετικῶν μὲ τὴν προστασίαν ἀποκλειστικῶν δικαιωμάτων, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ἢ τῆς μελέτης ἢ τῆς παροχῆς συναφῶν ὑπηρεσιῶν δύναται νὰ ἀνατεθῇ μόνον εἰς συγκεκριμένον πρόσωπον.

iii) Ὅταν ἡ σύμβασις ἀποτελῇ συνέχειαν ἐνός διαγωνισμοῦ ἔργου ἢ μελέτης ἢ παροχῆς συναφῶν ὑπηρεσιῶν καὶ συμφώνως μὲ τοὺς ἐφαρμοζομένους κανόνες πρέπει αὕτη νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν νικητὴν τοῦ διαγωνισμοῦ ἢ εἰς ἓνα ἐκ τῶν νικητῶν.

iv) Ὅταν ἔκτακτος καὶ φανερά κατεπιγούσα ἀνάγκη, αἰτιολογούμενη ἀπὸ τὴν ἀρμόδιαν Ὑπηρεσίαν τοῦ οἰκείου φορέως καὶ τὸ Τεχνικὸν Συμβούλιον, καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν τήρησιν τῶν διατάξεων πού ἀφοροῦν εἰς τὴν διενέργειαν διαγωνισμοῦ.

v) Ὅταν ὑφίσταται ἀνάγκη συμπληρωματικῶν συμβάσεων ἔργων ἢ μελετῶν πού δὲν περιλαμβάνονται μὲν εἰς τὴν ἀρχικὴν σύμβασιν, ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖαι λόγῳ ἀπροβλέπτων περιστάσεων πού θά προκύψουν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀρχικῆς συμβάσεως καί:

- εἴτε δὲν δύναται νὰ διαχωρισθοῦν ἀπὸ τὴν κυρίαν σύμβασιν,

- εἴτε δύναται μὲν νὰ διαχωρισθοῦν, εἶναι ὅμως ἀπολύτως ἀναγκαῖαι διὰ τὴν τελειοποίησίν της.

Αἱ συμπληρωματικαὶ αὐταὶ ἐργασίαι ἢ μελέται δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνουν τὸ πεντήκοντα ἐπὶ τοῖς ἑκατόν (50%) τῆς ἀξίας τῆς κυρίας συμβάσεως:

- vi) Όταν παρίσταται ανάγκη εκτελέσεως νέων εργασιών ή μελετών που συνιστούν επανάληψη παρομοίων εργασιών ή μελετών που είχαν ανατεθεί με διαγωνισμόν εις τόν αρχικόν ανάδοχον και αποτελούν συνέχεια ή συμπλήρωση της αρχικής συμβάσεως, υπό τόν όρον, ότι δέν έχει παρέλθει τριετία από αυτήν και εξασφαλίζονται οι ίδιοι όροι και προϋποθέσεις, πλὴν μόνον τῶν οικονομικῶν ὄρων οι ὁποῖοι δύνανται νά τύχουν τιμαριθμικῆς ἀναπροσαρμογῆς.
- vii) Όταν πρόκειται δι' ὑπόθεσιν που ἀφορᾶ εις ἀπόρρητά της Ἀναθέτουσας Ἀρχῆς, τοῦ χαρακτηρισμοῦ ὡς ἀπορρήτου διδομένου δι' ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου.
- viii) Όταν προκύβουν εἰδικαί περιπτώσεις, ὅπως θεομηνία, σεισμός, σοβαρός ἐπικείμενος κίνδυνος, μοναδικότης τοῦ κατασκευαστοῦ, συνέχισις ἐργασιῶν κατόπιν ἐκπτώσεως τοῦ ἀναδόχου ἢ διαλύσεως τῆς συμβάσεως, ἐρευνητικαί ἐργασίαι ἢ ἐργασίαι δοκιμαστικῆς ἐφαρμογῆς νέων τεχνολογιῶν ἢ ἔργα εἰδικῆς φύσεως, ἐφ' ὅσον χαρακτηρισθῶν οὕτω με ἀπόφασιν τῆς Προϊσταμένης Ἀρχῆς ἀναλόγως τοῦ προϋπολογισμοῦ του, τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐκδομένης κατόπιν γνώμης τοῦ οἰκείου Τεχνικοῦ Συμβουλίου.
- ix) Όταν πρόκειται περί ἔργων καλλιτεχνικῶν, ὅποτε ἐπιτρέπεται ἢ ἀπ' εὐθείας καί ἄνευ διαγωνισμοῦ ἀνάθεσις τούτων εις εἰδικούς δεδοκιμασμένους καλλιτέχνους ἢ εἰδικούς τεχνίτας καί εἰδικούς κατασκευαστάς κατόπιν γνωμοδοτήσεως τοῦ Κ.Ε.Σ.Ε.Α. παρά τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος.
- x) Όταν πρόκειται περί κατασκευῆς μικρῶν ἔργων καί ἐργασιῶν ἐπισκευῆς ἢ συντηρήσεως, τῶν ὁποίων ὁ προϋπολογισμός δέν ὑπερβαίνει τὰς εἴκοσι χιλιάδας εὐρώ (20.000,00 €).
- δ) Όταν γίνεται διαπραγματεύσεις, χωρὶς προηγουμένην δημοσίευσιν Προκηρύξεως, διὰ τὴν ἀνάθεσιν συμβάσεως προμελέτης ἢ ἐτέρας συμβάσεως μελέτης, ἢ συμβατικῆ ἀμοιβῆς τῆς ὁποίας θά εἶναι ἕως πεντακοσίας χιλιάδας εὐρώ (500.000,00 €) ἄνευ Φ.Π.Α. (ἢ τυχόν ἐτέρου προβλεφθησομένου φόρου), με σκοπὸν τὴν ἄμεσον ἐπισκευήν, ἐπέκτασιν ἢ κατασκευὴν ἐκκλησιαστικοῦ κτιρίου, προκειμένου νά συναφθῇ ἐπ' ἀνταλλάγματι σύμβασις μισθώσεως ἢ ἀλλῆς παραχωρήσεως τῆς χρήσεώς του ἢ ἐτέρου ἐμπράγματος δικαιώματος ἐπ' αὐτοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικόν Δημόσιον, Ν.Π.Δ.Δ. ἢ Ο.Τ.Α. καί ἐν γένει νομικά πρόσωπα τοῦ δημοσίου τομέως. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ Διευθύνουσα Ὑπηρεσία θά προεκτιμήσῃ τὸ κόστος τῆς προμελέτης ἢ τῆς ἐτέρας μελέτης, καί τοῦτο θά εἶναι τὸ ἀνώτατον ὄριον τῆς συμβατικῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἀναδόχου. Διὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συμβάσεως προμελέτης ἢ ἐτέρας μελέτης ἀπαιτεῖται γνωμοδότησις τοῦ ἀρμοδίου Τεχνικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὸσον ὡς πρὸς τὴν συνδρομὴν τῶν προϋποθέσεων ἐφαρμογῆς τοῦ παρόντος ἐδαφίου,

ὅσον καί πρὸς τὴν ὀρθότητα τοῦ ὕψους τῆς προεκτιμηθείσης ἀμοιβῆς.

ἄρθρον 11 Συμφωνία πλῆσιον

1α) Εἰς τὰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας πρέπει νά ἐκτελεσθῶν ὁμοειδῆ ἔργα ἢ μελέται, διὰ τὰ ὁποῖα δέν δύναται νά προσδιορισθῇ ἐκ τῶν προτέρων ὁ ἀκριβῆς ἀριθμὸς των καί ὁ χρόνος παραγγελίας καί παραδόσεως των, εἶναι δυνατὴ ἡ σύναψις συμφωνίας πλῆσιου.

β) Μὲ τὴν συμφωνίαν πλῆσιον καθορίζεται ὁ συνολικὸς προϋπολογισμὸς τῶν ἐπὶ μέρους συμβάσεων, αἱ ὁποῖαι δύνανται νά ἀνατεθοῦν εἰς τὸν ἀνάδοχον, ἡ χρονικὴ των διάρκεια, ἡ διαδικασία ἀναθέσεως τῶν ἐπιμέρους συμβάσεων, οἱ γενικοὶ ὅροι ἐκτελέσεως τούτων, αἱ τιμαὶ μονάδος ἐν συναρτήσει πρὸς κλίμακα ποσοτήτων καί ὁ χρόνος ἀνταποκρίσεως τοῦ ἀναδόχου εἰς κάθε πρόσκλησιν δι' ἀνάληψιν ἐκτελέσεως συγκεκριμένων προβλεπόμενων ἀπὸ τὴν συμφωνίαν - πλῆσιον ἐργασιῶν.

2) Διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῆς διαδικασίας συνάψεως συμφωνίας πλῆσιου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ συνολικὸς προϋπολογισμὸς αὐτῆς. Ἡ διάρκεια ἐκάστης συμφωνίας πλῆσιου δέν δύναται νά ὑπερβαίῃ χρονικῶς τὰ τρία (3) ἔτη.

3) Ἡ συμφωνία πλῆσιον ἐπιτρέπεται νά συναφθῇ μὲ ἓνα ἕως τρεῖς ἀναδόχους, ἀναλόγως τῆς πολυπλοκότητος τοῦ ἀντικειμένου, τοῦ μεγέθους τοῦ προϋπολογισμοῦ καί τῆς ἀνάγκης ἐξασφαλίσεως μεγαλύτερου ἀνταγωνιστικοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συμφωνίας, διὰ τῆς ὑποβολῆς προσφορῶν ἀπὸ περισσοτέρους ἀναδόχους τῆς συμφωνίας πλῆσιου.

4) Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συμφωνίας πλῆσιου ὁ ἀνάδοχος, ἀναλόγως τῶν ἀπαιτήσεων τῆς Ἀναθέτουσας Ἀρχῆς, θά καλῆται νά ὑποβάλλῃ οικονομικὴν προσφορὰν διὰ τὴν ὑλοποίησιν συγκεκριμένων ἔργων, ἐντασσομένων εἰς τὴν συμφωνίαν πλῆσιον. Ἐάν ὑπάρχουν περισσότεροι ἀνάδοχοι, θά καλοῦνται νά ὑποβάλλουν ἀνταγωνιστικὴν προσφορὰν διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῆς συμφεροτέρας. Οἱ εἰδικότεροι ὅροι τῆς ἐκπονήσεως τοῦ ἔργου ἢ τῆς μελέτης θά προβλέπωνται εἰς τὴν συμφωνίαν πλῆσιον. Τὸ εἰδικὸν ἀντικείμενον τοῦ ἔργου ἢ τῆς μελέτης, ἡ ἀμοιβῆ καί ὁ χρόνος ὑλοποιήσεως θά προβλέπωνται εἰς τὴν ἐπὶ μέρους σύμβασιν.

5) Εἰς περιπτώσεις ὅπου τὸ ἀντικείμενον τῆς συμβάσεως ἔργου ἢ μελέτης εἶναι ἐπαναλαμβανόμενον ἢ ἐπαρκῶς προσδιορισμένον ἐκ τῶν προτέρων, εἶναι δυνατόν νά προβλεφθῇ εἰς τὴν συμφωνίαν πλῆσιον, ὅτι θά ἐκδίδεται καθ' ἐκάστην φορὰν μονομερῶς ἀπὸ τὴν Ἀναθέτουσαν Ἀρχὴν ἐπὶ μέρους ἀνάθεσις με προσδιορισμένον οικονομικὸν ἀντικείμενον, χωρὶς νά ἀπαιτεῖται ὑποβολὴ προσφορᾶς ἀπὸ τὸν ἀνάδοχον καί ἐνδεχομένως χωρὶς νά ἀπαιτεῖται ὑπογραφή εἰδικότερας συμβάσεως, ὑπὸ

τήν προϋπόθεσιν ὅτι οἱ ὅροι ἐκτελέσεως καί ἡ ἀμοιβή θά εἶναι ἐπαρκῶς προσδιορισμένοι εἰς τήν συμφωνίαν πηλασί- σιον.

6) Ἡ Προκήρυξις διὰ τήν σύναψιν συμφωνίας πηλασί- ου θά περιλαμβάνη ἐπιπλέον καί τά ἑξῆς:

- I. συνολικόν προϋπολογισμόν τῆς συμφωνίας πηλασί- ου,
- II. περιγραφὴν τοῦ συνολικοῦ ἀντικειμένου τῶν ἔργων καί, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐπί μέρους ἐργασιῶν,
- III. συνολικὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς συμφωνίας πηλα- σίου,
- IV. διαδικασίαν ἀναθέσεως τῶν ἐπιμέρους ἐργασιῶν,
- V. μέγιστον ἀριθμὸν ἀναδόχων, οἱ ὅποιοι θά ἐπιλεγοῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΩΝ

ἄρθρον 12

Συστήματα ὑποβολῆς προσφορῶν διὰ τήν ἐκτέλεσιν ἔργων

1) Τά συστήματα ὑποβολῆς προσφορῶν διὰ τήν ἐκτέ- λεσιν ἔργων εἶναι τὰ κατωτέρω:

- I. Προσφορά ἐνιαίου ποσοστοῦ ἐκπτώσεως ἐπὶ συμπε- πληρωμένου Τιμολογίου, προπτοιμασμένου ὑπὸ τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστο- ρίας.
- II. Προσφορά ἐπιμέρους ποσοστῶν ἐκπτώσεως καθ' ὀμάδας τιμῶν ἐπὶ συμπεπληρωμένου Τιμολογίου ὀμαδοποιημένων τιμῶν, προπτοιμασμένου ὑπὸ τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστο- ρίας. Εἰς τήν περίπτωσιν αὐτὴν θά γίνεται ἔλεγχος τῆς ὁμαλότητος τῶν ἐπιμέρους ποσοστῶν ἐκπτώσεως.
- III. Συμπλήρωσις ἀνοικτοῦ Τιμολογίου κατ' ἐλευθέραν ἐκτίμησιν τοῦ ἐνδιαφερομένου. Εἰς τήν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ Τιμολόγιον εἶναι δυνατόν νά περιλαμβάνη ἀναλυτικὰς ἢ περιληπτικὰς τιμὰς ἢ κατ' ἀποκοπὴν τι- μὴν.
- IV. Προσφορά διὰ μελέτην καί κατασκευὴν μέ κατ' ἀπο- κοπὴν ἐργολαβικόν ἀντάλλαγμα εἴτε δι' ὀλόκληρον τό ἔργον εἴτε διὰ τμήματα αὐτοῦ. Εἰς τὸ σύστημα αὐτὸ ἀξιολογεῖται κατ' ἀρχὴν ἡ ποιότης τῆς τεχνικῆς προσ- φορᾶς (μελέτη) καί ἐν συνεχείᾳ ἐξετάζεται ἡ οικονομικὴ προσφορά.
- V. Μειοδοσία μόνον ἐπὶ ποσοστοῦ ὀφέλους διὰ τήν ἐκτέ- λεσιν ἀπολογιστικῶν ἐργασιῶν.
- VI. Προσφορά διὰ τήν ἀξιοποίησιν ἀκινήτων μέ τὸ σύ-στημα τῆς ἀντιπαροχῆς ποσοστῶν ἐξ ἀδιαίρετου καί ἀντιστοίχων διηρημένων ἰδιοκτησιῶν.
- VII. Προσφορά ἡ ὁποία περιλαμβάνει μερικὴν ἢ ὀλικὴν αὐτοχρηματοδότησιν ἔργου μέ ἀντάλλαγμα τήν λει- τουργίαν ἢ ἐκμετάλλευσιν αὐτοῦ ἢ ἄλλα τυχόν

ἀνταλλάγματα ἐναντι τῆς κατασκευῆς τούτου. Τά συ- στήματα αὐτά δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν καί συν- δαστικῶς μεταξύ των.

2) Τὸ Μητροπολιτικὸν Συμβούλιον μετὰ ἀπὸ εἰσήγησιν τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας ἀναλόγως τοῦ προϋπολογισμοῦ δαπάνης τοῦ ἔργου ἢ τῆς μελέτης ἢ τῆς παροχῆς συνα- φῶν ὑπηρεσιῶν καθορίζει μέ ἀπόφασίν του, κατὰ τήν διακριτικὴν του εὐχέρειαν, τὰ συστήματα ὑποβολῆς προσφορῶν.

3) Εἰδικῶς διὰ τήν λήψιν προσφορῶν μέ ἐπιλογὴν τοῦ συστήματος μελέτης κατασκευῆς τοῦ ἔργου ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἀπόφασιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβου- λίου μετὰ ἀπὸ γνώμην τοῦ Τεχνικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκ- κλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἐν λόγῳ Τεχνικὸν Συμβούλιον γνωματεύει καί ὡς πρὸς τὸ σύμφυρόν του προσφερομέ- νου ἐργολαβικοῦ ἀνταλλάγματος. Τὸ σύστημα προσ- φορᾶς πού περιλαμβάνει μελέτην κατασκευῆς δύναται νά ἐφαρμόζεται διὰ πᾶν ἐκκλησιαστικόν ἔργον πού ἀφορᾷ εἴτε εἰς ἀνέγερσιν κτιρίων, εἴτε εἰς ἐπισκευὴν ἢ συντήρησιν ἢ ἀνακαίνισιν ἢ ἀναβάθμισιν τούτων, εἴτε εἰς καλλιτεχνικόν ἔργον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΟΣ

ἄρθρον 13

Διατυπώσεις δημοσιότητας

1) Διὰ τὰς συμβάσεις ἔργων ἢ μελετῶν (περιλαμβανο- μένων καί τῶν προμελετῶν) ἢ παροχῆς συναφῶν ὑπη- ρεσιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνατίθενται κατὰ τήν ἀνοικτὴν ἢ τήν κλειστὴν διαδικασίαν ἢ τήν διαδικασίαν μέ διαπραγμά- τευσιν κατόπιν δημοσιεύσεως Προκηρύξεως, θά δημοσι- εύεται ὑποχρεωτικῶς περίληψις τῆς Προκηρύξεως ἢ τῆς προσκλήσεως ἐνδιαφέροντος εἰς μίαν τουλάχιστον τοπι- κὴν ἐφημερίδα, ἡ ὁποία θά πληροῖ τὰς νομίμους προϋ- ποθέσεις. Ἡ Προκήρυξις θά δημοσιεύεται ἐπιπροσθέτως ὑποχρεωτικῶς εἰς τήν ἰστοσελίδα τῆς Ἱερᾶς Μητρο- πόλεως Καστορίας εἰς τὸ διαδίκτυον ἢ τοῦ κατὰ περίπτω- σιν ἀρμόδιου ἐκκλησιαστικοῦ φορέως κατασκευῆς.

2) Μέ ἀπόφασιν τῆς Ἀναθετούσης Ἀρχῆς, δημοσιευο- μένην διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου, εἶναι δυνατόν νά ὀρίζεται διαφορετικὴ ἡμέρα ὑποβολῆς τῶν προσφορῶν.

3) Ἡ Προκήρυξις εἶναι δυνατόν, κατὰ τήν ἐλευθέραν κρίσιν τῆς Ἀναθετούσης Ἀρχῆς, νά συντάσσεται συμφῶ- νως πρὸς τὰ ἐγκεκριμένα ἀπὸ τὸν Ὑπουργόν Π.Ε.Κ.Α. ὑποδείγματα, μέ τὰς ἀναγκαίας ὁμῶς προσαρμογὰς.

ἄρθρον 14

Προθεσμία ὑποβολῆς προσφορῶν

1) Εἰς περίπτωσιν διεξαγωγῆς ἀνοικτοῦ ἢ κλειστοῦ δια- γωνισμοῦ ἢ διαδικασίας ἀνταγωνιστικοῦ διαλόγου ἢ προθεσμία ὑποβολῆς τῶν προσφορῶν δέν ἐπιτρέπεται

νά είναι μικρότερα τῶν εἴκοσιν (20) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας δημοσιεύσεως τῆς Προκηρύξεως.

2) Εἰς περίπτωσιν διεξαγωγῆς προχείρου διαγωνισμοῦ μὲ δημοσίευσιν Προσκλήσεως Ἐνδιαφέροντος ἢ προθεσμία ὑποβολῆς τῶν προσφορῶν δὲν ἐπιτρέπεται νά εἶναι μικρότερα τῶν πέντε (5) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας δημοσιεύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄ ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

ἄρθρον 15

Ἐλεγχος καταλληλότητος ὑποψηφίων

1) Οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὑποψήφιοι ἀνάδοχοι ὑποχρεοῦνται νά πληροῦν καί νά ἀποδείξουν ὀρισμένες προϋποθέσεις ἐπαγγελματικῆς ἐπαρκείας, ἀξιοπιστίας, τεχνικῆς καί χρηματοοικονομικῆς ἰκανότητος, συμφῶνας πρὸς τὰ εἰδικότερον ὀριζόμενα εἰς τὰς ἰσχυούσας Κοινωνικὰς Ὁδηγίας, τὸ Ἐθνικὸν Δίκαιον Προσαρμογῆς, τὴν Προκήρυξιν καί τὰ λοιπὰ τεύχη Δημοπρατήσεως τοῦ συγκεκριμένου διαγωνισμοῦ.

2) Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν δημοπρατήσεως συμβάσεως ἔργων ἢ μελέτης ἢ παροχῆς συναφῶν ὑπηρεσιῶν γίνεται δεκτὴ χωρὶς διακρίσεις καί μὲ τοὺς ἰδίους ὅρους πού ἐφαρμόζονται διὰ τοὺς Ἑλληνας ὑποψηφίους ἢ συμμετοχὴ ὄλων τῶν ἐνδιαφερομένων οἰκονομικῶν φορέων τῶν κρατῶν μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, τοῦ Ἐνιαίου Εὐρωπαϊκοῦ Οἰκονομικοῦ Χώρου, ὡς καί Χωρῶν πού ἔχουν ὑπογράψει συμφωνίας συνδέσεως ἢ ἄλλας διμερεῖς ἢ πολυμερεῖς συμφωνίας μὲ τὴν Ε.Ε., ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ἡ δημοπρατούμενη σύμβασις ἐμπίπτει εἰς τὸ πεδῖον ἐφαρμογῆς ἀναλόγων συμφωνιῶν καί ἀφ' ἑτέρου ὅτι οἱ ὑποψήφιοι πληροῦν τὰ κριτήρια ποιοτικῆς ἐπιλογῆς πού τίθενται κατὰ περίπτωσιν ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Μητροπόλιν Καστορίας ἢ τὸ ἐποπτευόμενον ἀπὸ αὐτὴν ἐκκλησιαστικὸν Νομικὸν Πρόσωπον.

3) αἱ συμβάσεις ἀνατίθενται βάσει τῶν κριτηρίων τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ καί ἀφοῦ προηγουμένως ἐλεγχθῆ ὅτι πληροῦνται τὰ κριτήρια ποιοτικῆς ἐπιλογῆς (προσωπικὴ κατάστασις, χρηματοοικονομικὴ ἐπάρκεια, τεχνικὴ ἰκανότης κ.ἄ.), τὰ ὅποια θά τεθοῦν εἰς τὴν Προκήρυξιν ἢ τὴν Πρόσκλησιν ὑποβολῆς προσφορᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄ ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΝΑΔΟΧΟΥ

ἄρθρον 16

Κριτήρια ἐπιλογῆς ἀναδόχου

1) Ὁ ἀνάδοχος δι' ἐκτέλεσιν ἔργου ἐπιλέγεται κατὰ περίπτωσην:

Ι. εἴτε βάσει τῆς πλείον συμφερούσης ἀπὸ τεχνοοικονομικῆς ἀπόψεως προσφορᾶς,

II. εἴτε ἀποκλειστικῶς βάσει τῆς χαμηλοτέρας τιμῆς.

2) Ὁ ἀνάδοχος δι' ἐκπόνησιν μελέτης ἢ παροχῆν ὑπηρεσιῶν ἐπιλέγεται βάσει τῆς πλείον συμφερούσης ἀπὸ τεχνοοικονομικῆς ἀπόψεως προσφορᾶς.

3) Ὁ τρόπος ἐπιλογῆς θά ἀναφέρεται εἰς τὴν Προκήρυξιν.

4) Διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῆς πλείον συμφερούσης κατὰ τὴν ὡς ἄνω παράγραφον 1/1 προσφορᾶς θά σταθμίζονται κριτήρια πού συνδέονται μὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς συγκεκριμένης συμβάσεως (κριτήρια ἀξιολογήσεως) καί ἀφοροῦν εἰς τὴν τεχνικὴν προσφορὰν τῶν διαγωνιζομένων. Τὰ κριτήρια ἀξιολογήσεως τῶν προσφορῶν θά ἀναφέρονται εἰς τὴν Προκήρυξιν ὁμοῦ μετὰ τῆς βαρύτητος, τὴν ὁποίαν θά ἔχουν κατὰ τὴν ἀξιολογήσιν των. Ταῦτα δύνανται νά εἶναι ἰδίως ἡ τιμὴ, ἡ προθεσμία ἐκτελέσεως, ἡ ποιότης, ἡ ἀποδοτικότης, τὰ τεχνικὰ πλεονεκτήματα, τὰ αἰσθητικὰ καί λειτουργικὰ χαρακτηριστικὰ, ἡ τεχνικὴ ἀξία, ἡ ἐμπειρία εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἔργα κ.λπ.

5) Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ Ἱερὰ Μητροπολις Καστορίας διὰ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων της θεωρήσει ὅτι ἡ προσφορὰ ἐνὸς διαγωνιζομένου εἶναι ὑπερβολικῶς χαμηλὴ ἐν σχέσει μὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς δημοπρατούμενης συμβάσεως, δύναται νά καλέσῃ, πρὶν νά ἀπορρίψῃ τὴν προσφορὰν, τὸν διαγωνιζόμενον, προκειμένου οὗτος νά αἰτιολογήσῃ ἐγγράφως τὰ ἐπιμέρους στοιχεῖα τῆς προσφορᾶς του.

ἄρθρον 17

Ἐνστάσεις κατὰ τῆς διαδικασίας διενεργουμένων διαγωνισμῶν

1α) Δι' ἐκάστην πρᾶξιν ἢ παράλειψιν ἀρμοδίου ὀργάνου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας ἢ τοῦ κατὰ περίπτωσιν ἐποπτευόμενου ἐκκλησιαστικοῦ φορέως ἐν σχέσει πρὸς διενεργούμενον διαγωνισμόν εἶναι δυνατόν νά ἀσκηθῆ ἔνστασις μόνον ἀπὸ τὰ φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα τοῦ ἄρθρ. 6 τοῦ παρόντος πού συμμετέχουν εἰς τὸν διαγωνισμόν ἢ ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ αὐτὸν εἰς οἰονδήποτε στάδιον τῆς διαδικασίας του.

β) Ἐνστάσεις δύνανται νά ὑποβληθοῦν μόνον διὰ τὰ στάδια προεπιλογῆς, καταθέσεως προσφορῶν καί ἀξιολογήσεως καί διὰ λόγους πού ἀνακύπτουν κατὰ τὸ ἀντίστοιχον στάδιον.

γ) Αἱ ἐνστάσεις ἀπευθύνονται πρὸς τὴν Προϊσταμένην Ἀρχὴν, ὑποβάλλονται εἰς τὴν ἔδραν της καί παραλαμβάνονται ἀπὸ ἀρμοδίαν Ἐπιτροπὴν. Ἐπ' αὐτῶν ἀποφαίνεται ἡ Προϊσταμένη Ἀρχὴ μετὰ ἀπὸ εἰσήγησιν τῆς ἀρμοδίας Ἐπιτροπῆς, τὴν ὁποίαν συγκροτεῖ πρὸς τοῦτο δι' ἀποφάσεώς του τὸ ἀρμόδιον Ὑπόργανον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας.

2α) Ἐνστάσεις κατὰ τῆς Προκηρύξεως ἀσκεῖται ἐντὸς ἀνατρεπτικῆς προθεσμίας πέντε (5) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς τελευταίας δημοσιεύσεώς της.

β) Ένσταση κατά της αναλυτικής Προκηρύξεως και των Τευχών δημοπρατήσεως εν γένει άσκειται εντός ανατρεπτικής προθεσμίας πέντε (5) ημερών από της λήξεως της προθεσμίας παραλαβής των.

γ) Ένσταση κατά της διαδικασίας και των πράξεων διενεργείας του διαγωνισμού άσκειται εντός ανατρεπτικής προθεσμίας τριών (3) ημερών από της δημοσιεύσεως ή κοινοποιήσεως της προσβαλλομένης πράξεως ή της τελέσεως διαδικαστικής ενεργείας.

δ) Ένσταση κατά της απόφασεως κατακυρώσεως ή της αναθέσεως της δημοπρατουμένης συμβάσεως άσκειται εντός ανατρεπτικής προθεσμίας τριών (3) ημερών από της δημοσιεύσεως του αποτελέσματος του διαγωνισμού.

3) Ειδικώς διά τους εν άρθρω 7 παρ. 2 διαγωνισμούς (πρόχειρον ή διαπραγματεύσεων), τό σύνολον των ανωτέρω προθεσμιών διά τήν άσκησιν ενστάσεως ορίζεται εις δύο (2) εργασίμους ημέρας.

4) Ένστάσεις στρεφόμεναι κατά της συμμετοχής, της άξιολογήσεως προσφοράς ύποψηφίου ή της κατακυρώσεως του έργου εις αυτόν, κοινοποιούνται μέ Δικαστικόν Έπιμελητήν, επί ποινή άπαραδέκτου, εντός δυό (2) εργασίμων ημερών από της άσκήσεως των από τόν ενιστάμενον και προς αυτόν κατά του όποίου στρέφονται. Άποδεικτικόν της επιδόσεως της ενστάσεως κοινοποιείται, μέ ποινή άπαραδέκτου ταύτης, από τόν ενιστάμενον προς τήν Ίεράν Μητρόπολην Καστορίας.

5) Διά τήν άσκησιν πάσης ενστάσεως καταβάλλεται τέλος υπέρ της Ίεράς Μητροπόλεως Καστορίας ίσον προς ποσοστόν ένα επί τοίς εκατόν (1%) επί του προϋπολογισμού της υπό ανάθεσιν συμβάσεως έργου ή μελέτης ή παροχής συναφών υπηρεσιών, τό όποιον εν πάση περιπτώσει δέν θά υπερβαίνει τás δεκαπέντε χιλιάδας ευρώ (15.000,00 €) και δέν θά είναι κατώτερον των διακοσίων πενήκοντα ευρώ (250,00 €). Άνευ της καταβολής τούτου ή ένσταση άπορρίπτεται άνευ έτέρου, ως άπαραδέκτως ύποβληθεΐσα.

6) Η άπόφασις της Προΐσταμένης Άρχης επί της ενστάσεως λαμβάνεται εντός τριάκοντα (30) ημερών από της καταθέσεως της ή από της κοινοποιήσεως της εις τόν καθ' ού αυτή τρίτον.

Άρθρον 18

Κατακύρωσις Σύναψις συμβάσεως

1) Κάθε διαδικασία αναθέσεως συμβάσεως έργου ή μελέτης ή παροχής συναφών υπηρεσιών της Ίεράς Μητροπόλεως Καστορίας ή έποπτευόμενου από αυτήν Έκκλησιαστικού Νομικού Προσώπου κατακυροΐται μέ άπόφασιν της Προΐσταμένης Άρχης (Μητροπολιτικού Συμβουλίου) μετά τήν εξέτασιν τυχόν ενστάσεων.

2α) Η Ίερά Μητρόπολις Καστορίας δύναται, κατά τήν έλευθέραν κρίσιν της και άζημίως δι' αυτήν, νά ματαιώ-

ση οιονδήποτε διαγωνισμόν εις κάθε στάδιον της διαδικασίας, διά τους άκολουθούτους ένδεικτικώς λόγους:

I. διά παράτυπον διεξαγωγήν, έφ' όσον από τήν παρατυπίαν έπηρεάζεται τό αποτέλεσμα της διαδικασίας,

II. εάν τό αποτέλεσμα της διαδικασίας κρίνεται κατ' έλευθέραν, πλήην όμως αιτιολογημένην, κρίσιν μή ικανοποιητικόν,

III. εάν ό ανταγωνισμός ύπήρξεν άνεπαρκής ή εάν ύπάρχουν σοβαραί ένδείξεις ότι έγένετο συνεννόησις των διαγωνιζομένων προς άποφυγήν πραγματικού ανταγωνισμού,

IV. εάν ύπήρξε μεταβολή των αναγκών της Άναθετούσης Άρχης εν σχέσει μέ τήν υπό ανάθεσιν σύμβασιν.

V. Διά πάσαν άλλην ευλόγον αιτίαν, ήν ή Άναθέτουσα Άρχή κρίνει.

β) Εις τás περιπτώσεις αυτές ή Ίερά Μητρόπολη Καστορίας δύναται νά χωρήσει εις νέαν διαδικασίαν αναθέσεως μέ τους ίδίους ή τροποποιημένους όρους ή εις ανάθεσιν καθ' οιονδήποτε άλλον προβλεπόμενον διά του παρόντος Κανονισμού τρόπον.

3) αι άποφάσεις των άρμοδίων όργάνων της Ίεράς Μητροπόλεως Καστορίας αναφορικώς μέ διενεργούμενον διαγωνισμόν προϋπολογισμού άνω των είκοσιν χιλιάδων ευρώ (20.000,00 €) δημοσιεύονται δι' αναρτήσεως των εις τήν έδραν της και κοινοποιούνται εις τους συμμετέχοντας και εις τόν ανάδοχον μέ έπιστολήν, τηλεμοιοτυπίαν ή άλλο πρόσφορον μέσον.

4) Η Ίερά Μητρόπολις Καστορίας ή τό κατά περίπτωση έκκλησιαστικόν Νομικόν Πρόσωπον καταρτίζει έγγραφον σύμβασιν μέ τόν ανάδοχον, συμφώνως μέ τους όρους της Προκηρύξεως και τήν προσφοράν τούτου. Τά Τεύχη Δημοπρατήσεως και άπαντα τά τυχόν συνοδευτικά έγγραφα, τά όποία περιγράφονται εις τήν Προκήρυξιν, άποτελοΐν αναπόσπαστον μέρος της οικείας συμβάσεως. Η σύμβασις δέν είναι δυνατόν νά περιληφθήν ή όρους άντιθέτους από τό περιεχόμενον των Τευχών Δημοπρατήσεως του διαγωνισμού.

5) Εις τήν σύμβασιν περιλαμβάνονται τουλάχιστον τά ακόλουθα στοιχεία: τά πρόσωπα των συμβαλλομένων και οι έκπρόσωποί των, τό άντικείμενον και τά τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου ή της μελέτης (περιγραφή του συμβατικού άντικειμένου) ή της παροχής συναφών υπηρεσιών, τό χρονοδιάγραμμα εκτελέσεως, αι τυχόν έπιμέρους φάσεις ή τά τμήματα του έργου ή της μελέτης ή της παροχής συναφών υπηρεσιών, ή άμοιβή και ό τρόπος καταβολής της, ό τόπος και αι διαδικασίαι παραδόσεως και παραλαβής, ή προθεσμία ή ή διάρκεια ύλοποιήσεως του συνόλου του έργου ή της μελέτης ή της παροχής συναφών υπηρεσιών ως και των έπιμέρους φάσεων των, αι έγγραφές διá τήν καλήν εκτέλεσιν της συμβάσεως και αι ποινικάί ρήτραι διά τήν τυχόν υπαιτίαν υπέρβα-

σιν τών προθεσμιών εκτελέσεως, αι λοιπαί υποχρεώσεις τών συμβαλλομένων, ο τρόπος παρακολούθησεως τής εκτελέσεως, τό εφαρμοστέον δίκαιον, ή μεθοδολογία τυχόν τροποποιήσεως ή λύσεως τής συμβάσεως και επιλύσεως τυχόν διαφορών.

6) Η απόφασις τών αρμοδίων οργάνων τής Ίερās Μητροπόλεως Καστορίας διά τήν ανάθεσιν έργου ή μελέτης ή συναφών υπηρεσιών άνω τών είκοσιν χιλιάδων ευρώ (20.000,00 €) κοινοποιείται έγγραφως εις τόν ανάδοχον. Μέ τήν κοινοποίησιν ο ανάδοχος καλείται νά προσέλθη διά τήν υπογραφήν συμβάσεως εις καθορισμένην ήμέραν. Η σύμβασις θεωρείται ότι έχει συναφθῆ από τής κοινοποιήσεως τής αποφάσεως.

Άρθρον 19 Έργολαβικών όφελος

1) Τό έργολαβικών όφελος διά πᾶν εκκλησιαστικόν έργον (Γενικά Έξοδα + Όφελος Έργολάβου) όρίζεται εις είκοσι ένα επί τοίς εκατόν (21%).

2α) Ειδικώς τό ποσοστόν διά γενικά έξοδα και όφελος του άναδόχου δι' απολογιστικές εργασίας όρίζεται εις δέκα πέντε επί τοίς εκατόν (15%) και εφαρμόζεται εις τό σύνολον τών δαπανών που πραγματοποιούνται διά λογαριασμόν του έργοδότου, όπως διά προμήθειαν υλικών, μισθώματα μηχανημάτων, αγοράν καυσίμων και λιπαντικών, άξια μισθών και ήμερομισθίων, λοιπάς αποζημιώσεις και άσφαλιστικές εισφοράς τών εργαζομένων και διά κάθε είδους κρατήσεις.

β) Τό έν λόγω όφελος υπόκειται εις τό ποσοστόν τής προσφερθείσης υπό του άναδόχου κατά τόν διαγωνισμόν έκπτώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ' ΣΤΑΔΙΟΝ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ

Άρθρον 20 Άρμοδιότητες

1) Τήν κατά τό άρθρον 36 παρ. 7 του Ν. 3669/2008 άρμοδιότητα του Ύπουργού άσκει τό Μητροπολιτικόν Συμβούλιον μέ πρότασι του Τεχνικού Συμβουλίου.

2) Τήν κατά τό άρθρον 36 παρ. 9, 37 παρ. 10, 41 παρ. 1 του Ν. 3669/2008 άρμοδιότητα του Ύπουργού άσκει τό Μητροπολιτικόν Συμβούλιον.

3) Τήν κατά τό άρθρον 38 του Ν. 3669/2008 άρμοδιότητα του Ύπουργού άσκει τό Μητροπολιτικόν Συμβούλιον τῆ πρότασι του Τεχνικού Συμβουλίου.

Άρθρον 21 Επίβλεψις Διεύθυνσις έργου ή μελέτης

1) Μέ απόφασιν του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, μέ πρότασι τής Διευθύνουσας Ύπηρεσίας τής Ίερās Μητροπόλεως Καστορίας, είναι δυνατόν:

I. Εις τήν ομάδα επιβλέψεως συμβάσεως έργου νά μετέχη και ο μελετητής του έργου.

II. Διά τήν εκτέλεσιν (μελέτην, κατασκευήν) έργου ή μέρους αυτού και ειδικότερον διά τόν σχεδιασμόν, μελέτην, έλεγχον μελέτης, διοίκησιν και επίβλεψιν του έργου (δύνανται) νά ανατεθοῦν καθήκοντα συμβούλου οιασδήποτε ειδικότητας (τεχνικού συμβούλου, οικονομικού συμβούλου, συμβούλου οργανώσεως, κ.λπ.), εις ήμεδαπά ή άλλοδαπά, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, προκειμένου νά παράσχουν υπηρεσίας, που απαιτούνται διά τήν υλοποίησιν και εκτέλεσιν τών έργων αυτών. Η ανάθεσις γίνεται μέ σύμβασιν, κατόπιν γνώμης του Τεχνικού Συμβουλίου, εις τήν όποίαν προσδιορίζονται οι όροι και αι προϋποθέσεις ανάθεσεως, αι παρεχόμεναι υπό του συμβούλου υπηρεσίαι και ή σχετική άμοιβή, κατά παρέκκλισιν από κάθε γενικήν ή ειδικήν διάταξιν και από τās διατάξεις περί άμοιβών μηχανικών. αι σχετικά δαπάναι βαρύνουν τās πιστώσεις του έργου.

III. Όταν πρόκειται νά εκτελεσθοῦν έργα προβλεπομένου συνολικού κόστους μεγαλυτέρου τών δέκα εκατομμυρίων ευρώ (10.000.000,00 €), είτε κατά τό σύστημα τής αντιπαροχής, είτε κατά τό σύστημα παροχής άλλων ανταλλαγμάτων, είτε καθ' οιονδήποτε άλλο σύστημα, νά ανατεθοῦν καθήκοντα συμβούλου οιασδήποτε ειδικότητας (τεχνικού συμβούλου, οικονομικού συμβούλου, συμβούλου οργανώσεως, κ.λπ.) εις ήμεδαπά ή άλλοδαπά, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, προκειμένου οὔτοι νά παράσχουν υπηρεσίας που απαιτούνται διά τήν υλοποίησιν και εκτέλεσιν τών έργων αυτών. Η ανάθεσις γίνεται διά σύμβασεως. Ο τρόπος ανάθεσεως, αι παρεχόμεναι υπό του συμβούλου υπηρεσίαι, οι όροι τής συμβάσεως και ή άμοιβή καθορίζονται μέ απόφασιν του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, χωρίς δέσμευσιν από οιαδήποτε γενικήν ή ειδικήν διάταξιν.

2α) Η διεύθυνσις τών έργων από τήν πλευράν του άναδόχου εις τούς τόπους κατασκευής τών (δύνανται) νά γίνεται από τεχνικούς που έχουν τά κατάλληλα προσόντα και είναι αποδεκτοί από τήν Διευθύνουσαν Ύπηρεσίαν. Η επί τόπου τών έργων παρουσία τεχνικού στελέχους ή τεχνικού υπαλλήλου τής εργοληπτικής επιχειρήσεως είναι υποχρεωτική και ανάλογος μέ τήν φύσιν και τό μέγεθος του κατασκευαζομένου έργου.

β) Προκειμένου δι' έργα προϋπολογισμού άνω τών τριών εκατομμυρίων ευρώ (3.000.000,00 €), ή διεύθυνσις του έργου πρέπει νά πραγματοποιηται τουλάχιστον από τρεις (3) τεχνικούς αναλόγων προσόντων και πείρας, από τούς όποιους εις (1) διπλωματούχος άνωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος (Α.Ε.Ι.) και εις (1) πτυχιούχος τεχνολογικού εκπαιδευτικού ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.).

3α) Τό ελάχιστον τεχνικόν προσωπικόν τής διεύθυνσεως του έργου δύναται νά μεταβάλλεται αναλόγως του προϋπολογισμού και τής φύσεως του εκτελουμένου

έργου, κατόπιν απόφασης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου με εισήγηση της Διευθύνουσας Υπηρεσίας. Διά τό έν λόγω προσωπικών ό ανάδοχος ύποχρεούται νά προσκομίση εις τήν Διευθύνουσαν Υπηρεσίαν Βεβαίωσιν του οικείου ασφαλιστικού φορέως, εις τήν όποιαν θά αναγράφεται καί ό χρόνος ασφάλισης των εργαζομένων.

β) Η παράβασις των διατάξεων του άρθρου αυτού παρέχει τήν δυνατότητα εις τήν Προϊσταμένην Αρχήν νά διακόψη τήν συνέχισιν της συμβάσεως καί νά προβή εις έκπτωσιν του αναδόχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄
ΤΕΛΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρον 22
Έφαρμοστέον Δίκαιον

1) Υπό τήν επίφυλαξιν του άρθρου 68 παρ. 1 ύποπαράγρ. 3 του Ν. 4235/2014 καί όσων ρητώς όρίζονται εις τόν παρόντα Κανονισμόν, διά τήν ανάθεσιν καί έκτέλεσιν των έργων ή μελετών ή τήν παροχήν συναφών υπηρεσιών, εφαρμόζονται αναλόγως αι διατάξεις της έθνικής ή ευρωπαϊκής νομοθεσίας περί δημοσίων έργων ή μελετών ή παροχής συναφών υπηρεσιών μόνον όπου ρητώς ειδικώς προβλέπεται τουτο εις τήν Προκήρυξιν ή τας αποφάσεις της Έρας Μητροπόλεως Καστορίας.

2) Eis περίπτωσιν, καθ' ήν ζήτημα δέν ρυθμίζεται ειδικώς από τόν παρόντα Κανονισμόν ή από τήν Προκήρυξιν ή τήν σύμβασιν δύνανται, κατόπιν ειδικών προς τουτο αποφάσεων των αρμοδίων όργάνων της Έρας Μητροπόλεως Καστορίας, νά εφαρμόζονται αναλόγως αι συναφείς διατάξεις της έλληνικής νομοθεσίας περί αναθέσεως, συνάψεως καί έκτελέσεως δημοσίων συμβάσεων έργων ή μελετών ή παροχής συναφών υπηρεσιών καί έπικουρικώς αι διατάξεις του Άστικού Κώδικος.

3) Όπου εις τας παραπεμπομένες διατάξεις μνημονεύονται ως αρμόδια τά όργανα της δημοσίας διοικήσεως νοούνται ως αρμόδια όργανα τά διά του παρόντος προβλεπόμενα όργανα της Έρας Μητροπόλεως Καστορίας καί των έποπτευόμενων εκκλησιαστικών φορέων.

4) Διά τόν ύπολογισμόν των προθεσμιών που αναφέρονται εις τόν παρόντα Κανονισμόν εφαρμόζονται αι διατάξεις του Άστικού Κώδικος καί του Ν. 1157/1981.

Άρθρον 23

Τροποποιήσις του Κανονισμού

1) Τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις του Κανονισμού εγκρίνονται καί ισχύουν συμφώνως προς τας έκάστοτε ισχύουσας διατάξεις.

2) Έάν ό Κανονισμός τροποποιηθί, συμφώνως προς τας διατάξεις του παρόντος άρθρου, δεσμεύει τούς τρίτους αυτοδικαίως από τήν ήμέραν της δημοσιεύσεως του εις τήν Έφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Άρθρον 24

Τελικαί μεταβατικαί διατάξεις

1) Η ισχύς του παρόντος Κανονισμού αρχεται από της δημοσιεύσεως του εις τήν Έφημερίδα της Κυβερνήσεως καί εις τό έπίσημον δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» της Έκκλησίας της Ελλάδος.

2) Συμβάσεις έργων ή μελετών, διά τά όποια έχει δημοσιευθί Προκήρυξις ή έχει διενεργηθί διαγωνισμός ή έχει ύπογραφεί σύμβασις πρό της θέσεως εις ισχύν του παρόντος Κανονισμού διέπονται ύπό των ισχυουσών κατά τόν χρόνον της αναθέσεως ή της δημοσιεύσεως της Διακηρύξεως διατάξεων καί τούς όρους της συμβάσεως καί των συμβατικών τευχών.

3) Έκ των διατάξεων του παρόντος Κανονισμού δέν προκαλείται δαπάνη εις βάρος του Προϋπολογισμού του Νομικού Προσώπου της Έρας Μητροπόλεως Καστορίας.

Ό παρών Κανονισμός νά δημοσιευθί στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως καί στο έπίσημο Δελτίο «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Άθηναι, 11.1.2017

† Ό Άθηνών ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ό Αρχιγραμματεύς
Ό Μεθώνης Κλήμης

Άριθμ. 439/337/14.2.2017

«Καθορισμός
Καθεδρικού, Μητροπολιτικού Ἱεροῦ Ναοῦ,
ὡς καί Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Πολιούχου
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς»

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχουσα ὑπ' ὄψει:

1. τὰ ἄρθρα 1 παρ. 4, 29 παρ. 2 καί 36 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»,
2. τήν ὑπ' ἀριθμ. 99/26.1.2017 πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πειραιῶς κ. Σεραφεῖμ,
3. τό γεγονός ὅτι ἐκ τῆς παρούσης Ἀποφάσεως δέν προκαλεῖται δαπάνη εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς ἢ εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου, καί
4. τήν ἀπό 9.2.2017 Ἀπόφασιν τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου,

καθορίζει:

- α. ὡς Καθεδρικόναόν, τόν Προσκυνηματικόναόν

Ναόν Ἁγίας Τριάδος Πειραιῶς, τοῦ προσκυνηματικοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ μή ἀλλοιούμενου,

β. ὡς Μητροπολιτικόναόν, τόν Προσκυνηματικόναόν Ἱερών Ναόν Ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἑλένης Πειραιῶς, τοῦ προσκυνηματικοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ μή ἀλλοιούμενου, καί

γ. ὡς ναός τοῦ Πολιούχου Πειραιῶς, Ἁγίου Σπυρίδωνος, παραμένει ὁ Ἱερός Ἐνοριακός Ναός Ἁγίου Σπυρίδωνος Πειραιῶς, τοῦ ἐνοριακοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ μή ἀλλοιούμενου.

Ἡ παρούσα νά δημοσιευθῆ εἰς τήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀθῆναι 9.2.2017

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ὁ Μεθώνης Κλήμης

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ**Ἱερά Μητρόπολις
Λήμνου καὶ Ἀγίου Εὐστατίου**

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Εἰσοδίων Θεοτόκου Πορτιανοῦ,
Ἀγίου Γεωργίου Καλλιθέας,
Ἀγίου Δημητρίου Σαρδῶν,
Ἀγίου Δημητρίου Λύχνων,
Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου Παναγίας,
Ἀγίου Δημητρίου Ρουσσοπουλίου,
Τιμίου Προδρόμου Φυσσίνης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Μυρίνῃ τῇ 10ῃ Φεβρουαρίου 2017

† Ὁ Λήμνου καὶ Ἀγίου Εὐστατίου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

**Ἱερά Μητρόπολις
Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης**

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Προφήτου Ἡλίου - Λογκανίκου,
Ἀγίου Ἰωάννου - Θεολόγου,
Ἀγίων Ἀναργύρων - Μακρυνάρας,
Ἀγίου Δημητρίου - Στεφανιάς,
Ἀγίου Ἰωάννου - Ἀπιδέας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Σπάρτῃ τῇ 16ῃ Φεβρουαρίου 2017

† Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερά Σύνοδος
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 7.2.2017*

Συνῆλθε τὴν Τρίτη 7 Φεβρουαρίου 2017, σὴν πρώτη Συνεδρία Της γιὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριο, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατὰ τὴ σημερινή Συνεδρία:

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικά τῆς Ἐξουσιοδοτήσεως.

Κατήρτισε τὴν Ἡμερησία Διάταξη τῆς Ἐκτακτῆς Συνελεύσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία θὰ συγκληθεῖ τὴν Τετάρτη 8 καὶ τὴν Πέμπτη 9 Μαρτίου ἐ.ἔ. Ὑπενθυμίζεται ὅτι κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου Εἰσηγήσεις θὰ πραγματοποιήσουν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες: Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμπτῶν κ. Δανιὴλ, μὲ θέμα τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευση, Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ, μὲ θέμα τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καὶ Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, μὲ θέμα τὴν πορεία τοῦ διαλόγου μὲ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐνέκρινε τίς προτάσεις: τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ Ἐπιμορφώσεως τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου ἐπὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἑβδομάδος τῶν Ἱερατικῶν Κλήσεων τὴν Γ' ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν, ἀπὸ Δευτέρας 13ης Μαρτίου ἕως καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, 19ης Μαρτίου 2017 καὶ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος περὶ διοργανώσεως τῆς «ἑβδομάδος Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς», κατὰ τὴν περίοδο ἀπὸ 5ης ἕως καὶ 11ης Μαρτίου ἐ.ἔ.

Ἀκολούθως ὄρισε τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Πειραιῶς κ. Σεραφεὶμ ἐκπρόσωπο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σὴν Τελετὴ ἀφῆς τοῦ

Ἁγίου Φωτός κατὰ τὸ Μεγάλο Σάββατο, στὰ Ἱεροσόλυμα.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φθιώτιδος κ. Νικόλαος ἀνακοίνωσε στὸ Σῶμα ὅτι σήμερον ἐκδικάζεται στὰ πολιτικά δικαστήρια ἡ ὑπόθεση τῆς ἀμφισβήτησεως τῆς κυριότητος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Λαμίας ἐπὶ τοῦ κτήματος Πεῦκα Βέρδη στὴ Δυτικὴ Ἀττικὴ καὶ δεσμεύθηκε γιὰ τὴν παραχώρηση τμήματος τῆς ὡς ἄνω ἐκτάσεως πρὸς τὴν Ἱερά Σύνοδο γιὰ τὴ δημιουργία δομῶν προνοίας μετὰ τὴν ὀριστικὴ δικαίωση τοῦ ὡς ἄνω Ναοῦ. Τὸ δὲ ὑπόλοιπο θὰ ἀξιοποιηθεῖ γιὰ τὴν ὑποστήριξη ἰδρυμάτων καὶ τοῦ προνοιακοῦ ἔργου τῆς περιοχῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος.

Ἀκολούθως ἡ Δ.Ι.Σ. ἀσχολήθηκε μὲ θέματα Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν: Ἀρχιγραμματείας, ἐπὶ τῶν Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων, ἐπὶ τοῦ Τύπου, τῶν Δημοσίων Σχέσεων καὶ τῆς Διαφοτίσεως καὶ Πολιτιστικῆς Ταυτότητος.

Τέλος, ἡ Δ.Ι.Σ. ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικὰ μὲ τρέχοντα ὑπηρεσιακὰ ζητήματα.

Ἐκ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου

Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 9.2.2017

Συνῆλθε τὴν Πέμπτη 9 Φεβρουαρίου 2017, σὴν τρίτη Συνεδρία Της γιὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριο, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 160ῆς Συνοδικῆς Περιόδου, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατὰ τὴ σημερινή Συνεδρία:

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικά τῆς προηγουμένης Συνεδρίας.

Ἀκολούθως, ἡ Τριμελὴς ἐξ Ἀρχιερέων Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτες, Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ, Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς κ. Νικόλαο καὶ Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομο, ἐνημέρωσε τὴ Δ.Ι.Σ. γιὰ τὴν πορεία τῶν ἐργασιῶν τῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ, ἔχοντας

τήν εξουσιοδότηση της Ίερας Συνόδου, συνεχίζει τις εργασίες της μέχρι να καταλήξει στα τελικά συμπεράσματα, τα όποια και θα υποβάλει προς έγκριση στην Ίερά Σύνοδο της Ιεραρχίας.

Επίσης, η Δ.Ι.Σ. ασχολήθηκε με θέματα Ίερων Μητροπόλεων και των Συνοδικών Επιτροπών: επί της Κοινωνικής Προνοίας και Εύποιίας και Γάμου, Οικογενείας, Προστασίας Παιδιού και Δημογραφικού Προβλήματος, συζήτησε και έλαβε αποφάσεις σχετικά με προσπάθειες Κληρικών στο έξωτερο και διάφορα τρέχοντα υπηρεσιακά ζητήματα.

Η Διαρκής Ίερά Σύνοδος έλαβε γνώση διευκρινιστικού κειμένου από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων περί της Θεματικής Έβδομάδας με τον τίτλο «Σώμα και Ταυτότητα» για το σχολικό έτος 2016-2017 και αποφάσισε να το αποστείλει προς όλες τις Ίερες Μητροπόλεις της Εκκλησίας της Ελλάδος προς ενημέρωση των Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτών.

Διαβάστε το κείμενο με τίτλο «Σώμα και Ταυτότητα».

Φέτος το ΥΠΠΕΘ καθιέρωσε ένα νέο θεσμό αυτόν της Θεματικής Έβδομάδας. Για το σχολικό έτος 2016-2017 επιλέχθηκε η θεματική «Σώμα και Ταυτότητα» με τρεις βασικούς άξονες:

- α) τη διατροφή και την ποιότητα ζωής,
- β) την πρόληψη του έθισμού και των εξαρτήσεων και
- γ) τις έμφυλες ταυτότητες.

Ο θεσμός της Θεματικής Έβδομάδας έχει διπλό στόχο:

- Καταρχάς αποσκοπεί στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μελών της σχολικής κοινότητας, των μαθητών και των μαθητριών πρωτίστως σε ζητήματα που άπτονται της Εκπαίδευσης για την Άειφόρο Ανάπτυξη. Παράλληλα προτείνεται να υιοθετηθεί από τις σχολικές μονάδες ή μεθοδολογία παρεμβάσεων που έχουν χαρακτηριστικά καθολικής πρόληψης με τη διοργάνωση απογευματινών ενημερωτικών συναντήσεων με θεματικές που θα απευθύνονται στους ενήλικες της σχολικής κοινότητας, γονείς και εκπαιδευτικούς.
- Παράλληλα η Θεματική Έβδομάδα επιχειρεί να δώσει την ευκαιρία στους εκπαιδευτικούς να συνεργαστούν μεταξύ τους αλλά και με έξωσχολικούς φορείς για τον σχεδιασμό και την πραγματοποίηση

δραστηριοτήτων που κινούν το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών, καθώς θα έχουν βιωματικό χαρακτήρα ή/και θα απαιτούν την ενεργή συμμετοχή τους. Αυτή η διαδικασία εγγράφεται στην πρόθεση του Υπουργείου να τονώσει την παιδαγωγική αυτονομία της σχολικής μονάδας, να δώσει τη δυνατότητα λήψης πρωτοβουλιών για την ανανέωση του περιεχομένου της διδακτικής πράξης και της προσαρμογής της στα δεδομένα (ανάγκες, ενδιαφέροντα, μορφωτικούς πόρους) κάθε περιοχής, κάθε σχολείου, κάθε ομάδας μαθητών/τριών.

Η έστιαση του περιεχομένου της φετινής Θεματικής Έβδομάδας στις ενότητες που προαναφέρθηκαν απορρέει από την κρίσιμη σημασία που αυτές αποκτούν κατά την αναπτυξιακή φάση της προεφηβείας και εφηβείας την οποία διέρχονται οι μαθητές/-τριες του Γυμνασίου. Κανείς δεν μπορεί να άμφισβητήσει ότι τα ζητήματα της διατροφής, της ανάπτυξης έθιστικών συμπεριφορών και των έμφυλων ταυτοτήτων συνδέονται άμεσα με την υπό διαμόρφωση σχέση των προέφηβων και έφηβων μαθητών/τριών με το σώμα τους, την αυτοεικόνα και την αυτοαντίληψη τους, με τους/τίς συνομιλήκους/ες τους αλλά και με τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο.

Α) Διατροφή και ποιότητα ζωής

Οι κακές διατροφικές συνήθειες των νέων και η περιορισμένη άθλησή τους είναι σοβαρά προβλήματα που θέτουν σε κίνδυνο την υγεία τους. Τα χαμηλής διατροφικής αξίας και παχυντικά σνάκ ή και γεύματα, οι καθιστικές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και η έλλειψη κίνησης και άθλησης έχουν οδηγήσει παγκοσμίως σε αύξηση του ποσοστού των παχύσαρκων παιδιών.

Ταυτόχρονα, τα πρότυπα που προβάλλει η βιομηχανία της μόδας και της διαφήμισης δημιουργούν σε πολλούς εφήβους και ιδίως έφηβες συμπλέγματα για την εμφάνισή τους, μέχρι που τους ώθησαν στην ανορεξία. Με τη Θεματική Έβδομάδα επιδιώκεται να προσφερθεί μία επιπλέον ευκαιρία οι μαθητές/τριες να ενημερωθούν για τις επιπτώσεις που έχουν στην υγεία τους και την ποιότητα ζωής τους οι κακές διατροφικές συνήθειες και η έλλειψη κίνησης, να γνωρίσουν ποιές πληροφορίες πρέπει να αναζητούν στις συσκευασίες των βιομηχανοποιημένων τροφίμων, να προβληματιστούν και να άμφισβητήσουν τα πρότυπα που προβάλλονται στα ΜΜΕ, ώστε να μην καταρακώνεται η αυτοεκτίμησή τους.

B) Έθιμος και εξαρτήσεις

Η ψυχολογική αναστάτωση που προκαλεί ή μεταβατική φάση στην οποία βρίσκονται οι μαθητές/τριες του Γυμνασίου τους/τίς εκθέτει στον κίνδυνο των εξαρτήσεων. Έρευνες έχουν δείξει ότι η πλειοψηφία των εφήβων έχει δοκιμάσει το κάπνισμα και ότι από αυτούς/ές η συντριπτική πλειοψηφία εξελίσσεται τελικά σε καπνιστές/στριες. Επίσης, σε αυτές τις ηλικίες διαπιστώνεται αυξημένη χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών ουσιών αλλά και διαρκώς διογκούμενη εξάρτηση από ηλεκτρονικά παιχνίδια, διαδίκτυο, κινητά. Αφ' ενός λοιπόν είναι ανάγκη να καταρριφθούν οι μύθοι που συνδέονται με τη χρήση ουσιών και την υιοθέτηση «εξαρτητικών» συμπεριφορών, αφ' ετέρου πρέπει οι έφηβοι/ες να ενημερωθούν και να ενδυναμωθούν, ώστε να μπορούν να αντισταθούν στην πίεση των όμηλικών, να αναπτύξουν δεξιότητες λήψης αποφάσεων, μείωσης του άγχους και θετικής αντιμετώπισης των καταστάσεων, να συνειδητοποιήσουν την παγίδα της εικονικής πραγματικότητας και την αξία της προσωπικής, διά ζώσης επικοινωνίας για την ανάπτυξη ύγιων και ουσιαστικών διαπροσωπικών σχέσεων.

Γ) Έμφυλες ταυτότητες

Οι έφηβοι και οι έφηβες βρίσκονται σε μία περίοδο μετάβασης από το παιδί στον ενήλικο άνθρωπο, στην οποία έμπεδώνονται στάσεις και αντιλήψεις για τις ικανότητες και τους ρόλους ανδρών και γυναικών. Είναι κρίσιμο σε αυτή την ηλικία να ευαισθητοποιηθούν στα θέματα της ισότητας, να προβληματιστούν για τα έμφυλα στερεότυπα, π.χ. το στερεότυπο του δυνατού, σκληρού και κυρίαρχου άντρα και της αδύναμης, ευαίσθητης και ύποταγμένης γυναίκας. Είναι κρίσιμο να κατανοήσουν ότι οι διακριτοί ρόλοι που αποδίδονται σε γυναίκες και άνδρες και που συνεπάγονται ανισότητα είναι μία κοινωνική κατασκευή (κοινωνικό φύλο). Η άμφισβήτηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων είναι απαραίτητη καταρχάς για να βρουν οι έφηβοι και οι έφηβες τον επαγγελματικό δρόμο που ταιριάζει στην προσωπικότητα και τα ενδιαφέροντά τους, ανεξαρτήτως του φύλου τους (δέν υπάρχουν απαγορευμένα επαγγέλματα ούτε για τα κορίτσια ούτε για τα αγόρια) αλλά και για να συνάψουν στο μέλλον φιλικές και έρωτικές σχέσεις ύγιεις, ειλικρινείς, ουσιαστικές και σπριγμένες στον αλληλοσεβασμό, για να θεωρούν άδια-

νόπη τη χρήση βίας και την κακοποίηση του/της συντρόφου τους.

Παράλληλα, οι έφηβοι και οι έφηβες παρατηρούν το σώμα τους να αλλάζει ταχύτατα και αυτό τους προκαλεί τουλάχιστον άμχανία, συχνά και άγχος.

Χρειάζεται λοιπόν να βοηθηθούν να συνειδητοποιήσουν πόσο φυσική είναι η αλλαγή που βιώνουν εξαιτίας των ορμονικών μεταβολών, να νιώσουν άνετα μέσα στο νέο τους σώμα, να ενδυναμωθούν, ώστε να ξεπεράσουν την ανασφάλεια ή την ντροπή και να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση.

Στό σημείο αυτό να σημειωθεί ότι πολλά δημοσιεύματα φανερώουν ότι η έγκυκλιος δέν έχει διαβαστεί με προσοχή ή έχει σκοπίμως παραποιηθεί. Στα θέματα που προβλέπονται για τους/τίς μαθητές/τριες δέν περιλαμβάνεται η λέξη όμοφοβία. Αδτή έμφανίζεται στο τελευταίο προτεινόμενο θέμα για τίς ένημερωτικές συναντήσεις που θά μπορούσε, αν θέλει, η σχολική μονάδα να οργανώσει για τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς. Προφανώς, αν τυχόν έπιλεγεί να γίνει αναφορά σε αυτό τό θέμα ό στόχος δέ θά είναι να προτρέψει ό όμιλητής τους γονείς να γίνουν όμοφυλόφιλοι αλλά να τους προβληματίσει και να τους ευαισθητοποιήσει όσον αφορά τά ανθρώπινα δικαιώματα όλων των ανθρώπων, ανεξάρτητα από ποιές έπιλογές έχουν κάνει στή ζωή τους, ενισχύοντας την ρήση «άγαπάτε αλληλους» για όλους τους ανθρώπους.

Συνοφίζοντας, τό ΥΠΠΕΘ έλπίζει ότι οι εκπαιδευτικοί, σε συνεργασία με τους προτεινόμενους από τό ΙΕΠ φορείς, θά έμπλουτίσουν τη σχολική καθημερινότητα με τά παραπάνω θέματα, που δέν περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα σπουδών συγκεκριμένου μαθήματος. Απαιτούν μία διεπιστημονική-διαθεματική προσέγγιση και για αυτό τον λόγο εννοείται η πραγμάτευσή τους στο πλαίσιο του νέου θεσμού της Θεματικής Έβδομάδας.

*Έπίσκεψη του Άρχιεπισκόπου Κρήτης
στον Άρχιεπίσκοπο Άθηνων και πάσης
Έλλάδος για τό μάθημα των Θεραπευτικών*

Η δεύτερη κοινή σύσκεψη της Έκκλησίας της Έλλάδος με την Έκκλησία της Κρήτης για τό μάθημα των Θεραπευτικών και την εκκλησιαστική εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε στις 17.2.2017 στην ιερά Άρχιεπισκοπή Άθηνων. Στήν συνάντηση παρέστησαν ό Άρχιεπίσκοπος Άθηνων

καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος καί ὁ Μητροπολίτης Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ, ἐνῶ ἀπό τήν πλευρά τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης ἦταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Εἰρηναῖος καί οἱ Μητροπολίτες Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου κ. Ἀνδρέας, Ἱεραπύτνης καί Σπείας κ. Κύριλλος καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Συνόδου.

«Συζητήσαμε σέ εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα γιά τά προβλήματα πού ὑπῆρχαν καί ὑπάρχουν στήν ζωή μας. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ζωντανοί Ὄργανισμοί καί ὁποσδήποτε ἔχουμε προβλήματα, προγράμματα, συζητήσεις. Πάνω σέ αὐτά ἀνταλλάξαμε ἀπόψεις καί πήραμε ἀποφάσεις» τόνισε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου κ. Ἀνδρέας ἐπεσήμανε ὅτι «προσπαθοῦμε νά πορευθοῦμε στόν καλύτερο συναινετικό δρόμο, σέ ἕναν δρόμο συνδιαλλαγῆς καί συναίνεσης προκειμένου νά προωθηθεῖ ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν μέσα ἀπό ἕνα πνεῦμα ἐνότητας ὅλων τῶν θεολόγων. Μιλῆσαμε, ἐπίσης, γιά τήν ἐκκλησιαστική ἐκπαίδευση καί γιά τά Κέντρα Ἱερατικῆς Ἐπιμόρφωσης πού σκέφτεται ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νά δημιουργήσει καί ἐκφράσαμε τήν ἐπιθυμία ἕνα τέτοιο Κέντρο νά λειτουργήσει καί στήν Κρήτη. Εὐχαριστοῦμε τόν Ἀρχιεπίσκοπο γιά τήν ἀνταλλαγή τῶν ἀπόψεων, πού ὑπῆρξαν ἐποικοδομητικές, σέ μία δύσκολη στιγμή τοῦ Ἔθνους καί τῆς πορείας τῆς Ἐκκλησίας. Μέ τή μαρτυρία, ὅμως, τήν σύνεση καί τήν διάκριση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡ Ἐκκλησία πορεύεται καί κερδίζει χωρίς νά κάνει. Ἡ συνάντηση, βέβαια, ἔγινε μέ τήν εὐλογία τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου καί θά τοῦ στείλουμε τήν σχετική ἔκθεση γιά τίς σκέψεις καί τόν προβληματισμό».

Ἡμερίδα

Ἐκκλησιαστικῶν Νομικῶν Συμβούλων μέ τήν παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου

Στήν ἀνάγκη συνεργασίας Πολιτείας - Ἐκκλησίας γιά τήν ἀξιοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἀναφέρθηκε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος κατά τήν Ἡμε-

ρίδα Νομικῶν Συμβούλων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πού πραγματοποιήθηκε στίς 4.2.2017 στό Συνοδικό Μέγαρο μέ θέμα «Ἐκκλησιαστική Περιουσία - Σχέσεις Κράτους καί Ἐκκλησίας», τονίζοντας πώς ἡ Ἐκκλησία ἔχει τήν καλύτερη διάθεση γιά συνεργασία.

Στήν ἡμερίδα παρέστησαν οἱ Μητροπολίτες Μπθύμνης κ. Χρυσόστομος, Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνάτιος, προεδρεύων τῆς ἡμερίδας, Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ, Βελουσινοῦ κ. Δαμασκηνός, Κορίνθου κ. Διονύσιος, ὁ Ἐπίσκοπος Μεθώνης κ. Κλήμης, Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Διευθυντές ὑπηρεσιῶν τῆς Συνόδου, Νομικοί Σύμβουλοι τῶν Μητροπόλεων καί δικηγόροι ἀπό ἄλλες ὑπηρεσίες, ἀφοῦ ἡ ἐκδήλωση ἦταν ἀνοικτή γιά τό κοινό.

Τόν Ἀρχιεπίσκοπο συνόδευε ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀρχιμανδρίτης Συμεών Βολιώτης.

Κηρύσσοντας τήν ἔναρξη τῆς ἡμερίδας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀναφέρθηκε σέ βασικές ὑποθέσεις, ὅπως τό ἐκκλησιαστικό κτηματολόγιο ὑπογραμμίζοντας πώς ἡ Ἐκκλησία ἔχει καλή διάθεση συνεργασίας προκειμένου ἀπό κοινοῦ μέ τό κράτος νά ἀντιμετωπίσουν τά ὅποια προβλήματα. «Δέν ἀποβλέπουμε σέ τίποτα ἄλλο παρά νά ὠφελήσουμε τήν κοινωνία καί τοὺς ἀνθρώπους» σημείωσε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος.

Μετά τίς εἰσηγήσεις τῆς πρώτης ἐνότητας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐπισήμανε ὅτι «μιλάμε γιά μία περιουσία πού εἶναι στό ὄνειρο καί τή φαντασία. Μία περιουσία πού εἶναι δεσμευμένη». Μιλώντας γιά τόν νόμο γιά τά δάση ἔφερε τό παράδειγμα μοναστηριῶν στή Βοιωτία λέγοντας ὅτι οἱ ὑπηρεσίες διαχώρισαν ἐκκλησιαστικές ἀπό ἐθνικές γαῖες. Γιά τοὺς δασικούς χάρτες εἶπε ὅτι στή χειρότερη περίπτωση ἡ Ἐκκλησία ἤ πρέπει νά ἀρνηθεῖ τήν ἰδιοκτησία ἢ νά προχωρήσει στήν ἔνσταση καταβάλλοντας 40 εὐρώ ἀνά στρέμμα. Μίλησε, ἐπίσης, γιά τό νόμο τοῦ 1952 καί περιέγραψε τίς δυσχέρειες στήν ὀρθή ἐφαρμογή του, πού σκοπό εἶχε νά βοηθηθοῦν οἱ μικρογεωργοί καί οἱ μικροκτηνοτρόφοι, ἀλλά διερωτήθηκε ἂν τελικά τό κράτος ἔδωσε τίς ἀπαλλοτριωμένες γαῖες γιά αὐτόν τόν σκοπό. Ἐφερε ὡς παράδειγμα ἕκταση 58 στρεμμάτων πού δόθηκε γιά τακτοποίηση μικροκτηνο-

τρόφων αλλά ή έκταση δόθηκε τελικά στον τοπικό δήμο και σήμερα έχει γίνει τουριστικό κέντρο.

Περιέγραψε την έμπειρία των εκκλησιαστικών απαλλοτριώσεων, οι οποίες, όμως, δεν είχαν αποτέλεσμα, όπως στην περίπτωση της δημιουργία του ΟΔΕΠ, και μίλησε για απαλλοτριώσεις που δεν έχουν αποδοθεί και χαρακτηρίζονται άκυρες.

Κάλεσε, ωστόσο, την Πολιτεία να προσέλθει στο τραπέζι του διαλόγου με την Έκκλησία με καλή πίστη σημειώνοντας ότι «δεν έχουμε να διεκδικήσουμε περιουσία, αλλά να έρθουμε σε συνεννόηση για το που βρισκόμαστε».

Ο Αρχιεπίσκοπος μιλώντας στους δημοσιογράφους χαρακτήρισε την ημερίδα «σπουδαία και σημαντική για την πορεία της Έκκλησίας και του τόπου μας», και εξέφρασε τον θαυμασμό του για τον μεγάλο αριθμό των συμμετεχόντων. «Ποιά είναι ή εκκλησιαστική περιουσία; Τι περιμένουμε και πως αντιμετωπίζουμε αυτή την περιουσία ή Έκκλησία και τό Κράτος» αναρωτήθηκε ο Αρχιεπίσκοπος συμπληρώνοντας πως «κάποτε απαντώντας σε έρώτηση είπα ότι όλο αυτό τό θέμα της εκκλησιαστικής περιουσίας είναι ένα παραμύθι. Και πραγματικά αν την αφήσουμε στην σημερινή της κατάσταση είναι ένα παραμύθι, ένα κάρβουνο. Αν, όμως, θελήσουμε να συνεργαστούμε Έκκλησία και Πολιτεία, πάνω στις σωστές βάσεις, και αν λύσουμε τά προβλήματα που υπάρχουν και με τά όποια είναι δεμένη αυτή ή περιουσία, τότε μπορεί αυτό τό παραμύθι να γίνει ιστορία και να βοηθήσει».

Ο Αρχιεπίσκοπος εξήγησε ότι «όταν λέμε Έκκλησία δεν έννοούμε τά πρόσωπα, αλλά τον φορέα, και όταν λέμε Πολιτεία έννοούμε τον λαό. Αυτή ή περιουσία είναι του λαού μας», τόνισε χαρακτηριστικά και σημείωσε πως «μέσα από τίς εισηγήσεις αναδεικνύεται ή ανάγκη άμεσα ή Έκκλησία να καταρτίσει έναν επίσημο φορέα, δυνατό για αυτό τό θέμα, αλλά και ή Πολιτεία να ακούσει όλα τά προβλήματα και από κοινού να συνεργαστούμε, ώστε να είναι τό όφελος για την πατρίδα μας μεγάλο».

Η ημερίδα περιελάμβανε έννεα Εισηγήσεις και ή Τιμητική Προεδρία άνηκε στον κ. Σπύρο Ν. Τρωιάνο, Όμότ. Καθηγητή της Νομικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α. Προεδρεύων ήταν ο Μητροπολίτης Δημητριάδος και Άλμυρου κ. Ίγνάτιος.

Ίερά Άρχιεπισκοπή Άθηνών

Ό έορτασμός της μνήμης της Άγίας Φιλοθέης

Παρουσία του Προέδρου της Έλληνικής Δημοκρατίας κ. Προκόπη Παυλόπουλου και του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ίερώνυμου πραγματοποιήθηκε στις 17.2.2017 τό απόγευμα Ημερίδα με θέμα «Η Κυρά των Άθηνών και Καλλιμάργος του Γένους. Η συμβολή της Άγίας Φιλοθέης στην πνευματική άφύπνιση του Έλληνικού λαού».

Η έπιστημονική ημερίδα που διοργάνωσε ή Βιβλιοθήκη της Ίερας Αρχιεπισκοπής Άθηνών στο πλαίσιο του τριήμερου έορτασμού για τή μνήμη της Άγίας Φιλοθέης, πραγματοποιήθηκε στην Αΐθουσα Τελετών του Έθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Άθηνών. Παρέστησαν Έπίσκοποι, Υπουργοί, Βουλευτές, Διευθυντές των Υπηρεσιών της Συνόδου και της Αρχιεπισκοπής, πλήθος κόσμου.

Η έκδήλωση ξεκίνησε με τον χαιρετισμό του Πρυτάνεως του Έθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Άθηνών καθηγητού Μελετίου - Άθανασίου Δημόπουλου.

Άμέσως μετά χαιρετισμό άπύθυνε ο Πρωτοσύγκελλος της Αρχιεπισκοπής Αρχιμανδρίτης Συμεών Βολιώτης, ο όποιος μεταξύ άλλων τόνισε πως «άποτελεί πραγματική εϋλογία, κριτήριο ζωής και συγχρόνως πρόκριμα προσωπικής εϋθύνης τό γεγονός ότι έχουμε γεννηθεί ή έστω άπλως κατοικούμε και διαβιούμε στην περιώνυμο των Άθηναίων πόλη. Διότι αυτή ή πόλη όλων μας, ή σημερινή καθέδρα της Έλληνικής Δημοκρατίας, κομίζει ένα βαρύ φορτίο μνήμης, πολιτισμού, παράδοσης και άειφόρου πνευματικής δυναμικής μέσα στον μακράιωνα ιστορικό της βίο. Διότι στην άθηναϊκή γη, σε αυτήν που ο άνθρωπος του σήμερα βιώνει την καθημερινότητά του, τά προβλήματά του, τίς δυσκολίες του, ένιστε και την άπόγνωσή του, σε αυτήν την γη άναπτύχθηκαν και μεγαλούργησαν σπουδαίες προσωπικότητες, οι όποιες σημάδεψαν την ιστορία του τόπου μας και σφράγισαν την ιδιοπροσωπία του γένους μας. Ένα τέτοιο πρόσωπο, μία τέτοια ήγέτιδα προσωπικότητα, μία μοναδική πραγματικά γυναίκα, που άποτελεί σύμβολο και σημείο αναφοράς για την πόλη μας, όπηρεξε ή Άγία Φιλοθέη ή Άθηναία».

Ὁ π. Συμεών σημείωσε, ἐξ ἄλλου, πὼς «ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ὁρθόδοξη ἀνά τόν κόσμο Ἐκκλησία τιμᾷ τήν μνήμη της στίς 19 Φεβρουαρίου. Ἰδιαιτέρως ὁμως γεραίρεται καί χαιρεῖ ἐπὶ τῇ μνήμῃ της ἡ τοπική μας Ἐκκλησία, ἡ καθ' ἡμᾶς Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν» καί συμπλήρωσε, ὅτι «γιά τό λόγο αὐτό, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, ἔδωσε σαφῆ καί ρητῆ ἐντολή στίς ὑπηρεσίες, τοὺς ὀργανισμούς καί τά ἰδρύματα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς νά συνεργαστοῦν καί νά συντονιστοῦν ὥστε ὁ ἐορτασμός ἐφέτος τῆς Ἁγίας Φιλοθέης νά πραγματοποιηθεῖ μέ σειρά ἐκδηλώσεων, οἱ ὁποῖες θά ἐκφράζουν μέ τόν πλέον ἐμφαντικό τρόπο τήν σημασία τῆς μνήμης τῆς Ἁγίας γιά τήν συλλογική μας αὐτογνωσία, γιά τήν μεταξύ μας ἐνότητα καί γιά τήν ἀνάγκη ἐνός γόνιμου ἀναστοχασμοῦ μέ τό βλέμμα ὁμως στραμμένο ὄχι στό παρελθόν ἀλλά στό αὔριο».

Κατόπιν πραγματοποιήθηκε ἡ εἰσαγωγική ὁμιλία τοῦ Διευθυντῆ τῆς Βιβλιοθήκης κ. Σεβαστιανοῦ Ἀνδρεάδῃ καί ἀκολούθησαν οἱ προγραμματισμένες ὁμιλίες. Ἡ κ. Καλλιόπη Μπουρδάρη, Ὁμ. Καθ. Νομικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν μίλησε μέ θέμα «“Διά τήν ἐλευθερία τῶν αἰχμαλώτων χριστιανῶν, διά ταῖς παρθένους μοναχές” ἔκκλησις Φιλοθέης μοναχῆς πρὸς τήν Γερουσία τῶν Ἑνετῶν». Ὁ κ. Νικόλαος Νικολαΐδης, Ὁμ. Καθηγητῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν μίλησε μέ θέμα: «Θεολογική προσέγγιση τῆς ἐν Χριστῷ μαρτυρίας καί τοῦ μαρτυρίου τῆς Ἁγίας Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας». Ὁ Ὁμ. Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ. Νικόλαος Τζιράκης πραγματοποίησε ὁμιλία μέ θέμα: «Ἕμνολογική ἀναφορά τῆς Ἀκολουθίας τῆς Ἁγίας Φιλοθέης» καί ἡ τ. Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κρήτης κ. Ζωή Γκενάκου μίλησε μέ θέμα: «Ὁσία Φιλοθέη Μπενιζέλου: Προσφορά στήν γυναίκα».

Ἡ ἐκδήλωση ὁλοκληρώθηκε μέ ὕμνους πού ἀπέδωσε ὁ Χορός Ψαλτῶν τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν ΕΚΠΑ ὑπό τήν διεύθυνση τοῦ Ἄν. Καθηγητοῦ κ. Δημητρίου Μπαλαγεώργου.

Τό μουσεῖο τῆς Ἁγίας Φιλοθέης ἐγκαινιάσθηκε τήν Κυριακή 19.2.2017, ἡμέρα μνήμης τῆς Ἁγίας, ἀπό τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμο παρουσία τῶν Μητροπολιτῶν Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης

κ. Ἐφραίμ, Σουηδίας κ. Κλεόπα, Ναζιανζοῦ κ. Θεοδωρήτου, καί τοῦ Ἐπισκόπου Νεοχωρίου κ. Παύλου. Παρέστησαν ὁ Ὑπουργός Παιδείας, Ἐρευνας καί Θρησκευμάτων Κωνσταντῖνος Γαβρόγλου πού ἐκπροσώπησε τόν Πρωθυπουργό, Διευθυντές ὑπηρεσιῶν τῆς Συνόδου, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καί ὁ Διευθυντής τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας κ. Ἀλέξανδρος Κατσιάρας, ἡ Ἐκπρόσωπος τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολίτευσης Βουλευτῆς Ἐπικρατείας τῆς Ν.Δ. καί Τομεάρχης Παιδείας, Ἐρευνας καί Θρησκευμάτων Νίκη Κεραμέως, ὁ ἰδρυτής καί γενικός γραμματέας τοῦ Λαϊκοῦ Συνδέσμου Χρυσῆ Αὐγῆ Νίκος Μιχαλολιάκος, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐνωσῆς Κεντρῶν Βασίλειος Λεβέντης, ὁ Ἐκπρόσωπος τῆς κ. Φώφης Γεννηματᾶ, Γραμματέας τοῦ Τομέα Παιδείας, Ἀγγελος Τόλκας, ὁ Ὑπουργός Ὑποδομῶν καί Μεταφορῶν Χρῆστος Σπίρτζης, ὁ Ὑφυπουργός Παιδείας, Ἐρευνας καί Θρησκευμάτων Κωνσταντῖνος Ζουράρις, οἱ Βουλευτές Κώστας Σκανδαλίδης, Ἐλένη Ζαρούλια καί Μάριος Γεωργιάδης, Ἐκπρόσωποι Ὑπουργείων, Περιφέρειας Ἀττικῆς, Δήμων, Ἀρχηγοί, Ὑπαρχηγοί καί Ἐκπρόσωποι τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, κληρὸς καί λαός.

Τήν ἀκολουθία τοῦ ἀγιασμοῦ τῶν ἐγκαινίων τέλεσε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος. Τελετάρχης τῆς ἐκδήλωσης ἦταν ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀρχιμανδρίτης Συμεών Βολιώτης.

Στόν χαιρετισμό του ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τόνισε ὅτι «ὁ Θεμιστοκλῆς ὅταν γίνονταν οἱ ἐπιδρομές τῶν Περσῶν, ἔλεγε ὅτι τήν Ἀθήνα θά τήν σώσουν τά “ξύλινα τείχη” καί ἐννοοῦσε τά πλοῖα. Σήμερα σέ ἐποχή πού νομίζουμε ἢ νομίζουν ὅτι μποροῦν νά μᾶς πνίξουν θεωροῦ ὅτι μποροῦν νά μᾶς βοηθήσει, ἴσως εἶναι ὑπερβολικό τό ρῆμα σώσουν, στίς δύσκολες μέρες μας, ὁ πολιτισμός. Αὐτός ὁ πολιτισμός πού φώτισε αὐτούς πού μᾶς πολεμοῦν. Ὁ πολιτισμός πού κρύβει πολλή δύναμη, ἀλλά περιφρονεῖται».

Ἐπισήμανε, ἐπίσης, ὅτι «ἡ Πλάκα εἶναι χώρος πολιτισμικός πού ἀρχίζει καί ἀναδεικνύεται καί πάλι. Ἐπομένως, τά ἐγκαίνια αὐτοῦ τοῦ χώρου εἶναι κομμάτι αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ καί πρέπει νά εἴμαστε χαρούμενοι» σημειώνοντας πὼς «ὄσοι περάσουν ἀπό ἐδῶ θά μάθουν ὅτι τόν 16ο αἰώνα,

μέσα στην σκλαβιά, μία γυναίκα μόνη της κατόρθωσε να κάνει τέτοιο έργο και να είναι τό πρότυπο, ώστε να επιβεβαιώνοντας ότι ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός είναι διαφορετικός από τον Έλληνορθόδοξο».

Ο Αρχιεπίσκοπος συμπλήρωσε, ωστόσο, ότι «όταν συνεργαζόμαστε, με δυσκολίες πολλές φορές, Έκκλησία και Πολιτεία δημιουργούμε θαύματα. Και αυτά τα έρεϊπια έδω, αυτός ο χώρος πού αναγεννιέται, θά είναι ένα σχολείο καινούργιας μορφής, στην τέχνη και στην καθημερινή ζωή». Αναφέρθηκε στην ανάγκη συνεργασίας σημειώνοντας πώς «είναι ανάγκη να συνεργαζόμαστε και να ζητάμε σημεία πού θά συμπληρώνει ο ένας τόν άλλο. Η Έκκλησία να δίνει πλούσια τά στοιχεία πού έχει από την παράδοση και την δική της ιδιοκτησία και η Πολιτεία να αίρει τίς δυσκολίες και να βοηθάει μέ τόν δικό της τρόπο, ώστε να δημιουργούνται τέτοιες έστιες. Έδω θά είναι ένας πνεύμονας για όλους».

Ο Αρχιεπίσκοπος μίλησε, επίσης, για τό ενδιαφέρον του κόσμου και αναφέρθηκε στή συμμετοχή των νέων ανθρώπων σέ πρόγραμμα ξενάγησης στα ίστορικά έκκλησιάκια του κέντρου της Αθήνας, πού πραγματοποιήθηκε από την Αρχιεπισκοπή μέ έπικεφαλής τόν Πρωτοσύγκελο της Αρχιεπισκοπής π. Συμεών Βολιώτη έπισημαίνοντας πώς συμμετείχαν πάνω από 3.500 νέοι.

Τήν γενική εϋθύνη της λειτουργίας του μουσείου θά έχει η φιλανθρωπική εταιρεία της Αρχιεπισκοπής «Αποστολή». Στην όμιλία του ό Γενικός Διευθυντής της «Αποστολής» Κωνσταντίνος Δήμτσας αναφέρθηκε στό έργο της Αγίας Όσιομάρτυρος Φιλοθέης, της Αθηναίας τονίζοντας ότι «όπηρεξε κατά τόν 16 αϊ, εν μέσω φρικτής όθωμανικής τυραννίας, φωτεινό και μοναδικό παράδειγμα έκκλησιαστικής φιλανθρωπίας, έθνικης δράσης και κοινωνικής αλληλεγγύης και δράσης. Τέτοια όπηρεξε η φήμη της Αγίας, ώστε να διασώζεται σήμερα σέ τρία τοπωνύμια της Αττικής, Ψυχικό, Καλογρέζα και Φιλοθέη».

Όπως είπε ό κ. Δήμτσας «η “Αποστολή” μαζί μέ τό λοιπό φιλανθρωπικό και κοινωνικό της έργο θά αναλάβει την ανάδειξη και χρήση του Αρχοντικού της Οικογένειας Μπενιζέλων και ανακοίνωσε ότι η “Αποστολή” επί τη εϋκαιρία του σημερινού ίστορικού γεγονότος ανακηρύσσει

τήν Αγία Όσιομάρτυρα Φιλοθέη, την Αθηναία, Προστάτιδά της, και αποφασίζει να τιμά πανηγυρικά τή Μνήμη της Αγίας, έμπνεόμενη από τό παράδειγμα της πίστης, της φιλανθρωπίας, της έθνικης και κοινωνικής δράσης και αλληλεγγύης, πού η μεγάλη Αϋτή Μάρτυς και Αγία των Αθηνών επέδειξε σέ χρόνους ξενικης κατοχής και φοβερής δοκιμασίας για τό Γένος».

Για τή σημασία του έργου και τίς προσπάθειες πού κατέλαβε εκείνος και η ομάδα του μίλησε ό έπικεφαλής της ομάδας, αρχιτέκτων καθηγητής της Σχολής Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ Γιάννης Κίζης, πού ανέλαβε την αποκατάστασή του.

Τό νέο μουσείο στην Πλάκα είναι ένα Αρχοντικό της Τουρκοκρατίας πού ανήκε στην Αθηναϊκή οικογένεια των Μπενιζέλων, από την όποία καταγόταν και η Αγία Φιλοθέη (Συρία Μπενιζέλου, περ. 1520-1598). Στο κατώ υπάρχει στοά μέ κομφούς κυλινδρικούς κιονίσκους πού στηρίζουν άπλές καμάρες. Μία πέτρινη κλίμακα όδηγει από την αϋλή στό ανώ. Ένα από τά έλάχιστα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα της περιόδου της τουρκοκρατίας και τό παλαιότερο σπίτι της Αθήνας.

Έερά Μπτροπολις Κορίνθου

Έορτάσθηκε η Μνήμη του Αγίου Βλασίου, μέ την παρουσία του Προέδρου της Έλληνικης Δημοκρατίας

Μέ την πρέπουσα Έκκλησιαστική τάξη και μέ την συμμετοχή πλήθους πιστών τελέσθηκε την Παρασκευή, 10 Φεβρουαρίου 2017, στό Ξυλόκαστρο ό Πανηγυρικός Πολυαρχιερατικός Έσπερινός προς τιμήν της Μνήμης του Αγίου Έερομάρτυρος Βλασίου, πολιούχου Ξυλοκάστρου. Στόν Αρχιερατικό Έσπερινό χοροστάτησε ό Σεβ. Μπτροπολίτης Χαλκίδος κ. Χρυσόστομος πλαισιωμένος από τόν Σεβ. Μπτροπολίτη Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομο και τόν σεπτό Ποιμενάρχη μας κ. Διονύσιο.

Τόν Θεϊό λόγο κήρυξε ό Σεβ. Μπτροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, ό όποιος αναφέρθηκε στόν θαυμαστό βίο του Αγίου Έερομάρτυρος, αναλύοντας τό ίστορικό πλαίσιο της εποχής όπου έζησε καθοδηγώντας ως Ποιμένας της Έκκλησίας της Σεβαστείας τούς πιστούς να ακολουθούν τόν Χριστό και τό Εϋαγγέλιο και να μην θυσιάζουν

στά ψεύτικα εἶδωλα. Ὁλοκλήρωσε τό κήρυγμά του ὑπενθυμίζοντας στούς σύγχρονους Χριστιανοί τήν ὑποχρέωσή τους νά μιμοῦνται τόν Ἅγιο καί νά μὴν «θυσιάζουν» στά ψευτοεἶδωλα τῆς αὐταρέσκειας καί τοῦ ἔγωισμοῦ, τήν ἐλευθερία, τήν ἀλήθεια καί τήν ἀγάπη. Ἐπίσης νά παραμένουν ἐδραῖοι καί δυνατοί στήν πίστη τους στόν Χριστό καί τό Εὐαγγέλιό Του ὥστε νά ἀτενίζουν τό μέλλον χωρίς φόβο.

Τήν ἐπομένη, Σάββατο 11 Φεβρουαρίου 2017, τό πρωί τελέσθηκε ὁ Πανηγυρικός Ὕμνος, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σύρου κ. Δωροθέου καί στήν συνέχεια ἡ Πολυαρχιερατική Θεία Λειτουργία, προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Καισαριανῆς κ. Δανιήλ, ὁ ὁποῖος κήρυξε καί τόν Θεῖο Λόγο, καί συλλειτουργούντων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Χαλκίδος κ. Χρυσόστομου, Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομου καί τοῦ ἐπιχωρίου Ποιμενάρχου κ. Διονυσίου.

Στήν Θ. Λειτουργία παρέστη ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Προκόπιος Παυλόπουλος, συνοδευόμενος ἀπό τόν ἐκπρόσωπο τῆς Κυβερνήσεως Ὑφυπουργό κ. Τέρενς - Νικόλαο Κουίκ καί τόν Ὑποστράτηγο κ. Σταῦρο Τσερέπε. Παρευρέθησαν οἱ Βουλευτές τοῦ Νομοῦ, κ. Γιώργος Ψυχογιός, κ. Μαρία Θελερίτη, κ. Γιώργος Τσόγκας, κ. Χρῖστος Δήμας, ὁ Περιφερειάρχης Πελοποννήσου κ. Πέτρος Τατούλης, ὁ Ἀντιπεριφερειάρχης Κορινθίας κ. Πελοπίδας Καλλίρης, ὁ Δήμαρχος Ξυλοκάστρου - Εὐρωστίνης κ. Ἡλίας Ἀνδρικόπουλος καί ὅλοι οἱ Δήμαρχοι τῶν Δήμων τοῦ Νομοῦ, ὁ Διοικητής τῆς Σχολῆς Μηχανικοῦ Ταξίαρχος κ. Μηνᾶς Παπαδάκης καί ὁ Ἀστυνομικός Διευθυντής Πελοποννήσου Ὑποστράτηγος κ. Δημήτριος Τριγώνης.

Μετά τό πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας, καί πρῖν τήν Λιτάνευση τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνας τοῦ Ἁγίου στούς δρόμους τῆς πόλεως, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Διονύσιος ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν Ἐξοχώτατο κ. Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν εὐχαρίστησε γιά τήν ἐξαιρετική τιμή τῆς παρουσίας του στούς πανηγυρικούς ἐορτασμούς τοῦ Πολιούχου Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Βλασίου καί τοῦ ἐπέδωσε, ὡς ἀναμνηστικό τῆς ἐπισκέψεώς του, τήν εἰκόνα τοῦ ἐορταζομένου Ἁγίου μέ τήν εὐχή νά τόν ἐνισχύει στό πολυσιδές ἔργο πού ἐπιτελεῖ.

Ἀφοῦ ὀλοκληρώθηκε ἡ Λιτάνευση τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνας κατευθυνθῆκαν στό Δημοτικό θέατρο «Ἄγγελος Σικελιανός» ὅπου ὁ Δήμαρχος Ξυλοκάστρου - Εὐρωστίνης κ. Ἡλίας Ἀνδρικόπουλος καί τό Δημοτικό Συμβούλιο ἀνακήρυσαν τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἐπίτιμο Δημότη Ξυλοκάστρου. Μετά τό πέρας τῆς τελετῆς παρατέθηκε γεῦμα ἀπό τήν Δημοτική Ἀρχή.

Στήν συνέχεια, οἱ ὑψηλοί προσκεκλημένοι μετέβησαν πρὸς τήν πανηγυρίζουσα παλαιά καί ἱστορική Ἱερά Μονή τοῦ Ἁγίου Βλασίου, στά ἄνω Τρίκαλα, ὅπου μετά τήν καθιερωμένη ἀπό τήν Μοναχική Τάξη ὑποδοχή τοῦ κ. Παυλόπουλου ἀπό τήν Καθηγουμένη τῆς Ἱ. Μονῆς, Φιλοθέη Μοναχή καί τήν ἀδελφότητα στό Καθολικό, τοῦ ἐπέδωσαν ὡς ἀναμνηστικό τῆς ἐπισκέψεώς του Εὐαγγέλιο. Στήν συνέχεια ξεναγήθηκαν, προσκύνησαν τήν Ἱερά Εἰκόνα καί τά Ἅγια Λείψανα τοῦ Ἱερομάρτυρος, πού φυλάσσονται ἐκεῖ, καί ἔλαβαν τό καθιερωμένο Μοναστηριακό κέρασμα.

Ἱερά Μητρόπολις Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας

Ἱερατική Σύναξη καί Ψήφισμα πρὸς τόν Ὑπουργό Παιδείας

Τήν Δευτέρα 20 Φεβρουαρίου 2017, πραγματοποιήθηκε ἡ γενική ἱερατική σύναξη τῶν κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας γιά τόν μῆνα Φεβρουάριο, στόν Ἱ. Μητροπολιτικό Ναό Ζωοδόχου Πηγῆς Ἀγρινίου.

Ὁμιλητής ἦταν ὁ ἀγιορεῖτης ἱερομόναχος, πανοσιολογιώτατος π. Λουκάς Γρηγοριάτης, ὁ ὁποῖος, στό πλαίσιο τῶν φειτῶν λειτουργικῶν θεμάτων τῶν ἱερατικῶν συνάξεων, εἰσηγήθηκε τό θέμα: «Ἡ συμμόρφωσή μας στήν Ἱερά Παράδοση καί στή χρήση τοῦ Τυπικοῦ κατά τή Θεία Λατρεία».

Ὁ π. Λουκάς, μέ λόγο βιωματικό, ἀγιορεῖτικο καί πατερικό, κατέθεσε τήν ἀξία καί τή σημασία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Τυπικοῦ στή Θεία Λατρεία καί εἰδικότερα στή Θεία Λειτουργία. Ὁ λόγος του κινήθηκε σέ δύο ἄξονες: τόν πρακτικό (τήν προετοιμασία) καί τόν μυστηριακό (τήν θεολογία), μεταφέροντας τήν ἀγιορεῖτικη ἐμπειρία καί τήν τάξη, τόσο τοῦ Ἁγίου Ὕμνου γενικά, ὅσο καί τοῦ μακαριστοῦ καθηγουμένου καί Γέροντός του, ἀρχιμ. κυροῦ Γεωργίου Καψάνη.

Στό τέλος τῆς συζητήσεως πού ἀκολούθησε, ὁ Σεβασμιώτατος κ. Κοσμάς, ἀφοῦ εὐχαρίστησε τόν π. Λουκά, ἐνημέρωσε τούς κληρικούς γιά τήν Θεματική Ἑβδομάδα μέ τίτλο «Σῶμα καί Ταυτότητα» πού πρόκειται νά ὑλοποιηθεῖ στά Γυμνάσια τῆς χώρας κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, Ἔρευνας καί Θρησκευμάτων. Οἱ ἱερεῖς ἐξέδωσαν καί ἐνέκριναν ὁμόφωνα Ψήφισμα Διαμαρτυρίας πρὸς τόν Ὑπουργό Παιδείας, Ἔρευνας καί Θρησκευμάτων κ. Κωνσταντῖνο Γιαβρόγλου.

Νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ παρουσία τοῦ πανοσιολογιάτου π. Λουκά στό Ἄγριον, περιελάμβανε καί μία ὁμιλία πρὸς τούς Γονεῖς, μέ τό πνευματικό περιεχόμενο θέμα: «Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ κατὰ τόν Ἅγιο Νικόλαο Καβάσιλα. Ἡ σημασία τῆς γιά τόν σύγχρονο ἄνθρωπο», τήν Κυριακή τό ἀπόγευμα 19 Φεβρουαρίου, στό πλαίσιο τῶν συναντήσεων τῆς Σχολῆς Γονέων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ἱερά Μητρόπολις Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου

*Ἐκδόθηκαν τά Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου
«Θεολογία καί Ποιμαντική»*

Ἐκδόθηκαν τά Πρακτικά τοῦ Θεολογικοῦ Συνεδρίου «Θεολογία καί Ποιμαντική» (Ὀκτ. 2015) τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου. Δημοσιεύεται κατωτέρω ὁ πρόλογος τῆς Διοργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς καί τά Περιεχόμενα.

Πρόλογος

Τό ἔτος 2015 συμπληρώθηκαν εἴκοσι χρόνια ἀπό τήν ἐκλογή (19-7-1995), τήν χειροτονία (20-7-1995) καί τήν ἐνθρόνιση (10-9-1995) τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Ἱεροθέου στήν Ἱερά Μητρόπολη Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου.

Συστοιχοῦμενοι μέ τήν ἐπιθυμία τοῦ Σεβασμιωτάτου, προτιμήσαμε, ἀντί ἄλλων ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων κατὰ τίς ἐπετείες τῆς χειροτονίας καί τῆς ἐνθρονίσεως, νά διοργανωθῇ ἕνα Θεολογικό Συνέδριο τήν παραμονή τῆς ὀνομαστικῆς ἐορτῆς τοῦ Σεβασμιωτάτου, στίς 3 Ὀκτωβρίου 2015. Στό Συνέδριο αὐτό, πού εἶχε γενικό τίτλο «Θεολογία καί Ποιμαντική», κλήθηκαν δό-

κιμοι Θεολόγοι νά ἀναπτύξουν ὀρισμένα θέματα μέ τά ὁποῖα ἀσχολήθηκε ὁ Σεβασμιώτατος κατὰ τήν ποιμαντική καί συγγραφική του δραστηριότητα τά εἴκοσι χρόνια τῆς ἀρχιερατείας του.

Στό παρόντα Τόμο δημοσιεύονται τά Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου καθώς καί οἱ λόγοι πού ἐκφωνήθηκαν κατὰ τόν Ἑσπερινό καί τήν Θεία Λειτουργία τῆς ἐορτῆς τοῦ Σεβασμιωτάτου.

Ἡ Διοργανωτική Ἐπιτροπή Περιεχόμενα Πρόλογος

Εἰσαγωγή στό Συνέδριο

Ἐπιστολή τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου γιά τήν εἰκοσαετία Ἐπιστολή τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου γιά τό Συνέδριο Χαιρετισμός τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου

Μηνύματα - Χαιρετισμοί

Α' Εἰσηγήσεις

1. Ὁ Τριαδικός Θεός καί ὁ ἄνθρωπος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

2. Ἡ Παλαιά Διαθήκη εἰς τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως Ἱερεμία

3. Οἱ προϋποθέσεις τῆς θεώσεως διὰ τῆς θείας Ἐυχαριστίας στόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ τοῦ Βασιλείου Ἀθ. Τσίγκου

4. Σύγχρονα θεολογικά ρεύματα στήν Ἑλλάδα Ἱστορική-θεολογική προσέγγιση τοῦ Γεωργίου Δ. Παναγοπούλου

5. Οἱ Περσοναλιστικές ἐρμηνεῖες τῶν κειμένων τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ τοῦ Γεωργίου Ἀγορ. Σίσκου

6. Ἐπιστημολογικές προσεγγίσεις στήν ἔννοια τῆς ψυχοθεραπείας τοῦ Πρωτοπρ. π. Ἀδαμαντίου Αἰγυψίου

7. Ἡ ὀρθόδοξη νηπτική παράδοση ὡς θεμέλιο τῆς Ρωμιοσύνης τοῦ Πρωτοπρ. π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνῶ

8. Ὁ συγγραφέας Μητροπολίτης τοῦ Ἀρχιμ. Καλλινίκου Γεωργιάτου

9. Ἡ Εἰκοσαετής Ἐκκλησιαστική Ἱστορία μέσα

ἀπό ἀρχιερακά κείμενα τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου
π. Θωμᾶ Βαμβίνη

*Β' Ὁμιλίαι - προσφωνήσεις
σέ λατρευτικές Συνάξεις*

Τό γνώρισμα τῆς Θεολογίας τοῦ Σεβ. Μητροπο-
λίτου Καστορίας κ. Σεραφεῖμ

Λόγος Ἐὐχαριστήριος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου
Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου,

Ναύπακτος: ἕνας παγκόσμιος ἄμβωνας τοῦ
Σεβ. Μητροπολίτου Πειραιῶς καί Φαλήρου
κ. Σεραφεῖμ

Δῶρα - Ἀντίδωρο τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ναυ-
πάκτου καί Ἁγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου

Ἑόρτια προσφωνήση τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρ-
χιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱε-
ρωνύμου

Προσφωνήση πρὸς τόν Ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Σεβ.
Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου
κ. Ἱεροθέου

Ἀρχιεπισκοπική Ἀντιφώνηση τοῦ Μακαριω-
τάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλά-
δος κ. Ἱερωνύμου.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ

Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον

Τά μέλη τῆς Ἁγίας Ἱερᾶς Συνόδου

Γενομένης τῆς τακτικῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου, ταύτην θά ἀποτελέσουν, διά τό ἐξάμνηνον 01.03.2017 - 31.08.2017, ὑπό τήν προεδρίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, οἱ Σεβ. Ἱεράρχαι:

Γέρων Νικαίας κ. Κωνσταντῖνος

Θυατείρων καί Μεγάλης Βρετανίας κ. Γρηγόριος

Σεβαστείας κ. Δημήτριος

Μυριοφύτου καί Περιστάσεως κ. Εἰρηναῖος

Μύρων κ. Χρυσόστομος

Συνάδων κ. Διονύσιος

Σασίμων κ. Γεννάδιος

Πιπτοβούργου κ. Σάββας

Ἰσπανίας καί Πορτογαλίας κ. Πολύκαρπος

Καλλιουπόλεως καί Μαδύτου κ. Στέφανος

Πέτρας καί Χερρονήσου κ. Γεράσιμος

Ἱεραπύτνης καί Σπτείας κ. Κύριλλος

Ἐκ τῆς Ἀρχιεραγματείας
τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου

*Ἀνακοινωθέν γιά τήν Ἐκλογή
τοῦ Ἐπισκόπου Εὐκαρπίας*

Συνῆλθεν, ὑπό τήν προεδρίαν τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος εἰς τήν τακτικήν συνεδρίαν αὐτῆς σήμερον, Παρασκευήν, 17ην Φεβρουαρίου 2017, πρός ἐξέτασιν τῶν ἐν τῇ ἡμεροσίᾳ διατάξει ἀναγεγραμμένων θεμάτων.

Κατ' αὐτήν, προτάσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου, ψήφων κανονικῶν γενομένων ὑπό τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου ἐν τῷ Πανσέπῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κύριος Ἱερόθεος Ζαχαρῆς, Ἡγούμενος τῆς ἐν Ἀστορίᾳ Νέας Ὑόρκης Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ὁσίας Εἰρήνης Χρυσοβαλάντου, ἐξελέγη παμψηφεῖ Ἐπίσκοπος ὑπό τόν τίτλον τῆς πάλαι ποτέ διαλαμφάσης Ἐπισκοπῆς Εὐκαρπίας.

Ἐκ τῆς Ἀρχιεραγματείας
τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου